GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VOL. VII

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1937

CUPRINSUL

Pag.

C. Brăiloiu, Bocete din Oaş 1
Ov. Densusianu, Cuvinte referindu-se la locuinţe primitive: *argea, bordei, colibă* 85
Al. Vasiliu, Din argoul nostru 95
M. Gregorian, Graiul din Clopotiva 132
I. A. Candrea, Glosar meglono-român 194
Luca Preda, Cercetări dialectale în Dolj 231
T. Gâlcescu, Folklor din Gorj 249

INSEMNĂRI ŞI RECTIFICĂRI

Ov. Densusianu — Asupra transformărilor lui *ct*, *cs* lat. în l. română 271
Rom. *boroană* 275
Rom. *caier* . . . . »
Vrom. *rutes* 277
Rom. *strănut* (adj.) 279
Expresia *cu papele, cu momele* 281
Prov. *brau*, sp., it. *bravo* etc. 282
I. A. Candrea — Rom. *acătare* 283
Rom. *Agachi* 285
Rom. *Barbu* . . . . »
Rom. *buiestru* 287
Rom. *lepăda* 288
Rom. *tatin(ă)*, *iarba-lui-Tatin* 289
Cu privire la *oarăr* 291
It. *lucherino* . . . . »
Sp. *nueza*, port. *norça* 292

Preţul revistei, prin abonament, e de 400 lei; în streinătate 60 fr. francezi.

Manuscrisele, publicaţiile şi revistele în schimb se trimit D-lui Ov. Densusianu: Bucureşti, III, Str. G-ral Lahovari 40.

Abonamentele se adresează administraţiei revistei, Bucureşti II; 50 b. Spl. Independenţei.

UNIVERSITY LIBRARY

GRAI ŞI SUFLET

BCU IASI / CENTRAL UN

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VII

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1937

Icle 3530
Biblioteca Universității Iași
29 OCT. 1938

BCU IASI / CENTRAL

BOCETE DIN OAȘ

Am ales acest material, pentru studiul repertoriului funebru popular din Țara Oașului, din culegerea de musică populară făcută la fața locului în 20-25 mai 1934 și întregită în iarna aceluiași an la București, unde *Societatea compositorilor romîni* a adus cîțiva țărani oșeni pentru înregistrarea unor discuri de gramofon.

Pentru o mai bună înțelegere a faptului artistic (musical și poetic) al cîntărei la mort, am strîns, pe lîngă versuri și melodii, o samă de lămuriri despre ritualul funebru, despre tecnica și estetica bocirei, despre psihologia bocitoarelor etc. În întregul lui, mănunchiul acesta de documente cuprinde deci: 1. texte poetice (citate mai jos cu prescurtarea „tx.", urmată de numărul fiecăruia); 2. melodii (citate mai jos cu prescurtarea „mel.", urmată de numărul fiecăreia din ele); 3. convorbiri și unele însemnări răzlețe; 4. fișele personale ale informatorilor. Material iconografic lipsește, din nefericire. Într'unul singur din satele cercetate am aflat un mort: fata Jugă Mărie din Certeza, dar în odaia întunecoasă unde a cîntat mama copilei bocetul tx. 1, nu s'a putut fotografia.

Textele poetice (ca și melodiile) sînt toate bocete, deși repertoriul funebru oșean mai cuprinde pe alocuria și cîte un „verș". Lipsa de timp a împiedecat culegerea verșurilor.

Am clasat textele după gradul lor de „realitate": întîi bocetele cîntate la căpătîiul unui mort; apoi cele cîntate ca la un mormînt închis („la cruce"); apoi cele reconstituite din memorie; în sfîrșit „mostrele" de bocet: fragmente felurite care au fost dictate și la culegerea cărora am întrebuințat un

chestionar; locul întrebărilor îl arată în text semne de întrebare. Bocetele pentru morți adevărați le-am numit: „la tată“, „la frate“ etc., cele pentru morți închipuiți: „*ca* la tată“, „ca la frate“ etc. În interiorul grupurilor am clasat bocetele după înrudirea dintre bocitoare și mort: tată, mamă, soț, fiu, fiică, frate, soră. Am cuprins sub aceeași cifră numai bocete de acelaș fel, cîntate de aceeași informatoare.

O asemenea orînduire presupune negreșit cunoașterea menirei fiecărui text și a prilejului culegerei lui. Dacă nu știm, de pildă, că un anume bocet s'a scris „asupra faptului“, la înmormîntare, l-am putea asemui, pe bună dreptate, cu o reconstituire; și tot astfel, o reconstituire ar putea fi luată drept un bocet „real“, dacă nu se arată că a fost dictată la cerere. Asemenea, dacă un bocet de pomenire nu cuprinde formulele tipice ale bocirei de după moarte (ca descrierea soartei jalnice a bocitoarei etc.), sau dacă nu ni se spune că este menit unui mort îngropat, am putea crede că ne aflăm în fața unei reconstituiri. Și în aceeași măsură, versurile spuse liniștit, la rugămintea culegătorului, se aseamănă cu cele cîntate sub stăpînirea unei dureri puternice.

Bocetele din Oaș sînt, în adevăr, țesute toate dintr'o samă de motive poetice tradiționale, cunoscute tuturor; „știe fiteșcine“. Este cîte un *cîntec* pentru oricare împrejurare și pentru oricare mort. Pentru anume morți: „de prunc“, „la mamă bătrînă“, „de fecior“, „de fată fecioară“ etc. Pentru anume împrejurări: *cîntece* la cei morți departe („în cătane“, de pildă) etc. Pentru anume clipe ale înmormîntărei: „cînd vine popa“, la intrarea în cimitir, „cînd sosesc la groapă“ etc. Ba chiar pentru anume anotimpuri: „Iacă primăvara este un cîntec frumos“. Bocitoarele aleg și împreună formulele moștenite după bunul lor plac artistic: „care cum slujește mintea“. Improvisațiile nu lipsesc cu totul, dar se mărginesc, de cele mai multe ori, la cîteva versuri (ca în tx. 2, v. 7-14 sau în tx. 5, v. 9-11). Minunata poveste versificată a izgonirei Mariei Mihoc din casa părintească trebue privită ca o operă de artă cu totul neobișnuită.

Versurile cîntate la fonograf le-am repetat și la texte,

atît spre a ocoli trimiterile la melodii, cît şi spre a înlesni comparaţia, plină de învăţăminte, a versurilor dictate şi cîntate ale aceloraşi fragmente poetice. În redactarea tuturor textelor notate după cîntarea înregistrată sau neînregistrată fonografic (ceea ce se arată ori prin numărul fonogramei ori prin menţiunea „cîntat“) s'au păstrat toate prefacerile datorite cîntărei: repetiţii, silabe de anacrusă, silabe de întregire. Adausurile musicale s'au tipărit cursiv.

Deseori, anacrusele se deosebesc anevoie de versul propriu zis, fie că una şi aceeaşi silabă este întrebuinţată cînd ca anacrusă:

de | Bunalioru meu găzduţă.

cînd ca primă silabă (accentuată) a versului:

De scoală-te într'un cot

sau: Uă, peste drum aruncat

sau chiar: a | Da şi ce s'a fa' puiuţu?

fie că silaba de anacrusă rămîne, metric vorbind, despărţită de vers:

uă | Mîndruca mami, mîndrucă,

dar se cuprinde, ritmic vorbind, în rîndul melodic:

Uă, mîndruca mami, mîndrucă.

Cîteodată, pe un rînd melodic lărgit, s'au cîntat chiar 10 silabe, dintre care 2 de anacrusă:

metric: oa de | Ia-ţi puiucu în brăţucă.

melodic: Oa de ia-ţi puiucu în brăţucă.

sau chiar:

metric: i uă de | Cum să trăesc în lumuţă?

melodic: i | Uă de cum să trăesc în lumuţă?

De aici oarecari şovăeli ale notaţiei.

Îndoelile arătate privesc în aceeaşi măsură şi musica.

Textele musicale sînt transcrierile unor fonograme păstrate în Arhiva de folklor a *Societăţii compozitorilor romîni*, unde poartă numerele arătate pentru fiecare din ele: „fgr 2178b“ etc. sau: „disc S 533c“ etc. M'am folosit iarăşi de notaţia sinoptică descrisă în *Despre bocetul dela Drăguş:* melodia întreagă se scrie pe un singur rînd, iar la repetiţii nu se însemnă decît variaţiile ei (cele ritmice arătîndu-se numai prin

semne de durată); versurile se înşiră şi ele silabă sub silabă a celui dintîi rînd melodic şi sub notele legate de acele silabe.

Regulele ortografice amintite n'au putut însă fi urmate întocmai de data aceasta, din pricina libertăţei foarte mari a cîntărei Oşenelor. Aici, acelaşi element melodic nu este, în adevăr, mereu legat de acelaşi element metric. Un anume fragment al melodiei cade, de pildă, odată pe a 7-a, altădată pe a 8-a silabă din vers. Se punea deci întrebarea dacă, la orînduirea verticală a strofelor melodice, trebue să ne călăuzim după textul poetic şi să scriem întotdeauna silabă sub silabă, fără să luăm în samă fragmentul melodic cîntat pe fiecare din ele, ori dacă trebue să ne călăuzim după musică şi să scriem întotdeauna silabele textului sub fragmentul melodic corespunzător din prima strofă melodică. Fiind vădită precumpănirea musicei asupra poesiei în bocetele oşăneşti, îndreptarul ortografic ales în cele din urmă a fost melodia. Oricum, verticalismul notaţiei nu putea fi aci absolut.

Unul din foloasele de căpetenie ale acestei notaţii apare lămurit în textele noastre musicale: desluşirea automată a formei.

Melodiile de bocet din Oaş sînt strofice, dar cîntăreţele le mînuesc atît de arbitrar încît desfiinţează uneori cu totul strofa. Aşa, de pildă, o melodie în care strofa se alcătueşte din 2 rînduri melodice, A şi B, cîntarea a destrămat-o astfel: A A A A A B A B A B A B A B A B B B A B A B B A B A B A B B A A A (mel. 1 b), alta de acelaşi fel: B A B B B A B B B B B B A B B A B B B A B B B B A B (mel. 1 f), iar într'o a treia (mel. 1 d) B a ieşit la iveală tîrziu şi numai de două ori (ceea ce dovedeşte cît de greşită ar fi fost înregistrarea numai a unui scurt fragment). Toate acestea se văd în texte dela cea dintîi privire.

Semnele diacritice musicale întrebuinţate sînt: ↓ şi ↑ pentru sunete puţin prea grave sau prea acute, ⌢ şi ⌣ pentru o uşoară lungire sau scurtare a unui sunet, ○ pentru anularea unui semn sau a unui element ornamental, ↗ pentru urcarea unui sunet în timpul emisiunei, ~~ pentru un sunet tremurat. Schimbările indicaţiilor metronomice rămîn în fiinţă pînă la o nouă

schimbare, deasemenea și schimbările cheilor. Cînd informatoarea a urcat intonația în timpul cîntărei, am întrebuințat, în adevăr, mai multe chei, spre a nu fi nevoit să scriu din nou melodia, care, deși transpusă, rămîne aceeași întocmai. Plînsul și suspinele s'au însemnat deasupra portativului; durata lor s'a măsurat.

Melodiile au fost clasate după însușirile lor musicale: întîi în două grupuri, după cele două tipuri melodice întîlnite în Oaș (aci 1 și 2), deosebite mai ales prin sunetul de cadență al rîndului melodic A; apoi după ambitus; în sfîrșit după ritm, pornind dela cel mai simplu, adică cel mai apropiat de o înșirare de optimi.

Culegerea aceasta am făcut-o în colaborare cu H. H. Stahl, care a alcătuit împreună cu mine chestionarul pentru convorbiri și pentru culegerea textelor dictate, a stenografiat toate convorbirile, a notat tx. 23 și o bună parte a tx. 1, 18 și 21.

Texte poetice [1]

I

La fiică

Certeza — Inf.: văduva lui Jugă Flori
21. 5. 34, orele 18, 15.

Cîntat [2]

. . . .

Nu mă poț, mîndra mami,

. . . .

[1] Unele inconsecvențe din texte (ca d', n' dinaintea lui e, i, dar alteori d, n ș. a.) nu vor trebui considerate ca greșeli de transcriere, sînt variațiuni de pronunțare a aceluiași informator. Asemenea inconsecvențe se observă mai ales la textele în parte cîntate și fonografiate, în parte dictate: vocala ă d. e. este pronunțată în timpul cîntărei mai deschis ori mai închis decît în vorbirea curentă și unele consoane abia se aud uneori.

[2] Bocetul a fost notat după cîntarea inf. la căpătîiul fiicei sale moarte, Jugă Mărie, 19 a. († 20. 5. 34). Bocirea a început la intrarea culegătorilor în casă. Textul este dat în forma fragmentară în care a putut fi notat. Melodia, însemnată din fuga condeiului, era următoarea:

Textul nu a putut fi întregit de către Inf.

ioi |: Duče-tę-aį la tată-tău. :|
Mîndruca mămicuțăo.
. . . . . nu ți-a dat.
Da s'a dus tătuca tău.
ioi . . . . . mămulițucă.
Că mult m'az putut oki
ioi |: Și tu și tată-tău, Mări. :|
ioi Tucu-te, mămulițucăi.
ioi Če e 'n lume maį amară?
Mortița de primăvară.
ioi Pe frunzîța codruluį,
ioi Pe cîntarça cuculuį.
ioi Sara dac' a 'nsăra,
ioi Cu tată-tău aį čina
Și tată-tău te-a 'ntreba
Că če fac Nuța și D'iurca.
. . . .
Mîndra mamî . . .
ioi De vinerça noaptęa,
Da nu ț-aį deaľis gura,
N'aį grăi' cu mumucuța.
Nu, nu, nu, Mărițo, da.
Luminițuca me, Mări,
O rămaz mama cu tri.
Da io nu m'am supărata,
. . . .
Că sîn mărișori, zău.
Ș'amu-į o lumuță rä,
|: ioi Tri pujeį d'a țînere. :|
ioi Luminuța mę, Mări,
|: Că rău m'aį putut čelui. :|

Dictat[1]

Mămuca tę-a scos afară
Și-aį auzit cucu iară
Și-aį zis: „mie nu mi-a cînta iară".

C'așa a zis: s'audă numa cucu cîntînd. „Da mie nu mi-a cînta maį mult iară".

[1] La întrebarea: ce versuri a mai cîntat dela moartea copilei?

II

La tată[1]

Bicsad
Cîntat (fgr 2202)

Inf.: Bledia Lușcă
23. 5. 34

Bunuluțu mieu tătu'[2],
Uo, bunuțu mieu tătuță,
Cum t'e 'nduri a n'e lăsa!
La noi îe plină casa.
Uo, bunuțu mieu tătuță,
Fă b'ine, tată, și iartă,
Tată, m'ai adunat acasă.
Vai, tătu', cin an ș' atunc,
Pus-am d'esagi p'e masă
Și tikin'eu pe laiță.
Uo, șe cin n'am înturnat,
Vai, tată, mor' ți-am aflat,
Uo, p'est'e drum aruncat
Și la jirină gungiat.
Uo, bunuțu mieu tătuță,
Cum ți-o 'nduraț', tătuța,
Că nu ț-am văzu' zîna.
Uo, bunucu mieu tătuță,
La tătă l-ĭ lunga var'.
Numai nouă n'-i amară.
Uo, bunuțu mieu tătuță,
Fă, tătuță, ala b'ine,
Haid'e, du-mă acasă.
că . . . .[3]
Uo, la prînz nu ni-am adunat.
Uo, bunuțu mieu tătuță.
Fie-z m'ilă de mama,
Că tare s'a supărat,
Uo, bunuțu mieu tătuță.
Pe cin'e n'e bizuiești?
Că pe mama nu-i pe cin'.
Nu . . .[4]

---

[1] Asasinat cu opt ani în urmă de un dușman personal.
[2] Sfîrșitul cuvîntului înecat de plîns.
[3] Fragment de neînțeles în fonogramă.
[4] Inf. se oprește din pricina plînsului.

III

La mamă

Cerleza

Inf.: Maria Mihoc
21. 5. 34

a

Cîntat (fgr 2178 b)

n Fă, măicuță, ala b'in'e
n Și mă kjamă lîngă tine,
n C'acolo m' uj bol'in'i,
n Maică, nu m' uj amări
n Și 'n lum'e n' uj năcăzi.
n Că io, maică, nu trăiescu,
n Numai cîtu m'amărăscu
ua Și'n lum'e mă năcăzescu.
ua Că numaj čei ști
i Če nu-i mamă n'ecări,
i Amar d'e irima ii.
i Că și io, ii măiculiuți,
ua N'iči m'ilă la ținuță,
ua N'iž năd'ežd'e la tătucuț.
n Măicuță, nu t'e știu,
n Numai io spun omini:
n «Aj fos cu mamă, Mărie,
ua Ș'amu da nu-j n'eicări.
n Cîndu t'e vă', haj măicuț',
n Cînd io t'e vă' p'e alt'e,
În tătă duminecă,

Dictat

Că ies în drumu țări,
Au cu čine să grăi.
Io mă tragu 'nt'o margine,
Cu mine nu grăieș' n'ime.

b

Dictat

No apo zicem, cînd moare-o mamă, zičem:

Da scoală-te, haj mămucă,
Nu t'e duče de-acasucă,
Că-s pui mititeluț
Și n'am mamă mai multuț
De astăz înaintuț.

Nu intră mamă'n căsucă
Și rămâne pustnică.
Rămâi, casă, supărată
De maică â-cz nicotată;
Rămâi, casă, întunată,
De maică n'ai hi lomătă,
Niz pui 'n casă grižit,

(năcaja-s prunči, știi)

Numa de străin, hulit.
Știu, maică, bog'at de b'ine
Cumu m'o hulî' pe mine,
Dacă n'a' maică pe nime.
Și alții pățesc așe,
Nu-i maică nicăreri:
Și străinii priforescu,
La care-i milă-i grižăsc.
Ferjască-te Dumn'ezău,
Nu rămâie pui de maică,
Că nu-z vojoz nicodată.
Că clodu scapă m'ila,
Batăn că o lecule',
Irima nu să lomle',
Că-i friptă de măicule.
Ca iu știu bog'e' de b'ine
Cum îs friptă la irimă,
Câte m'o mânca' pe min'e
N'o mincat în lume pe n'ime,
Că măicuța ne-o lăsat
Și tătuca ș' o 'nsurată
Și pe mine m'o țîpată,
Pe mine și pe sore,
Să 'mpregiure țara,
Să n'avem cină, niz prânz,
Să nu o mâncăm cu pline
Noi ei' trei pui a mamii
Și ni-o putu' depărta.
S'o căsători' tata
Și ni-o țîpu' mașt'iha,
Are dzăče pui cu ie,
Și pe toț i spriżănia.
Io-s în casă șele re
Și sorica-i străine.
Ionči s'o căsători!

Biblioteca Universității Iași

Şi pe noi ni-o prăpădit
Şi-ai, tată, blăstămatu,
M'ai făcut şi m'ai ţîpatu.
Şi io am fost a tat'i,
Cum a fost a maşt'ihi.
Că şi io am încăput,
Pe ei dzeče i-ai ţinut
Şi pe mine n'ai putut.
Tătucă, n'ai muri' bzine,
Că m'ai prăpădi' pe mine
Dila casa dumniata
Şi să-n cot casă alta.
Că če mi-aduc aminte
Cum am fost şi io, tătuţa,
Şedu 'n casă zele re
Şi amar de lume me.
Că-n zine, tată, un gînd
Că numai să n'ebunescu,
Îmblîu' pe dru' mă top'escu,
Undi-am fost şi če păţăse.
Cît'e m'o mînca' pe mine
N'o mîncatu om pe nimo.
Maşt'iha m'o ruşinat,
D'ila casă m'o ţîpat,
Nu m'o ţîpa' de sărmcă,
Că tătuca a avut
Cu če găzdălui
Să sprižoniască pui;
Da o dzis cătă tata:
«Ţîpă-z, mă Ioa', pui,
Că io nu-j găzdălui,
Că io-i tre' la Săpînţa
Şi mai mul' nu m'i afla
Şi ţi-ţi lasu acolea,
Să trăjeşt cum oi putea».
Fă-mă, Doamne, če m'ii fa',
Fă-mă pasăre di-argint,
Să zbor la maica 'n pămînt,
Să le spuj tat'e pe rînd;
Fă-mă pui de turture
Pînă la măicuţa me.
Cumu-i mai grăi cu ie!
Acolo dac 'oj sosî,

Da i-uĭ săruta mîna
Şi cu ĭe m'aĭ stîmpăra,
Că nu mă stîmpăr cu n'imo
Cîn m'uĭ, maĭcă, cu tin'e.
Că de cînd tu m'aĭ lăsat,
Ĭo nu m'am' maĭ stîmpărat,
Ce numaĭ m'am tulburat.
Cîn m'am dus pe cărare,
Ni-o fos' tulbură calul'e:
Nu m-î tulbură, că m'-i bzin'e,
Ce mă tulbur, că m'-i rău,
Că mă gată doru tău,
Că mă gată dorurile
Şi mă cĭont amarurile
Şi tăt'e năcazurile,
C'amu-ĭ o lumucă re,
Tînără şi străine
De-a trăire singure.
Maĭcă, la irima me
Ĭeste-un foc de negure,
Pînă-ĭ lumia, nu să ĭe;
Ĭe pusă cu-aşezămînt,
Pînă m'a băga'n pămînt;
Nu-i pusă, că m-i bzin'e,
Ce mă gat amarurile.
Săraca irima me
De multe ori împetr'e',
Împetr'e' că-ĭ supărată,
Nu-ĭ voĭoasă nicĭodată;
Ĭo poate pe veg n'oĭ aĭ,
Niĭ nu m'uĭ maĭ veseli
Cum să veselesc alţî.
Şi prunci cu părinţî.
Ĭo nu-i cină, niĭ nu-i prînz,
Să nu îl mînînc' cu plîns;
Nu-ĭ un prînz să nu-l prînzăsc,
Ni' cină să nu cinez,
Să nu mă maĭ domolesc.
Mă aflu singure,
Nu-ĭ milă nicăirere
Şi încă mi-s tinăre;
Nici milă la mămucă,
Niĭ nădeĭde la tătucă.

Numai lume străinucă.
Mulțumăscu tătuki
Cu doă vorbe, cu tri,
Di mașt'ihă blăstămată.
Ielu m'o țîpat odată
Și mi-o dat lume pe mînă,
Să mă țîi, de-oi si stăpînă:
„Hăi, Mări, draga tati".
M'o scos în mižlocu uliți
Și m'o lua' de mînuță,
Cum o plîns a mieu tătuță!
„Hăi, Mări, draga tati,
Du-te di-aiče,
Că de nu te țî' pe tine,
Lasă zeče pujuž cu mine
Tu nu'ncapst, că iež streină;
Dacă nu ieșt a mami,
Tu nu'ncăpsi gura tati".
Io am zîs: „tătucă dragă,
Tinără-s și če să facu?
Că 'n pămîntu m'už băgu,
Da nu m-i gata groapa.
Mai bzin'e, tătucă dragă,
Dzi căta horjas' așe
Să-m ie ie o funiče,
Să mă spîndzure cu ie.
Tinără-s și undi-oi meę?
Că să sio mai bătrînuță,
M'až mai învăța 'n lumuță
Ș'až pute trăi, tătuța,
Da fa' dumjata či i fa'.
Tătucă, nu mă țîpa
Ș'așe a mă rușina".
M-i rușine pe pămînt;
Undi-am fost če-am pățît
Să nu mai pățască n'ime
Cum am pățît io odată,
Că n' a' maic' adevărată;
Măicuța de-a vo' aveą,
N'a vu' păți attea,
N'až si neę străine.
N'am sore cu mine 'n sat.
Mașt'iha o depărtat,

Nu poż grăi cu sora,
De opt ninţ de dzile
Numai cîn je cu cărţile,
Cîn o aduče poşta,
De-m stîmpăr irimuca.
Ştiu k' i dola scrica.
Şi cîndu-i gata četitu,
Irima m-i domolită,
D'ila sora iar i friptă;
Nu m-i friptă, că m-i bz'ine,
Dragă,-m stă gîndu la tine.
Cît nu ieşt în sat cu mine.

— †

Mǫre mamă la prunc ş'apoi dzîče:

Scǫlă-te, hăi, măicuţă,
Nu te duče de-acasuţă
Făr' sumac şi desculţă,
Că să-ţi primăvăruţă
Şi ies pui pe-afăruţă
Şi ţă' şăd lîngă măicuţă.
Tăz puiuşi or ieşi,
Cu mămucă s'or mări,
Da ai tăi s'or domoli,
Că ş-or vedea pe alţi.
Num' ai tăi nu ş-or cu n'ime,
Če s'or ţine 'n' o margine,
Şi n'au mămucă pe n'ime.
D'e scǫlă-te, hăi mămucă,
Nu te duče de-acasucă
Pe'nfrundzîte codrului,
Pe cîntatu cucului,
Pe'nflorîtu pomilor,
Pe cîntatu cučilor.
Cucu-a me' şi-a zîni,
Dumnejata ai putred'i,
De puiuţ amar a si.

— †

Bucură-te, sluticlu,
Mîndră flǫre-z răsădzîm,
N'o răsădzîm, să 'nflorească,
Ca 'n luts să putredească,
Mama pui nu ş-i crească

Şi să să căsătorească
Şi să facă famelie,
Pui di ię să rămîie.
Tacă-te mama, mămucă,
Friz pui la irimucă
De pe vec nu le mai ujîă,
Că niz jo nu ţi-u ujta,
Batăn cîte m'or mînca.
Şi sara cîn m'am culcatu,
Gîndes' dip ża m'ai lăsatu,
Io, drugă, tę-am ascultatu
Če-ai cerut tătu ţ-am datu.
Şi 'n pămînt de m'am băgat
Ardă focu doftori,
Multę-o putut lecui
Şi poličele d'in lume,
Că nu ţ-o da' leacur bune;
Nu stiu če leacur ţ-o dat,
Că de faltu tę-o gătat
Şi tri puiuz nę-ai lăsat.
Cumu m'ai lăsat pe mine,
Să nu mai rămîie n'ime.

IV

La mamă

Moişeni — Inf.: Floarea Ghiriti, 22. 5. 34

Cîntat (fgr 2199)[1]

I Bunulęgara mę mămucăi,
„ Bunuleoară şi bunucăi,
„ Cu' m'ai lăsa' singurucăi?
Nu ţ-i żęl'e, măiculiuţăi,
Nu ţ-i żęl'e d'o puiuţi,
„ Că i-ai lăsa' mitit'eluţi?
|: „ Pę čin'e i-ai b'izuitu? :|
|: „ Că tata n'o fost acasăi, :|
|: „ Să spui maiki-o[2] b'esăduţăi. :|

---

[1] În timpul cît informatoarea cînta la fonograf, o prietenă, Marienţa Pinta, îi dicta încet unele versuri.

[2] La dictat, informatoarea a spus: *maic'e*.

|: i Măiculiuța, maică dragăi. :|
|: i Măiculiuță, goi sara, :|
n Domn'e, rău m'ai putu' da,
n Domn'e, rău m'ai putu' cunta!
|: n D'ila nuntă cin' am vinitu,:| [1]
Măie, maică, bine-ai foz',
n Pe mine, măicuța dragăi,
n Pe mine da m'ai gătatu
|: i Și la nuntă m-ai 'nd'emnatu. :|
Nu mi-ai spus, hăi măiculiuțăi,
n Că ți-ai ave acăsuțăi,
n Dec'oi dini, măiculiuțăi.
|: n Că ți-am lăsa' hărnicuțăi. :|
n Maică, d'e cînd am vinitu,
n D'e cînd am vinit acasă,
n Măiculiuță, draga me,
. . . .

V

La soț [1]

Moișeni

Inf.: Tițlie Pop
22. 5. 34

Cîntat (fgr 3198 a)

Bunuliucu mieu găzduță,
n De haidea pin' acăsuță,
De-m vez, găzduță, rîndu,
n Că nu-i pre bun, zău, amu,
că Mărilatu cel di-al dojili
i Nu-i bun, mă loa', guruță,
că Nu-i ca soțu cel d'intîie.
. . . . [2] tu, mă loa'.
n Di-ardă focu cociile,
n Să nu mai kere pe n'ime
n Cumu ți-o cărat pe line.
n Bunuliucu mieu găzduță,
n Tare ież' la irimuță,
n Bunuliucu mieu găzduță [4].

[1] «Ală în vecin o fos' nuntă».
[2] Sdrobit de vagoanele unei exploatări forestiere, cu o lună în urmă.
[3] Fragment de neînțeles în fonogramă.
[4] Întrerupt de plîns.

VI

La soț[1]

Cerloza — Inf.: Tițfie Balla
21. 5. 34

Cîntat (fgr 2176 c)

Tinărelul mieu găzduț',
Une t'e duz dę-acăsuț',
A mă lăsa singuruț',
Tînără și văduuț'?
M'-i rușîne d'e lumuț',
Să mă strîge văduuț',
Că mi-s tare tînăruț'.
Lasă lutu la focu,
Scoală și creșt'e puiu.
. . . .[2]
Vin acasă și găzdăluie',
Că puiu-i mitil'eluț
Și ala trăbui crescut.

VII

La fiu[3]

Molșeni — Inf.: Mariceuța Ciocan
Cîntat (fgr 2196) — 22. 5. 34

Țucă-t'e mamă, Griguță,
„ Țucă-t'e mama p'e tine
„ Pe d'e tăt'e laturile,
„ Că altă nu știu mai b'ine,
„ Țucă-t'e mămuca mîndru.
„ Grigă, nu mi-ar'e si greu,
„ Să sie d'in Dumn'ezău,
|: „ Da-i d'e mînal d'e om rău. :|[4]
|: „ Țucă-t'e mămuca, Grigă, :|
|: „ Mindru m'ire ieș d'e frică. :|

[1] Mort în ziua de Paști 1934.

[2] Vers de neînțeles în fonogramă, greșeală de înregistrare.

[3] Împușcat de grăniceri în pădure, cu 6 luni în urmă. La auzul fonogramei inf. și toate femeile care sînt de față plîng.

[4] La repetarea versului, inf. a cîntat: rău,

„ Tu, Grigă, n'ai avu' știre
„ Că ți-ai făcu', Grigă, m'ire.
„ Țucă-t'e mămuca mîndru,
„ Cum i putrăd'i 'n pămîntul!
|: „ Tinăr'elu mămuki, :|
|: „ Und'e-ai mărs a putrăd'i? :|
„ Țucă-t'e mămuca, m'ire,
„ Țucă-t'e mama p'e t'ine.
Nu să cunună, Grigo,
Nu să cunună m'iri
„ La pragu beserecĭ,
„ Ce să cunună la masă,
„ Pe-amîndoi cu pe m'ireasa.
„ Țucă-t'e mămuca, m'ire,
Țucă-t'e mămuca mîndru,
„ Cum putrăd'ești în pămîntul!
„ Țucă-t'e, Grigă, mama,
„ Că mama nu ți-a uita;
„ Nu ți-a uita mama bine,
„ Până n'a vini la tine,
„ Tinăruțu mami m'ire,
„ Tinăr mîndru ca un bradu.
„ Grigă, und'e ți-oi gătat,
„ La beserecă în sat?
„ Ce ți-ai gătat așa b'ine,
„ Cr'ez că m'e' la mănăst'ir'!

VIII

La fiică

Moișeni — Inf.: Maria Balta, 22. 3. 34

Cîntat (fgr 2197)

„ Țucă-t'e mama, Nuțucă,
Mîndra mami păunucă,
„ Păunucă și mireasa
„ Și găzdăliță d'e casă.
„ Țucă-t'e mama, mîndrucă,
Mîndra mami m'iresuică.
Mama bine ți-o gătatu,
„ La nunluță n'așt'eptatu,
N'o aștepta' mama, Nuță,

n Nu nuntă nič o lecuță,
n Că mama dę-a vu' aşt'epta.
Alfeliu s'o vu' gata.
n Țucă-t'e mama, alg'ină
i Şi ružică d'in gręd'ină.
n D'ila a mami ịir'imă.
Nu i-aị fo' mami, Nuțucă,
i Nu i-aị fo' struțuz d'e tîrgu,
i N'iž florița d'i pe cîmpu,
n Če ružița d'in gręd'ină,
n D'ila a mami ịir'imă.
i Cîndu t'ę vęd'e mama,
Numa-ị crapă ịir'ima,
i Nuțucă, d'ę m'ila ta,
Nuță, țucă-t'e mama.
Mîndra mami, hăị Nuțucă,
| Mîndra mami m'iresucă,
n D'i-arată mami m'ir'ele,
n Că minte' i-ar hi maị b'ine;
I-a şi b'ine la mama,
i Nuță, dacă i l-i arăta,
n Nuțucă, c'ar şti şi ie,
|: Tu m'irịasa, und'i-i ię'. :|[1]
n Țucă-t'e mama, Nuțucă,
n Țucă-t'e mama, mîndrucă,
Une ți-aị duz dę-acăsucă?[2]

IX

La copii[3]

Molşeni

Inf. Tițiie: Pop
22. 5. 34

Cîntat (3196 b)

n Țucă-t'e mama, Mări,
Țucă-t'e mama pe tin'e,
n Pe d'e tet'e laturile,

[1] La repetarea versului, inf. a început rîndul melodic cu anacruza și și a cîntat: că m'irfaci.

[2] La sfîrşit fonogramei, inf. plînge încet.

[3] După spusele informatoarei, cei „trei prunci" morți ai săi.

n Că altu nu şti mai bin'e.
n Ţucă-t'e mama, mirjasă.
I-arată-i mamii m'ireile.
n Că poate i-a şi mai bine.
n Ţucă-vă mama pe tri.
n Răų m'az putu' čeluji.
că Tu, Nuţucă, dę-ai vii' şi,
Mami nu i-o vu' trăbuji
Altu găzduţă, Nuţucă.
i Pănă-i lumę, Nuţă, da.
n Da aşę m'an supăratu,
Singuruţă m'am aflatu.
Ţucă-t'e mama, Nuţucă.
Tu Nuţucă şi Mări,
i Răų m'az putu' čeluji.
Nu m'az čeluji durmindu,
Če la voi alt' şi coltulu.
n Ţucă-vă mama pe tri,
n Răų m'az putu' čeluji.
n Ţucă-t'e mama, Mări,
n Ste-z drumuţų aurit,
Sufl'eţălu bol'nit.
n Ţucă-vă mama, alg'in'.

X

Ca la mamă

Boineşti Inf.: Nuţa Ardelean
23. 5. 34

Cilost (fgr. 2216 a)

Ųo, bunuca m'ę mămucă,
Undo t'ę duž dę-acăsucă,
n I'î m'i' mă laş singurucă?
n Bunulęąra m'ę mămucă,
ųo Maică, če tę-ai supăratu,
n Doră nu tę-am ascultatu,
n Bunulęąra m'ę măicuţă?
n Fă, măicuţă, ala b'in'e
n Şi mă kiamă şi p'e min'e.
n Če m'oį fa' fără de tin'e,
n Bunulęąra m'ę măicuţă?

Iartă-mă, măicuța dragă,
// Și de ț-am gr'eșit odată,
// Bunulęęra mę mămucă,
// Și aį cu min'e 'n căsucă,
// Că io ți-oi grižî b'injucă,
Bunulęęra mę mămucă.

XI

Ca la mamă

Negrești Inf.: Maria Morar 21. 5. 34

Cîntat (fgr. 2150 a)

// Ia, măicuță și bunuță,
// Tar'e iezd la Ir'hnuță,
// D'e nu spui o b'esăduță,
P'e cine m'i-oi b'izuți,
// Maică, casa și puii?
Că io nu le-am foz' măicuță,
// Dac' ai fostă tu 'n căsuță,
Că io m'an dus și-an d'inîtu
| Și puii i-am afla' tomn'iți.
Că d'eminęața, mamuță,
| Tu, bună, de prînz lę-ai datu,
| Și sărața ia-i culcatu
Și'n căsuța i-ai strigatu,
Mămuliuță și bunuță.

XII

Ca la mamă

Boinești Inf.: D-na Inv. Gherman 23. 5. 34

Dictat

Bunișoara męa mămucă,
Dac'oi mere dę-acăsucă,
Cine mi-a griži puiu?
C'altu-i descuie ușa,
Până mi-ai botezi mîna.

BCU IAȘI / CENTRAL

XIII

Ca la soț

a

Boinești — Inf.: Maria Stăț
23. 5. 34

Cîntat (fgr 2215 b)

ie Ųă, găzducă, uă, găzducă,
ie Lăsatu-m'ai văduucă.
i uă D'e cum ăi trăiescu'n lumuță,
ie Bunuljoru mieu găzduță?
i uă D'e spun'e, găzducă dulće,
d'e P'e car'e drumuț ț'-i duće;
e D'a m' a gon'i un dor mari.
n d'e Und'e să ț'e știu cotari.
d'e Bunuljoru mieu găzducă,
D'e scoală-ț'e și 'nț'un cotu
ă Și ț'e uită la nărodu,
d'e Cum o vini' la prohodu.

b

Cîntat (disc S 633 a) — București, 17. 12. 34

Ųă găzducă, uă găzduc',
d'e Lăsatu-m'ai văduuc'.
d'e Cum amaru mieu ui și,
n Să petr'e' cu str'ęini?
n Găzducă, bunuțu mieu,
n Doamne, će m'ui faći ieu,
n Că io mi-s tar'e slăbucă,
Da cum ui trăii'n lumucă?
d'e Uă găzducă, uă găzducă,
De io ție-z mulțămăsc,
Că m'ai lăsa' sănătoasă,
n Da nu m'ai lăsa' voioasă,
Ųă găzducă bunu mieu.

XIV

Ca la fiică

Certeza — Inf.: Maria Stan
21. 5. 34

Cîntat (fgr 2172 a)

Mîndra mami Floricuță,
i Scoală, mîndra mămuki.

„ Sculă-t'e dreptu 'n picoare
Şi-ţ al'e', dragă, unu,
„ Car'e ţie ţ-o plăcutu.
Frumuşaua mămuki,
„ Că mama mîndru ţi-o gătat,
Să te duă la mănăstire,
Nu să t'e ducă mama
În lutu, dragă Florică.
„ Sculă-t'e, puiu mami,
Sculă-t'e şi zin afară,
De te uită la nărod,
Cum ţ-o zin'i' la progodu.
Mîndra mami Floricuţă,
„ Di-a tău steagu-i moorît,
La tătă lu[mea-i] [1] urît.

XV

Cu la frate

Negreşti — Inf.: Maria Morar
20. 5. 34

Cîntat (fgr. 2150)

De scoală-te, frăţiuliuţ,
Frăţiulu', struţuz d'e flori,
Cum t'e duă dintre fečori!
Frăţiulu', struţuz de brad,
Tătă lumea-i cu bănat,
„ Dip če, foc, te-ai însurat
Şi de ştir'e nu ne-ai dat,
„ La nuntă nu ţ-ai kemat.
Di-a tău stiagu-i moorît,
„ La tătă lume-i urît;
„ Di-a tău stiagu-i supărat,
Că nu-i roşu şi cu alb,
Min'e-ta si-i h'ie drag.
Frăţiuliuţ i supărat,
Frăţiulu' şi tînăruţ,
„ D'e scoală-t'e şi-ţ ale'
„ Dintre cîte-s aiče
Car'e ţie ţ-a plăče,

[1] Silabă lipsă în fonogramă.

Că noi nu ţę-om apăra,
Car'e ţę-a tra' inima.
Tinăru' şi supărat,
Nu ştiu undi ţę-ai gătat.
n La bęserică în sat.
n Dară-i nę' la bęserică,
|: Că astăz îi duminecă :|
Nu t'ę duče p'e drumuţu,
Caiesta-i tar'e lunguţu
Şi ieş' tare tinăruţ,
Să putrăd'eşti 'n lutuţ.

XVI

Ca la soră

Negreşti — Inf.: Maria Morar
21. 5. 34

Cîntat (fgr. 2156 b)

n Ioi, soriei tiner'e.
ă Rău ţ-ai uri' lumę,
Şi nu iez d'e cinda-i ię,
Soricuţă, draga mę,
Aj, sorică, nu m'ęi b'in'.
ă Rămîn'e pui de tin'.
Şi puiuţi fără mam'
Nu [-s], soră, niž în o samă,
Că griže dila str'ejin
Da-i ca umbra čę d'e spin:
Cîn gînd'eş' că t'e umbr'eşt,
n T'e uş' şi t'e dogor'eşt
Soricuţă supărat'.
D'e du-z puiuţi cu tine,
Nu ţ-i g'izui p'e nime,
Că batăr čine i-a griži,
dę Lor mamuţă nu lę-ar b'i,
N'iž ca tin'e nu ţ-or şti.
Că şi io, dacă n'am mămuţ',
Nu mi-e fo' să am g'inţuţ',
Că io ştiu, bunuţă, b'ine,
Cum-i cu čele str'oine.

XVII

Ca „după nevastă tînără"

a

Boinești — Inf.: Nuța Ardelean
23. 5. 34

Cintat (fgr. 2216 b)

o Uo, mîndruca mami, mîndrucă.
u Da undi t'ę duz dę-acăsucă?
u Da și či s'a fa' puiucu,
u Mîndruca mami, amu?
ua Mîndruca mami Mări,
u D'e aidęa pînă în căsucă
u Și i̦ dă la puiuc țîțucă.
u Či s'u fa' fără tinjucă?
Mîndra mami Marįoacă,
u Pęa čin'e l-ai g'izujitu,
Mîndruca mami Mări?
u Pęa frunzuca sp'inului,
P'ę mîna str'ejinului?
u Mîndra mami tînăruca,
Nu știu cum ai n'ev'estitu.

Dictat

Sovonu nu l-ai vekitu.
Gata astu.

b

Cintat (disc S 532 e) — București, 17. 12. 34

Ou, mîndra mami Mărioaca.
oa Und'ę m'ei, mîndra mami.
Da undi tę duz dį-acăsucă?
oa Mîndra mami Mărioacă,
Laș puiucu la țîțuca.
oa Mîndruca mami Mari,
Nu ți-l m'ila d'ę puiuțu,
Mîndra mami Mărioacă,
oa c'a Rămîn'ę mitil'eluțu?
Mîndra mami hui Mari,
oa d'e Ię-s puiucu în brățucă
Și ți-l udă la gurucă.

XVIII

Boineşti — Inf.: Nuţa Ardeleanu
23. 5. 34

Dictat

— ?

O, bunucu mieu găzducă,
Da cum de te-ai îndurat,
Bunu mieu găzducă drag?
Da haida cu mine'n căsucă,
Că ţ-oi găta de cinucă.
Nu te duce de-acăsucă,
Ce m'oi fa' ieu singurucă?
Bunuljoru meu găzducă,
Ţ-ai făcu' casă nouţă,
Da ţ-o ai făcu' strîmtuţă,
Fără uş, fără feruşte,
Ca să nu te răcor'eşt.
Bunuljoru mieu găzducă,
Haidea cu mine-acăsucă,
Că io te-oi grizi binjucă,
O-m fa' loc lîngă tinjucă.
Boierelu mieu găzducă,
Nu ţ-e m'ilă de puiuţ
Că rămîn sărăndicuţ?
Bunuljoru mieu găzducă,
Şi multu mi-ai fos bunucu
Şi te'nduri a mă lăsa.
Nu te dore irima,
Găzduc', a m'î' mă lăsa?
Fără de tine ce-oi fa'
Cu puiuţi, cu-aiiţa?
Bată-te focu, ciumucă,
Niz ţ-i m'ilă de bătrîn,
Niz ţ-i ţele de tinăr.

— ?

Bunuljoru mieu găzducă,
Şi mult ai fost căznitucu
Şi tare rău te-o durutu!
Ardă focu doftori,
Că nu te-o putut lecui.
Noi pe la tăţ am umblat

Şi locuz nu ţ-am aflat.
Bunuljoru mieu găzducă,
Hajdea cu mine'n căsucă,
Că io ţi-oj grijî binincă.
De spune-n, găzducă dragu,
Că cu čine te-ai sfădilu
O te-o' ng'ilat orečine,
De te despărţoz de mine!
Bunuljoru mieu găzducă,
Spune şi maicuţî,
Da nu i le spune t'ete,
Că ţ-or h'i doi bog'ete.

— !
De prunč:

O, pujuţu mami puiuţ,
Unde mei puju mami?
Că mămuca o-aşteptat
Că te-a creşte mama măricucă
Ş'oţi făče nefel nuntucă,
Mîndruca mami Nuţucă,
Nu să te dug la gropuţi
Şi să te bag în lutucu,
Să nu te văd mai multu.
Mîndruca mami mîndrucă,
Dac'oj ieşi în săluco,
Oi vedea mame cu prunč,
Io oi plînge lacrăm dulč,
Că io mi-oi h'i singurucă,
Draga mami, hăi Nuţucă.
Haj ţ-a da mama ţîţucă,
Nu mai' cu gura arsucă,
Draga mami şi bunuca.
Tare jež la inimucă,
De mi' mă poč lăi ruga,
Draga mami, zăuo, da,
Că nu vrei a mă ascultă.
Cîntaţi-vă, clopoţeale,
Că io nu mă poz de žele.
Şi mai mîndru m'aş cînta,
Da mă doro irima.
Draga mami, hăi Nuţucă,
Şi io mi-z mai ca şi tine,
Numai plodzu mi-i pe mine.

Gată, maicuţă, čina
Şi mi-aşteaptă puiuţu,
Cu čina cu tine-amu.

— 1

Dragu mami, lui Nuţucă,
Lasă-z mîndrile-acasă,
Că-i păcat' să putredească.
Mîndruca mami Nuţucă,
Nu ţ-e m'ilă de măicucă!
Tu te duź la măicuţa
Şi cu ię t'i stîmpăra,
Da jo pe-aiź če m'oj fa'?
O, măicuţa mea, măicuţă,
Grižî-n de puiuz bluiuţă,
Că-l lęźuca' pe ţinuţă
Bunuleoara mea mămucă,
Ię-ni puiuţu de mînucă
Şi hai cu iel acăsucă;
V'oi aşteptu cu činuca.
Bunulişoara mea mămucă,
Da jo mă poz ła' rugo,
Că nu vreţ a m'asculta.
Bunulişoara mea mămucă,
Spune, măicuţă, cu dulčo,
Pe care drumuz t'i duče:
De t'i duče pe di piatră,
I mai 'nturna cîteodată:
Da te duź, măicuţa me,
Da te duź pe drum de lut
Şi n'îi înturna mai mult.
Te rog, măiculiţa me,
Şi haida la ferestę,
Pe maine mă străźuię',
Să mă vedz cum îm tignu'.
Draga mea măicuţă dragă,
După tine mă topăscu
Dacă văd că mi' mă lăsi
Singureę şi străină.
Da te rog, măicuţa me,
Să'ntinz mînuca dreaptă,
Să-n lăpăţeşti irima,
Ca-i tapănă ca ş'a ta,
Bunuleoara mea mămucă.

Rămîi, casă și odoru,
De măicuța h'i-mi-a doru
Și o putem să' cota,
Șoban nu o om afla.
Scoală-te, măicuță dragă,
Scoală-te, să ne grăim,
Că mîine' ne despărțim
Și mai mul' nu ne grăim,
Scoală-te, măicuță dulce,
Că mîine' vine popa
Și te-a duce, maică, da
Și mai mul' nu te-om afla.
Putemu-te să' cota.
Batăn cît îi mai îmbla,
Maică dulce nu-i afla.

— ?

Bunulegara me mămucă,
Doamne, mult ai foz' bunucă
Și te duz dela minjucă.
Ce să-z dau, măicuță, ție,
Că să-z duć, maică, cu tine?
Că'n șapte săptămînuca
Mult ai fostă căznituca,
Mi-oi vinit m'ila, mămucă,
Și nu te-am putut agula.
Or cu će te-am bobg'ici,
Căznituca mea mămucă,
Și tă' n'ai vrut a mînca,
Căci zic, măicuță, așa,
Că te dore sufletu
Și nu poz mînca amu,
Să pui mai pe-apoi binișucă,
Că ț-o mai veni foamucă.
Ș'am putu', maică, tă' pune,
Că n'ai ćeru' dela mine.
Da amu, măicuța me,
Io ț-oi fa' un poculiuț,
Că de-a h'i drumu lunguț,
Să ai će gusta, măicuță,
Că de șapte săptămînuță
Da n'ai mînca' n'imicuță,
Da mînîncă pe drumuțu,
Că io ț-oi pune-un pocul,

Ţ-oj pune de tăt felju,
Ca să mănînč, majcă, aron.
Bunulęoara męa măjcuţă,
Spune-m če să-z fag maj bun,
Ca să poz mlnca pe drum.
Draga męa majcă şi scumpă,
Du-i şi la čele nęamurj,
Că maj bin' ij putęa mînca,
Că dacă v'ij aduna.
Bunulęoara męa majcuţă,
Ačia tę-or întreba
Că če le duž, măjculjuţa.
Măjcuţă, măjcuţă dragă,
Nu ţ-i m'ilă de minjucă?
Tă' te'ntrob de tri dzîljucă
Şi nu-m spui, majcă, n'imica
Če să-z fag de meringoară,
Că ştiu că-j me'cu ia pe sară.
Dragă majcuţă şi scumpă,
Hajda pe min' sărucă.
Te 'i aştepta cu činucă
Şi cu foc şi cu lum'ină
Şi cu dor dela irimă.

— ?

Ųă tătucă, ųă tătucă,
Nu ţ-e m'ilă de minjucă
Că mă laş pe uliţucă,
Bunuljoru mieu tătucă?
Spune-m, tătucă dragu,
Spune-mj adevărat,
Că pe čine m'aj lăs'izuit,
Pe strein o pe fraţ?
Streini nu m'or griži.
Bunuljoru mieu tătucă,
Întoarce-te pe lăturică
Şi mă pune la spăticå.

— ?

Kjamă pujuţi cu tine,
Nu-j lăsa dę-amar la n'ime,
Că babăn cumu j-o 'ngriži,
Tătucă dulče n'a h'i.

— ?

Bunuljoara męa sorică,
Şi mult aj fos' hămnişucă.

Kemį pe mama la tinjucă.
Bunuliçara męa soricá,
Nu ţ-i m'ilă de minjucă,
Că io-n rămîį singurucă
Şî n'oį avęa pe n'imucă?

— ?

Bunulęçara męa mămucă,
Hainele tale čęle scumpe
Trimete-le p'oričine,
Să mi lę-aduc' acasucă
Şî să ţi le spăl, mămucă,
Bunulęçara męa mămucă,
O ţ-oį făčę altele
Ş'atunčęa ţî lę-oį trim'ete
Cîndu-ţ kema p'oričine,
Să margă, maică, la tine.
Spune, măicuţă, cu dulčę
Că če să-z maį ştiu trim'ete.
Măicuţă, măicuţă dragă,
Ţ-aš trimete orčeve,
Dę-a' şti, maică, c'aį mînca.
Trudiluca męa măicuţă,
Doamne, mult aį lă' trudit
Şî batăn ci' lę-am întrebat,
Că če să-z puį de mîncat,
Tăt aį zis, dragă maicuţă:
„De mă poz lă' ruga,
Că io cu drag až mînca,
Da mă dǫre irima,
Draga mamî, şî de tine
C'amu mă duc dela tine“.

? —

Bucură-te, temeteu,
Mîndră flǫre-ţ aduc ieu.
Da nu-ţ aduc, să'nflorçască,
Če numaį să vestęjască.

? —

Mîndra mamî Mariçacă,
Unde te duči dę-acăsucă?
Scǫlă şi haidęm'n căsucă
Şî dă la puiuc ţîţucă,
Că puiuţu-ţ mititel
Şî nu ţî-ţ milă de iel.

Pe cine l-ai bizuit?
Pe frunzuca spinului,
Pe mîna străinului.

— ?

Niž čiumuca nu-i de vină,
Şi pe ța altu o mînă;
Niž čiuma nu-i vinovată,
Če-i de Dumnezău mînată.

— ?

Mîndra mami miresuică,
Unde te duči di-acăsucă,
Cîndu-i mai mîndră văruca!
Eši, mirjasă, pînă'n prag
Şi vezi: nu vine mirile?
Mirile n'a niči vini,
O o o, dragă mami,
Putemu a le-agodi.
Mirjasa-i în copîrşău,
Mirile-i la tată-său,
Sîngul stă la capul tău.

— ?

Mîndra mami miresuică,
Nu ți-i milă de mînjucă,
Că tu ești mîndră tinărucă
Şi jo mi-s tare slăbucă.
Rămîi, dragă, 'n locu mieu,
Că m'oi duče jo' ni' al tău.

XIX

Negrești

Inf.: Maria Morar,
Irinca Sas
Nuța Sas
20. 5. 34

— ?

M. M.: O mămucă, o mămucă,
Scoală, grăi' o besăducă.

I. S.: Io m'am cînta' după frati-mio, da io m'am așa cîntat:

O bunuțu ńeu fratul,
Multu s'a uĭta mama

Şi pe uliţă şi pe val'e.
Nu i-e tr'e' de supărare.
Bucură-te, temet'eu.
Mîndră flọrẹ ţ-adu' jeu.
Nu ţ-o adu', să 'nflorẹască.
Ţ-o aduc să veştezască.

M. M.: La fată fecoră:

Soricuţă, struz de brad,
Tăţ ọmeni-s cu banate.
Dip či 'n poe' ţ-ai măritate,
La nuntă nu i-ai kemat,
Nič de ştire nu ţ-ai dat.
N'irẹasa-i în temet'eu,
N'irele la tată-său;
N'irẹasa-i pusă'n sălaş,
Nuntă fără četeraş.
G'ine primăvara
Şi cucuţu o cînta
Şi muştele-or bonăi, [1]
Sorica a putrădi.

Nu-m vine'n minte. Tare multe ştiu, da nu —.
— !

M. M.: Deşt'ide, soră, gura
Şi grăie' cu măicuţa
Şi-i alimpără inima,
Că-i rečo cumu-i k'atra.
Soricuţă, struz de flori,
Cum te duč dintre fečori!
Te duč a putrădi,
Pînă-i lume, nu-i g'ini.
Scoală-te şi-ţ ale'
Dintre cîţ te aiče
Care ţ-a ţie plače.
Scoală, sorică, 'nt' o' cot
Şi te uită la norod,
Cum ţ-o g'init la prohod.
M'irịasă mîndră tomăită,
Cununa ţ-i aurită
Tomnan dela Maica Sfîntă;
M'irịasă mîndru gătată.

---

[1] Var. (Inf. Irimea Sas): „Tăt'e fluerile-or ieşi".

Tare te duz supărată
Dip maicuța, nu dipt alta.

— ?

M. M.: Întinde mîna dreapta
Şi-n k'ipăe inima,
Că-i reče cumu-i k'atra.
Cu cuțitu d'i tăie,
N'are cură singe di' ię.
Numai apă vinęță,
Şi di čeia puține.
Soricuță supărată,
Întinde mîna şi mă iartă,
De ț-am greşit cîtodată,
Cînd am fost rău supărată,
Că poate că ț-am greşitu,
Cîndu m'am rău năcăjitu.
Soricuță tînăruță,
Nu te uit pînă-i lumuța;
Pînă-i lume, nu te uit,
Pînă nu m'or pune'n lut.

— ?

M. M.: Stăi, soricuță, cu noi,
Batăr înc'un an o doi,
Că-i păcat să putrădăşti,
După cî' de mîndră ieşt.
C'aşę cîntă clopotu,
De şi plîngę tăt satu.

— ?

M. M.: H'ie-s m'ilă de maica,
Soricuță, a o lăsa,
La tine s'o h'izuitu
Şi tu rău-o-ai čeluitu.
A ta nuntă-i mohorîtă,
La tătă lumęa-i urîtă;
A tău stęagu-i supăratu,
Că nu-i roşu şi cu alb,
Noă să ne fie dragu.

— ?

M. M.: Dziče, dziče:

Soricuță tînăruță,
Unde t'e duz de-acăsuță,
Dora mei la besorică,
C'askîdz îi duminecă?

Soricuță supărată.
Ia dipt una, nu dipt alta.

Am uitat iară c'am vrut să dzic.

Unde l'e gei cu nunta.
Do' mei la bisericuță
Că altele, m'iresuță!
Nu-i nuntă bun' aiasta,
Să vie-acasă popa,
Pe tine-a te cununa.

— ?

M. M.: O, bunucu mieu găzduță,
Unde l'e duz pe jernuți,
Lăș pui fără tătuță?
Du-te și le vezăle'
Și hăi și găzduluțe'
Cu soța alăture.
Găzduță-ț al tei puiuț,
Cum rămîn sărăndicuț!
Cîndu ș-or ieși 'n drumuț
S'or vede pui cu tătuță,
I-a durę la inimuță.
Alți pui s'or dezmierda,
Da ai tăi s'or supăra.

— ?

M. M.: Nu te duce, găzduluță,
C'aesta drumuțu-i lung.
Te du' și nu 'ntorni nuoi mult;
Aesta nu-i drum de țară,
Să te duc și să 'ntorn iară,
Scolă-te, grăi' o besadă.
Nu mă lăsa supărată,
Că rămîi pę tinăruță,
Singură și văduuță.

— ?

M. M.: La fečoru-i spune (ca la fečor n'am spus):

Mîndru mami struz de brad,
Numa ieș cam supăratu;
Mîndru mami, struz de flori,
Ieș afară 'ntră fečori.
Dintre cîte-s aičę
Scolă una și-ț alę',
Care ț-a ție plačę.

Scoală-te dreptu 'n k'icore
Şi ne spune će te doru,
Că jeź' tinăr ca o flore.
Niź ćuma nu-i cu dreptate,
Că nu merę-undo-u agodę',
Şi-o d'init la mine 'n casă,
Şi mi-o rupt ruža d'i' masă
Şi struţuţu d'i' ferẹastă;
Dac'o trecutu 'n gredină,
Ruptu-o d'i' rădăcină,
Dar ćuma nu-i vinovată,
Că-i de Dumn'edzău mînată.

— ?

M. M.: Frătuluz, de ţ-a h'i b'ine,
Da te rogă şi d'e mine,
Că şi io de m'oi rugu
Să-z h'ie binişuţă da,
H'ie-z drumu aurit
Şi sufletu bodin'it.
Că multu te-ai trăstuit
Pînă d'i' lume-ai ieşit.
Da kiamă-mă şi pe miniţuţă
Să h'irem laolălteţă,
Nu să mie niź trei dzile
Şi să h'iu, frăţuţ, cu tine,
C'apoi mi-a h'i mai bine.

— ?

M. M.: Făcuta-ţ-ai căsuţă
Din şese scîndurută,
Fără uş, fără fereşt,
Pe noi să nu ne mai v'ez.
A nostă casă-i lărguţă,
Şi-o-ai lasat pustiuţă.
Rămîi casă şi odor,
De-a nos' frăţior ţ-o h'i dor;
Rămîi, casă, rămîi, masă,
C'a nos' frătuljuz te lasă
Şi să duce'n lemeleu,
N'are vai de tată-său.

— ?

N. S.: Ardă-te focu, muşină,
Că tu nu-i mai' pe ie-

(Noi an dzis, la un frate).

— ?

M. M.: Scutură, slogar, steagu,
Că dor i nuntuț 'amu
Să și tremure satu.

— ?

M. M.: Frățuljuz, nuntuța ta
S'o îndruma' de ğoi sara,
Să gata duminecă.
Și nu-i ca ș'a altora,
Că colači dăla nănaș
Da să dau păsle sălaș;
Colači din cununie
Ți i-om pune'n proslițlie;
În locuz de četeraș
Da ț-a d'ini prăporaș;
Șî'n locuz de steag roșu
Popa și cu diacu.

— ?

M. M.: D'ină, frățuț, acăsuță
Că te-om agudi b'injuță
Cu čină și cu lum'ină
Și cu dor dela inimă.
Batăn cît m'aș keltui,
Vei, cu dor v'aș agodi.
Că čel če more nu maj vine.
Nu știu, răŭ i or i b'ine,
Că nu vine să spue nime.

— ?

N. S.: O, frățiljor, di-i d'ini,
Înainte ț-aș ieși.

— ?

M. M.: Încă primăvara iesle, la care more, un cînlec frumos:

Nu-i în lume maj amară
Ca mortea de primăvară,
Po cîntatu cučilor,
Pe'nflorilu pomilor.

Irinca a Ğiurki Tinlașu s'o cîntat după o vară dulče:

O, Năstasă, Năstasă,
Nemuțu nost
Răŭ sa pote prăpădi,

Că d'i' școle soricuță
Da nu să află numa tri. bunuță.

— ?

M. M.: Țucă-te mama, pujuț.
Unde me' deiu mama?
Mama 'n brațe l'a lua,
Din căsuță nu țe-a da.
Cum i h'i fără mămuță,
Să șez în lut. luminuță?
Că pacat să putrădești,
Pujuț, să nu mă sluțești.
Mîndra mami lum'inuță.
Pujuluț de tri dziluță,
Nu te cunoște n'imuță,
Că ț-i pălită fața,
De gîndeș' că nu-i a ta.
Că țe-ai topk'it ca cara,
Cînd o agunge para.
Ca cara de cită focu.
N'o avu' mama norocu
Să te poț crește binițuță,
Să-ți h'i mami slujnică.

— ?

M. M.: Dziče:

Că de o săptămînuța
Batăn cum ț-am gătat patu,
'Tă' loc' lui' nu ț-an aflatu,
C'o foz mare durere,
N'ai învins niž cum cu țe.
Și batăn cît am umblat,
Leacu nu ți l-am aflat,
Numai spicu grînului
Și fundu pămîntului.

— ?

M. M.: Cum nu mi-ai spuz nim'icuță
Că iez' gata de ducuță?
Mîndra mami, de-aș vî' ști,
Oriunde țe-aș vu' acuti.
Că și care me' 'n lumuță,
Da iar întorn' acăsuță:
Da care me' în lutuț
Nu mai d'ine mai multuț,
C'aesta nu-i drum de țară.

Să te duz şi să d'in iară;
C'acela-i drumuz de lut,
Te duc şi nu'ntorni mai mult.

— ?

M. M.: Tînăruţ şi hărnicuţ,
Că ţ-ai fost mîncoruţ,
Păcat să putrădeşti,
Că tare cuminte ieşti.

Incă una ştiu, la o nevastă:

Soră, ce te-ai supărat,
De-aşe mîndru te-ai gătat?
Că doră nu ţ-o foz rău,
Te-ai văzit cu gazda tău?
Casă ai ca un bolduţ
Şi găzduţă ca un struţ.

Iară nu mi-aduc aminte. Nu ştiu cum să mai zic.

Lasă lutu la focu,
Te'ntoarnă cu noi amu,
Cînd îi mai venie omu,
Să şi duce cu tatu.
Cine mă' la temeleu
Nu găzdălue mereu.
Nu ştiu, casa nu-i în bun loc,
O gazda n'are nărocu,
Să trăiţ laolăltuţă,
Să găzdăluiţ binişuţă.
Lasă-z mînurile-acasă,
Că-i păcat să putredească,
Şi mînurile şi picore
C'o fos' tare lucrătore.
Batăn care ş'ar d'ini
Ca tinjuţă n'a mai h'i.

— ?

M. M.: Aşa să dzîce:

Casă fară de găzduţă
Da nu-i niz la o sămuţă,
Că rămîne pustiniuţă.
O, găzduţa supăratu,
Spuni-mi, dip ce m'aţ lăsat.
Noi, găzduţă, ne-am văzitu,
Dipt nec ne-am despărţît,

Poate că ne-am și sfădit,
Numa nu ne-am despărțit,
Că și alții să sfădesc
Și nu să și despărțesc.

— ?

M. M.: La mamă bătrînă:

O, mămuță supărată
Di mine, da nu di tată,
Cum te'nduri a mă lăsa,
Că mă dore inima,
Pe cine mi-oi b'izui,
Maică, casa și pui?
Batăr di undi-ai d'inil,
Cu cine m'ai agodit.
Da de-amu anainluță,
Batăr di undi-oi d'ini.
Puiuții m'or întreba:
„N'ai găta', maică, cina?"
Dacă nj-oi muri' mila.
Fă-te, maic', o păsăruică
Și zboră pin' acăsucă
Și'n vez pui cum să culcă,
Cum să culcă fără tine,
Că tu i-ai griji mai bine.
Și'n pătuz cin s'or culca,
Măicuță, te-or întreba,
Că unde le-am dus mila.
Io ce să le spui, mămuță!
Spune-li-ai, maică, binișă
C'ai murit la besericuță
Și iar ai d'ini, măicuță.
Da io știu, măicuță, b'ine
Că mai mul' nu nj-om tilni,
Pînă ziuda ș-a b'i.
N'a' m'iluță la n'imuță.
Scumpuluțu meu mămuță,
Că batăr cît aș mai îmbla,
Nu-i m'iluță ca mama,
Niz tunuljuz ca tata.
Io n'am niz mamă, niz tată.
Gindoș' c'am k'ica' din k'atră.
Io cu pui-z supărată,

N'am niž fraz, n'am niž suror,
Gindez' c'eu k'ica' di' nor.
Măjcuță, ćele streine
Niž cin nu te'nvață b'ine.
Că rad în bagocuruța,
Dacă jez' năcăžituță,
Că m'ila dila streinį
Da-į ca umbra če de sk'inį:
Cin gindez' că te umbrești,
Te ușį și te dogorești.
Nu să mie niž tri dzile.
Majcuță, să b'iu cu tine
Și să mi te grižes' bine.
Iartă-mă, măjcuța, iartă.
Că io rămîį supărată.
Nu te doŗe inima,
Măjculuț', a mă lăsa?
Că io, măicuț', am vrut vrę,
Să trăim alăturę,
Dacă nę-am văžit g'inįuța,
Noį, maįcă, laolaltuță.

— †
M. M.: Fă-m locuz lîngă tinįuță,
Să b'iem laolaltuță,
Să să crępę pămîntu,
Băga-m'a' și io amu,
Cu puiuluz cu tătu.

— †
M. M.: Împărțîm pui 'n douță,
Du-i pi cît mîć cu tiniuța,
Nu ń-i lăsa taț miuța,
C'amu-į tare răų'n lumę
Puį m'icuț de-a creșterę,
Singură de-aį ținerę.
Ioį, găzduță supărat,
Nu știų dip će m'aį lăsat?
Că io de ęsta n'am gîndit
Să pățîs' cîtę-am pățîtu,
Să mă aflu tinăruță,
Singură fără găzduță;
Că alțî-s maį bătrînuț
Și nu lasă lumuca,
Će-ș crește puiuțî, da.

Da io pe tine ţe-am scăpat,
De moarte nu ţe-am grăiat;
Da ămnuţa o d'inii,
Pe mine m'o celuit
Şi m'o lăsat singuruţă,
Pînă-i lume, n'am găzduţă,
Că din doă căsuliuţă
Ce ţe-avem noi, găzduliuţă,
Alę'-ţ, găzduţă, una
Care-i pe plăcere ta,
Că pui ein ţe-or cola,
Da 'napoi i ţe-or alta;
De te scapă'n temeteu,
Mai mult nu te văd mereu.
De stăi, bunuz, să ne grăim,
Mintenaş ne despărţim,
Mai mul' veż nu ne tîlnim.

— ?

M. M.: Nu te poż, bunuz, cluta,
Că mă doare irima,
Că di tri dziluţi amu
Şi io-z gata cu tătu,
Gata-z, bunuliuz, ca tine,
Numă nu-i pluza pe mine.
D'a me irima-i de pk'atră,
Că nu crapă nicodată,
Or ciţu-i de supărată.
Întoarce-te, găzduliuţă,
Întoarce-te pe lăturiţă,
Pune pui la spăliţă
Şi pe mine la picoare.
Nu ţ-om fa' mare sărbătoare;
Şi de ţe-om cam sărbători,
Bunuz, nu-i ponoslui,
Caşa-i tata cu pui.

?

M. M.: Pui fără de tătuţă
Da nu-z niż la o sămuţă.
Batăn cî' de bunij-ar fi'i,
Mult îi hulesc' streini,
Că streini nu spun g'ine,
Numa pînă-z lîngă tine;
Şi dacă să mai departă,

Nu știu cum să te bulcască,
Camu-i tare ra lumuța,
Cînd n'ai mamă niș tătuță.

— ?

M. M.: Ioi, Domne, n'am pe n'imucă,
Nič am fraz, niš soricuță,
N'am cui spune-o besăduță,
Nu știu cumu-i putea h'i
În lumuliuț' a trăi,
Numa tăt cu streini;
Că-i năcaz fără de samă
Dacă n'ai tată și mamă.

— ?

M. M.: Tare ieș' la irimuță
Și te poz răbda, măicuță,
De nu-m spui o besăduță.
Că pîn' amu, mămuliuță,
Noi și de ne-am vut sfădi
Laolalt' am vut grăi.
Moaie-ț, maică, irima,
Bună, și nu mă lăsa.
Ascultă-mă, maic', odată
Că mă vez că-s supărată,
Că și io te-aș asculta,
De-ai grăi, maică, ceva.

— ?

M. M.: Că de cîndu m'ai lăsatu,
Multe lacrămi am vărsat,
Că trăes' to' cu bănat.
Femeia fără bărbatu,
Ca țarina fără gardu,
Tăț în ie o acățatu.

— ?

Spune-ne, tătuță, bine,
Noi am asculta de tine,
Că cum să trăim în lume,
Camu-i o lumuță ra
Că n'ai čine spune'n ie,
Că cumu-i de-a trăire.

— ?

O murit unu 'n cătane-a mieu:
O, bunucu mieu frățuț,
Cumu ț-ai putut muri

Pe cîmpu Galiţii,
Fără lumină de sămn[1],
Fără om din satu tău!
Noi ţe-aşteptăm acăsuţă,
Tu ieşt putred în lumuţă.
N'aj putut, frăţuţ, d'inj,
Că nu ţe-au lăsa' domni
Acăsuluţ' a muri.
Cînd am vut nuę' 'n temnleu,
Nę-o vut trę' de doru tău;
Cînd am trę', cînd am patrę',
Batăn ţ-aş vedę cruće,
Da aşę sîn supăraţ
Şi cu irima 'ndojaţ.
Cînd şurgenu a sosit,
(telegrama-i aćeia)
Noi am suspinat ş'am plîns,
C'o rămas copii micuţ,
Fără suman şi desculţ.
D'ardă-le focu muşkoe,
O dus omenii'n ţărj străine,
Ş-o streinat forte rău,
No'nturnat tată-său.

— ?

[A cîntat nevasta primarului ucis în 1932, la o nuntă:]

Cîtu-i drumu de 'ncunżur,
N'a fos' ca tine de bun.
Dac'o murit primariu,
Ćinę-o stăpîni satu?
Ćine ţę-o log'i', mă Dju,[2]
Aşa rău ţe-o log'ito,
Că minton ai şi murito.
Nu ţe-ai făcut nić un rău,
Bată-j bunu Domn'edzău.
Ćinę-o ţe-o putu' găta,
H'ie-j casa tenn'ito,
Şi să şadă bit în k'isoare
Să nu vadă şohan sore.

— ?

[1] Fără îndoeală greşit în loc de: *sămn* = *semn*.
[2] Gheorghe.

— ?

M. M.: Amu ieste[1] ș'o cîntai fratele:

N. S.: O, frățiulior, mă Iurco,[2]
Că unde te du' și tu,
Înainte ț-or ieși
Tot negri călugărei,
Să nu te spai tu de iei,
Că ț-or h'i frățuz dę-a tăi;
Și n'ęgre călugărele,
Să nu te spai tu de iele
C'or h'i surele tale.

I. S.: Iar așa an zis:
Sora care n'are frate
De tătă lumęa-i hulită
Și de oamini și de fimei,
Cum le-ar h'i pe capu lor;
Și care are frate dulče,
Cîn grăiește čineva
Răų acuma de dînsa,
Da i prindę-un pic de parte,
Dacă are dulče frate.

Apă iară să zičę-ușę că:
Ioi, frățuț, tînăru mieų,
Io m'aš duče 'n locu tăų,
După tine-i păcătuț,
Că ieš tînăr ca un struț;
După mine niš lecuță,
Că i-o mi-z mai bătrînuță;

M. M.: Nu doară că m-i rîuț,
Da n'am avu' nărocuț;
Că nărocų dę-am vut ave,
Dragă mi-ară h'i lumę.
Dac'ai mę' dintre fečiori,
Ș'acolo ț-am pune flori;
Dacă te duš singuruț,
Ș'acolo ț-om pune struț,
Strușuz roșu cumu-i focu,
Că nu ț-o foz bun nărocu;
Că năro' dę-ai vut ave,

[1] Inf. Nuța și Irinca Sas.

[2] Gheorghe.

Aj vut stăpîni lume;
Da o foz mare durere,
Niz cum n'aj invins cu je.

— ?

[La intrarea în cimitir:]

M. M.: Deșl'ide, maică, porta,
C' acu-e d'ino sorica,
Că o-aj kemat la ținuță,
Să vă veseliz, măicuță,
Da mă kemaț și pe mine,
Că doră mi-a h'i mai bine,
Că mi-z tare supărată,
Dacă văd că n'am pe n'ime,
Măjculuță, 'nt' asta lume,
Că jo de cîn cunos' lume,
Mulț au tăt putu' petre',
Măjcuță, nainte me.
Nu te supăra pe mine,
Și de nu te-an gata' bine,
Că pe mine nu m'a n'ime,
Că jo n'am, măjcuță, cine,
Că cîtă milă-o-am avut
Tătă m'i s'o dus în lut;
Numa de mine ej h'ie,
Să h'ie, măiculuță me,
Să h'irem laolăltuță.
Noj batăn pe o cinuță,
Iei, g'ine ne-am veseli,
Batăn cî' ne-om keltui,
Doamne, bine ne-ar ligui!

— ?

M. M.: De te-o 'ntreba cineva,
Ce ți-e pălită gura,
Spune că to' vîntu,
C'o fos' departe drumu.
De te-a 'ntreba cineva,
Ce lumină-j aiasta,
„Asta-j lumină de ceu,
Pretinaz din satu mieu;
Asta-j lumină de ceară,
Pretinaz dint'a mea țară".

— ?

M. M.: Aduna-te'l cu mamă
Şi maicuţa tę-a'ntreba.
Pe sară cînd a'nsára,
Cumu-i rîndu pę-acasuţă.
De-i spune că nu-i binjuţă,
Că n-i şi dor de maicuţă.

— ?

M. M.: Ča căsuţă ţ-ai făcut,
Fără uş, fără fereste,
Ca pe noi să nu ne vedz?

— ?

M. M.: Aşa dzîče:
Nu te păzî aşa tare,
C'agunğedz-a de cărare;
Nu te păzî aşa iuťi,
C' aesta drumuţu-i lung.
Că pę-aesta drum čine să duče
Nu să 'ntornă pînă-i crucę;
C' aesta-i drumuz de lut,
Dacă mei, nu'ntorni mai mult.

— ?

M. M.: Ius:

N'ai făcut, maicuţă, bine,
Dacă l-ai kemat la tine.
Nu n'i l-ai putu' lăsa?
Cu iel ne-am vut stîmpăra.
Dacă-l duž, maică, la tine,
Nu nę-om stîmpăra cu n'ime,
C'amu noi n'avem cu čine.

— ?

M. M.: Amu o din'i' popa
Şi dela noi tę-a lua.
Şi tę-om scoate din căsuţă,
Nu-i intra, pînă-i lumuţă.
Că nu ţ-o plăcut casa,
Pînă ţ-ai făcut alta,
Fără uş, fără fărest,
Pe noi să nu ne mai vedzi.
Ale'-ţ, bunuţ, aiča
Care ţ-a ţie plăčęa,

N. S.: Căž noi nu ti'm apăra,
Or pi care i lua.

I. S.: O fost o fimeie, apă o cîntat pe mă-sa, apoi:

O mămucă, o mămucă,

o zie,

Unde ţ-o oaî găinuţa,
Găinuţa ćea negruţă
Şi căpruţa ta, mămucă?
Şi-o, mămuţă, o măjouţă,
Că te vă' pe găuruţă.[1]

Aiita s'o cintat fimeia ćeia.[2]

XX

Certeza Inf.: Mărie Stan
21. 5. 34

Dictat

Mîndra mami ş'a mami,
O mămucă, o mămucă,
Nu mă lăsa singuruţă.

? —

Scoală-te-ai, mămucă,
Şi mai grăi' o besăducă,
Că asta e ćei de urmucă.

? —

M. S.: Mîndra mami ş'a mami,
(după fată, după prunči)
Că mama nu-z bănuje'.
Mama nu te-o măritat,
Numa în preţin te-o dat.
Mîndra mami tinărucă,
Cum te'ndur a n'e lăsa
Cîn îi mai mîndră vara?
Mîndra mami ş'a mami,
Săraći pruncuţî tei,
Mult o si tă' supăraţ
Şi din pićor aruncaţ;
Prunči tăi ći mădăriţ,
Mult o si tă' suduiţ.
Tăt puiuţî pot umbla
Cît îi tătă uliţa,
Că nimi' nu i-a striga:

— ?

[1] De sigur o parodie: informatoarele rîd.

[2] Intrebată dacă în bocete se pomeneşte despre un brad, Maria Morar răspunde: „nu grăje".

„Hajdez, pujuz, la mamu".

— ?

O mămucă, o mămucă,
Întorce-ți lăture
Şi-z pune, mamă, pui
Pe mînuța dę-a stînga
Şi dę-a can strînlori,
Aşa-i mama cu pui.

— ?

Scoală-te, mîndra mami,
C'amu-z d'ine şi popa
Şi tę-a duče dela pujuț
Şi-o rămînea singuruș.
Ie-z rămas, mîndra mami,
Dela lutu de su' masă,
Şi d'ela pui tăi din casă,
C'amu te duč şi-i lăşi.

— ?

Femeile de bărbaț:

O găzduță, o găzduță,
Ştimu io că îz văduță
Şi'n casă şi pe-uafăruță.
O găzduță, o găzduță,
Nu mă lăsa singuruță,
Căz d'ine primăvara,
Tăte plugurilę-o ara,
Num'a tău în loc a sta.

— ?

Ieşi mamă, 'nainluță
Şi ți-l ię lu de mînuță.
O găzduță, o găzduță,
Acolo dacă-i sosî,
To' mămuca tę-o 'ntreba,
Că cum ț-ai lăsa' nevasta.
Ioi, Domn'e, dragă găzduță,
Da haida la ferăstuică
Şi vez prunči cum să culcă.
Astară dac'a 'nsăra,
Prin' prunči a întreba
Că: „unî-i, mămuță, tata?"

— ?

Desł'ide, mamă, poria,
C'amu-z d'ine şi sora

Și voi, mamă, vi-z veseli
Știu că noi ne-om necăzî,
Noi, mamă, cu pujuți.

— †

Apăi cîn sosę' la gropă, iară:

Noi după lęac am umblat,
Da lecuz nu ț-am aflatu,
Numai unda grâului
Și 'n fundu pământului.

— †

Nu-i în lume mai amară
Ca mortęa de primăvară,
Pe 'nfloritu pomilor,
Pe cîntaręa cucilor.

— †

Mamă, če tę-ai supărat
Și pe mine m'ai lăsat,
Maică, če nu ț-am făcut!

— †

Mamă, če tę-ai supărat,
Dorură nu tę-am ascultat?

— †

Mamă, če tę-ai supărat,
Că patru kes' ai avut
Și nič înt'una n'ai încăput,
Numa'n če din șese scîndurуți.
Cum o fost, mamă, mai strîmtuță
Fără de ferįastă, mămulucă.

— †

Draga mea, hăi mămulįucă,
Fă b'ine și ne mai iartă
De ț-am greșit, maică dragă.

— †

Bucură-te, temeteu,
Că mîndră floare-z răsăzim,

(ačeja, cînd moare prunc)

Nu răsăzim, să'nflorįască,
Če'n pământ să veștežască.

— †

M. S.: O, Doamne, dară, găzduță,
Tu te duž p'e drum d'a lui,
De n'i înturna mai mult;

Da să mei p'e drum d'o țară,
Dor i întorna pe-asțară.

— †

Čumucă, domnică ieși,
Pe pămînt' te lăcuiești
Ai d'iul' pe uličoră,
Te-ai băgat în vrăžničora
Și te-ai băgat pe fereastă
Și ni-ai duz n'ila din casă.

— †

O, mamă, hai mămuljucă,
Fă-m locuț lîngă tinjuță,
Că după če să rămii?
Că n'am maića, să mă mîngîi.

— †

Mămulјucă, draga me,
Dumnejata da ț-ai ales
Căsuță fără făr'eștí,
Ca pe noi să nu ne mai v'ezi.

— †

Tu te du' și io rămîi,
Cu čine să mă mîngîi!

— †

O, draga mea, hai mămuljucă,
Nu-z h'ie pămîntu grieu,
Că mai ai pe lîngă tine,
Puiuluț, mămucă dragă.

— †

O, Domnue, lunge' ziua,
Să nu ne lase gazda.
Stăi, gazdă, să ne grăim,
Că minte' ne despărțim.
Săračî puiuțî tăi,
Că prin' prunč a întreba
Că care i-i, mamă, tata.

— †

Draga me, hăi surțucuța,
Dip če-ai kemat pe maića
Și m'ai lăsa' singure,
În lumuță streine,
Fără maică și fără găzduță!

— †

Stăi, gazdă, să ne'mpărțim,
Să ne'mpărțim cu prunčî:

Țîe doi și mie trii;
Če focu să fa' cu ii?

— ?

Bojerelu mjeu găzduță,
Că te duż, dragă, 'n lumuță.
Fără leag de meringoră;
Da te duż, găzduță dragă,
Pe drumuțu čel de voči.

— ?

O, Domn'e, găzduță dragă,
Lasă-ț minurile-acasă,
K' i pica' să putredęască.

— ?

Găzduță, cînd îi sosi,
Cu puiuți t'i tîlni,
Voi, găzduță, vi-z grăi
Fă, găzduță, ala b'ine,
N'e trimete-o besăduță,
Cumu-ț în čeja lumuță.

— ?

Bunuljuțu mjeu găzduță,
Fă, găzduță, ala b'ine.
Dacă-i sosî la puiuț,
Că puiuți te-or întreba,
Cum o rămа' și măicuța.
Măicuța n'o rămaz b'ine,
C'o rămas fără pui și fără găzduță,
Și če s'a fa' singură'n lumuță?

— ?

Draga mamii miresuică,
Că, draga mamii, n'ai agodit
Ș'așa, dragă, te-ai purtatu,
De-z vine popa acasă.
Draga mami floricuță,
Că tu, dragă, n'ai așteptat,
Să mei cu m'irele d'e mînă,
Čo mai tare te-ai păzîtu,
Să te duż fără d'e mire.
Scola-te, mîndra mamii,
Și te uită la nărod,
Cum ț-o zînî' la prohod,
Dį-a lui stiagu-i mohorît,
La tătă lumea-i urît.

Mîndra mami mirese,
Scolă-te drept în picore.
Şi-ţ alę', draga mami,
Şi-ţ ale' un ticor'el
Care ţ-a ţie place.
Mama, da bagă-va'n cămară
Şi vă scole, mîndra mami,
Vă scole la primăvară,
Cîn ies toţ tineri afară.

— !

Mamă dragă,
Tę-aşteptam să zîi,
Şi numai vîj pe vęo altu.

— !

Maica mea ai lucrătore,
Şi tę-ai dus' şi ni-ai lăsat
Şi din cîtu ţ-ai trudit
Nimica n'ai folosit.

— ?

Măicuţă, dragă măicuţă,
Fă-m loc la picore,
De nu-i 'nkepe la driapta,
Apă bătăn la picore,
Că nu ţ-oi lua' mare strînsore.

— !

Maică drag', ai adurnit
Şi nimica nu ni-ai vorbit.

— ?

Mamă dragă, si hod'inită,
Că de noi n'ei fi obrintită;
Sie-ţ sufletu hod'init,
Că de noi n'i si clătit.

XXI

Cerleza Inf. Maria Tut
21.5.34

Dictat [1]

Care-i mai m'ic:

Scoală-te, mă Ionucă,
Că ţ-o da mama ţîţucă.

[1] Inf. greşia deseori, repetînd unele versuri, îndreptînd altele.

BCU IASI / CENTRAL

Ardă focu doftoru,
Că nu ţ-o afla' ljacu.

— †

Spune, scumpe mamí fiu,
Cîn la mine îţ vin'i,
Să ţi-aştept cu cina gata,
Că ţ-oi băga'n cămăruţă
Şi ţ-oi ascunde de ćimnucă.

— †

Şoban n'ai pute crede,
La rădăcină će şede.
Şedi-un şarpe cu inîl,
Seple ruže din pămînt
Şi o duće'nt'o grădină
Şi nu să mai poate prinde.

[Numai la copil].

— †

Scoală-te, Ioane, scoală,
Boişori dzac de boală;
Boii răğiesc în polată,
Copilaşu strigă: „tată".
Casa mi-am pregătit,
Ioane, n'ai agodit.
Ćar pintru tine, Ioane,
Am pregătit casa gata
Şi tu nu ai aşteptat.
Mîndru mamí, dragu mamí,
Aj fos' ćel mai bun copil
Şi nu m'ai aşteptat
Ca casa să o vedzi gata,
Că şi ealţi coconi aştiaptă,
Pînă să căsătorusc.

— †

Undj-ai lăsat mirjasa?
Înainti-o-ai mînat,
O 'n cămară-o-ai băgat?
— Nići înainte n'o am mînat,
Nići în cămară n'o am băgat.
Ajesta-i căluţu mieu,
Pînza mi-a fi căluţu,
Şi tu, cruće strulućitoare,
Dînsăj-o fi o ştergătoare,

Ca să mă duc la mîndra,
Balăn d'o calc saru.

(Ie un lucru așa, că băĭatu acela a avut drăguță și s'a cîntat așa după iel, a zis așa că l-a văzut noaptea în vis). Așa l-am cîntat:

Četirile îz clopotile
Și stiagu îz prapurile,
Nu să cade niči un strop
Stegariului fără clop.
Doamne, mult mă poș ruga
De vineri dimineața,
Nu mă vreĭ a m'asculta.
Întinde mîna driaptă
Și-ĭ arată mîne-ta,
Care ț-o foz' măiriasa.
Strajța čia de mătase,
Čine poate să o pk'ardă ?
Dacă nu m'aĭ ascultat,
Fără ę da ți-aĭ aflat.
Čizmele tale, băiete,
Li-aĭ purta' cu clop mai verde.
Čizmele și curaua,
Čine li-a put'ia purta ?
Mîndra mami Ionel,
Mîndrile bine ți-or pune,
Dacă-i îmbla după iele.
Čizmele domni le poartă,
Strajța în Săgmar pe ĭardă.[1]

Feliță, cununa ta,
Săraca la mă-sa,
Unde vrea să putredzască.
Floare mîndră în grădină,
N'o putut să vadă n'ime.
Cîte li-o pus până'n prînz,
Tot'e-s mîndre și s'o prins;
Cîte-s d'amiază spre sară,
Maĭ mîlăzi-le-om mîni iară.
Tot'e florile înfloresc,
Dar a mami vestedză'.

[1] Întrebată ce însamnă acest cuvînt, inf. răspunde: „așa o vorbă, ca să să potrivească balada".

Veztedzît-o florile,
A mamii nu înflore',
Nu mai înflore' de loc.
S'o dus, că n'are noroc.
N'are noro', că l-o luat,
Că-i de scos di-aiç din sat.
S'ău dus în antă casă,
Unde poțe să nu iasă.
Până-i verdele lumi.
Aiči n'u mai vin'i.
Săraca sorica mę,
Şădę-a-umbră 'n temeieu,
Nu şti rău î o bin'ine,
Ştiu c' acasă nu mai vine.
Spune-mi drept ş'adovărul
Că cînd să te mai aştept odată,
Să te aştept cu čina gata;
Spune-mi sara cînd îi vin'i,
Şi dintr'o cas'a mamii plină.
Nu s'adună doi la čină;
Dintr'o cas'a mamii masă,
Nu s'adună doi la masă.
Şi băiatęu pe o săracă.
Că ț-uoi face de čincuță,
Ți-ui băga în cămăruță,
Ți-oi ascunde de čiumucă.

— ?
Cîn' aş şi văduvi, aş şti.
— ?
Cînd zin'e popa:

Scoală-te şi grăi' cu min'e,
Cum ai grăi d'adorili.

. . . .

Mintonaş zin'e popa,
Zin'e popa şi te duče.
Iată-te, că popa vin'e
Şi te duče dela min'e.
Ce să fac fără de tin'e?
Copilaşu strigă: „tată".
Şi —
Zice care cum sluźâşte mintea.
— ?

Gată-te cu čina ţule,
N'aştepta să vorbesc multe;

Gată-te cu čina,
Că s'o stins a ta lumină.
Če să fac cu puișori?

— ?
O de feč̌or, o fată:

Bucură-te, țintirime,
Mîndră floare răstăzim;
Nu răstăzim, să'nflorească,
Či răstăzim, să veštežească,
Că de cînd s'o răstăzit,
Șoha' n'o mai înflorit,
Numa tot s'o veštezit.

Djacu, până atunči cînd să bagă în groapă, cîntă acolo la, temeleu:

Ie-ț rămas bun
D'ila jarba de su' masă,
D'ila prunči tăi d'în casă;
D'ila jarba din cărare,
D'ila pretinile tale;
D'ila jarba de su' masă,
D'ila nepote din casă.
Ie-ț rămas bun
D'ila tinor nepoțu
Și nepote și nepoț
Carile sîn' d'aiče duș.
Pote că n'au toz știut
Că am gîn' de petrecut.

Așa: rămas bun și dela čeĭ care n'au venit.

Nepoț și nepote
Și verĭ și vere mič și mătuș,
Carele sîn' d'aiča duș,
Carĭ au petrecut viața
Până astăz diminiața,
Večinĭ și večine
Carele au petrecut bine.

XXII

Bicsad Inf.: Mărie Banișca
23. 5. 34

Djocat

Zîčem așa, de ne cîntăm după mamă, zîčem:

Scolă, mămuța dragă,
Scolă-te, să ne grăim,

BCU IAȘI CENTRAL

Că tot amu ne despărțim.
Scolă-te, mămuță draga,
Și fă b'ine-a mă ierta
De ț-am greșit io ceva,
Și 'ntinde mînuța driaptă
Și fă b'ine și mă iartă.
Vălu-te, mămuța, b'ine,
C'amu te duź d'ela mine.

— ?

Fă, mamă, așe binuță
Și grăi'-m o besăduță.

— ?

Rădică-te înt'u' coț
Și te uită la nărod,
Că ț-o zini' la prohod.

— ?

Ardă-te focu, ćumuță,
Că o duć pe-a mea mămuță
Și m'ai lăsa' singuruță.

— ?

Ziće că:

Ie-ț sănătate bună
D'ela p'etrele din vale,
D'ela prețînile tale,
D'ela jarba de su' masă
Și d'ela prunći tăi d'in casă.

— ?

Ia, un' te duź de-acăsucă
Și lăș casa pustiucă?

— ?

Ba-ziće că:

Unde te duź de-acăsuță,
Bunuljoru mieu tătuță?
Căź v'ine primăvara,
Ćine-amaru n'i-a ara?
De-aț îmbla tătă țara,
Nu-i dulceață ca tata.

— ?

A ta casă tare-i străluță,
Fără uș, fără făr'estă,
Ca pe noi să nu n'e vez.
Spune-m pe un'e-i vini,
C'oi me' el ți-oi agodi;

Spune-m pi un' i înturna,
C'oi me' și ți-oi aștepta
Și ți-oi lua de mînuță
Și ți-oi duče acăsuță.
Bunuljoru mjeu tătuță.
Cum te 'nduri a ne lăsa
Cînd-i mai mîndră vara?
Čine la lucru ne-a'ndemna?

— ?
Če:

Bunuljoara mea măicuță,
Cum te'nduri a lăsa pui?
Če s'or fa', că-z mititei?

— ?

Bunuljoru mjeu găzduță.
Cum te'nduri a mă lăsa,
A mă lăsa cu pui?
Če m'oi fa', Doamne, cu jei?
Că puiuți-z mititei.
Fă, găzduță, așa de b'ine
Și kiamă pui cu tine.

— ?
Ziče:

C'ajesta-i un drumuț mare
Care nu ieste 'nturnare.

XXIII

Certeza Inf.: Maria Taț
21. 5. 34

Parodie

Sîn' d'ale care au trait rău. Ziče că:

Atîța dračj margă cu tine,
Cîte bote-ai pus pe mine.

Nu să ziče'ntre noi, numa să vaĵește oarecum.

CONVORBIRI [1]

Moișeni Inf.: Măricuța Ciocan
Tițiu Pop
Pr. Barinde
22. 5. 34

[1] Întrebările sînt redate cum au fost formulate în chestionar; uneori, ca să fie înțelese de informatori, au trebuit, firește, să fie schimbate. Formele dialectale din răspunsuri, tipărite cu cursive, au fost notate la stenografiere cu scriere curentă.

1 a*

Fgr. 2172 a

CERTEZA
Inf.: Maria Stan
21. 5. 34

♩=76

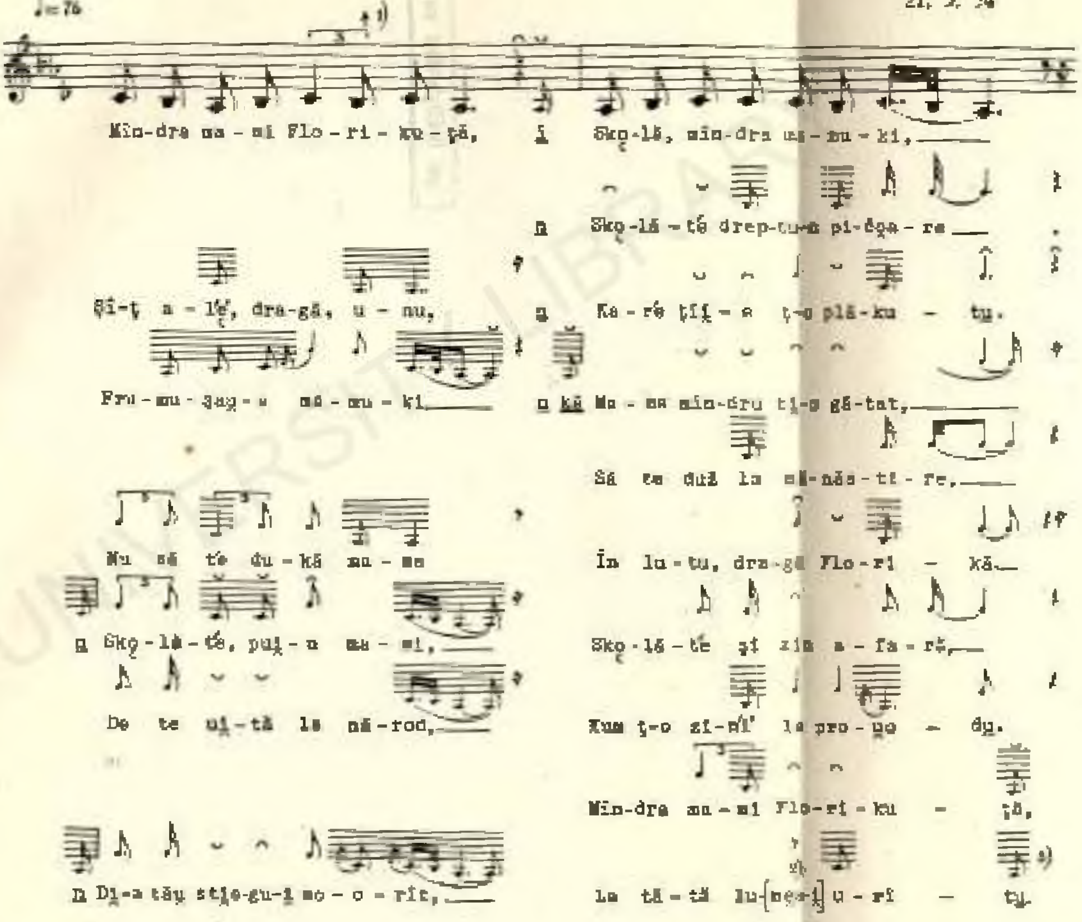

* Transcrierea fonetică din fonograme se deosebește în unele privințe (d. e. ă în loc de ei) de cea urmată în revistă, deoarece textele muzicale au fost transcrise mai de mult după sistemul obișnuit la *Societatea compozitorilor români*.

1 În rîndurile melodice următoare, intonație curată.

2 Lipsă în fonogramă.

3 Finala la. Urcarea s'a făcut pe nesimțite.

1 b

MOIȘENI
Inf.: Floarea Ghiriti
21. 5. 34

Fgr. 2199

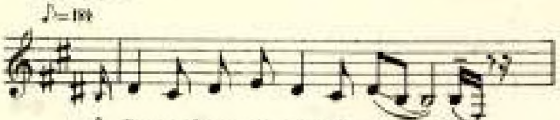

I Bu-nu-lęą - ra mę mă-mu - kăį,

II Bu-nu-lęgă-ră și bu-nu - kăį,

II Ku'm-aį lă-sa' sin-gu-ru - kăį?

Nu ţ-i ză - le,măį-ku-lįu - ţăį,

Nu ţ-i ză - le dę ruį-u - ţi,

II Pę či-nę į-aį bi-zu -i - tu,

II Kă ta - ta n-o fost a-ka - săį,

II Să spuį maį-kįo bę-să-du - ţăį,

I Măį-ku-lįu-ţă, maį-kă dra - găį,

I Măį-ku-lįu-ţi,Dżoį sa-ra,

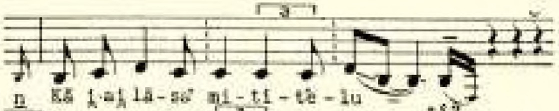

II Kă į-aį lă-sa' mi-ti-tę-lu ţi?

II Pę či-nę į-aį bi-zu - i - tu?

II Kă ta-ta n-o fost a - ka - săį,

II Să spuį maį-kįo bę-să - du - ţăį.

I Măį-ku-lįu-ţă,maį-kă dra - găį,

I Măį-ku-lįu-ţă,Dżoį sa - ra,

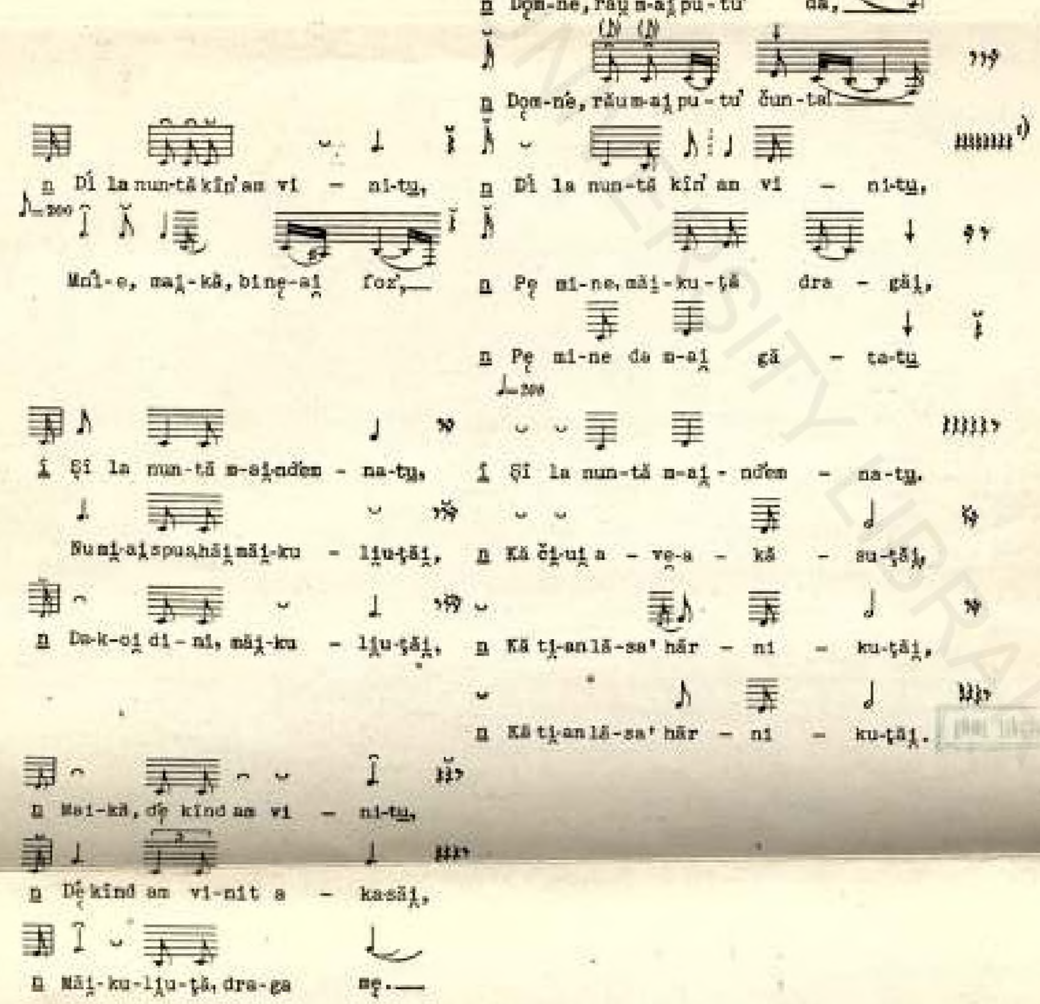

[1] Intrerupere a înt., după care nu-și mai amintește versurile.

Biblioteca Universității Iași

1 e

(„glasu-i ca de-aič, nu-i de Certeză”)

Fgr. 2197

MOIŞENI
Inf.: Maria Baltă
22. 3. 34

♩ = 80

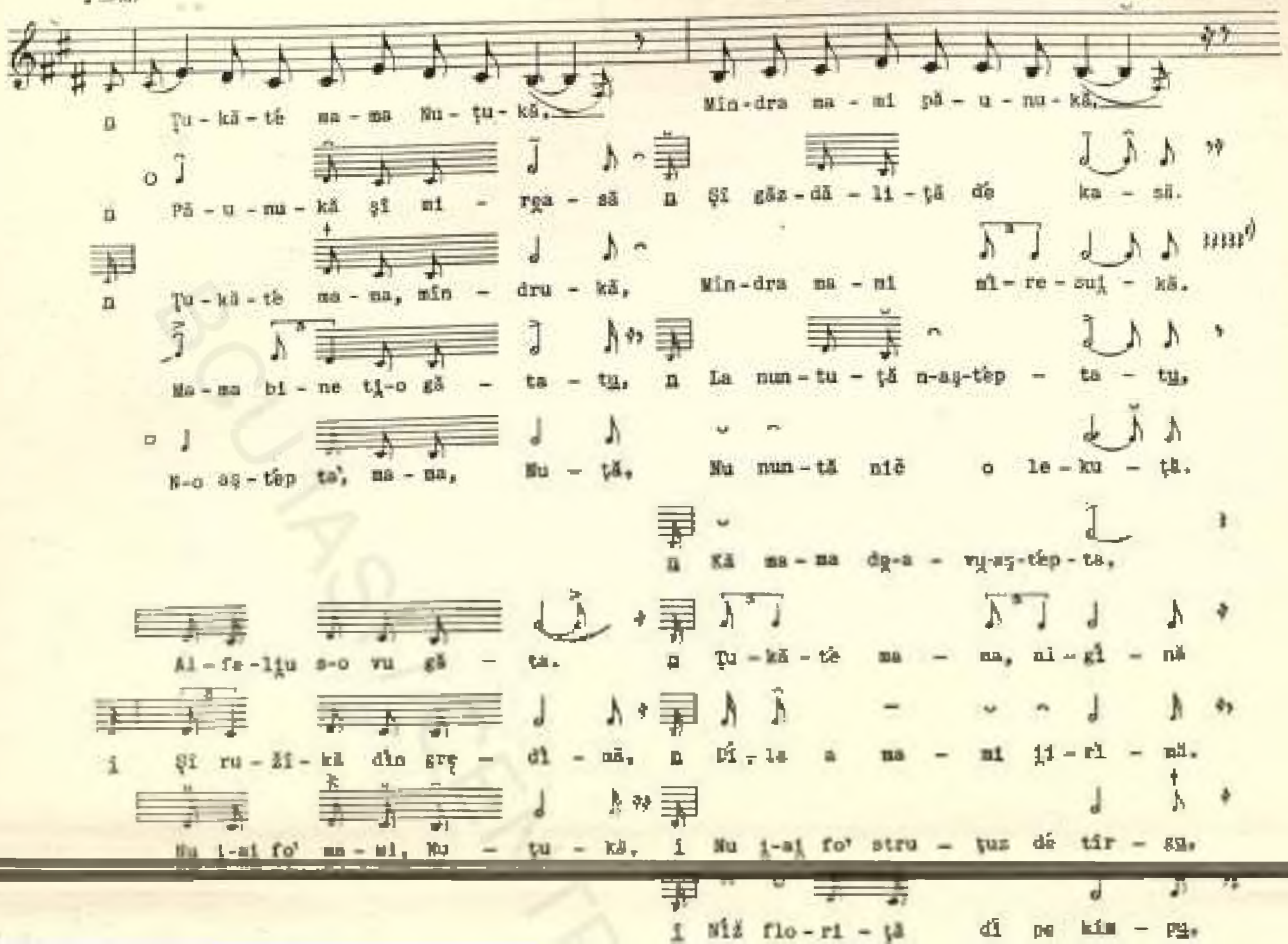

ă Če ru - ši - ță din gre - dí - nă, ă Dĭ la o na - mi ĭi - ri - nă.

ĭ Kin - du tę vę - dę ma - ma,

Nu - ma-ĭ kra - pę ĭi - ri - ma,

ĭ Nu - ţu - kă, dę mi - la ta,

Nu - ţă, ţu - kă - tę ma - ma.

Min-dra ma - mi, hăĭ Nu - ţu - kă, ĭ Min-dra ma - mi mi - re - su - kă,

ă Dĭ-a-ra - tă ma - mi mi - rĭ - le,

ă Kă mię - te' ĭ-ar bi maĭ bi - ne,

ĭ-a şi bi - ne la ma - ma, ĭ Nu - ţă, da-kă i l-i a - ră - ta,

ă Nu - ţu - kă, k-ar şti şi ię.

Tu şi - riĭa - sa, un-di-ĭ meĭ,

ă Kă şi - riĭa - sa un-di-ĭ meĭ,

ă Tu - kă - tę ma - ma, Nu - ţu - kă,

ă Tu - kă - tę ma - ma, min-dru - kă,

U - ne ţi-ai dus dę-a - kă - su - kaz

¹ Inf. inşeşte.

² Se aude plins în fonogramă.

BCU IASI / CENTRAL U

6 d

„mai pe lung"

Fgr. 2156 a

NEGREȘTI
Inf.: Maria Mor…

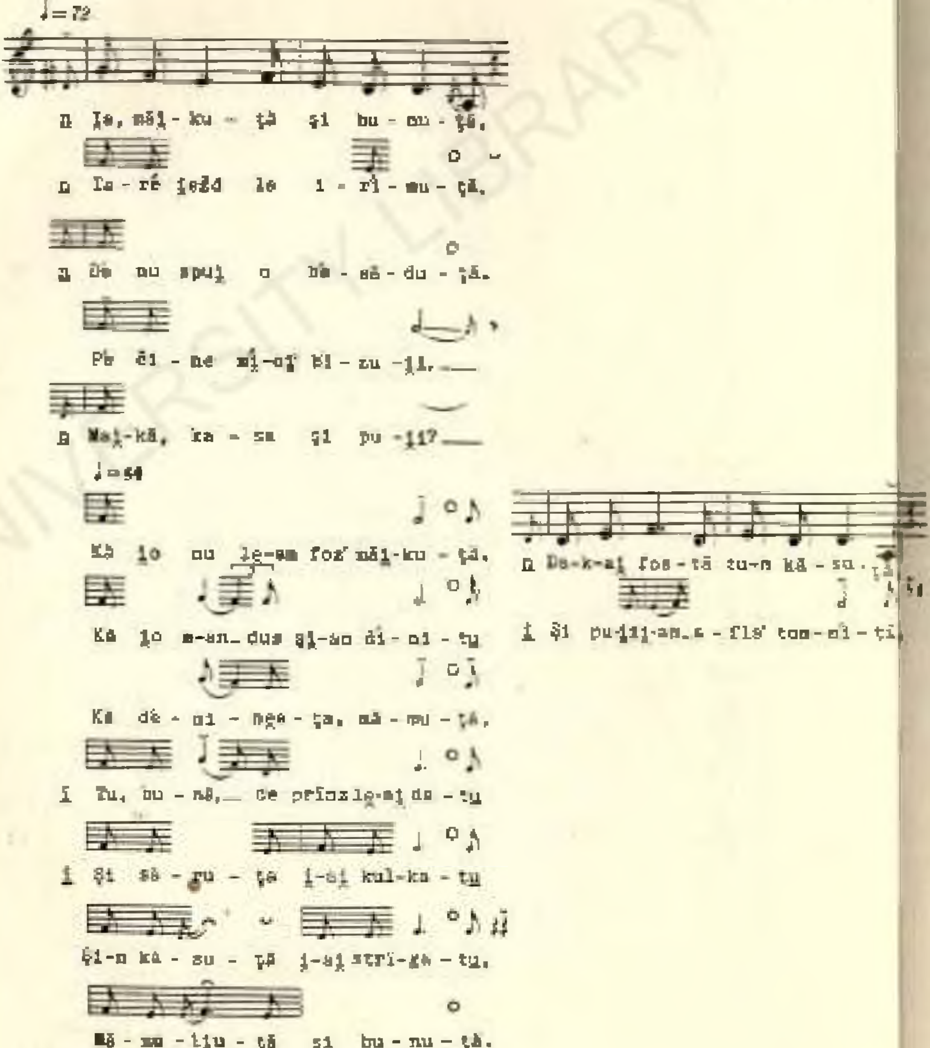

BCU IASI / CENTRA

I e

Fgr. 2198 b

MOIŞENI
Inf: Tiţie Pop
22. 3. 34

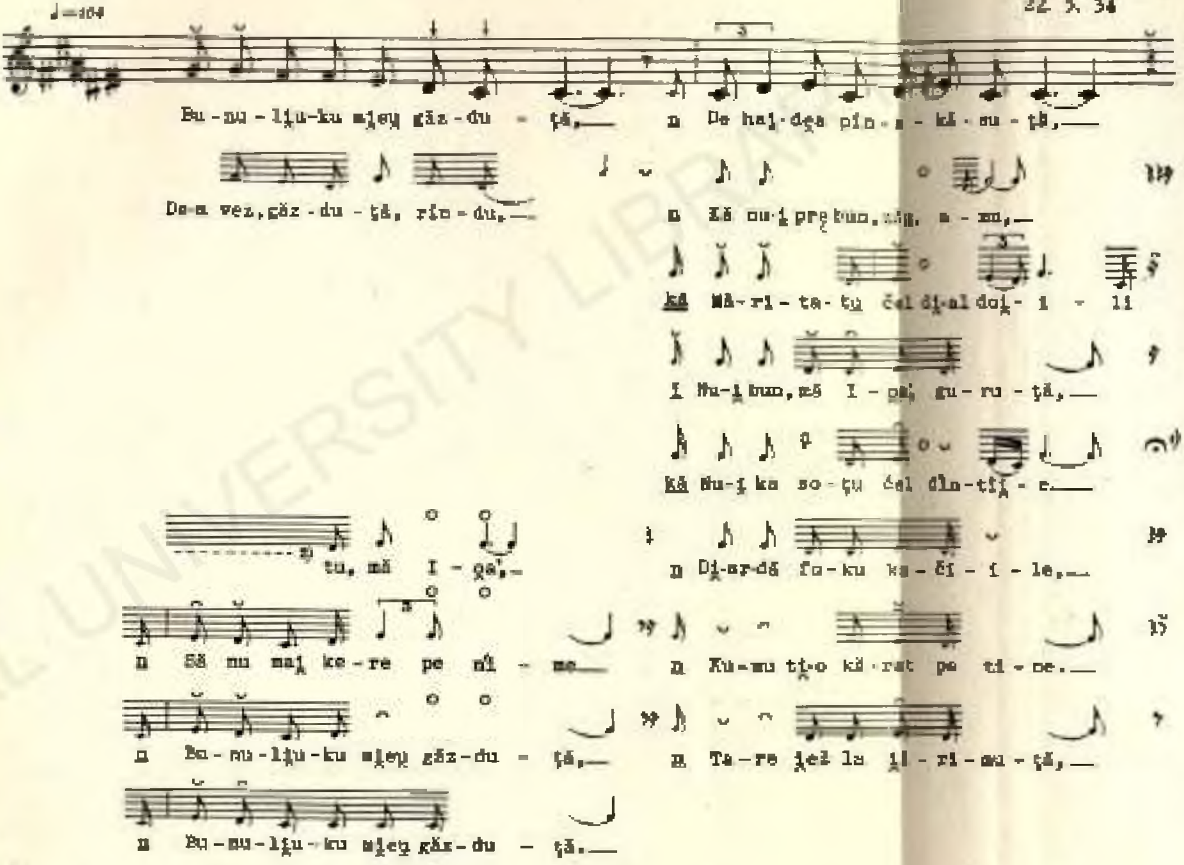

---

[1] Intrerupere datorită emoţiei.
[2] Fragment de neînţeles în fonogramă.

Fgr. 2198 b

MOIȘENI
Inf.: Tițlie Pop
22. 5. 34

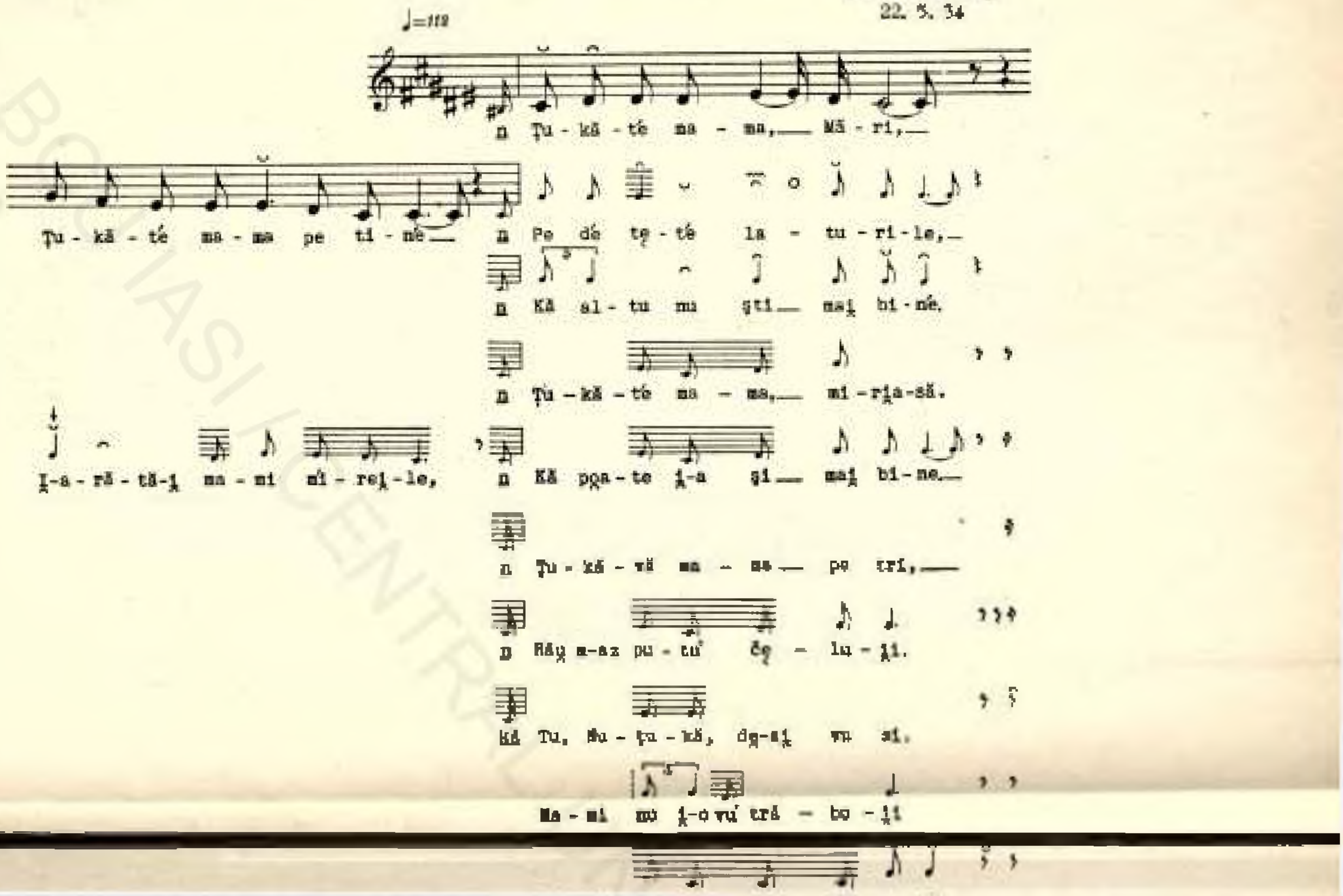

BCU IASI / CENTRAL

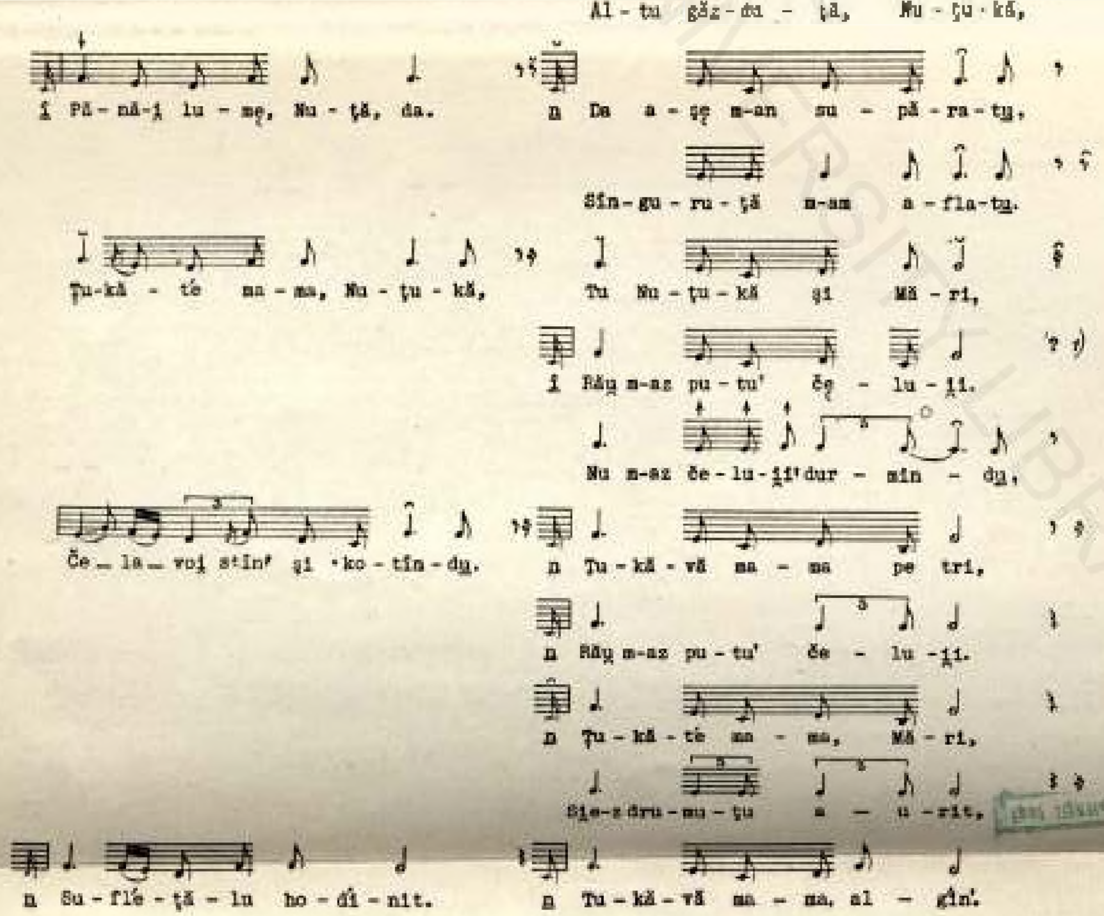
Al - tu găz - du - ţă, Nu - ţu - kă,
i Pă - nă-i lu - me, Nu - ţă, da.
n Da a - şe m-an su - pă - ra - tu,
Sin - gu - ru - ţă m-am a - fla - tu.
Ţu-kă - te ma - ma, Nu - ţu - kă,
Tu Nu - ţu - kă şi Mă - ri,
i Răŭ m-az pu - tu' če - lu - ii.
Nu m-az če - lu - ii'dur - min - du,
Če - la - voi s'tin' şi 'ko - tin - du.
n Ţu - kă - vă ma - ma pe tri,
n Răŭ m-az pu - tu' če - lu - ii.
n Ţu - kă - te ma - ma, Mă - ri,
Şie-z dru - mu - ţu a - u - rit,
n Su - fle - ţă - lu ho - di - nit.
n Tu - kă - vă ma - ma, al - gin'.

1 g

Fig. 2172

MOIŞENI
Inf.: Mărioara Ciocan
22. 5. 54

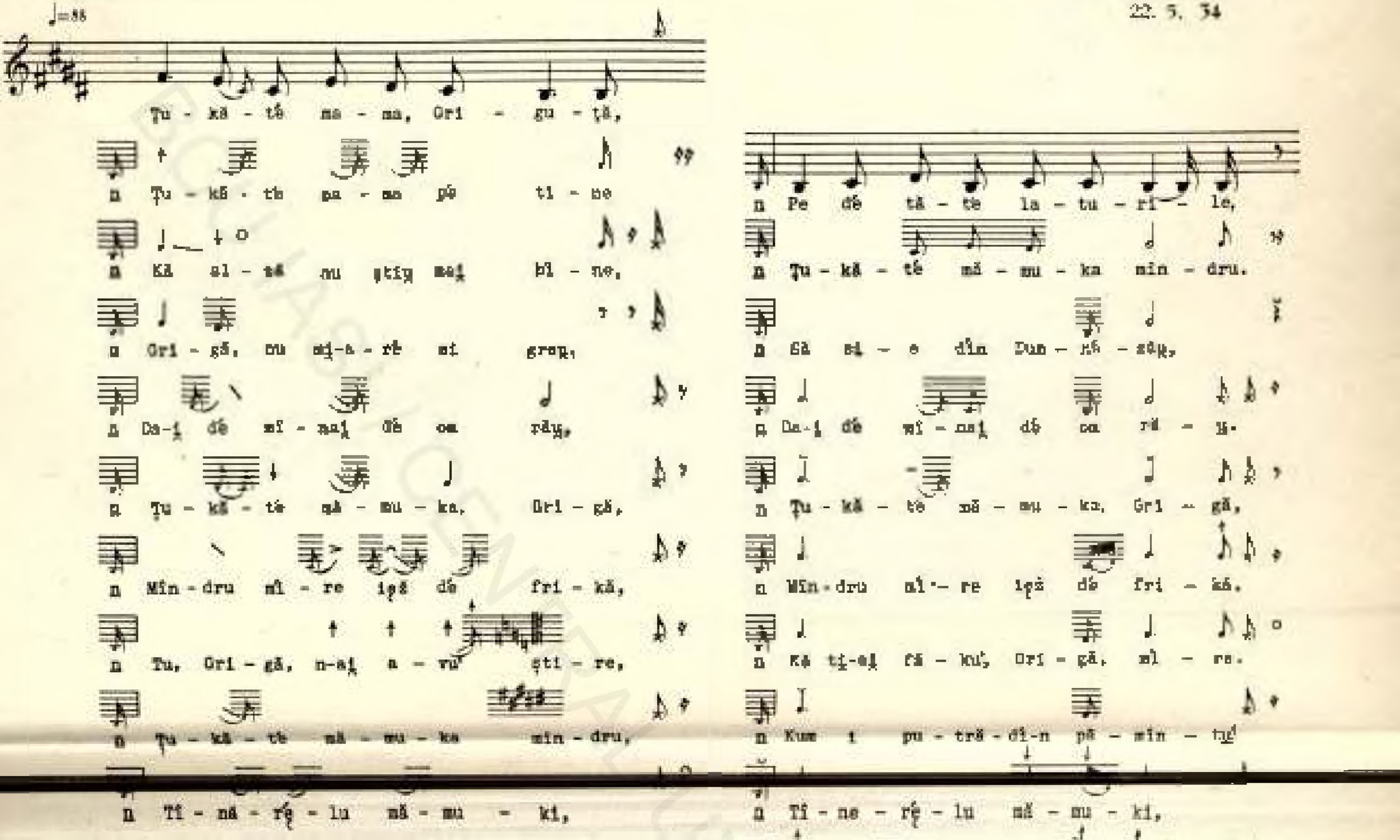

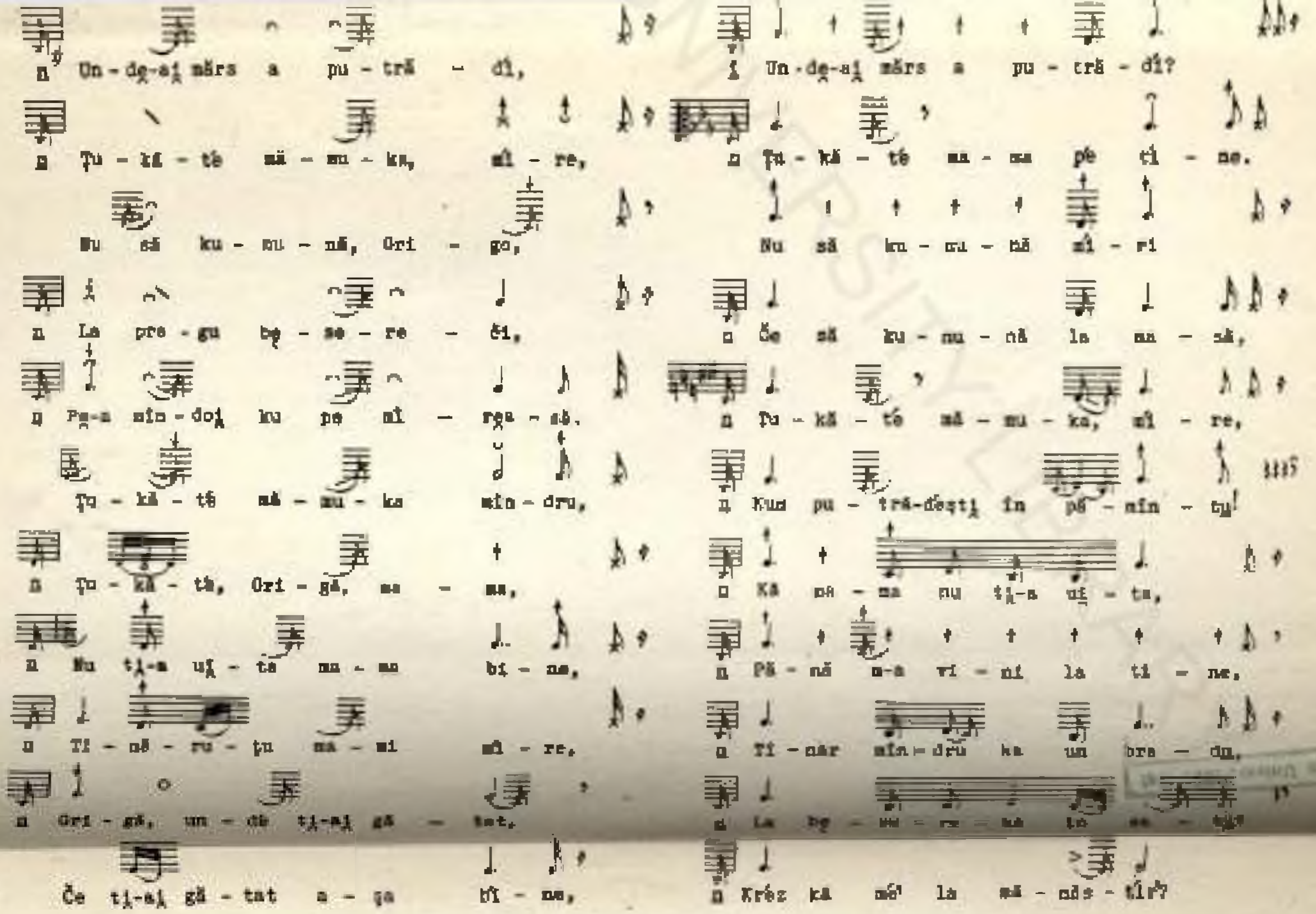

[1] Nelămurit în fonogramă: poate i.

2 a

Fgr. 2202

BICSAD
Inf.: Lucă Bledia
23. 5. 34

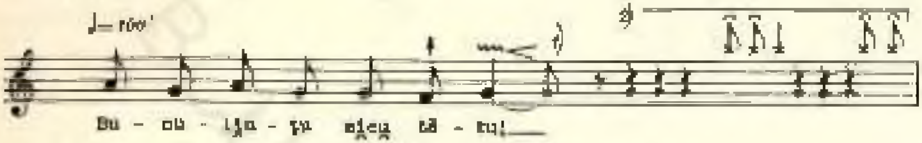

Bu - nu - ĭḁn - ţu mieu tă - tu!

Ḓo bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă, [bĭ]

La noĭ ie pli - nă ka - sa. [bĭ]

Fă bi - ne, ta - tă, şi ĭar - tă,

Vaĭ, tă - tu', kîn' am ş-a-ĭuns,

Şi ti - ki - nă - u pe ĭaţ - ţă,

Vaĭ, ta - tă, mor' ţi-am af - lat,

a şi la ţi - ri - nă dźun-gĭat.

Kum ţi-o-n-du - raĭ, ta - taĭ - a,

Kum ţe-o-duri a ne lă - sa?

Ḓo bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă,

Ta - tă, m-aĭ mi - nat a - ka - să,

Pus - am dę - sa - ĭi pe ma - să

Biblioteca Universităţii Iaşi

Ḓo, şe kîn' m-am în - tur - nat,

Ḓo, pęs - te drum a - run - kat

Ḓo, bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă,

Kă ne ţ-am vă - zu' ĭi - ma.

Ŋo bu - nu - ku mieŋ tă - tu - ţă,

Nu - mai nou - ă ńi-i s - ea - ră.

Fă, tă - tu - ţă, a - la bi - ne

kă . . . .[3]

Ŋo bu - nu - ţu mieŋ tă - tu - ţă

Kă ta - re s-a su - pă - rat.

Pe či - ńe nă bi - zuį -eştį?

Nu [4]

La tă - tă l-i lu - ngă var',

Ŋo, bu - nu - ţu mieŋ tă - tu - ţă,

Baį - dă, du - nă, a - ka - s - să.

Ŋo, la prînz nu ni-ea a - du - nat.

I Fi - e-z mi - lă de ma - ma,

Ŋo, bu - nu - ţu mieŋ tă - tu - ţă,

Kă pe ma - ma nu-i pe čin'.

---

[1] Sfîrşitul cuvîntului înecat de plîns.
[2] Nu se repetă în strofele melodice următoare.
[3] Nu se înţelege textul în fonogramă.
[4] Inf. se opreşte din pricina plînsului.

Biblioteca Universității

Fgr. 2178 b

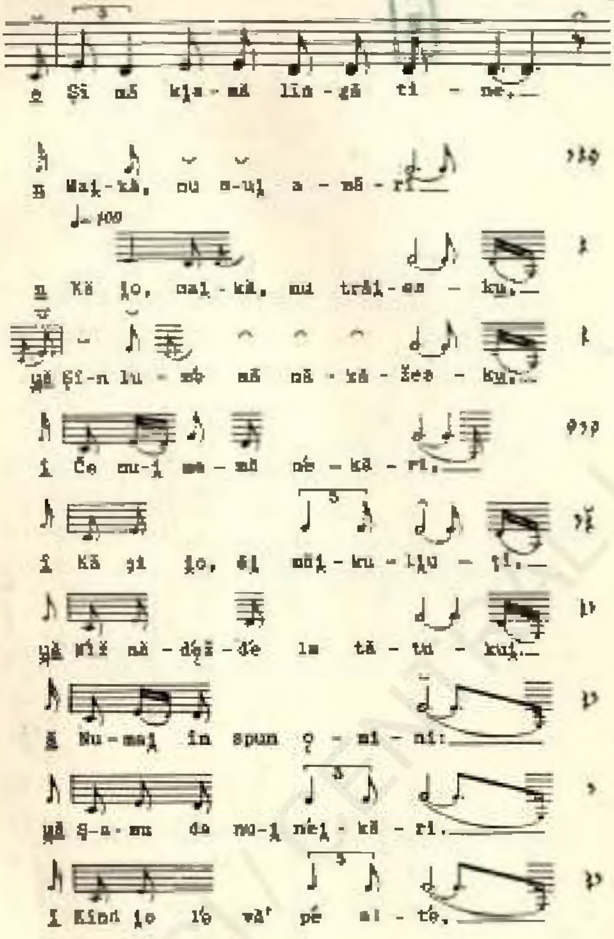

2 b

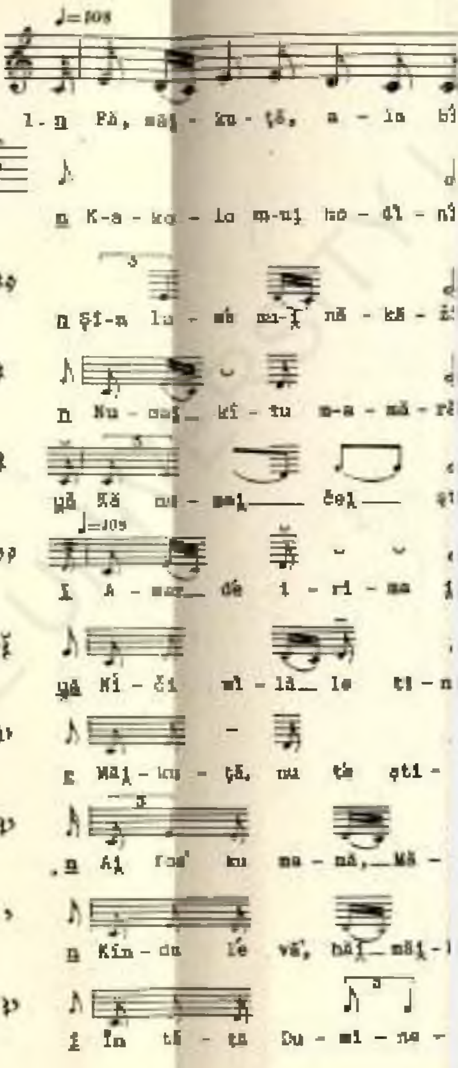

BCU IASI

CERTEZA

Inf.: Maria Mihor

21. 5. 34

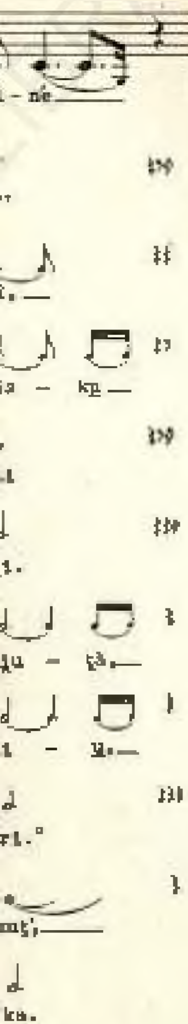

Fgr. 2136

BCU IASI / CENTRAL UN

2 c

b

NEGREŞTI
Int.: Maria Morar
21. 5. 54

Biblioteca Universităţii

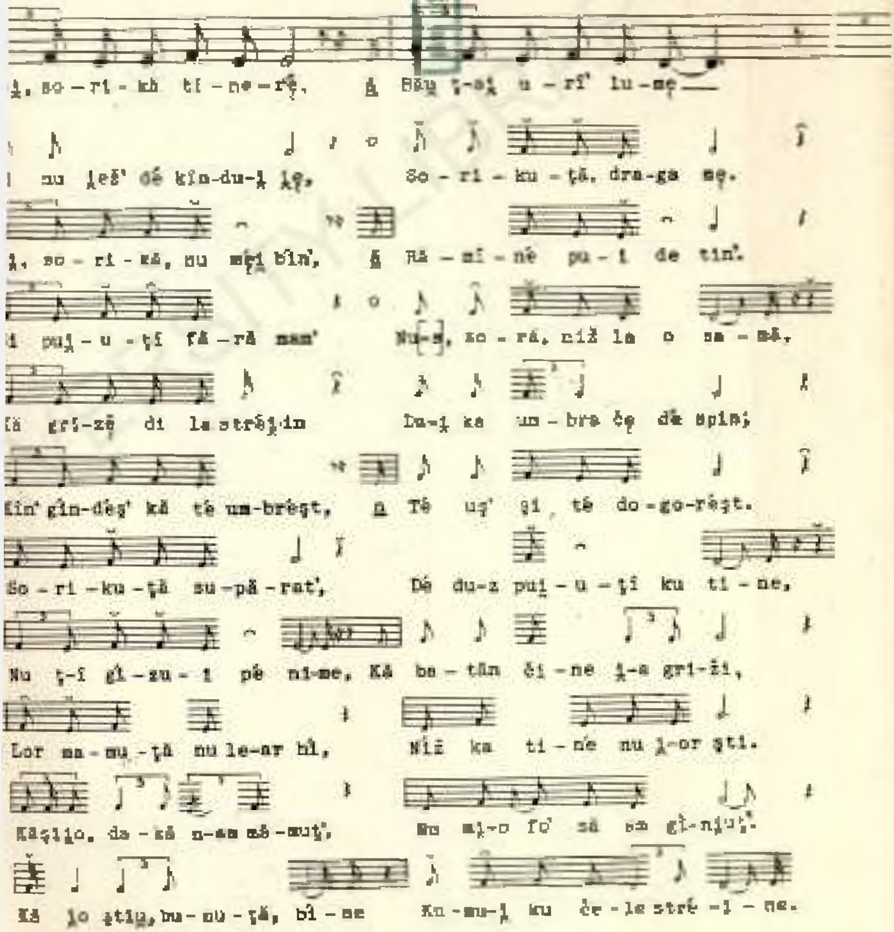

BCU IASI / CENTRAL UNI

2 d

BOINEȘTI
Inf.: Marica Siai
23. 5. 34

Fgr. 2215 b

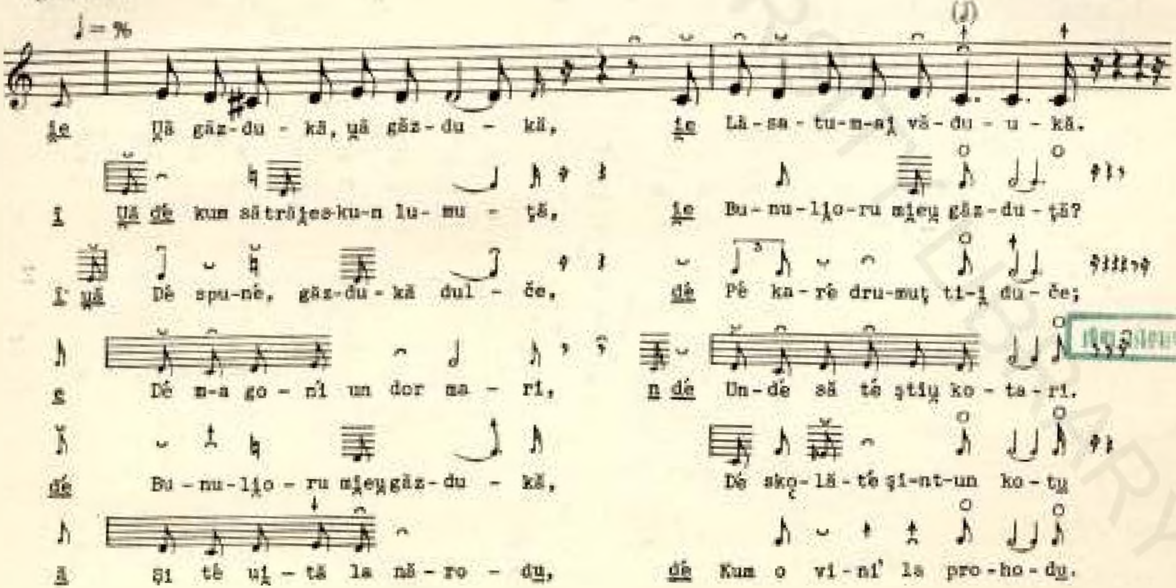

Biblioteca Universitară

BOLNEŞTI

BCU IASI / CENTRAL UNI

Disc 533 c

Inf.: Marica Stăț
București, 17. 12. 34

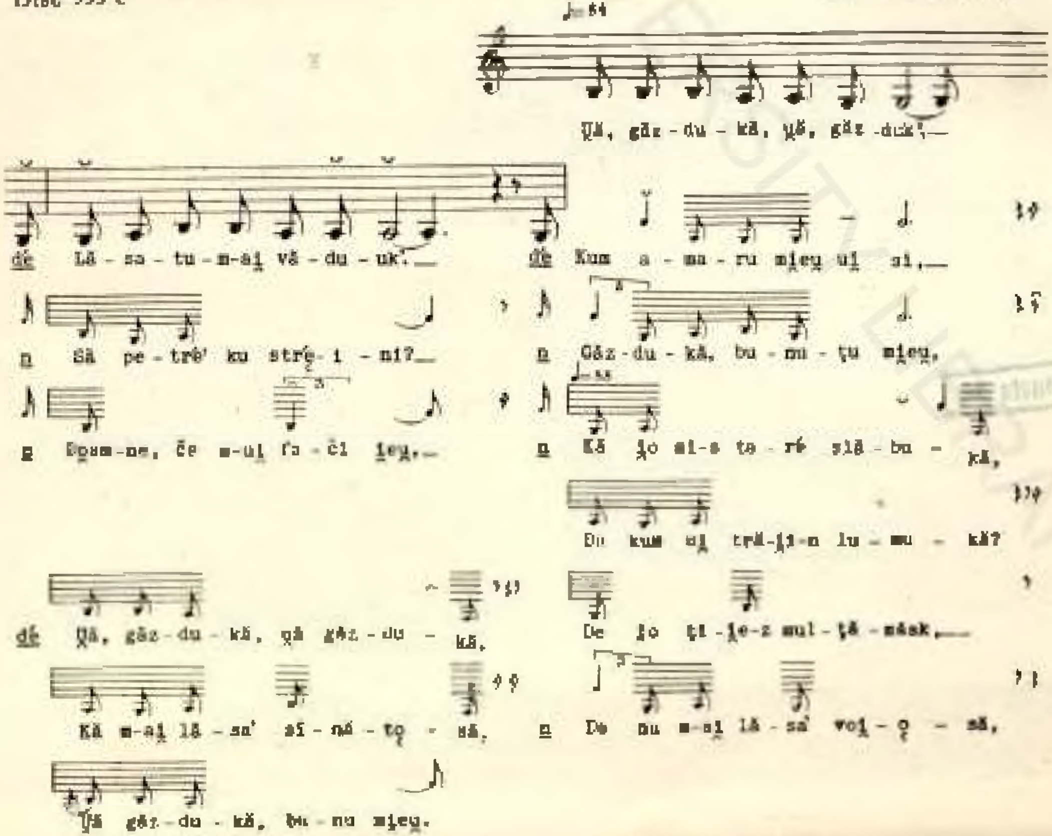

Biblioteca Universității

BCU IASI / CENT

2 f

Fgr. 2616 a

BOINEŞTI
Inf.: Nuţa Ardelean
23. 5. 34

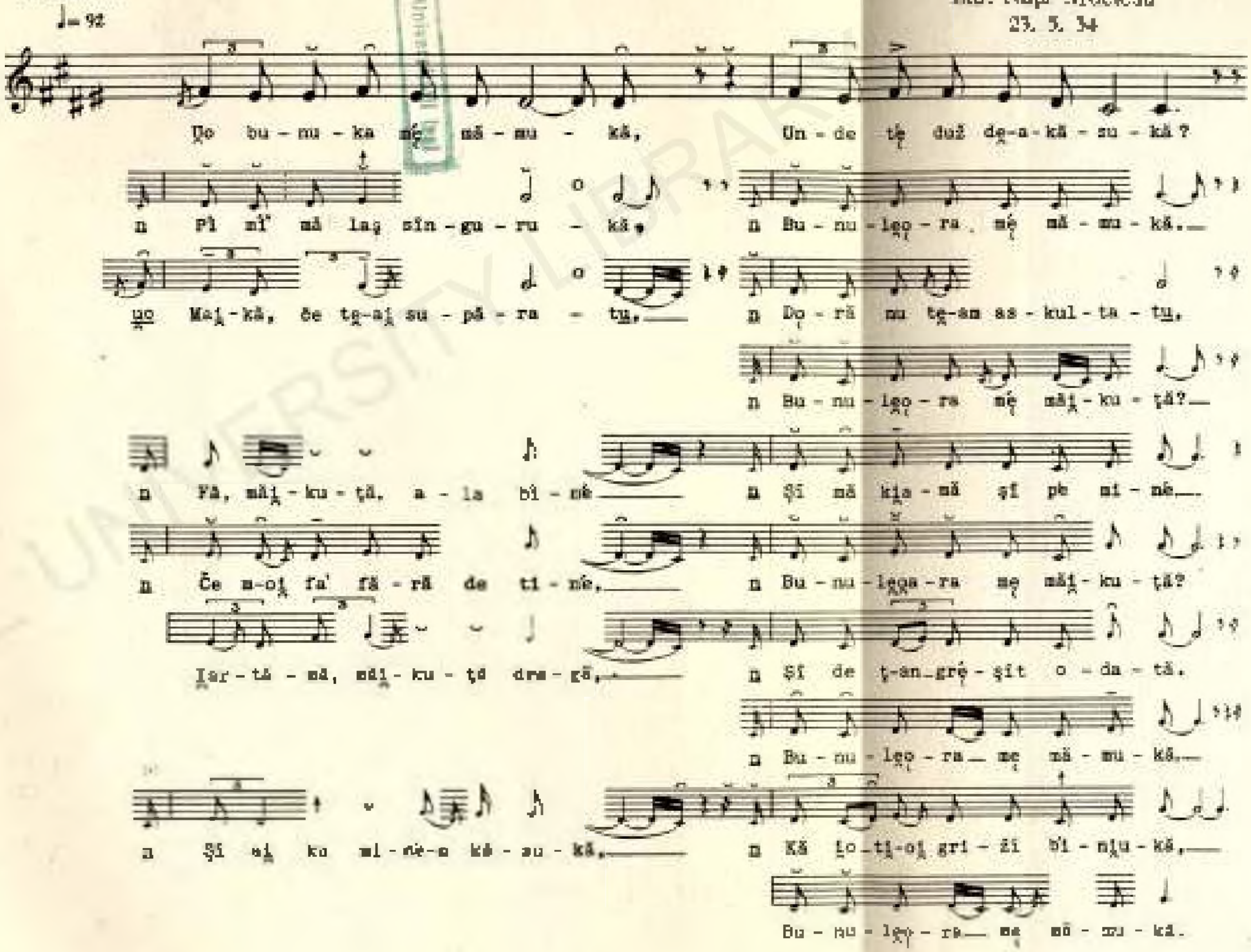

Biblioteca Universitară
CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNI

BOINESTI

Fgr. 2216

Inf.: Nuța Ardeleanu
25. 5. 34

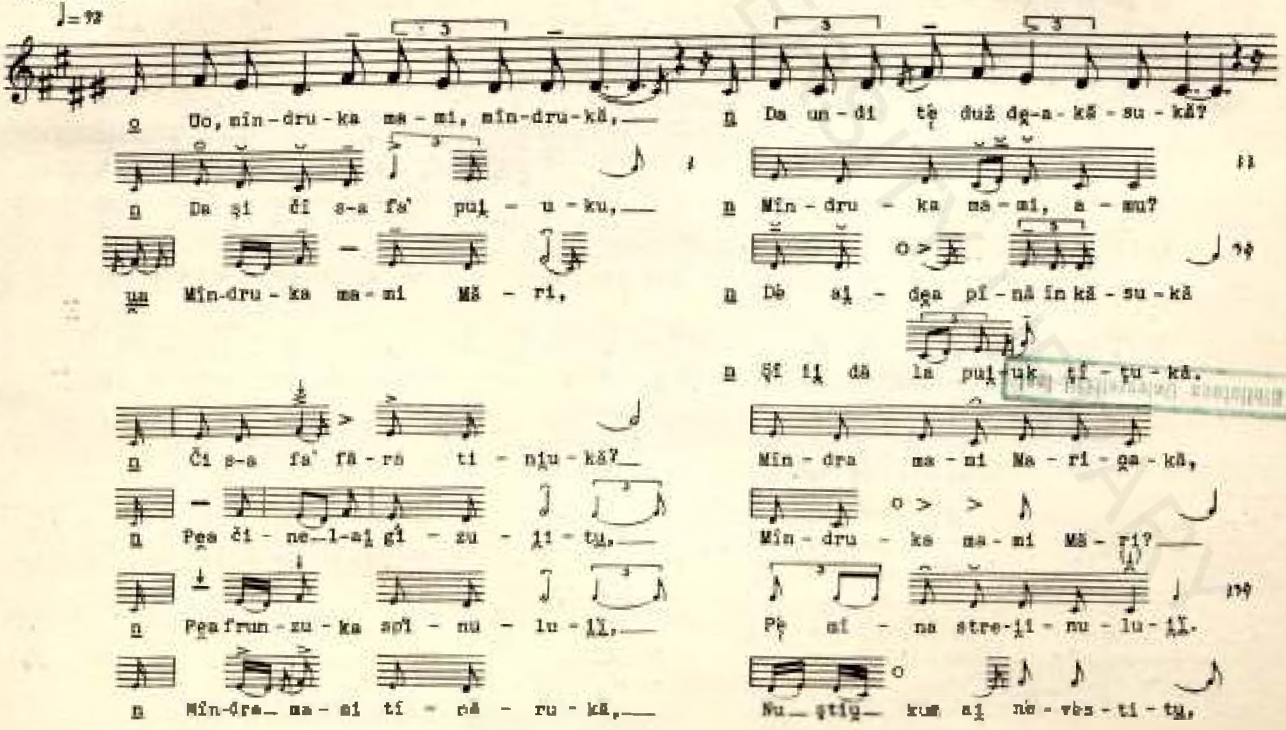

Disc 552 c

BOINEȘTI
Inf.: Nuța Ardelean
București, 17. 12. 34

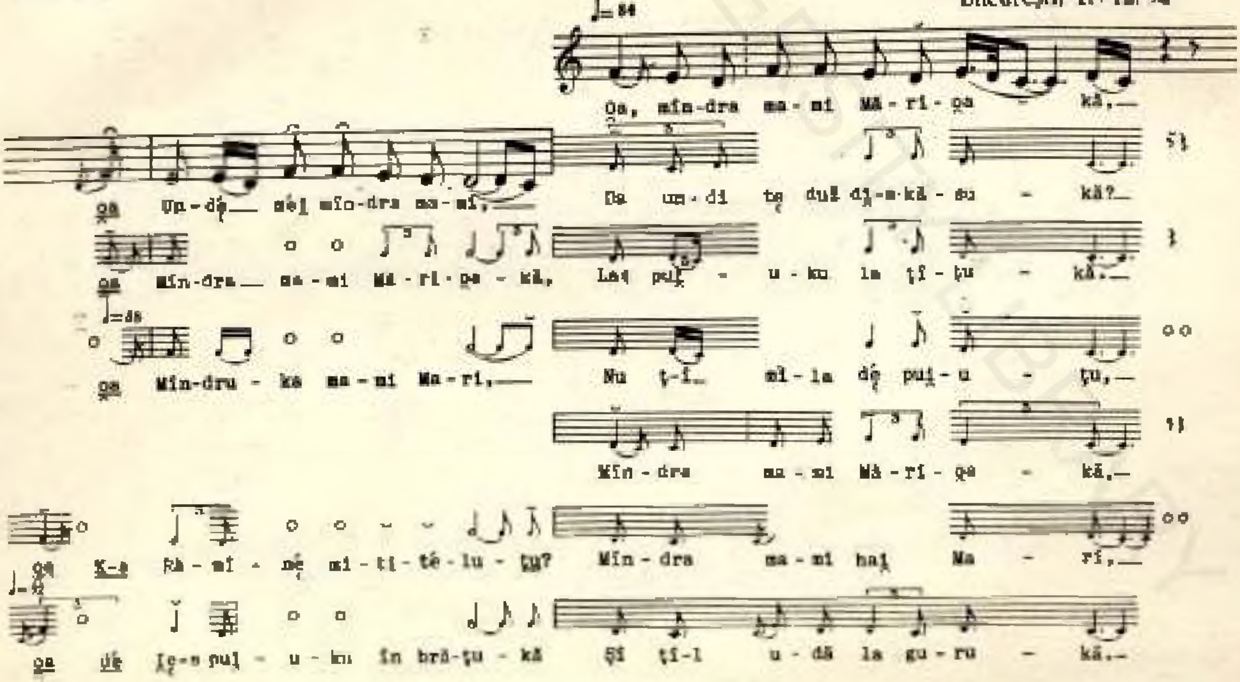

BCU IASI / CENTRAL UNI

Fgr. 2172 b

CERTEZA
Inf.: Ţilie Baltă
21. 5. 34

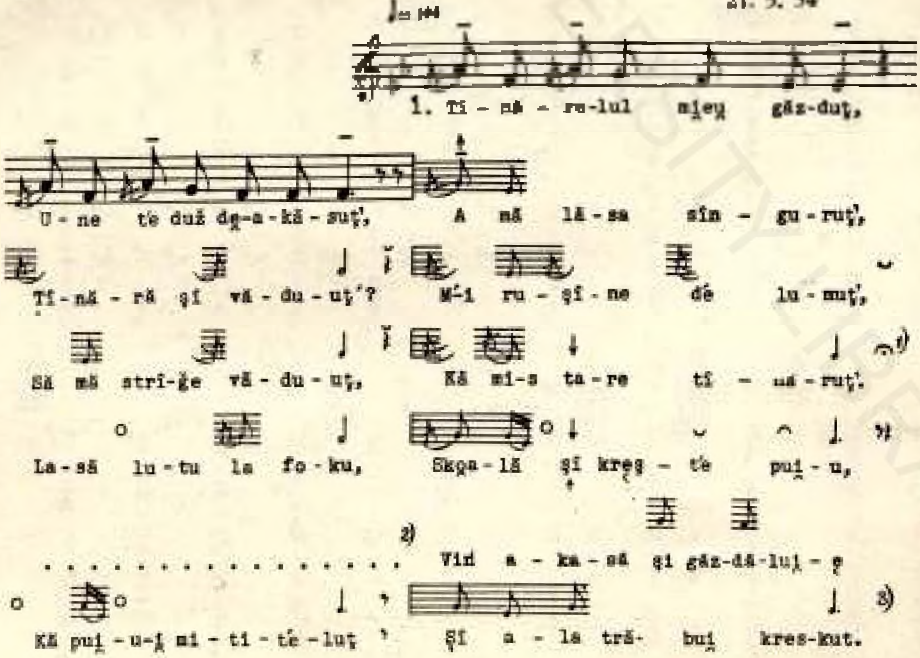

[1] Intrerupere a Inf. In fonogramă se aud cîteva cuvinte vorbite: „Ba-i mai mult".
[2] Fragment de neînțeles în fonogramă (greşeală de înregistrare).

BCU IASI / CENTRAL U

2 k

„Numa după viorică, după muzic"

Biblioteca Universității

NEGREȘTI
Inf.: Maria Morar
20. 5. 54

Fgr. 2155

De skoa-lă-te, fră-ţiu-liuţ, — Fră-ţiu-lu, struţuz de flori,
Kum tę duă din-tre fe-čori! — Fră-ţiu-lu', struţuz de brad.
Tă-tă lu-mea-i ku bă-nat, — Dib če fok tęai în-su-rat
Şi de ştire nu lęai dat, — La nun-tă nu i-ai ke-mat.
Di-a tău stia-gu-i mo-o-rît, — La tă-tă lu-me-i u-rît;
Di-a tău stia-gu-i su-pă-rat, — Kă nu-i ro-şu şi ku alb,
Mi-nę-ta ni-i hi-e dras, — Fră-ţiu-liuţ i su-pă-rat.
Fră-ţiu-lu' şi tî-nă-ruţ, — Dę skoa-lă-tę şi-ţ a-lę,
Din-tre ki-te-a a-i-čę, — Ka-re ţi-ie ţ-a plă-čę,
Kă noi nu tę-om a-pă-ra, — Ka-re tę-a tra' î-ri-ma.
Tî-nă-ru' şi su-pă-rat, — Nu ştiu un-di ţi-ai gă-tat.
La bę-se-ri-kă în sat. — Da-ră-i mę la bę-se-ri-kă,
Kă az-tăz ii Du-mi-ne-kă, — Kă az-tăz ii Du-mi-ne-kă.
Nu tę du-če pę dru-mu-ţu, — K-aţes-ta-i ta-re lun-gu-ţu
Şi ięę ta-re ti-nă-ruţ, — Să pu-tră-dęş-ti-a lu-tuţ.

BCU IASI / CENTRAL U

Ce semne prevestesc moartea?[1]

M. C.: Cîntă *ḑiovriga* în *aproapele casei*, pasărea morței. *Pîngă* casă, prin pomi.

T. P.: Cîntă orișicine, găina, oricum, cîntă ca cocoșul. Se sparge vase în casă.

M. C.: Cînele urlă.

Căderea stelelor prevestește moartea?

M. C.: Văd că cade stea, dar nu știu *dip ce* și cum.

Ce semne arată agonia?

M. C.: Îl cunoști după *colat*. Este un *colat* oarecum.

T. P.: Cînd este aproape de moarte i se ia vederea, nu vede.

M. C.: I se leagă limba. Se cer afară. Și *caută* pe sus, pe cer.

Ce se face pentru ușurarea morței?

M. C.: Aduce și pe popa, să cetească *masla*.

T. P.: De nu, și părinții, așa. Că mor prunci și nu pot muri. Apoi zicem: „Tatăl Nostru Născător".

Sînt zile mai bune sau mai rele pentru moarte?

T. P.: Care moare de-l îngroapă în ziua de Paști, în dumineci, este mai bine.

Săptămîna luminată este un timp bun pentru moarte?

T. P. Știe Dumnezeu. Care moare în Joi-mari aceia merg în Rai și se îngroapă pînă în ziua de Paști. E săptămîna Paștilor, nu Săptămîna luminată. Săptămîna albă e *tomna* la Postul mare.

Se pune o lumînare în mîna celui ce moare?

M. C.: Înainte de ce moare aprinde lumina. Cine este în casă, fiecare. Lumina i-o pune în mîna dreaptă. O ține el. Dacă nu poate, atunci ține omul mîna lui. Și după aceea, gata.

Se primenește cel ce moare?

M. C.: Înainte nu. Îl scaldă numai așa și îl *kistulie*. În casă *kistulie* mîndru. Numai se mătură, se *mesuie* păreții . . . După ce moare, mătură pe jos. Deschide ferestrele înlături, să sufle vîntul prin casă, așa, după ce a murit. Cînd e mortul pe laiță nu deschide de loc. Atunci numai, pînă ce ai mortul în casă.

După moarte se întorc oglinzile?

M. C.: Oglinda o întoarce pe dos. Se întorc oglindele.

Ce se face mortului îndată după moarte?

T. P.: Dacă moare, îl scaldă și îl *clopotesc*. În casă îl scaldă, în căldare. Îl pune pe *lepedeu*. Pe laiță *gozi* și pune *lepedeu*.

Cine spală mortul?

M. C.: Îl spală oamenii. Este oameni anumiți de cea samă.

Pe *borese, borese* și pe bărbați, bărbați. Dacă-s copii, *borese* bătrîne. Care-s mai mari, are curaj omul așa mai bătrîn, cei săvîrșiți, trecuți din dragoste, trecuți din lume.

Cîți oameni spală mortul?

M. C.: Pe bărbat îl spală doi; pe prunci mici, unul; pe oameni mari, tot doi.

Cum se scaldă mortul?

M. C.: Cu apă caldă în vas, în oală de *ser.*

T. P.: O oală așa *kistașă.* Toarnă omul care-i pune apă în *scăldare.* Nu se atinge cel ce spală, în oală.

M. C.: Îl spală cu *ranguț,* spălătoare de corp, și cu sopun, pe toată pielea. Îl spală odată așa, apoi îl *limpeze'.* Nu este slobod să rămînă orișice *piscoși.* Să nu rămînă *nicări.* Cu spălătoarea îl spală. Și acela ce spală, apoi se bagă în unghi și se spală.

Se taie unghiile mortului?

M. C.: Unghiile nu le taie. Care ajunge să moară cu unghii, nu le tai. Care și le taie el, apoi bine.

Mortului i se taie părul?

M. C.: Părul nu, îl *rătundză'* așa roată, pe oamenii care-s bătrîni. Rade bărbile pe bărbați. Cine îl spală, îl piaptănă. Ung pe cap cu unsoare.

T. P.: Ia din păr. Nu știi după cine umblă norocul în casă. Apoi dară ia și pune-o bine undeva. Sub o streașină, după grindă. Care după cum e grețos de morți, de spaimă numai. Care nu se spăimîntează, apoi pune și în casă; care nu, duce afară. Pentru norocul mortului. Nu știi pentru care umblă norocul în casă.

Ce se face cu apa dela scalda mortului?

M. C.: O *țipă* unde nu umblă așa în picioare, pe unghiere de gard, să nu pășească oamenii în ea. Dacă pășește, nu-i nici un *bai,* dar pică la un urît oarecum.

Ce se face cu briciul, foarfeca și pieptenele întrebuințate pentru mort?

M. C.: Le *țipă,* ori le pune cu el, ori le pune într'o parte. Nu umblă nimeni cu ele mai mult.

T. P.: Pune-le cu el în *copîrșău,* nu le asvîrlă. Noi le-am pus în *copîrșău.*

Cu ce haine se îmbracă mortul?

T. P.: Care e haina mai frumoasă.

M. C.: Îl pune cu haina mai frumoasă. I-o pune deslegată, că pe mireasă cu cunună, pe fecior îl pune fără de *clop,* cu *clopu* lîngă el. Îi face steag, numai la feciori și la fete. Și *cetera.* Steag ca la nuntă.

T. P.: Îi alege și stegar. Îi *înkioatenă* pe tot locul pe cei tineri. Dacă este însurat, apoi îl dezleagă la grumaz aici, că rămîne nevasta tînără și să se mai mărite iar, care e tînără.

M. C.: În picioare *ștrumfe* din *bold*, alb, negru. Sau îi fac și din pînză ce țesem noi, îi fac. Nici ghete, nici opinci. Cine nu are să cumpere *ștrumf* din bold, îi *fă* de pînză. La bărbați cujmă'n cap; la feciori numai *clop cu struțu*, așa cum este între dumneavoastră capelă. O pune alături în copîrșău.

Cum se cos hainele mortului?

M. C.: Ață fără nod. Cu foarfeca taie.

Se pune ceva în hainele mortului?

M. C.: În buzunar pune lei și cruce de ceară. Pune lei puțini, cam vre-o 10-15. 9 lei am pus noi, să aibă și el de drum. Așa e bine.

T. P.: Zice între noi că sînt 9 vămi. La trecători. Sînt 9 trecători și apoi *punerăm* 9 lei în lumină de ceară, *punerăm* în mîna aceea.

În care încăpere se așează mortul?

T. P.: Unde a murit, în casă, unde șade omul. Nu se mută mortul. Unde moare, acolo îl pune. De este în casa mare, în casa mare; de este în a mică, tot așa.

M. C.: Unde este mai mîndru, acolo îl pune. Îl poate muta. Pe fiu-meu l-a împușcat grănicerii în pădure și l-am adus acasă.

Cum este așezat mortul?

M. C.: Picioarele înainte, *cătă* ușe, capul *cătă* răsărit în sus. Pale îi *așternurăm*. O haină, *halupă*, *kistaș* îmbrăcat. Și de pe ladă îl ia și îl pune în *copîrșău*, *cumu-i*.

Se face o lumînare de lungimea mortului?

M. C.: Lumina cît îi omul de mare. Se face colac și i-o pune pe piept. O face cine știe *fa*, care are vreme, lumina trupului. Măsoară pe om cu ață și pe aceea lumina se face așa cu ceară. Cînd *clopotesc*, o aprinde; și cînd stau de *clopotit*, o sting. În 3 zile. Dimineața, la masă, o aprind. Seara iar o aprind. Cînd stă, iar o stinge.

T. P.: Și cînd vine popa, apoi nu aprinde.

Ce se face cu lumînarea aceasta după înmormîntare?

T. P.: Lumina trupului o dă la ce duc praporii. Și pune și la capul *copîrșăului* două și arde cît se *prohodește*.

M. C.: Pune lumini mari în *fesnice*: 4 în jos, 2 *fesnice* mici pe *copîrșău*.

T. P.: Unul la *ist* capăt de *copîrșău* și unul la *ist*. S-aprinse.

Mortul stă acoperit?

M. C.: Astupă cu *urzică* sau cu pînză, atunci cînd e gata de spălat. *Țipă* peste obraz la el. Dacă e mort așa pe laiță, *țipă*

nrsică. Il pune așa și apoi pune peste el, pune peste picioare, țesută rar. La mijloc este albă, numai pe margine are forme mîndre țesute. Se cumpără din *bold*.

Mortul rămîne cîteodată singur?

M. C.: Nu-l poți lăsa. Se *hăluește* o mîță, ceva.

Animalele pot sta lîngă mort?

M. C.: Nu se apropie nimic de el. Nu lasă. Le gonește afară.

Se poate lucra lîngă mort?

M. C.: Cît stă în casă, nu poți lucra. Nu este bine să lucri nimic. Care-s oameni străini, Băgăm *socăciță* la copt, la fiert mîncare, dar ăi din casă nu aprind nimic.

Lumea vine la mort?

M. C.: Vine orișicine. Toată lumea vine. Și cine-i sfădit cu el, orișicine.

Noaptea se adună lumea la mort?

M. C.: Noaptea se adună. Se joacă așa în cărți, ca *strînsură*, priveghi. Nu se mîncă. Dă *pălincă* la oameni și joacă în cărți.

La priveghi lumea se atinge de mort?

M. C.: De mort nu se atinge.

Ce spun cei ce intră la mort?

M. C.: „Dumnezeu să-l ierte", „Ierte-l Dumnezeu".

Unde stă sufletul mortului?

M. C.: Zicem că este în casă. Știe Dumnezeu. Nu știm. Numai Dumnezeu știe.

T. P.: Sub streașina casei, *păr'* la 6 săptămîni.

M. C.: Nu este decît numai pînă cînd îl îngroapă.

T. P.: Nu se poate duce, că se dă pomană la 3 zile. El nu se duce, că nu se poate duce, că nu-i *capăt* cu plata. Pînă la 6 săptămîni nu se duce. Intră sub streașina casei.

M. C.: Știe-l Dumnezeu.

T. P.: Nu se duce *păr'* la 6 săptămîni. Sufletul nu se duce, gata. Apoi se duce la treaba lui. Îi dă pomană în 6 săptămîni, apoi mai departe se duce pe drum.

Se pun merinde pentru sufletul mortului?

T. P.: Cine vrea, îi pune pe masă un pahar cu o loacă de vin sau *pălincă*, ce are în casă. Apă într'un pahar.

Cînd se aduce sicriul?

M. C.: *Copîrșău*, la 3 zile. La 3 zile îl petrec între noi. Pînă atunci stă pe laiță, chiar pe 2 scaune; pune scînduri.

Cine face sicriul?

M. C.: Copîrşău îl cumpără dela *astaliş*. Dacă nu are bani, îl *fă* din scînduri.

Care este preţul unui sicriu?

M. C.: Cine după cum are rîndul. Noi am dat 400.

Cum este făcut sicriul?

M. C.: Copîrşău este cu două funduri, unul dedesupt ori altul deasupra. Şi urzica e pe el. Fundul şi apoi îl înfundă.

Se ia măsura mortului pentru facerea sicriului?

M. C.: Pentru *copîrşău* cu o *rudă*, o *bată* de orişice.

Ce se face cu măsura sicriului?

M. C.: Ţipă cu el în groapă.

Sicriul se pregăteşte cumva?

M. C.: Îl tămîiază cu tămîie şi îl afumă cu în. Aprinde tămîie şi îl astupă. Pe un *fedeu* de cărbune. Îl pune şi îl astupă.

Ce se pune în sicriu?

M. C.: Nu pune, numai *paiuă*, surcele *trii*, surcele din *copîrşău*, din ce se ciopleşc, din cruce. Că şi crucea tot odată se face. Spic de grîu se face la mireasă, se pune.

Se pune o pernă în sicriu?

M. C.: Cine are de unde pune; care nu, îi *fă* perină de paie.

Se pune ceva lîngă mort în sicriu?

M. C.: Dacă vrea, la tineret. Cum fac colaci, se pune un colac ori doi şi mere, care vrea.

Pr. Berinde: Pune în jurul obrazului poame: mere, prune, ce are.

Cine face crucea?

M. C.: Şi cruce pune la morţi. Omul care vrea o face.

Se face acelaşi fel de cruce pentru toţi morţii?

M. C.: Într'un fel. Şi la copii la fel. Numai că la copii este mai mică.

Cînd vine preotul?

M. C.: La *trii* zile. Preotul vine după amiazi. Dacă îl chiamă cineva. Cînd este gata, *me'* după el şi apoi vine. Popa intră în casă şi îl *sfinţe'* şi *fă* feştanie. Parastasul îl *fă* seara. Cînd are vreme oamenii, să-l îngroape. Astăzi *fa'* parastasul şi apoi mîne îl îngroapă. Iar mîne îi face feştanie.

Cine ridică mortul?

M. C.: Îl scoate în *odor* afară 4 oameni. Pe *borese, borese;* pe bărbați, bărbați.

Ce se face la ridicarea sicriului?

M. C.: Pe tata și pe mama, pe părinții din casă, care ți-s în casă cu mortul, îi dă cu spatele de ușe, de alți oameni streini. Închide ușa și dă cu ei de ușe. Numai ușa, atinge o leacă. *Iăe* că uită mortul.

Se face slujbă în curte?

M. C.: Rudele *îngĕrunke* lîngă el jos. *Fă* prohodul mortului. Și apoi îl duce la groapă.

Ț. P.: Cînd îl scoate din casă. Bate cuiele, îl astupă.

M. C.: În *odor* pune alea pe *copîrșăe*, pomană și lumină. Apoi le aprinde. Și praporul, are colaci și ștergător și *kiskineu*, la facior, *kiskinuță* mititel.

Ț. P.: La prohod, și *olarĕ* și pomeni. Și lumini îs aprinse la prohod.

Cum se duce mortul la cimitir?

M. C.: Mortul, cu carul. Mama și sora și veri se pune pe care să se cînte. Celelalte pe jos. *Cîntă-să* cîte una și pe jos. Poți *mere* cîntînd pe jos pînă la groapă.

Boii dela carul mortului sînt împodobiți?

Ț. P.: Pune-le colaci și ștergătoare în coarne la boi. Colaci mari, cît încap în coarnele boului. Dacă nu are, pune *kiskineu*.

Se face și un pom la înmormîntare?

Ț. P.: Dacă îl îngroapă, îi pune la *copîrșău* rădăcină de pom.

Rudele poartă semne de doliu?

M. C.: Rudeniile, dacă-s femei, despletite; bărbații fără de clop. După asta se știe neamurile.

Cum este orînduit alaiul în drum spre cimitir?

M. C.: Prapurele mergîntîi, apoi popa, după aceia, după popă, *me'* cu mortul, și oamenii.

Alaiul trece pe la biserică?

Ț. P.: Nu se mai duce pe la biserică.

M. C.: Merge pe unde-i *a-drept*.

Pe drum spre cimitir se fac opriri?

M. C.: *Fă* stări: 2, 3. Fără de stări nu se poate *fa'*. Nu se ține de prohod. Cînd iese din casă în uliță, alege cam cît de lungă este cărarea. Dacă e lungă cărarea, le *fă* mai rare; dacă e mai scurtă, le *fă* mai dese.

Cine face groapa?

M. C.: Fiecine, dacă îl plăteşti. Fiecare o *fa'*.

Se ia măsura mortului pentru groapă?

M. C.: Măsură cu *ruda* după *copirşău*.

Ce se face cu măsura groapei?

M. C.: O *ţîpă* în groapă. O *rumpe* cîte în două şi aruncă cu el. Cel ce cumpără *copirşău* ia măsura după mort şi apoi iar se ia după *copirşău*.

T. P.: Omul se întinde de o palmă, dacă moare.

Cît se plăteşte pentru facerea groapei?

M. C.: 100 de lei, 40 de lei, dacă e omul mare.

Locul de groapă se plăteşte?

M. C.: La biserică dau banii, care se duce la biserică, care se duce la *temeteu*. Se îngroapă şi la biserică şi dă 100 de lei pe om. La *temeteu* nu se dă, că este sătesc.

La groapă se mai deschide sicriul?

M. C.: Cum a venit de-acasă. Nu-l desface.

La groapă rudele îşi cer iertare dela mort?

M. C.: Sînt iertăciuni acasă.

Ce slujbă se face la groapă?

Pr. Berinde: La groapă se face dezlegarea, de preot, o rugăciune şi sigilarea mormîntului.

Cum se coboară sicriul în groapă?

M. C.: Cu funii: este o funie lungă, şi cu aceiea se sloboade. Funiile-s ale bisericei.

Cine umple groapa?

Pr. Berinde: Preotul aruncă pămînt, apoi cîte puţin şi rudele. Mai întîi preotul sfinţeşte groapa, apoi sloboade mortul.

Ce se petrece la casa mortului după plecarea alaiului?

M. C.: Deschide ferestrele şi închide uşa şi *ţîpă* scîndura afară.

După înmormîntare se face pomană acasă?

M. C.: Dacă e gata de prohodit părintele, apoi noi venim acasă şi dăm la cine scoate din casă. Dă oale de după *copirşău*. *Feşnice* se dau la neamuri. Cine la care vrea.

Se face o masă după înmormîntare?

M. C.: Se face comîndare după îngropăciune. Cine vrea, vine. Acolo nu-i chemat nimeni. Numai cine vrea. Chiamă şi lume, dar

vine și nechemată. Cine vrea mai *fă* și la 6 săptămini. Cînd face prescurile. Sînt 2 părechi de prescuri.

Pr. Berinde: În prima duminecă după înmormîntare și la 2 săptămini: una în forma crucei (aceea este a preotului), alta în forma stelei (pentru diac). Una în patru coarne. La fiecare corn vine cîte o prescură.

Cîtă vreme se poartă doliu?

M. C.: Pînă la șase săptămini. Fără *clop* umblă, și despletite.

Ce se face pentru cei morți departe?

Pr. Berinde: Se face înmormîntarea întreagă, în biserică sau acasă. Fac prohod și fac prescuri. Cruce nu-i pune.

M. C.: Nu pune cruce. Numai aceea care se îngroapă cu ea.

Unii morți se fac strigoi?

M. C.: *Borsocoi.* Îl cunoști că are coadă mai multă. Cine îl spală, acela îl știe.

T. P.: De cum e mic, se cunoaște. Mă-sa, cînd îl *fă*, îl sloboade așa, alta pe pasăre, alta pe pește. Are noroc în cele. Un fel de *fuioț* pe care îl sloboade.

Strigoii fac ore-un rău?

M. C.: Nu știm să facă rău. *Fi* poate, dar Dumnezeu știe.

T. P.: După ce a murit, vine înapoi. *Me'* care li-l omoară, dar care moare el acela nu-ți vine mai mult.

M. C.: Pe al meu l-a împușcat și eu nu l-am văzut niciodată.

T. P.: A venit unul cu *sungere* și a strigat în casă: „ho, ho!"

M. C.: Eu niciodată nu l-am auzit.

T. P.: Ba nu, ba nu, că îl ține, zău, vai Doamne Dumnezeule!

M. C.: Apoi fie. Bine că nu-l văd eu.

T. P.: Vine pînă la șapte ani.

Ce se face împotriva strigoilor?

M. C.: Se pune *ac*. Dacă mișcă, îi pune *ac* în gură.

T. P.: Îl pune fața în jos și pune *ac*, să nu vină. Altfel vine înapoi nehodinit. *Mînurile* i le leagă.

M. C.: Pe Nișcuță al nostru l-a legat de mîni și i-a pus *ac*.

Se arde părul mortului, ca să nu se facă strigoi?

M. C.: Să ardă părul? Nu este bine. Acea meserie eu nu o știu.

T. P.: Pe acea nu. Al meu om încă a murit, dar eu nu am făcut de alea. Și prunci mi-au murit 4. Nu.

Cine bocește?

M. C.: Cine e neam: mama, sora, mătușe. Vecini, nu.

T. P.: Oamenii străini nu *să cîntă*. Numai neamurile *să cîntă*.

M. C.: Dacă nu are pe nimeni, nu *să cîntă* nimeni.

Cînd se bocește?

M. C.: Pînă nu moare, nu cîntă. Dacă moare, apoi încep a *să cînta*, că apoi nu poți să te rabzi. Apoi cînd *clopotesc* dimineața, seara, la amiazi.

Cînd începe bocirea dimineața?

M. C.: După ce cîntă cocoșul, în *făcutul* ziuăi.

Se bocește și în curte?

M. C.: Afară, prin ocol.

Cînd bocesc mai multe bocitoare conduce una cîntarea?

M. C.: Cîntă toate după olaltă. Cînd *se cîntă* toate deodată mai că nu se pricepe nimic. Cînd *să cîntă* una, mai pricepi; cînd nu, nu mai înțelegi.

Lumea ascultă bocitoarele?

Ț. P.: Lumea ascultă. Dacă nu nimeri, rîd.

M. C.: Nu rîd.

Ț. P.: Ba rîd.

Cum este un bocet frumos?

Ț. P.: Frumos e subțire.

Certeza | Inf.: Ţîţia Baltă
Maria Stan
21. 5. 34

Cine bocește?

Ț. B.: Mama întîi, după aceea *sora* și mătușa *să cîntă*. Vecinii nu au treg, numai plîng. Dacă nu are rudenii, apoi nu *să cîntă* nimeni. *Me'* necîntat. D'apoi are neamuri, d'apoi da.

Bărbații bocesc?

Ț. B.: Bărbații nu, numai plîng. Apoi noi femeile, da, că rămînem mai greu. Este și mai greu a trăi în lume. Mie mi-a murit bărbatul în ziua de Paști și am rămas cu trei prunci, pruncuți. Și ăsta[1] nu a știut unde-l duce pe tată-său pînă la un loc. Apoi a zis: „ce l-ați pus pe tata în ladă“?

Noaptea se bocește?

Ț. B.: Noaptea nu se cîntă. Numai eu atuncia, dacă am fost singură, am zis o lecuță. Da nu m'a lăsat, că a putut grăi pînă a murit. A zis ca să nu țip: „Nu plînge, că apoi pruncii. Că mi-e numai să mor“.

---

[1] Un fiu de trei ani al inf.

Inainte de moarte se bocește?

T. B.: Pînă nu gată de murit se cîntă:

O, *bunucu* meu *găzduță*,
Cum te duci și mă lași
Tot tînără, *nelogodă*!

Apoi facem afară și ne cîntăm. Și te aude și te chiamă în casă.

In răvărsatul zorilor se bocește?

T. B.: Nu în zori. Cînd este un ceas pînă la ziuă. Atuncia dau cu clopotele și zicem noi așa:

Da scoală-te, *găzdățulucă*,
Și ieși pân' *afarăluță*,
Că se face *dimineață*,
Și eu nu mai am *găzduță*,
Că n'ai stat, mîndrucu meu,
N'ai stat decît două zile.

Se bocește în curte?

T. B.: Cîntă afară, prin *odor*. Ieșim pînă prin ogradă. Și la fereastră se cîntă. Apoi intră în casă, în ogradă:

Arde-te-ar focul, ogradă,
Rămîi, casă, spartă de gazdă,
Rămîne casă nelnlomnită.

Pe drum spre cimitir se bocește?

T. B.: Cîntă mai multe pe drum, care cum știe. Altă soră încolo, altă mătușe. Se suie toate în car; 4-5 se suie în car. Care-s mai subțiri. Dacă a murit mama, nu mă sui în car, mă duc pe jos. Se suie mătușe și oricine poate, dar nu suim noi pe *coprîrșău*: ne ținem așa roată pe lîngă car. De sînt 4, de sînt 5 fete, toate, una ca și alta. De-s și mai bătrîne și mai tinere, apoi toate vin înapoia mea.

Lumea ascultă bocitoarele?

T. B.: Toată lumea se uită, că vine la prohod.

Lumea judecă bocitoarele?

T. B.: „Vai, Doamne, ce mîndru s'a cîntat!"

Bocetul trebue cîntat acut sau grav?

M. S.: Cît de subțire e mîndru.

Sînt mai multe melodii de bocet?

M. S.: Alta știe mai pe lung. Sînt *glase* după toate femeile. Multe forme zic femeile. Numai eu le-am spus acelea care sînt ale tinerilor. O fată aproape de măritat[1].

---

[1] Mel. I a, tx. XIV.

Negreşti   Inf.: Irinca Sas
Iuliana Lobonţ
20. 5. 34

Ce semne prevestesc moartea?

I. S.: Cînd urlă cînii sau să *odăsuresc*, atunci. Sau *pingălăie* blidul în casă. Pasărea morţei o auzi, singur, numai aşa din casă, o auzi cîntînd. Tare pe lung glas are aceea. Cînd o murit un prunc la noi, apoi o broască a tot cîntat sub o ladă — şi apoi cînd a murit, n'a mai cîntat. Semn a fost acela.

Ce semne arată agonia?

I. S.: I se *împenează* ochii. I-s *împăinăţaţi* ochii. Altul geme tare rău. Răsuflă *ţigănaş* cînd şi cînd. Cînd îl apucă, geme. Apoi altul tare, altul cînd şi cînd. Apoi atunci, gata. Apoi pruncii mor mai rău, că tot la un ceas răsuflă.

Ce se face pentru uşurarea morţei?

I. S.: Aduce popa şi îi *ćete'* masla şi-l spovedeşte. Îi *ćete'* masla cea mare. *Masla* mare o *fă* popa şi îi *ćete'* şi se roagă de el frate şi soră. La biserică se roagă să-l ieie Dumnezeu. Şi îl roagă el, pe care ştie carte, ori femeie ori văduve care nu-ş au bărbat, se roagă să-l ajute Domnul, că apoi moartea se iartă, dacă se roagă de el. Şi noi de frate-meu ne-am rugat.

Cum se cunoaşte moartea?

I. S.: Gata din suflet. Dacă face larmă şi-l scuturi aşa, apoi mai *trăie'* un *perţ*. Cînd gata omul de moare, a mai trăit trei zile după ce l-am întors odată; dacă am mers şi l-am scuturat şi am shierat şi el s'a sculat odată, nu mai este slobod să-l întorci, că apoi *caznе'* mai mult. Dar dacă l-oi vedea aşa un *perţ* de vreme şi nu-l clăteşti şi nu shieri de fel, moare. Că dacă învie, e numai tare rău numai aşa *fă*, greu.

Se pune o lumînare în mîna celui care moare?

I. S.: Aprinde lumina în mînă, care e în casă. Mama de moare, apoi nu fete, aşa: om strein. Fiecine poate ţinea. Orice fel. Numai care are milă — nu poţi aşa, că ai o milă de el, cînd îl vezi.

Se pregăteşte cumva casa în vederea morţei?

I. S.: Prinde şi văruieşte cînd vezi că să *gată*. *Pîngă* beteag mătură şi *lipk'ie'*. Şi după ce moare, mătură. Dacă moare, atunci trage patul în mijlocul casei şi văruieşte. La care e necurăţat, *tra'* mortul într'o margine şi *fă* curăţenie.

Moartea se vesteşte prin clopot?

I. S.: Nu le *clopote'* pînă ce nu-i scaldă.

Ce se face mortului îndată după moarte?

I. S.: Dacă moare, sfîrtică hainele pe el, de-l scaldă. Le *rumpe* de pe el, să le poată *tra'*.

Cine scaldă mortul?

I. S.: Este unune care scaldă. Care e *grețos*, nu. Numai tot unul: fecior pe fecior, bărbat pe bărbat, femeie pe femeie, pe popă tot popi se scaldă.

Unde se încălzește apa pentru scalda mortului?

I. S.: Unde încălze' apa? In *șpoi*, în oală.

Cum se scaldă mortul?

I. S.: Cu apă și cu sopun. Ioi un pahar și torni apă peste mort. Dacă nu apropii de mort, mînci din ea. Îl pune jos pe un *lepedeu*, în casă, unde moare. *Țipă* afară pe ceilalți. Este mort gras, care *cură*, apoi îl pune în *scăldare*, de scaldă pruncii.

Mortului i se taie unghiile?

I. S.: Îl curăță, să nu fie cu tină. Le curăță cu cuțit. Cuțitul îl *țipă*. Ii primejdie. Să nu-l afle pe ăla. Pe cel bătrîn îl rade pe barbă.

Se unge mortul?

I. S.: Unge cu unsoare, cu ce are. Altul care are unt, cu unt; altul cu unsoare, care-i sărac. Îl unge cu unsoare, cu *aț* nu. Care-și *bănue* după mort, îi taie păr și afumă, să-i treacă de bănat. O mamă, cînd are un *cocon* și nu-i este drag să se bănue după mort, afumă. Și atunci nu este așa supărată. Care-i drag mortul, îl *tucă*; da altul strein, nu.

Ce se face cu săpunul cu care s'a spălat mortul?

I. S.: Sopunul îl *țipă*. Și pe pieptene îl *țipi* jos, să nu deie nimenea de el.

Ce se face cu apa dela scalda mortului?

I. S.: Apa o *țipă* unde nu pășește. Într'un ce corn de gard, unde nu calcă omul.

Cei ce au scăldat mortul se spală pe mîni?

I. S.: Numai se *sfințe'* aici. Se *soponează* și se *sfințe'* pe mînă cu apă sfințită, ce popa o *sfințește*.

Cu ce haine se îmbracă mortul?

I. S.: Care-i mai mîndră, aceea o pune în pămînt. Care moare nevastă tînără, se pune cu care s'a cununat, că așa-i bine. Care e săracă, apoi îi dă de pomană ceilalți. Așa. Pune și *clopu*. La mirese pune și cunună. Pe fată, cînd moare, o pune cu cunună. Așa o *fă* mireasă. Îi cumpără și *ștrumfle*. Cel ce scaldă *tra'*, altul nu.

Hainele mortului se leagă?

I. S.: Nu-i leagă hainele. *Cunu-ţ.*

Se pune ceva în hainele mortului?

I. S. Îi pune 9 lei în mînă. 9 vămi *tre'*. Pruncul de moare pe la Paşti, pune ou roşit.

Unde se ţine mortul?

I. S.: Se ţine pe laiţă. Care are casă mare, îl duce într' aceea; care nu, într'aceea ce moare.

Cum se aşterne pentru mort?

I. S.: Îl pune pe paie şi apoi îi pune *lepedeu*.

Cum se aşează mortul?

I. S.: Cu faţa în sus, cu picioarele tot către uşe. Mărgele sub paie, pînă ce nu avem *copirşăų*. Pînză pe deasupra, din *bold*. Perinuţă din *bold*, mititică. Pune o perinuţă. Alte cele nu.

Ce se pune în perina mortului?

I. S.: Pune tămîie şi vre-o două surcele de alea ce *teaple'* *copirşăų* [1].

Cum se croeşte pînza mortului?

I. S.: O taie cu foarfeca. Care-i săracă, o *fă* din pînză; care are bani, cumpără din *bold*. Care are pînză, cu pînză; care nu, ia din *bolduri*.

Mortul stă acoperit?

I. P.: Cînd vine popa să-l ducă, îl astupă şi atuncia îi taie pînza.

Se face o lumînare de lungimea mortului?

I. S.: Cît e mortul de mare, lumină de trup. Aprinde cînd *clopote'*, pînă ce şade de *clopotit*. Apoi trei zile. Şi apoi dela trei zile, cînd vine popa. Cînd *clopote'*, aprinde şi cît îl prohodeşte. Face să pui şi la capetele *copirşeului*. Şi apoi le *ţîpă* în groapă, alea.

Lumea vine la mort?

I. S.: Vine toată lumea dintr'ăla sat, dar din neamurile care sînt mai aproape. Numai la nuntă chemi, la mort nimeni nu chiamă. Vine care sînt neamuri şi jelesc.

Noaptea se adună lumea la mort?

I. S.: Cît stă mortul în casă, în două seri vin vecini şi neamurile şi dă *pălincă* şi ceva să mînce.

---

[1] Este vorba de perina care se aşează în sicriu.

Cei din casă dorm în timpul priveghiului?

I. S.: *E ba*, nu. Nu doarme nimeni acolo. Stă neamurile și vecinii, sînt toți acolo. Se roagă lui Dumnezeu Sfîntul.

La priveghi se aprind focuri?

I. S.: Nu. Zice că s'a 'mpuți mortul. Nici în casă nu *fă* foc. Ferestrele nu le deschide, să nu vie *frig*.

Unde stă sufletul mortului?

I. S.: Pînă cînd me' la groapă cu el, în streașina casei. Totdeauna pînă cînd îl duce la groapă.

Se pun merinde în casă pentru sufletul mortului?

I. S.: Numai haine pui și dai slujbă. Îi *cete'* popa. La 6 săptămîni, dai slujbă și îi ridici paosul duminecă.

*Cine face sicriul?**

I. S.: *Copîrșău așadîșu* îl face, care știe. Și în *bolt* sînt, și oamenii *fă*. Îi dă bani, cam 40-50 lei. Din boltă îs și cu 100.

Din ce lemn se face sicriul?

I. S.: Din lemn de brad, de fiece.

Sicriul se pregătește cumva?

I. S.: Fac acolo un *fedeș*, și apoi pe *fedeș* pune tămîie și apoi îl afumă și îl astupă așa.

Sicriul se unge cu usturoi?

I. S.: *Ai* pune, care e *borsocoș*. Cică are coadă. Cînd îl scaldă, vede. Și cît trăesc, îi știi. Tot zic oamenii, dar nu vezi. Dar cînd îl scaldă, apoi vezi că are în spate, *iéc*, coadă. Îi pune *ai* în nas, în gură, ca să nu vie acasă.

Cine face crucea?

I. S.: O pune din brad. Dacă nu, face omul, tot din lemnul care a făcut *copîrșău*.

Se face același fel de cruce pentru toți morții?

I. S.: Într'un fel. Tot așa o *fă*.

Cînd vine preotul?

I. S.: Vine atunci dimineața. La 3 zile vine la parastas și dimineața vine și-l duce. Face slujbă în casă, *cete'* prohodul și *sfințe'* casa. Parastasul întîi îl face noaptea. Cum îi omul îl *fă*. Dimineața vine popa, îl *prohode'* și îl duce la groapă. La parastas tot prohodul îl face și dimineața îl îngroapă.

Ce se face la ridicarea mortului?

I. S.: Nimica nu *fă*. Numai închide ușa și *fa'* așa cu spatele, îl lovesc de ușă alți oameni. Îi învîrtesc cu spatele de ușe,

să nu-şi bănuească. Inchide uşa şi *fă* uşa cu el. Şi apoi le dă drumul[1].

Se face o slujbă în curte?

I. S.: In curte numai fac prohodul. Afară face ce face. Surorile se cîntă după el şi apoi *fă* prohodul. Pe două scaune îl pune. Dacă se gată prohodul, stă sticla cu vin, 1 kilogram cu vin şi ridică toate neamurile cu 3 degete şi popa. Şi după ce se ridică paosul, atunci se cîntă *uferşu*. In *olor* prohodeşte. Şi la săptămînă ridică paos.

Cum se duce mortul la cimitir?

I. S.: Il duce pe *bote* şi unii din ei îl duc cu carul. Doi dincoace, trei de lături şi trei de lături. Inaintea mortului popa tot *ceteˈ*. Apoi praporile. Adică popă *naˈ* în car şi praporele înainte, şi oamenii *p'ingă* popă şi *p'ingă* mort.

Alaiul trece pe la biserică?

I. S.: Merem pînă la groapă. Nu *merem* la biserică. De acia drept la groapă *naˈ*.

In drum spre cimitir se fac opriri?

I. S.: Pe drum în *trii* locuri stă. Fac stări. Stă în gura uliţei sau şi pe uliţă, de are neam. Poate şi mai mult sta.

Cine face groapa?

I. S.: Este om anume. Ii dă cîte o *copeţ* de mălai, în tot anul. Toată lumea îi dă. El măsoară mortul într'aceea zi ce-l îngroapă, dimineaţa.

Cum se ia măsura mortului?

I. S.: Cît e de mare mortul. I se ia cînd e să facă groapa cu o *botă*. Cu o altă *botă* şi pentru *copîrşăe*. Alea se bagă pe foc.

Cum se coboară sicriul în groapă?

I. S.: Cu o funie îl sloboade acolo. Doi oameni. Şi-l aruncă acolo în groapă. Funiile nu. Tot alea, una-s la toţi morţii.

Se pecetluieşte groapa?

I. S.: Cruce *fă* popa cu *arşeu* (*arşeu* e ce sapă în pămînt cu el). Impîntă odată aşa: „In numele Tatălui" şi odată aşa: „In numele Fiului".

Se sădesc flori pe mormînt?

I. S.: Dacă îl bagă odată în groapă, mai mult nu umblă nimeni la el. Nu *caută* nimeni. Pune flori pe el.

[1] E vorba de rudele care locuesc în casa mortului.

Se sădesc pomi pe mormînt?

I. S.: Pomi la cap și *picere*. Pruni, meri, de care vrea. Brad la prunci. Bradul îl pune toamna și primăvara numai.

Se pun brazi înalți pe mormînt?

I. S.: Mititeluți, *cocnți*, mititei.

La înmormîntare se face și un steag?

I. S.: Steag la care e tînăr, la fete, la feciori; la cei bătrîni nu. Nimica alta.

Ce semne de doliu se poartă?

I. S.: Nu pune semn. Numai tot cu capul gol umblă și ele, cu părul despletit și o *kiskinea* neagră, o *sulițe* neagră. Și să nu ai roșu pe tine nimica.

După înmormîntare se face o pomană acasă?

I. S.: Acasă dă *kimeșile*, cisme și *clop*, ce haine are omul. Așează pruncii toți jos, șir, și mînă pe cei mari la masă. Dă *pițoiții; pălincă* cîte un pahar numai, că n'au.

La pomană se dau colaci?

I. S.: Colaci *fă* numai pe *copîrșău*, cînd moare: 7 pe *copîrșău* și în prapur v'o 6 și în fegnice 7. Dă colaci, și lumină *fă*, și niște *struți*, suciți numai. Le *fă* roată. La șase săptămîni iar așa, colaci. Le dă la popă și diac, la cîntăreți, numai la acela. În dumineca paosei. Leăm *uiapă* și lumină acolo, și vin și rădică popa, neamurile ole toți. Și la șase săptămîni face iar. La un an, la doi. La 7 ani nu mai face.

Se cară apă pentru mort?

I. S.: Nu.

Trebue să se bocească?

I. L.: Nu se poate. Nu *me' sălțea'* necîntat. Toți îl cîntă. Ori de n'a cere prietini. La noi a murit *Kindriș* și nu a avut neamuri și l'a cîntat mama. D'apoi că trebue.

Cine bocește?

I. S.: Acum se cîntă care-și bănue. Se cîntă. Trebue să *me'* acolo. Neamurile și sorii, nu vecini. Prieteană tare bună de-o ai, aceea se cîntă. Nu se cîntă dintre vecini, numai care-i neam. Neamurile vin și cîntă. Și de nu le chiamă nimeni, ele tot vin.

I. L.: Care e tare bună vecină, cîntă. Nu prea cîntă așa bine numai neamuri de astea.

Bărbații bocesc?

I. S.: Ba nu, nu cîntă, mă rog.

Dela ce vîrstă bocesc fetele?

I. L.: Fetițe, cam 10-11 ani încep.

Cei îmbrăcați orășenește bocesc?

I. L.: Care-i îmbrăcat așa *domnit* nu cîntă; numai plîng așa încet, dar nu cîntă. Nu este *sucuĕ* între *domnari* de ăștia.

Trebue să se bocească la anume vreme?

I. S.: Numai cînd îți vine dor. Nu trebue nici cînd.

Inainte de moarte se bocește?

I. S.: Pînă ce nu-i gata, de moare odată, nu-i cîntă, că apoi învie iară.

I. L.: Dacă îl scaldă, cînd îl scaldă, așa zice:

O, mămuță, o, mămuță,
Nu mi-am adus *mninîțuță*
Să mă lași așa *uîțuță*,
Singură pe *lumuță*.

După ce-l scaldă. Inainte nu-l cîntăm, că nu e bine înaintea scăldarei. Dacă îl scaldă, apoi.

Noaptea se bocește?

I. S.: Noaptea nu-i slobod. *Iĕe* că i-a luat glasul. Nu-i slobod a se cînta noaptea.

I. L.: Mai dimineața. Taman cînd crapă de ziuă, cînd *clopotesc*; atunci tare, laolaltă, cînd începe afară ziua. Atunci cîntă tare, foarte bine.

In ziua înmormîntărei se bocește?

I. S.: Toată ziua atunci. Pînă ce-l îngroapă.

In drum spre cimitir se bocește?

I. L.: Pe drum tot așa.

I. S.: Trebue să cînte toate deodată, pe drum.

In timpul opririlor din drumul spre cimitir se bocește?

I. S.: Nu, atunci nu, mă rog.

După înmormîntare se mai bocește?

I. S.: Pînă ce mergu acolo, pînă *tră'* lui. Și nu mai cîntă.

După înmormîntare se mai bocește la anume sărbători?

I. S.: Două lumini se pun la mort în Joi-mari, la Paști, și se cîntă.

Cu prilejul altor înmormîntări se mai bocește?

I. S.: La cruce.

Cum se așează bocitoarele cînd bocesc acasă?

I. S.: In casă, la mort, taman pe lîngă el.

Bocesc mai multe femei deodată?

I. S.: Numai una. Cele de casă. Odată una și toate deodată, care are neamurile multe.

Cînd bocesc mai multe femei deodată, conduce una cîntarea?

I. S.: Nu șir toate, nu, nu; nu, mă rog. Nu pe un șir toate. Alta pe subțire, alta mai pe gros; una un cuvînt, alta alt cuvînt. Tot alea cuvinte, dar nu toate deodată, de un fel. Ce zice una nu zice alta. Cu glasurile deodată, dar nu într'un fel.

Care bocet este frumos?

I. S.: Așa-i frumos[1]:

O, mămuță, o, mămuță,
Unde te duci pe *fermuță*
Și mă lași *singuruță?*

Așa-i mai mîndru, mai frumos.

Bocetul trebue cîntat mai acut sau mai grav?

I. S.: Și subțire și gros, dar mai mîndru-i pe gros.

Bocetul trebue cîntat rar sau repede?

I. S.: Ba pe întins, nu repede.

Lumea ascultă bocitoarele?

I. S.: Lumea ascultă și sbiară muierile. Toate plîng, bărbații nu.

Lumea judecă bocitoarele?

I. S.: Zice: frumos e să cînți. Care se cîntă hîd, *aceia* rîd. Una a zis:

O, măicuță, o, măicuță,
Ia hăinuța la cea *negruță*.

S'a cîntat după mă-sa, dar a fost proastă și s'a rîs lumea.

Cînd se cîntă verșul?

I. S.: După gătitul prohodului, acasă, pînă ce nu ieșim cu el.

Verșul îl cîntă preotul?

I. S.: Diacul și cîntăreții biséricei, care știu cînta, nu popa.

Se cîntă același verș pentru toți morții?

I. S.: După om. După tînăr, după bătrîn, femeie, bărbat, *deskelenit*. Cîntă diacu și încă o muiere cîntă.

[1] Inf. cîntă.

Certeza Inf.: Maria Tat
21.5.34

Acum, după ce gată de prohodit, spune aşa: care-i mai tînăr, este un vers. Cîntă diacul, ăla cîntă. La diac trebue douăzeci de lei, să cînte versul.

Moişeni Inf.: Maria Raită
22.5.34

Inf. spune că aceeaşi melodie de bocet se poate cînta deopotrivă la morţii tineri sau bătrîni.

Negreşti Inf.: Maria Morar
20.5.34

Inf. spune întîi că melodiile de bocet se aleg „după voie“ apoi că se cîntă numai o singură melodie pentru bătrîni, alta pentru tineri.

După spusele inf., sînt în total trei melodii de bocet: una numită de ea „pe lung“ sau „după ceteră“, care se cîntă „la tineri, fete şi feciori“ [1], alta pentru bătrîni: „la mamă, la tată“; alta „la fraţi şi la *sori*“.

Întrebată dacă mai sînt şi alte melodii de bocet, inf. spune întîi că „altul nu mai este“, apoi că „ar mai fi“, dar nu îşi mai aminteşte decît cele trei cîntate la fgr. (mel. 1 d, 2c, 2h).

Toate melodiile „sîn din bătrîni, nu ieste nou“.

Boineşti Inf.: Nuţa Ardelean
23.5.34

Întrebată cum se chiamă bocetul în sat, inf. răspunde: „cîntec după mort“.

Întrebată, dela ce vîrstă bocesc fetele, inf. răspunde că de mici.

Arătînd fata ei de patru ani (pe care o poartă în braţe) spune: „aşa de mîndru să cîntă!“

[1] Sau: „numai după ceteră, după muzică“. Melodia „cea pe lung“ inf. a cîntat-o totuşi cu un text pentru „la mamă“ (mel. 1 d).

Boinești Inf.: D. Gherman, învăț. pensiou.
23.5.34

Inf. spune că „două copile de patru ani, a lui Apati Măricuță și a lui Dan Mărie, s'au cîntat de joacă pe stradă minunat. Și-au făcut dintr'o păpușe mort într'o covată, înfășat, și se cîntau așa de mîndru!"

Cerleza Inf.: Văduva lui Jugă Flori
21

Inf. spune că melodia cîntată de ea (v. tx. I) se cîntă atît la tineri, cît și la bătrîni: „glasu la orcare".

Moișeni Floarea Ghiriti
22. 5. 34

Întrebată de unde știe textul bocetului cîntat de ea (tx. IV), inf. răspunde: „știe fiecine; și mie mi-a murit mama".

Particularități dialectale

Sînt însemnate aici formele apărînd mai caracteristice (cu deosebire din textele poetice) și la relevarea lor mi-au ajutat indicațiile date de Ov. Densusianu; tot d-sale îi datoresc explicarea unora din ele:

anîă = altă 55, *oalți* — 53 alți, *aofel* = altfel 26; *grîuului* 37.

batăn = batăr 9, 14, 23, 28, 29, 30, 33, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 45, 52, 54, *înkișetoră* = închietora 61.

împăînăt — împăînjănat 69.

Apocopa apare foarte des la verbe: *ale'* — alege 22, 52, *fa'* = face 10, 12, 19, 24 etc. (după care pers. a 3-a sg. a ind. pres. a fost schimbată în *fa'* 13, 61 etc.), *me'* — merge 12, 13, 18, *tra'* = trage 22, *tre'* = trece 10, *grăie'* — grăește 8, *împetr'e'* — împietrește 11, *lecuie'* — lecuește 9, etc.

Fem. în locul neutr.: *maslă* — maslu 59, 69.

Pl. lui *soră*: *sore* 12, 67, *sori* 77, *sorele* 44.

Ind. pres.: *așternărăm* și *punerăm* 61; *sîm* — sîntem 9, 43.

Subj. pres.: *să h'irem* — să fim 35, 40, 45.

Cond. pres.: *ar'e si* 16, *ară h'i* 44.

Cond. trecut: *am vut ave* 44, *a vo' avea*, *a vu' puți* 12, *au vu' scuti*, *au vi' fi* 37, *am vrut vre* 40; *ai vut ave* 44, *ai vu' si* 19,

ai mai stăpîni 45; *a mă-aștepta* 18, *o mai trăbui* 19, *s-o mai găta* 18; *am mai grăi*, *ne-am mai sfădi* 42, *ne-am mai stîmpăra* 46.

Inf. lung: *de-a trăire* 11.

Adverbe: *afia* „îndată" 70, *bozîi* „foarte" 9, *a-drept* 64, *a-umbră* 55, *d'adoriță* „a doua oară" 55; *n'ecări* 8, *nicări* 60, *n'efeări* 8, *nicirecițe* 9, 11 — nicăiri, *pe vec (veci)* 11, 14 (cf. 52) „niciodată".

Derivație:

Cu suf. *-ar*: *domnar* 75.

Foarte des sînt întrebuințate diminutive; sb. și adj.: *ajuț* 13, *arsucă* 26, *bagameruță* 40, *bărbuț* 12, 40, 44, *besăducă* 31, 47, *besăduță* 14, 20, 42, 51, 57, *bojorel* 51, *boldiuț* 38, *brățucă* 24, *bunuc* 14, 25, 26, 28, 42, 68, *bunulior* 14, 19, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 57, 58, *bunuțuc* 15, *bunuțiuț* 7, 32, 41, 51, *bunuț* 7, 20, 23, 37, 41, 46, *cămăruică* 51, 55, *căpruță* 47, *căsucă* 9, 20, 24, 25, 26, 30, *căsuțuță* 41, *căsuțuc* 25, 26, *ĉinucă* 25, 27, 29, 55, *ĉinuță* 45, *ĉinunucă* 25, 31, 50, 53, 55, *ĉinuță* 41, 57, *diminuță* 68, *domnucă* 50, *drumuț* 19, 21, 23, 27, 34, 58, *ducuță* 37, *dulĉucă* 29, *dulĉuță* 37, 41, *floriță* 18, *fomucă* 28, *frăți(u)lior* 30, 44, *frăți(u)țiuț* 22, 35, 30, *frunzucă* 24, 31, *funiĉe* 12, *găinuță* 67, *ginruță* 47, *găzducă* 21, 25, 26, *găzduțucă* 68, *găzdul(i)uță* 17, 34, 41, *găzduță* 15, 16, 19, 21, 34, 38, 40, 41, 48, 49, 50, 51, 58, *gropuță* 26, *gurucă* 24, *guruță* 15, *hămăișucă* 20, *iernuță* 34, 70, *inimucă* 13, 14, 26, *inimuță* 16, 20, 42, *lăturică* 20, *lăturiță* 41, *locuc* 26, *locuț* 30, *luminiucă* 6, *lumucă* 11, 21, 40, *lumuțuță* 42, *lumuță* 6, 12, 10, 21, 33, 37, 42, 46, 50, 51, 75, *lunguț* 23, 28, *lutuc* 26, *luțuț* 23, 37, *mămul(i)ucă* 6, 49, 50, *mămuțuță* 29, 42, *mărțucă* (din adj. *mare*) 26, *meringoară* 21, 51, *m'iluță* 39, *mîndruc(ă)* 6, 17, 18, 24, 26, 27, 68, *mînucă* 27, *mirese* 52, *m'iresu(ș)ică* 17, 18, 31, 54, *m'iresuță* 34, *moriță* 6, *mrăĉiluță* 40, *mîrcuț* 44, *nemuț* 36, *nunucă* 26, *nunuță* 17, 36, *păcățuț* 44, *păunucă* 17, *pocuț*, *pocuțuț* „pachețel, legăturică" (din *poc*) 28, *prăporaș* 36, *preținaș* 45, *primăvăruță* 13, *pușuc* 24, *pușuțuț* 37, 40, *pușuț* 6, 24, 25, *pustiucă* 9, 57, *pustiuță* 38, *rîuț* 44, *sămuță* 35, 41, *săptămînucă* 28, *săptămînuță* 28, 37, *sărăcuțuț* (din *sărăcuț* „orfan"), 25, 34, *sărucă* (din *seară*) 29, 55 și *săruță* 29, *scîndeuță* 35, 40, *singurucă* 14, 19, 25, 26, 30, *singuruț(ă)* 16, 19, 41, 44, 47, 48, 37, 70, *slăbucă* 21, 31, *sorică* 9, 13, 23, 29, 30, 32, 45, 55, *soricuță* 23, 32, 33, 34, 37, 42 50, *spălică* 29, *spăliță* 41, *străinucă* 12, *struțuț* 18, 22, 44, *tinăruc* 24, 31, 47, *tinăruț(ă)* 16, 17, 22, 23, 34, 38, 40, *țițucă* 24, 26, 30, 52, *trudițucă* 20, *ulițuță* 75, *ulițucă* 29, *urmucă* 47, *văduucă* 21, *văduțuță* 16, 34, 48, *văruc* 31, *vînețu* (din *vînăt*) 33; — numerale: *douță* 40; — pronume: *miuță* 40, *minuță* 27, 28, 29, 30, 31, *mînuțuță* 35, *tinucă* 24, 25, 30, *tinuță* 8, 27, 38, 40, 45, 50, *n'iumucă* 30, 42, *n'iumuță* 37, 39; — adverbe: *acăsucă* 8, 13, 18, 19, 20, 24, 25, 27, 30, 31, 39, 57, *acăsuță* 13, 15, 16, 33, 36, 37, 43, 46, 57, *acăsuțuță* 43, *afăruță* 13,

48, *aforițuță* 68, *aminte(ș)uță* 10, 75, *binișucă* 20, 25, 26, 28, *binișuță* 23, 27, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 57, *ocnișuț* 8, *înainluță* 48, *onainluță* 39, *încetăluță* 35, 38, 40, 45, *multuț* 8, 37, *n'imicuță* 28, 37, *ți-gănuț* „încetișor" (în loc de *cătinișuț*, derivat din *cătinel*) 69; — interjecție: *zdup* 26.

agodi (*agudi*) „a aștepta" 31, 35, 36, 39, 51, 53, 57.
apitra „a opri, a împiedeca" 23, 46.
arșeu „hîrleț" 73.
astaliș (ung. *asztalos*) „tîmplar" 63, 72.
bănui (*a-și*) „a avea părerere de rău" 70.
beseda „vorba" 34.
cînta și *a să* ~ „a (se) boci" 54, 66, 67; *cîntec* e cuvîntul obișnuit pentru „bocet" spre deosebire de „cîntecul" din alte părți, numit în Oaș *hore* (pl. *hori*).
čiocrigă „cucuvea" 59.
cocuț „micuț" 74.
copeț (alterare a lui *cofei*) „cofă mică" 73.
deskelenit „deosebit, nu la fel" 76.
făcutul ziuii (*în* ~) „în faptul zilei, în zori" 67.
fedeu „capac de lut" 63, 72.
găzdălui „a ținea casa, gospodăria, a sta la un loc cu cineva" 10, 16, 34, 38.
hulupă „hulubă" 61.
hălui (*a să*) „a veni, a se rătăci printr'un loc" 62.
împănu: *se împenează ochi* „se turbură ochii, vederea" 69.
ing'ita „a îndemna" 26.
kistaș (ung. *tisztás*) „curat" 60, 61.
kistalăi (ung. *tisztálni*) „a curăți, a spăla" 59.
mădărit „alintat, răsfățat" 47.
meszăi (ung. *meszelni*) „a vărui" 59.
minioruț 38?
mînea „a rămînea" 35, 40.
mit 53?
nelogoda „nelogodită" 68.
obriatit „turburat, nelăsat în pace" 52.
odor (ung. *udvar*) „curte" 28, 35, 64, 68, 73.
perț (ung. *perc*) „minută, clipă" 69.
piscoș (ung. *piszkos*) „necurat, spurcat" 60.
porozlui „a lua în nume de rău, a-și arăta nemulțumirea, a cîrti" 41.
potică „apotecă, farmacie" 14.
prosîție „procesiune" 36.

rongiuț (der. din ung. *rongy*) „cîrpă, spălătoare" 60.
răsădzi „răsădi" 13, 40, 54, 56.
scăldare „scăldătoare" 60, 70.
socaș (ung. *szokás*) „obicei" 75.
șurgen (ung. *sürgöny*) „telegramă" 43.
tikin'eu (ung. *teknő*) „albie" 7.
țingălăi „a suna ca un clopot" 69.
trăsni (*a să*) „a se chinui" 35.
ţug „curent de aer" 72.
urzică „gingii" 62, 63.
văzdurca (*a să*) 60?
vozi (*a să*) „a se potrivi" 38, 58.
vrăjnicioră „portiță" 50.

Informatorii[1]

2

BICSAD

1. Bonțișa Mărie, măritată, 50 a.; 3 clase primare; nu a călătorit.

2. Ileana Loșcă („Ilieana Loșc'e lu Ghorg'e"), fată de 18 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător.

BOINEȘTI

3. Apleban Nuța („măritată cu Apati Ion"), 24 a.; știe scrie numele; a fost la Satu-mare, Sighetul Marmației și în satele vecine, trecător. Fire arătînd dispoziții musicale.

3

[1] Lipsesc fotografiile informatorilor dela care s'a cules [illegible] și ale celor culți. Ordinea elementelor din fișele de informatori este aceasta: numele, porecla, starea civilă, vîrsta, știința de carte, deplasările, observații. Toți informatorii sînt greco-catolici.

4

4. Ştiş Mărica, văduvă, 67 a.; analfabetă; zice că nu a fost nicĭ în Satu-mare: „în praznic pe la sate".

5. D. învăţător pensionar Gherman.

6. D-na învăţ. Gherman.

CERTEZE

7. Haliţă Ţiţila, 22 a.; 4 cl. primare; a fost numai în satele vecine, trecător.

8. Mihoc Maria („Mărie-a lu Ion Alexe"), 38 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător.

8

9. Stan Mărie, măritată, 52 a.; analfabetă; a fost în satele de război în Satu-mare („de cîte ori!"), cînd secera cel mult o lună şi la Sighetul Marmaţiei („n'am mers să cumpărăm orţău"), cînd de fuga dată „cam două zile".

12

10. Tat Maria, 23 a.; ştiinţă de carte: „puţin"; a fost numai la Satu-mare şi în satele vecine, trecător.

11. Văduva lui Jugă Flori analfabetă. Nu s'au putut culege alte informaţii, la căpătîiul fiicei sale moarte.

MOIŞENI

12. Baltă Maria, măritată, 32 a.; 4 cl. primare; a fost numai la Satu-mare şi în satele vecine, trecător.

13

13. Cioma Mărioara, 47 a.; analfabetă; „mărs-am pe la Braşov, fost-am în Sasvaroş, în Belgrad, la lucru; am umblat la lucru tare, pe toate locurile".

14

14. Ghiriti Floarea („a lu Ğiorğe"), fată, 24 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător: la Trip, o singură dată, la o vară a ei; la Boinești, unde are rude, de două ori, la joc; la Certeza și Negrești, de mai multe ori, pentru cumpărături; la Bixad, de 20 ori, la pelerinajele dela mănăstirea catolică.

15

15. Pop Tițile, 30 a.; I clasă prim. („nu știu citi"); a fost la Oradea-mare, trecător: „pe sate nicări, nu m'am putu' duče pin sate: prunci mulți, asta". Este originară din Certeza și măritată în Moișeni.

16. Preotul A. Berinde.

NEGREȘTI

17

17. Iuliana Lobonț („Nița lu Ğiuri: tat' o fos' Ğiuri, Socaș Mihai după bărbat"); 42 a.; știință de carte: „puțin, așa"; „fost-am, cînd am fost la vremea de bătaie, la [illegible], în Munčač, mai departe n'am fost".

18

18. Morar Maria („măritată cu Mihai Stingi"), 31 a.; 4 clase primare; a fost numai la Satu-mare și în satele vecine, trecător.

19

19. Sas Noța („Sas Noța lu Ģuri"), fată, 20 a.; analfabetă; a fost slujnică la Satu-mare, o lună, și la „Moișăi", 2 ani.

20. Sas Irinca („Sas Irinca lu Ģuret"), fată, 20 a.; analfabetă; zice că a fost numai la mănăstirea din Bixad și „așa în vecinăle".

20

C. Brăiloiu

CUVINTE REFERINDU-SE LA LOCUINȚE PRIMITIVE

Din multe mărturii care vorbesc de asemenea locuințe[1] câteva ne îndreaptă spre regiunile răsăritene ale Europei și, ca atare, au însemnătatea lor pentru cunoașterea substratelor etnografice dela noi. Locuințe săpate în pământ erau obișnuite la Sciți și sînt descrise astfel de Pomponius Mela, II, 1. 10[2], și Virgil, *Georg.*, III, 376-377[3]; în asemenea locuințe se adăpostiau și Dardanii ne spune Strabo, VII, 5, 7, și tot dînsul vorbește de Troglodiții din Sciția mică (VII, 5, 12)[4].

Dacă la aceste mărturii adăugăm pe acelea de mai tîrziu, despre locuințe la fel ale Slavilor[5], avem un șir de concordanțe cu ceea ce apare așa de caracteristic și în etnografia noastră. Adăpostirile primitive deși s'au rărit la noi chiar la cîmpie, unde cu deosebire se vedeau altădată, își păstrează încă înfățișarea din timpuri străvechi și se aseamănă cu acelea care se mai întîlnesc prin alte țări[6].

---

[1] Schrader, *Reallexikon*, ed. a 2-a, I, 444.

[2] *Demersis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant.*

[3] ... in *defossis specubus secura sub alta*
Otia agunt terra.

[4] S'ar putea înțelege că locuiau în peșteri, dar mai curînd trebue să admitem că e vorba de bordeie, cum în altă parte (XI, 5, 7) Strabo le amintește ca locuințe ale Troglodiților.

[5] L. Niederle, *Slov. starožitnosti*, I, 695 urm.; *Manuel de l'antiquité slave*, II, 86 urm.

[6] În Apus, mai ales în Spania; cu privire la ele, v. mai în urmă: O. Jessen, *Höhlenwohnungen in den Mittelmeerländern*, în *Petermanns Mitteil.*,

Urmărind denumirile pentru locuințele de acest fel, constatăm că ele pleacă adesseori — cum se poate ușor înțelege — dela noțiunea de „a săpa, a tăia, a despica". Aceasta ar fi putut fi o indicație cînd s'a căutat să se cunoască proveniența lor; pentru că nu s'a ținut samă de ea, unele explicații etimologice așteaptă să fie revisuite.

Cuvîntul cel mai caracteristic din limba noastră, în acest sens, fiind *bordei*, vom căuta să-l lămurim astfel, în acord cu semnificația lui primitivă, și alături de el, cum vom vedea, trebue pus *cătun*; înainte însă de a cerceta originea lor, pot avea loc cîteva observații cu privire la alt cuvînt din aceeași categorie, pentru că deși a fost, pînă la un punct, bine explicat, urmărirea lui mai departe îl apropie, se pare, de altă temă decît cea admisă pînă acum.

Argea

Derivarea lui din mac. ἄργελλα (la Suidas), cimer. ἀργίλλα (după Ephoros, la Strabo, V, 4. 5), cum a arătat-o Hasdeu [1] și cum am admis-o ca sigură [2], a fost și mai bine pusă în evidență de N. Jokl [3] prin relevarea din albanesă (ghegă) a formei *ragal* (în toponimie *Rgal'e*), presentînd altă terminațiune (< **argalla*) [4]. Reiese din expunerea lui Jokl că diferitele înțelesuri ale cuvîntului nostru („bordei în care se țese,

LXXVI (1930), 128, 180 urm.; M. Brenel, *Die Höhlenwohnungen Südost-Spaniens*: *ibid.*, LXXVIII (1932), 132 urm. Despre locuințele subterane, în general, cum mai apar azi în țările occidentale și prin alte părți, v. J. Brunhes, *La géographie humaine*, ed. a 4-a (1934), I, 107; III, 978.

[1] *Etym. magn.*, II, 1579.

[2] *Hist. l. roum.*, I, 189.

[3] *Indogerm. Forsch.*, XLIV, 13 urm.; cf. *Zs. f. Ortsnamenforsch.*, X, 197.

[4] Din formele care au la bază tema *arg-* și care, cum se vede, apăreau cu variațiuni de accentuare și terminațiune, aceea care explică pe *argea* chiar dacă era accentuată pe prima silabă a putut fi schimbată, sub influența derivatelor latine cu *-ella*.

boltă, birnă la o plută" etc.) se pot explica din cel primitiv, fără să recurgem la turco-tăt. (ciag.) *arga*, etimologie dată ca mai probabilă de *Dicț. Acad.* — asemănarea e numai întîmplătoare.

Cum se gîndise și Tomaschek [1], Jokl crede că avem a face cu o formă înrudită cu sanscr. *argala-ḥ*, *argalā* „zăvor", arm. *argel* „piedecă", *argelum* „apăr", vsax. *racud* „casă" etc. [2], toate din tema *ar(e)k-*, *areq-* cu înțelesul de „a închide, a încercui". Atît din punct de vedere fonetic, cît și semantic, filiațiunea aceasta nu apare desigur contestabilă: formele date de Suidas și Ephoros au putut însemna la origine „loc închis, încercuit". O altă temă le poate totuși explica, și în acord cu semnificația de „loc săpat în pămînt". Anume tema *urēg-*, din care gr. *ῥήγνυμι* „a sfărîma, a rupe, a despica", *ῥῆξις*, *ῥαγή* „crăpătură, despicătură", arm. *ergic-ucanem* [3] și s'ar putea ca forma primitivă să fi fost *ἔργαλλα, alternanța α—ε inițiali dinaintea lui ρ fiind cunoscută în macedonică [4].

Bordei

Fără să se urmărească mai departe tema din care poate deriva, prin apropieri care se opresc la simple presupuneri etimologice, se admite de unii filologi că ar fi un împrumut slav — e părerea pe care o împărtășește și Meyer-Lübke în dicționarul său etimologic, n. 1216. Dintre Slavi însă numai Bulgarii, Sîrbii și Malorușii cunosc o formă identică: bulg. *bordej (bordelj)*, *burdej (burdelj)*, sîrb. *burdelj*, malorus *burdej*. Deoarece ea apare numai în limbile slave care au fost în-

---

Din punct de vedere geografic, proveniența lui argea rămîne nehotărîtă: árgella — argélla a putut pătrunde în vocabularul nostru ori la nordul ori la sudul Dunării, pentru că nu apare ca de o circulație restrînsă. E semnificativ, în orice caz, că nu se regăsește în aromînă.

[1] *Die alten Thraker*, II[1], 4.

[2] Pentru întreaga serie, cf. Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, I, 80.

[3] Cf. Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 319.

[4] O. Hoffmann, *Die Makedonen*, 134, 142.

fluenţate de vocabularul nostru, o putem considera ca un împrumut dela noi[1], cum este şi ung. *bordej*, *bordely*[2]. În afară de această consideraţie intervine aceea că în slavă nu întîlnim tema *bord-* care ar putea explica pe *bordej* etc.

Rămîne atunci să admitem că originea lui *bordei* trebue urmărită plecînd dela limba noastră şi deoarece se referă la locuinţe primitive îl putem socoti ca foarte vechi.

Asemănarea cu vfr. (şi dial.) *borde*, prov. *borda* „căsuţă din scînduri, colibă", cum s'a crezut uneori că poate fi luată în samă, nu ne ajută să-l explicăm. Formele vfr. şi prov. sînt de provenienţă germanică şi înţelesul lor derivă din acela de „scîndură"[3], fără ca ele să desemneze o locuinţă subterană. Pentru un cuvînt aşa de caracteristic cum este al nostru e exclusă originea germanică. Presupunînd chiar că ar fi pătruns de mult la noi, ca împrumut germanic, ne-am aştepta ca fonetismul lui să prezinte constant trecerea lui *o* aton la *u*: forma obişnuită e însă *bordei*, rar de tot e atestat *burdei*, cu fonetism regional şi mai nou[4].

Neputînd fi germanic[5] şi admiţînd totuşi că trebue să fie

---

[1] Tot aşa o explică L. Niederle, *Slov. starožitn.*, I, 703; *Manuel de l'ant. slave*, II, 80; D. Scheludko, *Balkan-Archiv*, III, 283.

[2] Gombocz şi Melich, *Mag. etym. szótár*, 470.

[3] Altfel, însă după o interpretare neîntemeiată, le consideră E. Richter în *Die Bedeutungsgeschichte der rom. Worttypen bur(d)*, 63 (*Sitzungsber. ale Academiei din Viena*, CLVI), unde sînt cercetate şi multe alte forme, dar a căror origine rămîne nelămurită. Asupra lui *bord-* în limbile romanice, v. şi A. Prati, *Vicende di parole*, în *Il folklore italiano*, IX (1934), 9 urm. Pentru fr. *borde* şi prov. *borda*, v. observaţiile juste ale lui W. von Wartburg, *Franz. etym. Wb.*, I, 438.

[4] *Burdă* din ţinutul Năsăudului, dat de I. Bugnariu (*Gaz. Trans.*, 1888, n-rul 54) alături de *bugdă* cu înţelesul de „casă mică şi veche", nu poate fi invocat ca o dovadă pentru existenţa unei forme mai vechi din care ar deriva *burdei*, *bordei*. E un caz de asociere fonetică: *bugdă* (*bujdă*) > *burdă* sub influenţa lui *burdei*, *bordei* cum, invers, avem *bugdei* arătînd contaminarea lui *burdei*, *bordei* cu *bugdă*, *bujdă* (A. Viciu, *Glosar de cuv. dial.*, 80, s. *gujnic*).

[5] Nu poate fi luată în samă nici explicaţia pe care i-o dă E. Gamillscheg, *Romania germanica*, II, 262, că am avea a face cu un

un element foarte vechi în vocabularul nostru, s'ar putea obiecta că pleciud dela o temă *bord-*, aceasta, de orice altă proveniență ar fi fost, ar fi trebuit să devie, cu adăugarea de sufix, *bordei*. S'a pierdut din vedere până acum că -*o*- se poate să nu fie originar, ci resultat din *ă* sub influența labialisatoare a lui *b*; deci nu este exclus ca forma primitivă să fi fost **bărdei*, de unde mai pe urmă *bordei*, ca *boteza* < **băteza*, *porumb* < **părumb*.

Pentru această reconstruire sîntem duși atunci spre tema *bhardh-* din *bherdh-*, *bher-* ce apare în sanscr. *bardhaka-h* „care taie"[1]. Cînd pentru *argea* numai întîmplarea a făcut ca să se păstreze forma care vine să-l explice, cu toate că ea nu apare de o circulație prea redusă, putem presupune că în graiuri trace sau ilirice a existat un derivat din *bhardh-* cu sufixul -*ej* sau -*elj*[2] și însemnînd „locuință sub pămînt", ca un termen adăugîndu-se la alții pentru ceea ce era așa de obișnuit[3]. Asupra sufixului, dacă forma mai veche a fost *bordeiu* sau **bordel'u* (acesta putînd deveni tot *bordeiu*), împrumuturile din slavă nu ne pot da o indicație: formele cu -*elj* alături de cele cu -*ej* nu ne îndreptățesc să admitem că represintă două fase de fonetism, în sensul că Bulgarii (ca și Sîrbii) ar fi luat întîi cu-

---

derivat din *bard* „bolovan, bruș de pămînt": atît ca înțeles cît și ca declinare nu vedem cum *bordei* ar fi putut resulta din *bord*, a cărui origine e necunoscută, pentru că etimologia propusă de Giuglea și admisă de Gamillscheg (din gr. βολώδης) e foarte [illegible].

[1] Walde-Pokorny, *l. c.*, II, 174; cf. 150; germanicul *bord-* e înrudit cu această temă, însă acolo înțelesul de „a tăia" a fost derivată spre acela de „despicătură în lemn, scîndură".

[2] După A. von Blumenthal, *Indogerm. Forsch.*, XLIX, 176, ilir. *bhard-* ar fi atestat în glosa βαρδήν a lui Hesychius, dar ea nu pare că poate fi interpretată astfel; în schimb tema *bhar-* poate fi recunoscută ca ilirică în altă glosă (βαρόσα) a lui Hesychius, cum a fost explicată tot de A. von Blumenthal, *Hesych-Studien*, Stuttgart, 1930, p. 10.

[3] Surprinde asemănarea cuvîntului nostru cu basc. *bordaia*, pe care Azkue în dicționarul său îl traduce cu „bercail", dar această coincidență e numai întîmplătoare, pentru că forma bască e împrumutată din bearneză, unde *bourdèo* înseamnă „ferme, borde avec tout ce qu'elle contient et comporte" (Simin Palay, *Dict. du béarnais et du gasc. mod.*, I, 173).

vintul dela noi cînd era pronunţat **bordel'u*[1] şi l-ar fi reluat mai tîrziu cînd ajunsese să fie rostit ca *bordeiu*: alternanţa trebue explicată prin fonetismul slav, adică intercalarea lui *l* dinaintea lui *j*; deci, formele bulg. şi sîrb. pot proveni direct din *bordeiu*. Chiar în ce priveşte vocalismul, cele cu -*u*- nu atestă că ar resulta din **burdeiu*: ca şi alteori, în forme slave de provenienţă streină, avem a face cu trecerea lui *o* la *u*.

Cătun

Inlăturînd, cu îndreptăţite contestări, etimologiile propuse mai de mult, N. Jokl[2] a căutat să-l explice plecînd dela albanesă, unde apare sub formele *kątunt* (gheg), *katunt* (tosc), *kotun* (la Elbasan), *kotun* (la Borgo Erizzo), cu înţelesul de „sat" (în ghegă însemna altădată şi „casă la ţară"). La origine semnificaţia lui ar fi fost aceea de „cort" şi după părerea lui Jokl *katunt* ar fi resultat din adăugarea prefixului *ka*- la tema -**tn*-(< *ten*-; comp. gr. τείνω), însemnînd „a întinde" (terminaţia -*t* ar indica o formă de participiu, devenită substantiv). Dela semnificaţia de „a întinde" s'ar fi ajuns la aceea de „cort".

Această etimologie e departe de a fi convingătoare, pentru că, printre altele, lasă nelămurită lipsa semnificaţiei de „cort" chiar în albanesă, cum şi, în ce priveşte fonetismul, a lui -*t* (-*d*) în toate formele ce ar fi împrumutate, cum susţine Jokl, dela Albanesi, dar care vom vedea că pot fi privite altfel.

Originea cuvîntului apare mai clară dacă ţinem samă de întrebuinţarea lui la noi în legătură cu locuinţe primitive. *Cătun* nu înseamnă numai sat mic, o aşezare de cîţiva locuitori în preajma unei comune, ci şi „bordei". Se mai pă-

[1] *Borgil* din *Anonymus Carmnebienensis* este influenţat de sîrb. *burdelj* (*g* e pentru *dž*, forma obişnuită în Banat fiind *bordéej*).

[2] *Indogerm. Forsch.*, XXXIII, 420 urm.; pentru alte explicaţii ce i s'au dat mai în urmă, v. N. Drăganu, *Românii în veacurile IX–XIV*, p. 104.

strează astfel în graiul Românilor din Serbia[1] și în acela dintr'o parte a Olteniei (cea dunăreană)[2], cum a fost relevat mai în urmă de T. Papahagi[3]. În *Dicționarul Academiei*, s. v., e înregistrat, pentru *cotună*, după o comunicare a lui I. C. Panțu, referindu-se la Bărăgan, înțelesul de „cuptor improvisat în cîmp", făcut din „o săpătură în pămînt"; tot în *Dicț. Acad.* e dat *cotună* cu însemnarea „vizuinie", în jud. Brăila (după răspunsurile la chestionarul lui Hasdeu). Deci, tocmai în regiunea dunăreană, caracterisată cu deosebire prin păstrarea din timpuri îndepărtate a bordeielor, *cătun* se mai întîlnește cu semnificația de „săpătură în pămînt". Și mai mult: el apare ca adăpost, colibă pentru ciobani, cum e atestat în materialul cules de T. Papahagi și cum reiese dintr'o indicație a *Dicț. Acad.*, după chestionarul lui Hasdeu.

Fixarea etimologiei lui ne impune atunci să plecăm dela aceste hotărîtoare atestări. Ele ne fac să ne gîndim la tema *kat-* bine representată în limbile iranice: avest. *kata-* „cămară, pivniță, groapă", pehlvi *katak* „casă, groapă", pers. *kad*[4], yakhi *ket*, sar. *čád*, šig. *čid*[5], yagn. *kat* „casă", sogd. *kt'k* „casă, colibă"[6]. Deși s'a pus la îndoeală uneori, toate aceste forme au la bază noțiunea de „a săpa"[7], cum tot în iranică o altă temă *kan-*, din care derivă sogd. *k'n'k* „locuință, colibă"[8], are aceeași semnificație[9]. Și se explică se-

---

[1] G. Giuglea și G. Vâlsan, *Dela Românii din Serbia*, 95, 121, 124; tot acolo: *cătunior* 121, 124.

[2] N. Păsculescu, *Lit. pop.*, 178, 270, 273; *Ion Creangă*, VII, n-rele 5–6, p. 18.

[3] *Images d'ethnographie roumaine*, III, 163 („în Oltenia dunăreană aceste colibe, săpate puțin în pămînt, se numesc *cătune*"); 164, 191 („pe Dunăre, *cătunul* și *perdeaua* formează o *tirlă*, nu o *stână*").

[4] P. Horn, *Grundr. d. neupers. Etym.*, 188.

[5] Tomaschek, *Die Pamir-Dialekte*, în *Sitzungsber.* ale Acad. din Viena, XCVI, 809.

[6] E. Benveniste, *Essai de grammaire sogdienne*, II, 222.

În orice caz e problematic dacă aceeași temă poate fi admisă în *sk'ât* „grajd"; cf. G. Morgenstierne, *An etym. vocab. of pashto*, Oslo, 1927, p. 32.

[7] Cf. Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 383.

[8] E. Benveniste, *l. c.*, II, 221.

[9] Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 399.

mantismul acestor teme, cînd locuinţele subterane au fost totdeauna obişnuite în ţinuturile iranice [1].

Dela Irani *kat(a)* a fost împrumutat de Fino-ugri şi Caucasieni [2], iar dela cei dintîi a trecut la Slavi [3], dînd astfel o bogată familie de cuvinte, toate cu înţelesul de „casă, colibă".

Avînd această răspîndire, *kat(a)* putem presupune că a ajuns pînă la noi prin neamurile iranice care au înaintat pînă în regiunile carpato-dunărene. Am văzut că alături de *kata* apare, în pehlvi etc., un derivat cu sufixul *-k*: *katak*, aşa că pentru *cătun* putem reconstrui forma cu suf. *-ūn*: **katūn* [4].

Însemnînd la început „locuinţă săpată în pămînt" şi, în special, ca adăpost al ciobanilor, *cătun* a fost întrebuinţat mai tîrziu pentru a designa mai multe locuinţe de acest fel, alcătuind un sătuleţ [5]. Chiar ca formă a suferit schimbări, prin unele regiuni, devenind *cătună* şi *cotun(ă)*, înlocuirea lui *ă* cu *o* fiind datorită influenţei formelor slave derivate din *kot-* [6].

Prin păstorii noştri, *cătun* a pătruns la Slavi: s.-cr. *katun*, însemnînd altădată „sat de păstori romîni şi albanesi", „sat, ţinut, district", astăzi „stînă"; bulg. *katun* „colibă cio-

[1] W. Geiger, *Ostiranische Kultur*, 217 urm.

[2] H. Sköld, *Die ossetischen Lehnwörter im Ungarischen*, Lund-Leipzig, 1925, p. 80; cf. B. Munkácsi, *Árja és kaukázusi elemek a finn-magyar nyelvekben*, 332 urm.

[3] Berneker, *Slav. etym. Wb.*, 585; cf. 589.

[4] Pentru acest sufix iranic, cf. *Grundriss der iran. Phil.*, I², 185, unde, alături de altele, e relevată forma pers. *hâmûn* „câmpie, şes".

[5] Cu aceeaşi semnificaţie şi la Meglenîţi, pe cînd la Aromîni cuvîntul nu mai apare decît foarte rar; cf. Th. Capidan, *Dacoromania*, II, 465; IV, 334, 344.

[6] *Cf.* Berneker, l. c., 588; poate pentru mold. *cotun* ar fi de admis influenţa rut. *kut* „colţ" (comp. *kută* „parte de sat", I. Bogdan, *Doc. lui Ştefan cel Mare*, II, 389), presupunînd că acesta a fost confundat cu *cot* (*cota 'ntreg*, din culegerea lui T. Pamfile, *Cântece de ţară*, 130, nu poate fi o confirmare a acestui amestec de forme, pentru că se poate să fie în loc de *cotunu 'ntreg*).

bănească, cort de Țigani". Adoptat și de Albanezi [1], am văzut înțelesurile pe care le-a primit în limba lor, iar când a fost împrumutat și de Greci i s'au dat alte semnificații: κατοῦνα apare la scriitorii bizantini cu sensul de „cort, lagăr, tabără de corturi" (un reflex al semnificației de „tabără" îl întâlnim și în vsl. *katună*), iar în neogreacă înseamnă „lagăr, casă, odaie" [2].

Toate aceste variațiuni semantice se explică deci astfel: înțelesul inițial de „locuință primitivă săpată în pământ", și mai ales ca adăpost pentru păstori, a evoluat spre acela de „așezări de asemenea locuințe, pe o întindere restrânsă, alcătuind un sătuleț", dar păstrându-se și până azi în unele regiuni concordanțe semantice în legătură cu păstoritul; cum la sudul Dunării altădată, ca și astăzi prin unele locuri, ciobanii obișnuiau să locuească sub corturi, cu adăposturile lor au fost asemuite acelea din taberele militare, așa că la Greci κατοῦνα a primit această accepțiune specială; concomitent, din sensurile referindu-se și la viața păstorească și la cea militară, s'a ajuns, în unele părți, la semnificația de „locuință în genere, casă, odaie" — serie semantică bogată cu extinderi și restrângeri de înțeles.

Toate aceste trei cuvinte, și cel din urmă luat dela Irani — care, cred, și de data aceasta că nu pot fi nesocotiți,

---

[1] Terminația -t din *katunt* nu se poate explica de sigur nici cum a încercat M. Vasmer, *Stud. z. alb. Wortforsch.*, 20, în *Acta et comment. Univers. Dorpat.*, 1921 (v. obiecțiunile lui Jokl, *Linguist.-kulturhist. Untersuch.*, 318). Cred că adăugarea lui -t ar putea fi datorită influenței lui vend „loc, țară", dându-se asemănarea de înțeles și cu atât mai mult cu cât derivate ale lui *katunt*: *katundar*, *katundas* „locuitor dela țară, țăran" se întâlnesc cu derivate ale lui vend: vendar „din acelaș ținut", vendas „localnic" (G. Meyer, *Etym. Wb.*, 469; Christophoridis, 26).

[2] Cu înțelesul de „cort" mai e întrebuințat de Grecii din Calabria (G. Rohlfs, *Etym. Wb. der unterital. Gräzität*, 1129) și e de relevat că în graiul Țaconilor se regăsește cu semnificația păstorească, însemnând anume „colibă de cioban" (M. Deffner, Λεξικὸν τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου, Atena, 1923, p. 176).

ca închipuiri pe care ni le-au transmis —, vin să pună în evidență un aspect caracteristic al vocabularului nostru, cu împrumuturi de o proveniență sau alta și desigurînd o particularitate etnografică cu seculare continuități.

Ov. Densusianu

BCU IASI / CENTRAL U

DIN ARGOUL NOSTRU

S'au publicat în streinătate atîtea studii asupra argoului încît în aceste pagini introductive mă voi limita la cîteva consideraţiuni generale în ceea ce priveşte argoul nostru — procesele de creaţie, elementele componente; împrumuturile vor fi arătate în cuprinsul textului.

Dela început trebue remarcat că în limba noastră nu există un termen pentru denumirea acestei vorbiri speciale: Baronzi i-a zis „limba cirfitorilor", Scîntee „şmecherească", unii o numesc „limbă păsărească"[1], iar cei care o vorbesc, fiind întrebaţi dau din umeri sau îţi răspund: „vorbim la ciorănie" sau „la şmecherie". Pe lîngă alte consideraţiuni, lipsa unui termen propriu pentru desemnarea acestui limbaj mă face să nu atribui — cum s'a făcut — un caracter absolut convenţional argoului. Cred mai curînd că avem a face în argou cu o creaţiune individuală inconştientă, ceva analog creaţiunei lirice în domeniul poesiei populare. Aceasta cu atît mai mult cu cît principalul izvor de formaţiune în argoul nostru e metafora. Nu neg prin aceasta aportul convenţional, artificial al argoului, izvorît din tendinţa celor care îl vorbesc de a nu fi înţeleşi de alţii.

Trebue să subliniez deasemenea că o distincţie absolută între argoul puşcăriaşilor şi cel de periferie nu există. O trecere

---

[1] Aceasta e cu totul alt ceva, cu toate că I. Iordan, *Introducere în studiul limbilor romanice*, 410, numeşte argoul românesc astfel şi crede că aceasta s'ar datori faptului că pungaşii se recrutează din Ţigani şi acestora li se spune „ciori" şi, prin eufemism, „păsări".

continuă se face din cel dintîi în al doilea [1] şi de aici în limbajul familiar şi chiar în literatură. Aceasta e una din cauzele prefacerei continue şi evoluţiei rapide a argoului, pentru că odată ce un termen s'a usat, prin răspîndirea lui într'un cerc mai larg, e înlocuit prin *derivaţie sinonimică* (cf. *mişto* înlocuit de *şucar*; *chifteu*, *cartoafă* „servitoare" înlocuite de *cratiţă*; *bănat* „şezut" înlocuit de *torentul*; *bărbieri (a se)* „a minţi" înlocuit de *a pune barbă*), printr'o *nouă creaţie* (cf. *şmecher* înlocuit de *cioran*; *chiştoc* „muc de ţigară" înlocuit de *lăcustă*) sau un nou împrumut (*drap* „tutun" alături de vechiul *varză*).

Expresivitatea şi mai ales *continua reînnoire* sînt condiţiuni fără care argoul nu ar mai presenta atîta interes de a fi studiat. De multe ori stînd de vorbă cu cîte un grup de „ciorani", constatam o adevărată întrecere între ei pentru a-mi „servi" termenul cel mai „proaspăt" şi mai expresiv.

Şi într'adevăr izvoarele principale ale argoului sînt: *metafora*, *derivaţia sinonimică* [2] şi *împrumuturile*. Acestea din urmă, în ordinea importanţei lor, sînt din limba ţigănească, din graiurile dialectale şi din alte limbi (germană, rusă etc.).

În ceea ce priveşte îmbogăţirea vocabularului argotic prin metaforă, constatăm acelaşi proces de creaţiune, indiferent dacă e vorba de argoul nostru, cel francez, italian etc. Voi releva numai cîteva analogii semantice între argoul romîn şi cel francez [3]: rom. *a atinge* „a bate rău", fr. *toucher*, idem; *bicicletă* „ochelari", fr. *bicyclette* (L. Şăineanu credea greşit că fr. *bycicliste* „homme à lunettes" ar fi datorit unui joc de

---

[1] De aceea aici nu am dat termeni ca *naşpălă*, *barosan*, *mişto* etc., fiind prea răspîndiţi, iar alţii pe care i-am înregistrat ca *fraier*, *gagiu*, încă pot fi consideraţi de unii că nu mai aparţin argoului.

[2] Dacă o noţiune e desemnată de un termen oarecare, toate sinonimele acelui termen pot desemna aceeaşi noţiune (cf. *sticlete*, *scatiu*, *vrăbii*; *a arde*, *a frige*, *a pîrli* etc.).

[3] Unele din ele au fost relevate de L. Şăineanu în studiile sale de argou şi de I. Iordan.

cuvinte *homme à bésicles* [1]); *busuioc* (nume propriu) „cățit", fr. *eustache*; *candelă* „ochi", fr. *ardent*; *ceapă* „ceas mare", fr. *oignon*; *cînta* „a vorbi, a spune", fr. *chanter*; *cornișor* „ban", fr. *cornant*; *cot* „an", fr. *pige*; *curăța* 1. „a jefui, a curăța de bani", 2. „a omorî", fr. *nettoyer*; *lăptărie* „sîni", fr. *boîte au lait*; *picior de porc* „pistol", fr. *pied de cochon*.

Înainte de a trece la presentarea materialului cred necesar un scurt istoric al cercetărilor argotice la noi.

G. Baronzi a dat o listă de cuvinte în cap. *Limba cirttorilor (argot)* din lucrarea sa *Limba romînă și tradițiunile ei*, Brăila, 1872, 149.

În ziarul *Dimineața*, 21 nov. 1909, V. Scîntee a publicat o listă mai bogată sub titlul *Șmecherească*, precedată de o mică introducere în care spune că l-ar fi asigurat un hoț bătrîn că *șmecherească* a fost compusă de pușcăriașii din Ocnele-mari, care au însărcinat o „comisiune din diferite categorii sociale... pungași, contrabandiști, ucigași". Acești hoți fiind de origine: Evrei, Ruși, Țigani și Ungori, în felul acesta s'ar explica presența elementelor streine în argoul nostru. V. Scîntee însă nu ne mărturisește dacă a crezut ceea ce i s'a spus.

Articole, reportaje și liste de cuvinte s'au publicat apoi în *Dimineața*, *Ordinea*, *Adevărul literar*, *Realitatea ilustrată*, *Ilustrațiunea romînă* [2] etc. Mulți din termenii argotici din aceste liste sînt înregistrați fără un control științific, cu erori de tipar și explicări greșite. Aceste articole, scrise de diletanți, au însă meritul că au deșteptat oarecum interesul științific pentru astfel de cercetări.

Un capitol asupra argoului în general, urmat de referințe asupra argoului nostru, are I. Iordan în *Introducere în studiul limbilor romanice*, 410.

În ceea ce privește revistele de specialitate, trebue să remarcăm că nu au adus un plus față de ceea ce s'a dat de

[1] L. Sainéan, *L'argot des tranchées*, Paris, 1915, p. 107.

[2] În ultimul timp am luat cunoștință de lista de cuvinte dată de V. Cota, *Argot-ul apașilor, dicționarul limbei șmecherilor*, f. l. și f. d.

diletanți. În *Dacoromania*, VII, 123, Ștefan Pașca, în articolul *Din „argot-ul" romînesc*, dă o listă de vre-o 20 termeni din argoul bărbierilor și vre-o 15 din cel al pungașilor. Acești termeni i-a luat din *Realitatea ilustrată* și *Ilustrațiunea romînă* fără să aducă aproape nimic personal, fără spirit critic și cu interpretări greșite. Astfel Șt. Pașca dă cuvîntul *domnișoară* cu sensul de „cocotă" (mă voi referi numai la termenii din argoul pungașilor), pentru că a găsit în *Ilustrațiunea romînă* pasajul următor: „un comisar întrebă pe o cocotă: „așa e, domnișoară?" Deci *domnișoară* = „cocotă". Etimologia pe care o propune pentru *șuti* „a fura" surprinde. D-sa spune că e un derivat din *șut* „fără coarne", când era atât de ușor să deschidă orice vocabular țigănesc unde ar fi întîlnit verbul *šau-*, *šutem*, *šuto* „a pune, a băga". *Caramangeală* e explicat prin „prilej de furt" în loc de „furt", datorită tot interpretărei greșite a unui pasaj, de această dată, din *Realitatea ilustrată*. *Ploscarul* e explicat prin „hoț îndemînatic" în loc de „hoț de poșete" (v. *ploscă*). Ce l-a făcut pe Șt. Pașca să dea această interpretare? Un pasaj din *Realitatea ilustrată*: „...poliția zice că numai un ploscar ca tine e capabil de o lovitură atît de dibace" (*ploscarul* furase o *ploscă*, pentru că era specialisat în astfel de furturi). Tot o interpretare greșită dă cuvîntului și I. A. Candrea în *Dicț. enciclopedic*. *A paște* ar avea sensul, spune Pașca, de „a pîndi", citind un pasaj din *Ilustrațiunea romînă*: „comisarul îi știe pe fiecare în parte, îi cunoaște, îi paște". Dar acestea sînt cuvintele autorului articolului, I. Tik — și acesta nu vorbește argou —, iar *paște* e termenul cunoscut din expresia „a paște pe cineva", „îl paște nenorocirea" (expresia din urmă e citată chiar de Pașca). În aceeași revistă e dat cuvîntul *ecst* în loc de *gest*, eroare pe care o reproduce și autorul articolului. Nu sînt apoi termeni argotici poreclele a doi pungași: *Costache-șapte-degete* și *Gașper*.

Ce mai rămîne din lista dată în *Dacoromania*? Cîțiva termeni pătrunși în vorbirea familiară ca *sticlete*, *cataif-ă*, *hoți prin «grant»* (denumire luată din ziare), *țărăncuță* și

cîţiva, care presintă într'adevăr interes, cum e *caraiman*, *ţiră*, *tuflă*, dar care nu sînt explicaţi.

În *Buletinul Institutului de filologie romînă «Al. Philippide»*, II, 203 urm., P. Ciureanu dă o listă de vre-o 50 cuvinte „fructul... a două săptămîni în lumea vagabonzilor, pungaşilor şi hamalilor din portul Constanţa". Pentru două săptămîni de cercetări cam săracă listă.

Spre deosebire de Şt. Paşca, la d-sa se vede preocuparea de a da etimologii. Aceasta nu o face însă pentru *pisicuţă* „cinci lei" (v. mai departe *pisoi*), *biştari*, *lovincă*, ***blat***, *cotoiaşi*, *barchi*, *cafti*, ***caraiman***, *cardi*, *clift*, *cotoarlă*, *mandoarcă*, *salto Nae*, *scardi*, *soili*, *şan*, *şchiava*, *şindi*, *şulări*, *tufli* în loc de *tuflă*, ***uşchi***, *zuli*, iar cele explicate apar cu greşeli. Astfel pentru *bătrînă* „1000 lei" propune o explicaţie complicată, plecînd dela lumea apaşilor: „cum în lumea apaşilor cel mai mare este adesea cel mai bătrîn, se înţelege de ce se aplică monetelor acelaşi criteriu de ierarhisare a valorilor ca şi a oamenilor". Era suficientă numai introducerea în explicaţie a lui P. Ciureanu: „bancnota de 1000 lei represintă valoarea cea mai mare în sistemul monetar romînesc". *Crăşani* „pantaloni" e greşit redat în loc de *crăcani* şi nu e bulg. *kračuli* sau *kračenъ*, ci e un derivat romînesc din *crac*. *Gabor* „agent secret" e ung. *Gábor* „Gavrilă" *(Dicţ. Acad.)*; P. Ciureanu nu admite această etimologie şi propune pe bulg. *gaborъ* „lemn prost din care nu se poate face mobilă". ***Şindrel*** în loc de *şindel* „cuţit" e derivat din v. *a şindi* cînd în realitate e un dublet al lui *şindrilă* < ţig. *šindealo*. La sfîrşit sînt date cîteva expresii printre care şi *vin puterea ursului*. Aceasta însă nu e o expresie argotică, ci o specialitate de vin.

După articolul lui P. Ciureanu urmează notele lui I. Iordan, *Completări şi observaţii la articolul precedent*. D-sa explică o parte din formele lăsate nelămurite. O pagină întreagă îi este reservată lui *nene*, ceea ce cred că e prea mult. În ***salto*** din expresia *salto, Nae* „formulă de salut între pungaşi" vede „o deformare voită a lui *salut*, poate sub influ-

enţa unui model italienesc (de pildă *saluto*)". Această interpretare e falsă şi se datoreşte faptului că termenul e greşit ortografiat. Intr'adevăr *salto* trebue scris *salt'o* (pălăria). Cînd se întîlnesc doi — nu e nevoie să fie numaidecît pungaşi — cel care se crede superior sau e însoţit de o femeie spune celuilalt *salt'o*, *Nae*, adică „ridică pălăria". Toată demonstraţia lui I. Iordan, basată pe considerente psihologice, schimbări de accent, legături comerciale cu Italia etc., devine inutilă.

Am amintit mai sus că P. Ciureanu derivă pe *şindrel* din *şindi*. I. Iordan, dintr'o scăpare de vedere, probabil, spune că Ciureanu derivă pe *şindi* din *şindrel*, adică tocmai invers, şi îi dă dreptate; nu e de acord doar cu *r* din *şindrel*. *Şindel* — cum am spus — reproduce pe ţig. *šindealo*, iar *şindi* „a tăia" pe ţig. *šind-*, *šindem*, *šindo*.

In *Bulletin linguistique*, II, referindu-se şi la argou A. Graur a publicat articolul *Les mots tsiganes en roumain*. Sînt date mai mult de 250 de forme ţigăneşti pătrunse în limba noastră şi mai mult de un sfert din ele sînt termeni şi expresii argotice. Mărturiseşte însă autorul că izvoare i-au fost revistele umoristice *Veselia* şi *Pardon*, *Anecdotele populare* ale lui Sperantia etc. şi dă chiar reţeta după care „poetul" I. Pribeagu — fără să cunoască limba ţigănească — alcătueşte cuvinte şi expresii ţigăneşti, servindu-se de vocabularul nostru. Aşi putea să spun că aproape toate formele pe care Graur le citează numai după *Veselia* şi *Pardon* sînt inventate, ele neexistînd nici în ţigăneşte. Pe de altă parte, putem oare considera ca împrumuturi din ţigăneşte cuvintele luate din dicţionare sau cerute anume dela Ţigani spre a fi trecute în literatura *Veseliei* sau a *Pardon*-ului de către I. Pribeagu ş. a.? Aşi putea cita din acest articol zeci de forme ţigăneşti care nici pomeneală să existe în limba noastră, dar nu e locul aici. Acelaşi lucru s'ar putea spune, în mai mică măsură totuşi, despre termenii de argou. De această dată însă Graur a avut izvoare care presintă mai multă încredere. S'au strecurat cu toate acestea unele forme inexis-

tente în argou, iar altele redate greşit ca aspect fonetic sau ca înţeles. Voi releva în cursul expunerei parte din aceste lipsuri.

Materialul argotic pe care îl presint a fost cules în închisoarea militară Jilava în 1933 (dec.) şi 1934 (ian.). O parte din termeni şi expresii îmi era cunoscută de mai înainte, pentru că încă din 1927 m'a preocupat acest subiect a cărui importanţă a fost relevată de Ov. Densusianu la cursurile sale universitare [1].

achiu, pl. *achiuri*: *a fi cu achiu*, *a lua achiu* „a fi cu chef, a fi puţin băut". Cuvîntul pare a fi de origine onomatopeică. Altă explicaţie ar fi următoarea: la jocul de biliard *achiu* se numeşte prima bilă de încercare, care hotărăşte ce jucător va începe jocul. Pare puţin probabil să fie vre-o legătură între aceste două noţiuni, adică cel care e „cu achiu" ar fi luat-o înainte cu cîteva pahare.

agăţa „a prinde, a aresta".

aiurist „prost, cel care nu e în stare să cîştige un ban" < *aiuri*.

albastră „bancnotă de 1000 lei". Cf. *babacă*, *bătrînă*, *cearşaf*, *miiar*. Coloarea bancnotei explică termenul.

albişor şi *albitură* „bani de argint". Atestate şi la Baronzi, Scîntee, Ispirescu ş. a. Astăzi rar întrebuinţate.

albuş „pol".

alifant, v. *elefant*.

altoi „a bate, a lovi". Cf. *atinge*, *arde*, *buzdugăni*, *cafti*, *cardi*, *frige*, *mardi*.

anticări „a fura" < *anticar*.

arde 1. „a lovi"; 2. „a înşela"; 3. sens obscen; ca reflexiv 1. „a se înşela"; cf. *pîrli (a se)*, *frige (a se)*; 2. sens obscen.

arsene „păzeşte-te! fii atent!": *arsene că vin curcanii*, „fii atent că vin sergenţii". Un derivat din *a se arde*, *ars*? Mai curînd cred că e numele propriu *Arsene*. Cf. *Aleca* „păzea!" în *Ordinea*, 19 dec. 1935.

arzoaie: *damă arzoaie*. Cunoscut numai la feminin, pare să fie un derivat din *a arde* întrebuinţat cu sens obscen.

---

[1] V. şi vol. I al revistei, p. 20.

Cred că e o formă independentă de cea atestată la Odobescu, *arzoi* cu sensul de „arzător, iute". Cf. *scrapiloasă*.

atinge 1. „a lovi, a bate rău" (cf. fr. *toucher*, introd. p. 90); 2. sens obscen.

atule „bani": *ai ceva atule?* Să fie *atu* întrebuințat la jocul de cărți? Acesta are însă pluralul *atuuri*, *atale*. Doar să presupunem o contaminare între aceste două forme sau să admitem că s'a adăugat terminațiunea de plural *-le* prin analogie cu *lovele*, *pițule* (v. c.). Pentru noțiunea de „bani", v. *biștari*, *caloare*, *ghelzi*, *lovele*, *loz*, *măruntaie*, *material*, *mardei*, *pincă*, *pițule*.

babă „cafenea". E posibil ca patroana unei cafenele frecventată de pungași să fi fost o bătrînă și să se fi zis astfel: *mă duc la babă*.

babacă „bancnotă de 1000 lei". Formațiune prin derivație sinonimică (cf. *bătrînă*).

babilon „tribunal". Termenul se datorește, probabil, zgomotului din „sala pașilor pierduți".

bali „a fura": *i-a balit scoarța* „i-a furat portofelul". Originea pare să fie țigănească.

banc de vrăjeală „consfătuire". *Banc* e termenul cunoscut dela jocul de cărți: ține *bancul* sau *banca* cel care la stos, maca etc. conduce jocul.

bancuri „minciuni": „ce-mi umbli cu bancuri?"

bancă „bancnotă de 100 lei". Cf. *basma*, *bucată*, *sută*, *sutar*. In Hațeg *bancă* e cunoscut cu sensul de „piesă de un florin". Cuvîntul e înregistrat de dicționare cu explicația că în afară de sensul cunoscut îl are prin extindere și pe acela de „hîrtie-monetă, bilet de bancă, bancnotă".

baroșănește 1. „mult, zdravăn"; 2. „boierește". *Am pilit baroșănește*.

baroșăni (a se) „a se boieri". Amîndouă formele sînt derivate din *baroșan*, cuvînt de origine țigănească, intrat de mult în vorbirea familiară.

bășcălie în expresia *a lua în bășcălie* „a-și bate joc". A. Graur (*l. c.*) crede că am putea să ne gîndim la țig.

bașteli „șea" și am avea a face cu o formațiune analoagă lui *a înșela*. Explicația nu e de loc convingătoare. *Bășcălie* nu poate fi strein de forma cunoscută dialectal *bașca*. Al. Viciu înregistrează în *Glosarul de cuv. dial.* expresia *am rămas de bășcă 'n lume să-și bată joc de mine* = de rîs, de batjocură" și atestă din Deusuș: „eu am rămas de bășcă" = „singur". *Dicț. Acad.* înregistrează v. *bășcăli*[1] „a certa, a cicăli, a-și bate joc". *Bășcălie* e, probabil, un post-verbal din acesta. Pentru etimologie trebue să plecăm dela turc. *bašķa*, devenit în rom. *bașca* cu sensul de „afară de, deosebit".

basma „bancnotă de 100 lei". Bancnota de 1000 fiind *ceargaf*, celei de o sută, fiind mai mică, i s'a zis *basma*.

bătrînă „bancnota de 1000 lei" (v. p. 99).

bazangeac, basangeac „cuțit". Cf. *busuioc, brînzoi, ciuriuc, scrumbie, tăiuș*. Interesant de relevat e că termenii desiguînd *cuțitul, pumnalul* sînt la origine — nu numai în argoul nostru — nume de persoane, în special de hoți celebri. Cf. *busuioc* < haiducul Busuioc; *bismarc* „pumnal" < Bismarck; fr. *eustache* „cuțit"; milanesul *martin* „cuțit de buzunar". În culegerea de folklor din Vîlcea a lui G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu e înregistrat *Bosongeac* cu mențiunea de „poreclă de om". Nu este exclus ca un oarecare *Bosongeac* sau *Basangeac* să fi fost un hoț renumit și de aici, prin procedeul amintit, să ne explicăm cuvîntul cu sensul de „cuțit".

beghin: a avea beghin la cineva „a plăcea pe cineva, a avea un capriciu". Fr. *béguin* „capriciu, dragoste trecătoare".

belciug „inel". Cf. *cerc, ghiul*.

berlic, v. *birlic*.

bicicletă „ochelari". Cf. *tavaya, înaintași, parbriz*. Creațiune metaforică plecînd dela asemănarea între *ochelari* și *bicicletă* (cf. *fr. bicyclette*, p. 99).

biciclist „bolnav de boale venerice".

birlic, berlic „vestă". Cf. *căldură*. În argoul școlăresc

[1] La formațiunea acestuia nu este exclus să fi contribuit *bășteli*, care are un sens apropiat.

birlic e „nota 1“, iar în cel militar *birlic* e „sublocotenentul“. Sensul de „vestă“ pleacă dela noțiunea de „ceea ce e întîi“, de „ceea ce e îmbrăcat în primul rînd“.

birș „an de închisoare“: *mi-a cardit 5 birși* „mi-a dat 5 ani de închisoare“: Țig. *barš* „an“.

biserică „cîrciumă“.

biștari „bani“. Cunoscut mai mult la plural; totuși și singularul e întrebuințat: „n'am nici un biștar“. C. J. Popp Serboianu înregistrează în glosarul dela *Les Tsiganes*, Paris, 1930, forma *biștari* cu același înțeles.

biză „ziar“. Cetirea unui ziar de către un altul dă celui care ascultă impresia de „bizîit“.

blat 1. „tovarăș“: *a merge pe blat* „a fi tovarăși“; 2. „tăinuitor“. Derivat: *blătui* „a mitui, a face învoeala“. I. Iordan în *Buletinul Al. Philippide*, II, 208, crede că *blat* ar putea fi germ. *Blatt* „placă, lamă“.

blindat „păduche“. Termenul e cunoscut din timpul războiului 1916-1918.

boiangerie: *i-a făcut boiangerie la zotcă* „l-a umplut de sînge pe față“.

boier 1. „magistrat“; 2. „subdirector de închisoare“.

bombă „cameră unde se adună pungașii“. Șt. Pașca (*l. c.*) crede că reproduce pe it. *bomba* „luogo dove uno dimora“.

bonghit, v. *bunghi*.

borțos întrebuințat mai mult la feminin: *e borțoasă rău*, „s'a agravat situația, e pericol“. Derivat: *borțoșa* și în- (*a se*): *s'a borțoșat afacerea*.

brînzoi „cuțit“. Este exclus ca vre-o metaforă să fi determinat această formațiune. E posibil să avem a face cu același procedeu amintit cînd a fost vorba de *bazangeac*. Am avea astfel, pe lîngă *bazangeac* și *busuioc*, încă un termen derivînd dela nume de hoți celebri.

broscoi „revolver“. Asemănarea între revolverul cu butoi și broască a contribuit la această denumire. Cf. *foc*, *picior de porc*, *trăgaci*.

bucată „bancnotă de 100 lei“. Interesant de relevat că

soarta unor forme argotice, create prin metaforă, este amenințată. Vor dispărea curînd *bucata* — *bucată mică* „bancnotă de 20 lei" înregistrată de Sefurec azi nu mai e cunoscută — și *bamoasa* și vor rămînea numai *mocanca* sau *țăranca* și *cearșaful*, astăzi fiind în circulație numai bancnote de 500 și 1000 lei. La fel s'a întîmplat cu *piciorul de porc* de cînd pistolul a fost înlocuit cu browningul.

bujavercă „vagin". E cunoscut și ca nume de persoană. Cf. *bulan*, *mingi*, *mingiuc*, *pipoșcă*.

bul „șezut". Cf. *tender*, *torontal*... Țig. *bul*, idem. Der.: *bulan* 1. „spate, dos"; 2. „vagin". Intr'o listă de cuvinte publicată în ziarul *Dimineața*, 1932, 1 mai, *bulan* e dat cu sensul de „buzunar dela spate". Acest sens e, cred, datorit unei înțelegeri greșite a reporterului; era vorba, probabil, despre „buzunarul dela bulan".

bulcă „pîne" (la Sefurec „pîne albă"). E unul din puținele cuvinte dialectale care a contribuit la formarea argoului nostru. Pol. *bułka*, idem.

bunghi (și *a se*) 1. „a privi"; 2. „a privi atent, curios, insistent"; 3. „a observa": *iartă-l că te-a bunghit* „lasă-l (părăsește-ți intenția), căci te-a observat". Der.: *bunghit* „prins asupra faptului", propriu zis „văzut, observat"; *bunghează* „vedere, privire, pîndă": *cine-i cu bungheala?* „cine stă la pîndă?" A. Graur derivă pe *bunghi* din *zbanghiu* „louche, grimaçant, furieux", iar pe acesta îl identifică cu țig. *bango* „tordu, estropié". Această apropiere e absolut forțată. *Zbanghiu* trebue lăsat la o parte, pentru că nu are nimic comun cu *bunghi*. Pentru explicația acestuia mai curînd putem să ne gîndim la o formațiune romînească, plecînd dela *bung'i*, pluralul dela *bumb* în regiunea în care labialele sînt palatalisate. Faptul de a privi atent, insistent implică mărirea, rotunjirea ochilor. S'a putut zice despre cineva că *se bunghește* sau *bunghește ochii*, adică îi face rotunzi ca niște *bunghi*. Ce legătură — ar putea să se întrebe cineva — este între *bunghi*, (nasturi) și *ochi*? Voi cita două exemple din care se poate vedea această apropiere. In Moldova este

cunoscută expresia — vorbindu-se despre un copil cu ochii rotunzi și vii — „ochii lui doi bunghișori". Unui asemenea copil i se spune, mîngîindu-l și privindu-l în ochi: „bunghiule". In plus, în sprijinul acestei explicațiuni, se poate aminti formațiunea analogă a verbului *a (a se) boldi* <*bold*[1].

burlane „picioare" și uneori „pantaloni". Cf. *ulube*. Nu am înregistrat și nu știu dacă există — nicăieri ca în argou inducerea în eroare nu e mai cu putință — sensul de „manșetă" pe care îl dă *Dicționarul enciclopedic* al lui I. A. Candrea.

busuioc „cuțit". Apare la Baronzi și Scintee. Astăzi e aproape necunoscut. Pentru explicație, v. *bazangeac*.

buzdugăni „a bate rău". Cunoscut în dialectologie și în vechea romînească cu sensul de „a bate cu buzduganul", termenul a fost introdus în argou cu accepțiunea generală de „a bate". Cf. *cafti*, *cardi*, *mardi* etc.

cabureu e numită la chef „sticla golită".

cadină „femeie".

cădelniță „poșetă de damă". Cf. *ploscă*. S'a făcut o apropiere între aceste obiecte atît de deosebite ca întrebuințare, prin faptul că amîndouă sînt purtate de un lănțișor sau cordon.

cafti „a bate". Der.: *cafteală* „bătaie".

caiafă 1. „agent secret"; 2. „trădător". Der. *caiaflic* „denunț".

călibarcă, v. *galibardină*.

calibardă, v. *galibardină*.

căldură „vestă". Vesta a fost numită astfel prin faptul că e mai aproape de corp, mai la căldură. Cf. *bîrlic*.

călduricĕ „buzunarul dela piept".

canci „nimic, de loc". Cunoscut în vorbirea familiară. Țig. *kanč*, idem.

---

[1] *Dicționarul Academiei* înregistrează forma neatestată *bumbi* (<*bumb*) din care ar fi rezultat *bunghi*. Reconstituirea unei forme ca *bumbi* nu era necesară, mai ales dacă ținem samă că forma primitivă dela care trebue să plecăm e *benghi*, nu *bunghi*, aceasta din urmă foarte rar atestată și datorită, probabil, unei analogii cum ar fi de ex. *boldi*.

cancioc „lingură". Dialectal *cancioacul*, *canciogul* are sensul de 1. „căuş cu care zidarul ia varul" şi 2. „cană, ulcior, căniţă" şi e derivat din *canceu* < ung. *kancsó*.

candelă „ochi". Cf. fr. *ardent*, p. 97.

candriu este bine explicat — în ceea ce priveşte sensul — de I. A. Candrea în *Dicţionarul enciclopedic*: 1. „cherchelit, ameţit de băutură"; 2. „ţicnit, cam într'o ureche". S. Puşcariu — în *Dicţ. Academiei* — crede că e „rar întrebuinţat, învechit, familiar". Familiar da, prea familiar chiar, dar învechit nu şi deci cu atît mai puţin rar întrebuinţat. Deasemenea nu are numai sensul de „beat, afumat de beţie", ci întrebuinţarea actuală înclină mai mult spre aceea de „puţin ţicnit, cam într'o parte". A. Graur *(l. c.)* înregistrează *candriu* cu sensul de „beat, nebun", *a se candri* „a se îmbăta" şi *candreală* „beţie". *Candreală* are într'adevăr sensul de „beţie", dar de „beţie uşoară" care duce mai mult spre noţiunea de „a face pe nebunul". Ceea ce e însă bizar e faptul că A. Graur se gîndeşte — pentru derivarea lui *candriu* — la ţig. *kangeri* „biserică". Etimologia rămîne deocamdată necunoscută.

car, v. *carici*.

căruţă: *fă-te căruţă*! sau numai *căruţă*! „pleacă, şterge-o!".

căruţaş „desertor".

caracude „ghete, pantofi". Cf. *ştiuci*, *tanculi*. Denumirile acestea sînt recente, de după război, cînd era moda pantofilor cu vîrful ascuţit, formă ce sugera apropierea de obuz sau de cap de peşte. Nici unul din aceşti termeni nu era cunoscut lui Baronzi sau lui Scîntee.

caraman 1. „buzunar"; 2. „portofel". Cunoscut mai des sub forma de *caraiman*. Pentru sensul al doilea, cf. *coajă*, *scoarţă*, *tuflă*. Der.: *caramangiu*, fem. *-oaică* „pungaş de buzunare" şi în general „hoţ"; *caramangi* „a fura"; *caramangeală* „furt" (v. p. 98). *Caraman* e destul de cunoscut şi în onomastică. E întrebuinţat şi ca nume ce se dă boului cu părul negru. In turcă *karaman* înseamnă „negru, de coloare neagră". Cuvîntul e vechi în argou, fiind înregistrat şi de Scîntee. Ce legătură însă poate

să fie între numele de *Caraman* și „buzunar"? E posibil ca forma originară pentru sensul de „buzunar" să fi fost *caraiman*, schimbată apoi în *caraman*. Ar rămînea atunci să fie explicată forma cu *i*.

cardi 1. „a da"; 2. „a lovi"; 3. „a fura". *Mi-a cardit o săptămînă de brînză* „mi-a dat (m'a condamnat) la un an de închisoare". *I-a cardit un mai între felinare de i le-a stins* „i-a dat o lovitură între ochi de i-a luat vederea". Pentru cel de-al treilea sens: *i-a cardit caraimanul și moara* „i-a furat portofelul și ceasul". Der.: *cardeală* „bătaie". A. Graur *(l. c.)* îi dă sensurile de „a vorbi, a lovi". Sensul de „a vorbi" e necunoscut, dar A. G. avea nevoie de acest înțeles pentru ca să poată deriva cuvîntul din țig. *kar-*, part. *kardo* „a pronunța" pe care l-a găsit la J. Sampson, *The dialect of the Gypsies of Wales*, Oxford, 1926. Evoluția semantică dela „a pronunța" la „a lovi" și „a fura" e greu de admis. Încrucișarea cu *mardi*, cum susține A. G., nu se poate invoca pentru înțelesul de „a fura". Pentru explicația lui *cardi* trebue să ne adresăm tot acestei limbi, plecînd însă nu dela *kar-*, ci dela *ker-*, perf. *kărdem*, part. *kerdo* „a face, a da, a crea, a produce". Sensul de „a lovi" rezultă din cel de „a da", iar dela „a produce" pînă la „a produce prin furt" nu e decît un pas.

cărel are același sens ca *fă-te căruță*, *cară-te*. Țig. *kăre* „acasă".

carici „penis". În unele expresii *car* sau *cocar*. *Carici* trebue considerat ca un derivat romînesc din țig. *kar* „penis", cum crede și A. Graur *(l. c.)*, iar *cocar* (v. c.) reproduce pe țig. *kokar*, idem. Termeni desemnînd în argou aceeași noțiune: *carvaci*, *carne*, *cinci*, *drîmbă*, *gogulică-bărbosul*, *ștoagă*, *ștoi*, *sulac*, *truleu*, *țuțu*, *vînă*.

carină, *carînă* „nas" < *carenă*, termen marin. Cf.: *cîrmă*, *ocarină*, *timonie*, *trompă*.

carne „penis" (numai în anumite expresii obscene).

cartaboi „gardian la închisoare".

carvaci „penis". Cf. țig. *kar*, idem.

casație e termenul ce indică un superlativ: *am pilit* un

mol casație „am băut un vin foarte bun“; *casație secții-unite* „ceva excepțional de bun“. Cf. *țiță*. Este explicabilă această formațiune, Curtea de casație fiind suprema instanță de justiție.

cățea „gură“ în expresii ca: *îi umblă cățeaua, tacă-ți cățeaua* etc. Cf. *cintură, cintătoare, fofează, muie, muștiuc, musică* etc. *Cățeaua de pe fort* e termenul cu care pușcăriașii din închisoarea Jilava designează „mitraliera“ așezată pe zidul înconjurător.

cățel „avocat“; *am vrăjit cu un cățel* „am vorbit cu un avocat“.

cavou „pat“.

ceapă „ceasornic mare“. Cf. fr. *oignon*, idem, p. 97.

cearșaf „bancnotă de 1000 lei“. Mărimea bancnotei de 1000 lei a provocat această asociere. Cuvîntul e înregistrat de *Dicționarul encicl.* al lui I. A. Candrea și întrebuințat destul de des în vorbirea familiară.

centă „bancnotă de 100 lei“. I. Iordan crede că reproduce pe it. *cento*.

cerc „inel“.

cheptene „bou“. Cf. *cornișor*. Termenul e înregistrat și de Scîntee. Pieptenii, mai ales cei lucrați în mod primitiv de Țigani, se fac din coarne de bou. Aria de formațiune — ca și pentru *bunghi* (*a*) — a fost, probabil, Moldova.

chiftă și *chiftișor*, v. *clift*.

chilibar „țigară“. Înainte de a însemna „țigară“, a denumit, probabil, „țigareta“.

chior „sărac“. *A vedea* (v. c.) înseamnă „a avea bani“: *văd* „am bani“. Cel care „nu are bani“ *nu vede*, adică e *chior*.

chisivă, v. *cxivă*.

chitră „pet“.

chitri (a se) „peter“. Cuvîntul a fost determinat de o asociere ironică.

cînta 1. „a vorbi, a țipa“ (cf. fr. *chanter*, idem); 2. „a denunța“; 3. „a înșela“. *Cîntă* „vorbește“; *gest, să nu cînte husîna*, „fii atent, să nu țipe păgubașul“; *m'a cîntat* „m'a

denunțat"; *l-am cîntat* „l-am înșelat, i-am luat banii" (de această dată avem, probabil, a face cu o deformare din *a încinta*).

cîntătoare „gură".

ciolane „zaruri". Cf. *os de curvă*.

cioran „șmecher". Der.: *ciorănie* „șmecherie". *A vorbi la ciorănie* „a vorbi în argou" (cf. *a vorbi la șmecherie*). Țig. *čor* „hoț" + suf. *an*. *Cioran* e un cuvînt care se bucură de o frecventă întrebuințare.

ciorap „mănușe".

ciordi „a fura". Der.: *ciordeală* „furt"; *ciordire*, idem; *ciorditor* „hoț". Țig. *čor*, perf. *čordem*, part. *čordo* „a fura".

ciriì 1. „a fura"; 2. „a vorbi în graiul hoților". Der.: *ciriitor* „hoț". *Cirlitor* e înregistrat de *Dicț. Academiei*; e luat probabil dela Baronzi. A servit acestuia ca titlu la lista de cuvinte din argou: *Limba ciriitorilor*. Astăzi mă îndoesc dacă circulă.

cirmă „nas".

ciuci „penis". Țig. *čuči* „țîță".

ciuriu, șiuriu, șuriu „cuțit". Țig. *čuri*, idem.

cinturd „gură".

clanță „gură". Termenul e cunoscut dialectal. Der.: *clănțău* „avocat".

clift „palton". Der.: *cliftat* „bine îmbrăcat". Tot aici trebue amintite formele înregistrate de Scîntee, *chiftă* „surtuc" și *chiftișor* „jiletcă". Imi vine să cred că avem a face cu o eroare de transcriere, *l* în scrierea de mînă putîndu-se ușor confunda cu *h* (aceeași eroare va fi relevată cînd ne vom ocupa de *manglitor*).

cliториță „prostituată". Cf. *cloață, coardă, ursoaică*. Să fie un derivat din *clitoris*? Ar trebui să presupunem atunci că termenul și-a luat naștere într'un mediu cu oarecari cunoștințe ale terminologiei medicale.

cloață 1. „prostituată"; 2. „amantă". E termenul dialectal *cloță* „cloșcă". Pentru transiția spre sensurile citate, v. glosarul culegerei lui Cianșanu, Fira și Popescu unde *cloță* e dat cu sensul de „cloșcă" și fig. „pezevenghe, ocrotitoare, mijlocitoare".

coaje „portofel". Cf. *scoarță*. Deoarece *coaje* e cunoscut și lui Sofutec, am putea presupune că e mai vechi decît *scoarță*, acesta din urmă fiind format prin procedeul cunoscut al derivației sinonimice.

coardă „prostituată, amantă". *Coardă* are și accepțiunea — care a fost, probabil, cea originară — de „penis" (cf. *vînă*). Din expresii obscene ca: *unde ești* (*la cine ești*) *cu coarda?* s'a ajuns ca termenul să fie aplicat la o prostituată. Der.: *cordi* „futuere"; *cordeală* „actul sexual". A. Graur (*l. c.*) crede că „poate" *coardă* e un derivat din *cordi* — ceea ce e greu de admis — iar acesta ar fi țig. *kur-*, part. *kurdo* „futuere", cuvînt care la Sampson are numai sensul de „a bate, a lovi". Lui J. Popp Serboianu cuvîntul îi este necunoscut. Chiar dacă aceasta ar fi adevărata origine a lui *cordi*, trebue lăsat totuși de o parte termenul de *coardă* care nu e decît o formațiune romînească.

cobză în expresia *a duce cu cobza* „a amăgi, a încînta, a purta cu vorba". Der.: *cobzi*, idem; *cobzări* idem, *cobzăreală* „amăgire, ducere cu vorba".

cocar „penis". Țig. *kokar*, idem. S. Pușcariu — în *Dicț. Academiei*, s. v. — trimite la cuv. *coca* și înregistrează acolo pe *cocar* ca un derivat al acesuia. Citează din Pamfile, *Jocuri*, II : „Haș, cocar cu varză fiartă" și găsește că sensul e „neprecisabil". D-sa a crezut totuși că acest „cocar cu varză fiartă" e un aluat sau așa ceva și de aceea l-a derivat din *coca*. *Haș* (*has*) *cocar*, *haș cai minqi* (v. c.) sînt expresii obscene cu care sînt întîmpinați Țiganii de către Romîni (*has* e pers. a 2-a a ind. pres. a verb. *ha-* „a mînca").

cojoc „oaie". Același proces de creație ca în cazul lui *cheptene* „bou".

colivar „jandarm". Termenul e foarte răspîndit.

compas „pas" : *întinde compasul* „mărește pasul". Cf. fr. *compas*.

cordi, v. *coardă*.

corecționar 1. „hoț care fură de prin magasine"; 2. „cel care fură rufele de pe frînghie".

cornișor „bou". Cf. fr. *cornant* „boeuf", p. 97[1].

cot 1. „an de pușcărie"; 2. „an". Este *cot*, unitatea de măsură. Cf. fr. *pige* „année", p. 97[2].

cotoarbă „amantă". Dialectal cuvîntul e cunoscut cu sensul de „daraveră, încurcătură, belea, pacoste". Apropierea între *belea* și *amantă* — în unele cazuri — e explicabilă.

cotoare (<*cotor*) „bani". Ca și *lovele* e întrebuințat mai mult la plural. A. Graur (*l. c.*) e de părere că represintă pe țig. *kotor*, iar acesta nu ar avea nimic comun cu rom. *cotor* cu accepțiunea cunoscută. Mai curînd cred că putem pleca dela termenul romînesc care a primit în argou sensul de „bani".

crăcani (-*e*) „pantaloni" <*crac*. Cf. *burlane*.

cratiță „servitoare": *a agățat o cratiță* „a intrat în vorbă cu o servitoare". *Chiflea*, *cartoafă*, idem, au ieșit din uz tocmai pentru că au devenit prea răspîndite.

creț „șezut". Cf. *bul*. Der.: *crețar* „homosexual"; *crețoman*, idem.

cuibar „gazdă de hoți": *s'a ușchit la cuibar*.

cujbi „a bate". La Rădulescu-Codin, *O samă de cuvinte*, *cușbi* însemnă „a bate pe cineva cu cușba, a-l topi în bătaie". Inregistrat cu acelaşi sens în culegerea lui Ciaușanu, Fira și Popescu.

curăța 1. „a-i fura cuiva tot ce are (mai ales la jocul de cărți); 2. „a omorî". Cf. fr. *nettoyer*, p. 97.

curcan „sergent de stradă". La Scîntee întîlnim sensul de „soldat". Cf. *scatiu*, *sticlete*. Der.: *curcănărie* „poliție".

cușbi, v. *cujbi*.

cuțitar „acel care dă cu cuțitul".

cutră veche „pungaș rutinat".

---

[1] Pentru termeni slavi la fel, v. V. Jagić, *Die Geheimspr. bei den Slaven*, 27, 37, 38, 40, în *Sitzungsber.* ale Acad. din Viena, CXXXIII; cf. Fr. Oberpfalcer, *Z minulosti českého argotu*, 197, în *Sborník fil.* publ. de Academia din Praga, X (1934-1935).

[2] O asociere de înțeles asemănătoare și în pol. *łokjeć* (v. Jagić, *l. c.*, 37; cf. Oberpfalcer, *l. c.*, 201).

daiboj (pe—) „de pomană": *a lua ceva pe daiboj*. Der.: *daibojeală* „pomană". Rus. *daj bože*.

deal „puşcărie": *mă duce 'n deal la Maica Paraschiva* „mă duce la Văcăreşti".

deliu „nebun, zăpăcit". Noţiunea e mai potenţată decit la *candriu*. Turc. *deli*, idem.

deolă „cap". Dialectal are sensul de „căpăţînă de porc". Cf. *gămălie, moacă, ulcică*.

dibăci „a găsi, a prinde, a aresta".

dili 1. „a lovi"; 2. „a fura". A. Graur (*l. c.*) îi dă şi sensul de „a da" (I. A. Candrea îl înregistrează în *Dicţ. encicl.* numai cu acest sens). Are într'adevăr acest sens, dar numai în expresiuni de felul acesta: *dileşte-i-o la deolă* sau *i-a dilit o flegmă* „i-a dat o palmă", aşa că propriu zis are înţelesul de „a da lovituri". Ţig. *da*, part. *dilo* „a da". Sensul de „a fura", desvoltat în argou, poate fi considerat ca o urmare, o evoluare a aceluia de „a lovi".

dinamită „pîne". Ciudată apropiere şi nu uşor de explicat. Să fi contribuit la această asociere faptul că în închisoare se dă o pîne uscată, tare ca piatra, sfărîmîndu-se cînd e lovită?

drap „tutun". Ţig. *drap* care pe lîngă sensul de „iarbă" îl are şi pe acela de „tutun".

dreptate „parchet": *m'a dus la dreptate*. Cei bănuiţi de un furt etc. sînt duşi mai întîi la poliţie unde, se ştie cum, se fac cercetările. Cel „cercetat" astfel aşteaptă să fie dus la parchet unde are credinţa că i se va face dreptate.

drîmbă „penis". Cuvîntul e cunoscut dialectal, aplicat însă la cal.

duce „a înşela, a induce în eroare". Der.: *ducere* „înşelare, inducere în eroare".

elefant „acela care plăteşte la chef": *o face pe elefantul*.

exivă 1. „act de legitimaţie"; 2. „scrisoare". *M'a turnat în poartă cu exivele* „m'a eliberat". La Şeinteanu e înregistrat *chisivă* cu sensul de „scrisoare, petiţie".

fată mare „bancnotă de 500 lei". Cf. *mocancă, ţărăncuţă*.

fartiții (în expresia *a face* ~) „a face mofturi". La Scîntee *fartiții* are sensul de „a fura pe cineva cu șiretlic".

fedeleși „a lega". Der. din *fedeleș*, *a lega* ~.

felinare „ochi"; cf. *lampă*.

fițe (*a face* ~) 1. „a face mofturi"; 2. „a afecta". Der.: *fițărae* „mofturi, izmenire". In Hațeg *fiță* înseamnă „fată, femeie afectată".

flegmă „palmă": *i-a ars o flegmă* „i-a dat o palmă".

fleț, *fleață* „prost, tembel" < *nătă/leț*.

foc „revolver".

fofează „gură". Termen cunoscut în industria casnică.

foi, *foițe* „cărți de joc". Der.: *foițar* „bun jucător de cărți".

fraer „prost, bun de înșelat". La Scîntee are sensul de „strein". Der.: *fraeri* „a prosti, a înșela"; *fraereală* „înșelare": *rost de fraereală*; *fraerește* „prostește". A. Graur în *Nom d'agent et adjectif en roumain*, 83, îi dă sensul de „prost" și propune ca etimologie germ. *Freier* „logodnic". Explicația sensului nu e suficientă. *Fraer* e „prostul" care avînd bani poate fi ușor înșelat. Înțelesul acesta reiese bine din expresii ca: *să plătească fraerul*; *a face pe fraerul* (cf. *a face pe elefantul*, *pe barosanul* sau *pe baronul*). Noțiunea aceasta concordă cu etimologia propusă de Ov. Densusianu (*Grai și suflet*, IV, 407): germ. *Freiherr* „baron".

frige prin derivație sinonimică are aceleași sensuri ca și *a arde*. Cf. fr. *cuire*.

gabor „agent polițienesc". *Dicț. Acad.* înregistrează *Gabor* „prost" < ung. *Gábor*.

gagiu, *gagică* „amant, amantă" (și în general „fată"). La Scîntee *gagiu* „bărbat" și *gagică* „femeie". Țig. *gago*, *gagi* „Român" și în general „cel care nu e Țigan".

gălbui „pălărie". La Baronzi are sensul de „căciulă". Cf. *galibardă*.

găinar „jandarm". Cuvîntul e foarte răspîndit. Cf. *colivar*.

gălibarcă. v. *galibardină*.

galibardă. v. *galibardină*.

galibardină „pălărie". Et. *Garibaldi.*

gămălie „cap".

gaură „spargere": *am făcut o gaură.* Der.: *găuritor* „spărgător".

găuri „a împușca".

găuzar „prost" <*găoază.* Cf. *nea Stelian.*

geană, v. *gini.*

ghelzi „bani". Germ. *Geld* pătruns probabil prin idiș.

ghes „ziuă". Țig. *ges,* idem.

ghibizdroc e termenul ce se dă în batjocură unuia mic de stat. Pare să resulte dintr'o încrucișare între *ghibirdic* și *nazdrop* (v. c.), acesta din urmă întrebuințat în oposiție cu *ghibizdroc.* Terminațiunea -c poate să fie datorită lui *năpirstoc* întrebuințat uneori cu același sens.

ghiul „inel". *Ghiul nasul* „inel cu piatră falsă"; *ghiul roșu* „inel de aur"; *ghiul cu sclipitori* „inel cu diamante". Der.: *ghiular* „vînzător de bijuterii false". L. Șăineanu în *Influența orientală,* II, 183, citează cuv. *ghiul* „inel cu o rosă de diamant în jurul unei pietre". Turc. *gül* „floare", în gen. „rosă".

gide „judecător".

gini „a vedea, a observa, a prinde de veste": *l-a ginit* „l-a văzut"; *ginește sau gimbește marginea* „fii atent, observă"; *a ginit hasîna* „a prins de veste păgubașul". Der.: *geană!* „privește, observă!"; *gineală* „privire, pîndă": *unul e cu gineala; ginitor* „complicele care stă la pîndă în timp ce altul face spargerea". Țig. *Jan-* „a ști, a cunoaște".

gîscă nouă „începător la jocul de cărți, barbut etc".

glajc 1. „sticlă"; 2. „sticlă de vin". Termen de proveniență germană, cunoscut dialectal.

glojdeală, v. *glojdi.*

glojdi „a mînca". Și der.: *glojdeală* „mîncare". Dialectal e cunoscut *gliojdori, glojdori* cu sensul de „a mînca de pe cocenii, a roada, a paște pînă la pămînt". În culegerea lui Cianșanu, Fira și Popescu e înregistrată și forma *glojdoreală.* Avem a face cu o reducere a lui *glojdori* la *glojdi.*

gogulică bărbosul „penis".

goșilă „urît". Cuvîntul pare să fie o abreviere din *Gogoșilă* <*Cocoșilă* (poreclă).

greblă „pieptene".

grubă și *grupă* (mai rar *grub*, *grup*) „mult": *a dilit grubă* „a furat mulți bani". Et. *grup*, *grupă*.

hai (a face—) „a striga, a face scandal": *arde-l, Nae, că face hai* „lovește-l că strigă". A. Graur (*l. c.*) crede că ar putea fi țig. *ai* „ah". De ce? *Ai* e o interjecție specific țigănească? Cred mai curînd că e o formațiune românească din vb. *hăi*. Cei care *hăiesc* fac un zgomot destul de mare, atrăgînd prin aceasta atenția.

hăiță „mămăligă". Țig. *hăvita*, idem.

hali 1. „a mînca" și 2. mai rar „a fura", noțiune derivată din cea dintîi. Der.: *halcală* „mîncare"; *nehalit* „flămînd, nemîncat". A. Graur (*l. c.*) înregistrează cuv. *mehalit*, reconstituind pentru explicația acestuia un țig. *me* + *halo*. *Mehalit* nu-mi este cunoscut; dealtfel nici d-sa nu citează izvorul, cum face aproape totdeauna. Acest *mehalit* e datorit probabil unei erori de tipar sau de transcriere (v. *chift* și mai departe *manghitor*). Pentru *hali*, *Dicț. Acad.* pleacă dela noțiunea de *a fura*, *a lua repede* pentru a ajunge la acea de *a mînca*, dar în realitate procesul semantic e tocmai invers, și nu propune nici o etimologie, nețiind în seamă pe acea justă adusă de Pamfile (*Jocuri*, I, 395). Într'adevăr *hali* reprezintă pe țig. *ha-* perf. *halem*, part. *halo* „a mînca".

hambar „tabachere": *hambar cu varză* „tabachere cu tutun". Cf. *magazie*.

hănghi, *hinghi* „chior" în expresia *am să-ți hinghesc moiul* (v. c.) Der.: *hinghel* „oarbe". Țig. *klea-ma*, perf. *kinlem-ma* „chior".

husăn 1. „păgubaș"; 2. „țăran"; 3. „prost". Idiș *husen* „logodnic".

iavașa „ochelari": *am să-i dau un vasl să-i zboare iavașaua de pe timonie* „am să-i dau o lovitură să-i sară ochelarii de pe nas". Cf. *înaintași*, *perdele*. A. Graur (*l. c.*) înregistrează cuvîntul la plural *iavașele* și crede că ar putea fi țig. *yaka šelo* „bride des yeux", gîndindu-se totuși că am putea

avea a face cu *iabașa, iavașa* cuvînt de origine turcă. Intr'adevăr aceasta e etimologia. La Șăineanu, *Infl. orient.*, II, 218, e înregistrat cuvîntul *iabașa, iecașca* „clește de apucat nasul cailor cînd sînt potcoviți" <turc. *yavaša*, idem. Asocierea între „clește" și „ochelari" este ușor de prins dacă ne gîndim la ochelarii pince-nez, care string nasul asemenea unei iavașele.

înaintași „ochelari".

întoarce, termen întrebuințat în furtul „prin întoarcere". Der.: *întorcător* „acel care întoarce victima prin somn". Dacă *husănul* doarme pe partea unde e *caraimanul cu lovele*, *întorcătorul* îl gidilă în așa fel încît îl face să se întoarcă pe partea cealaltă.

iudă 1. „agent de poliție"; 2. „trădător"; *iuda dela capcană* „agent de poliție". Der.: *iudalic* „trădare".

iureș „scandal".

jagardea „om de nimic, lichea". Cf. *japiță, javră*.

jambirboc „pardesiu".

jamboane (întrebuințat mai mult la plural) „picioare, coapse".

jautilică „haină, pardesiu".

japiță „om de nimic, secătură".

jarcalete, idem. Dialectal *jarcalete* e întrebuințat cu sensul de „vlăjgan, măgădău".

javră „lichea".

Jimbolia „închisoarea Jilava". Termenul e datorit poate asemănării primelor sunete.

labagiu „onanist". Cf. *lampagiu*.

labe „pantofi".

lăcustă „muc de țigară". Aruncarea capătului de țigară a fost asemănată cu săritura lăcustei. Înainte mucului de țigară i se spunea *chioștec, chiștoc*. Termenul acesta devenind prea curent a fost înlocuit cu *lăcustă*.

lampă „ochi": *dilește-l peste lampă* „lovește-l peste ochi"

lampagiu „onanist" <*labagiu* + *lampă*.

lăptărie sau *lăptărie comunală* „sîni". La origine s'a plecat dela noțiunea de „sîni mari". Cf. fr. *boite au lait*, p. 97.

legătorie „razzie".

lepră „denunțător".

licurici „lampă de buzunar".

lovele (rar sg. *lovea*) „bani". Cuvîntul a pătruns și în graiurile dialectale. Țig. *loo*, pl. *love*, idem.

loz „bani": *ai ceva loz?* Cuvîntul nu apare tocmai clar. Pare să fie în legătură cu *lozul* de loterie.

magazie „tabachere".

maimuță „prostituată". Cuvîntul e întrebuințat mai mult la plural.

malastrop „onanist". Termenul e rezultatul unei contaminări între *malahist* și *strop*.

mandea „eu" în expresii de felul acesta: *cînd îți cîntă mandea, șterge-o* sau *lui mandea îi spui?* sau *dă-te 'ncoa la mandea*. Scîntee înregistrează cuvîntul cu sensul de „tovarăș, amic". Țig. *mande*, dativul pron. pers. *me*.

mangir, *mangăr* „ban, leu". Cf. *mardeu*, *mongol*. Termenul e cunoscut în onomastică: *Mangiru*. La Șăineanu, *In fl. orient.*, II, 246, are sensul de „ban de argint, gologan". Turc. *mangyr* „obol".

mangli „a cerși". Der.: *mangleală* „cerșire, pomană"; *manglitor* „cerșitor". Țig. *mang-*, perf. *manglem*, part. *manglo* „a cere". A. Graur *(l. c.)* înregistrează numai forma *manghitor* (sic), luată din ziarul *Dimineața*, 1 mai 1932, unde apare astfel, probabil, dintr'o eroare de tipar. Pentru că nu cunoaște forma verbală din care derivă *manglitor* — ca și *mangleală* — d-sa recurge la un țig. *mangimangero*, care totuși nu știu cum ar fi devenit *manghitor*.

manșetă de gagică „brățară".

mardeu „1 leu". Întrebuințat mai mult la plural: *mardei* „lei". Țig. *mardo*, pl. *marde* „bani".

mardi „a bate". Der.: *mardeală* „bătaie"; *mardeiaș* „bătăuș". Țig. *mar-*, *mardem*, *mardo*, idem.

mărginaș „chibiț".

marmon „evreu".

măruntaie „bani mărunți".

mărunţică „bîtă mică şi groasă".

material „bani".

matol „beat". Der.: *matoli (a se)* „a se îmbăta". La Scînteе *mătoli* „a bea". Ţig. *mato* „beat".

mau (a-i lua cuiva — l) „a-l reduce la tăcere". *Mau* e cunoscut în Oltenia şi Banat cu sensul de „putere".

mazdrap: coşcogea mazdropul. Termenul se aplică ironic unuia înalt de stat, bine făcut.

mestecău „gură". Interesant de relevat că termenii metaforici care designează gura sînt determinaţi de funcţiunile pe care le îndeplineşte acest organ: vorbire, cîntare, mîncare, băutură. Avem astfel: *fofcază, muzicuţă* sau *cîntătoare, mestecău* sau *mîncătoare, cintură* etc.

miiar „1000 lei".

mierli „a muri, a omorî". Cunoscut dialectal şi în vorbirea familiară. Der.: *mierleală* „moarte". Ţig. *mer-, mulo* „a muri" (v. A. Graur, *l. c.*).

mîncătoare „gură".

mîncătorie „furt, fraudă": *a face mîncătorie* „a defrauda".

mingi „vagin". Ţig. *mingi*, idem.

mingiac „vagin". La Baronzi e „dama" la jocul de cărţi. Cuvîntul a pătruns în vorbirea populară şi în literatura lăutărească şi a discurilor de mahala, pretîndu-se la jocuri de cuvinte prin asociere de *minge.* Un „slagăr" la modă *Mingea*, cîntat de doamne şi domnişoare „de familie", are ca refren: „Ţiganu-i ca dracul, Că mi-a spart mingiacul". Ţig. *mingi* a pătruns în argou sub această formă (v. mai sus *mingi*). Pentru *mingiac* trebue să plecăm dela forma ţig. de plural, *mingea*, căreia i s'a adăugat un *c* prin analogie cu alte forme cu această terminaţiune, de ex. *sulac* (v. c.). A. Graur (*l. c.*) crede că am putea pleca dela *mingako*, gen. lui *mingi* sau dela *mingi* şi sufixul rom. *-ac*.

moacă „cap". Termen dialectal însemnînd „ciomag, măciucă".

moachiţă „femeie proastă, toantă". Dialectal *moache* înseamnă acelaşi lucru.

moară „ceasornic". *Moara* poate să fie *nasoală* adică

„ceas ordinar", *albă* „ceas de argint" și *roșie* „ceas de aur".

mocancă sau *mocăncuță* „bancnotă de 500 lei". Cf. *țărancă, țărăncuță*.

moi, v. *muie*.

mol „vin": *un basin de mol* „o sticlă de vin". La Scîntee are sensul de „băutură spirtoasă". Der.: *molan* „vin". Țig. *mol*, idem.

molete „vin". Țig. *molete* „must, vin dulce".

mongol „monedă de un 1 leu". Avem a face, probabil, cu o deformare a termenului *mangir* neințeles de unii.

mucli „a tăcea, a inchide gura": *muclește-o că te-ating*, „inchide gura că te lovesc". Țig. *muk-, muklem, muklo* „a lăsa, a părăsi, a renunța".

muie, moi „gură": *a duce cu muia (miia)* „a duce cu gura, a înșela"; *i-a dat peste muie* „i-a lovit peste gură". Țig. *mui*, idem.

mul'ț'o'ndes expresie obscenă intrebuințată in loc de *mulțumesc*.

muscal „monetă de 20 lei". Tariful pentru o cursă cu trăsura (muscalul) fiind de 20 lei, s'a dat acestei monete denumirea de *muscal*.

musică, musicuță „gură".

muștuc, muștiuc „gură": *arde-l la muștiuc* „lovește-l peste gură". *Muștiuc* mai înseamnă „capătul oricărui instrument musical prin care se suflă" (trîmbiță, flaut etc.). Termenul e cunoscut în Banat sub forma *moștic, mușticlu, muștică*. Germ. *Mundstück*.

muștiuc, v. *muștuc*.

mutila „a bate rău".

mutu „lacăt".

nasol, nasoală „urît,-ă"; uneori „cu nasul mare". In același timp *nasoală* înseamnă „țigară": *arde-mă și pe mine cu o nasoală* „dă-mi o țigară". Pentru etimologie, v. forma următoare.

nasúl „răutăcios, rău" (adv.): *nu fii nasúl; o să-mi meargă nasúl*. Der.: *nasuliu* „răutăcios, rău": *afacerea e nasulie* „a-

tanția e primejduită"; *nasuli* „a o păți, a încurca mai rău lucrurile": *a nasulit-o* „a pățit-o" (sensurile date de A. Graur pentru *nasulie*, *nasuli* după *Veselia*, *Pardon* etc. nu presintă garanție); *nasulii* „cărți de joc". Țig. *nasul* „răutăcios, rău". A. Graur (*l. c.*) înregistrează cuvîntul *nasol* cu aceleași sensuri ca *nasul*: „mauvais, mal, méchant", în plus „vieux, usé și, „cîteodată, „laid". Ca sens totuși sînt două forme cu totul deosebite: *nasol* înseamnă „urît", iar *nasul* „rău". Deasemenea A. Gr. dă ca sigură derivarea lui *nasol* din țig. *nasvalo*, cu toate că recunoaște că schimbarea vocalică (numai vocalică?) nu e ușor de explicat. Cred că explicația e următoarea: țig. *nasul* trecînd în vorbirea familiară curentă a fost simțit de Români ca derivînd din *nas* și pronunțat cu *o*: *nasol*, după *năsos*. Din aceleași motive s'a născut și o diferențiere de sens. La întrebarea ce înseamnă *nasol* mulți mi-au răspuns „cu nasul mare". In felul acesta s'a trecut dela noțiunea de „rău, răutăcios" la aceea de „urît". Pe de altă parte *nasul* a fost corect pronunțat în mediul mai restrîns al pușcăriașilor — de cele mai multe ori Țigani — și și-a păstrat și sensul primitiv. Nu este exclus deasemenea ca *nasul* să fi reintrat mai tîrziu în argou cu sensul originar după ce *nasol* își fixase astfel aspectul fonetic și înțelesul.

negustor „păgubaș, acela dela care se fură ceva".

nod „portmoneu". Cf. *potcoavă*. Asocierea a plecat, probabil, dela formatul rotund al portmoneului.

oaiă „prostituată".

oblon „ochi": *a trage cu oblonul* „a face cu ochiul". Cf. *felinare*, *plesnitori*.

observa „a avea bani": *observă?* „are bani?" Format prin derivație sinonimică plecînd dela *a vedea* (v. c.) „a avea bani".

ocarină „nas". Ocarina e un mic instrument musical a cărui formă a provocat metafora.

ochelarist e termenul cu care e denumit — în ironie — cel ce poartă ochelari.

ocoș „deștept". Cunoscut dialectal, în Ardeal, cu același sens. Ung. *okos*.

ortodox „prost". Termenul a luat naștere, probabil, în Ardeal și a fost dat de uniți ortodoxilor în sensul că sînt rămași în urmă.

os de curvă „zar".

otravă 1. „femeie urîtă și rea"; 2. „prostituată".

papagal „gură": *dă-i cu papagalul*.

papardos, v. *lapardos*.

papornuță „pălărie de paie". Cf. *rogojină, zimbil*.

paradi „a sparge": *a paradit purceaua și scroafa* „a spart tejgheaua și casa de bani". Der.: *paradeală* „spargere". Țig. *parav-, paraden, paravlo* „a sparge, a distruge".

paratrăsnet „tramvai". Asocierea a plecat dela producerea de scîntei electrice cînd tramvaiul e în mers.

parbriz „ochelari". Termen pătruns în argoul general din acela special al șoferilor.

pardesiu de scînduri „sicriu".

picior de porc „pistol"; *picior de porc mare* „pușcă". Astăzi expresia e aproape necunoscută de cînd revolverele automate nu mai au forma pistolului. Cf. fr. *pied de cochon* „pistolet", p. 97.

pili „a bea"; *pili (a se)* „a se îmbăta". Der.: *pileală* „băutură"; *pilangiu* „bețiv". Formele *piligiu, pilitor* citate de A. Graur sînt formațiuni proprii *Veselici*. Țig. *pi-, pilem, pilo* „a bea".

pincă „bani" < germ. *Pinke* 1. „corabie"; 2. „casiotă, farfurioară cu misele jucătorilor". E posibil ca termenul să fi pătruns prin idiș.

piposcă, pipoașcă „vagin". Dialectal circulă cu sensul de „organ genital al vacei".

pîrli „a înșela": *pîrlit la punct* „înșelat la timp".

pîrnaie „închisoare, beci". Dialectal *pîrnaie* e cunoscut cu sensul de „oală mare de pămînt". Printr'un proces de creațiune metaforică *pîrnaie* a primit mai întîi accepțiunea de „beci" și apoi pe aceea de „închisoare" în general.

pisoi „piesă de argint de 5 lei". E augmentativul dela *piesă*: *piesoi* > *pisoi*. *Pisică* înregistrat de Șt. Pașca (*l. c.*) e, probabil, diminutivul dela *piesă*: *piesică* > *pisică*.

piţule „bani". *Piţulă* e cunoscut în Ardeal cu sensul de „ban de zece creiţari".

plesnitori „ochi".

plisc „gură".

ploscă „poşetă". Der.: *ploscar* „pungaş specialisat în furtul de poşete". I. A. Candrea — în *Dicţ. encicl.* — înregistrează *ploscar* cu sensul de „pungaş precoce", iar Şt. Paşca *(l. c.)* îi dă sensul de „hoţ îndemînatic", interpretînd greşit un pasaj din *Realitatea ilustrată*, de unde a luat cuvîntul (v. p. 98).

polidor „pol". Termenul l-am auzit dela un Ţigan, puşcăriaş. Dacă ar avea o circulaţie mai extinsă, am putea presupune că e datorit unei încrucişări între *pol* şi *louis d'or*. Altfel nu ştiu cum s'ar explica terminaţiunea.

pont „locul unde se dau lovituri": *a vinde pontul; a pune şest la pont.*

pontoarcă „cheie"; *pontoarcă nasulie* „cheie falsă".

porumb „lanţ de aur". Asocierea e făcută cu ştiuletele de porumb.

potcoavă „portmoneu". Formatul unor portmoneuri a determinat cuvîntul.

prădui „a denunţa". Der.: *prăduealä* „denunţ": *i-a făcut prăduealä* „l-a denunţat". A. Graur *(l. c.)* înregistrează *prădui* cu sensul de „a schimba", ceea ce este inexact — informaţia o are dela Scîntee — şi propune ca etimologie ţig. *paruv-, paruvdo* „a schimba". E greu de admis ca din punct de vedere fonetic să se fi ajuns dela forma ţigănească la *prădui*. Afară de aceasta, sensul nu se poate explica dacă ţinem samă că *prădui* înseamnă „a denunţa" nu „a schimba". M'aşi gîndi la ţig. *purd-, purdem, purdo* „a sufla, a şuşoti", dacă nu aşi vedea ca piedecă aceeaşi depărtare fonetică. In schimb în ceea ce priveşte înţelesul se poate vedea uşor procesul semantic, plecînd dela „a sufla, a şuşoti".

prăji 1. „a înşela"; 2. a fura; 3. „a da, a condamna". *L-am prăjit* „l-am înşelat"; *i-am prăjit tufla dela căldurică şi i-am zulit şi moara* „i-am furat portofelul din bu-

zunarul dela piept și ceasul": *m'a prăjit „bărbosul" cu 5 coți* „m'a condamnat judecătorul la 5 ani".

presă „poliție": *a fi la presă*. Der.: *presar* „agent polițienesc".

prieten la 8 zile „prieten bun". S'a făcut o apropiare de fotografia „la 8 zile", care spre deosebire de cea „la minut" e bine lucrată.

primă „buzunarul din față".

priponi „a lega".

pupică „femeie de condiție proastă, prostituată".

purcea, *purcică* „tejghea". La Baronzi *purcea* „ladă"; la Scîntee *purcel* „portofel".

purcică, v. *purcea*.

puria „mamă" și *puriu* „tată". Țig. *puro*, *puri* „bătrîn,-ă".

răboașcă, *rubașcă* „cămașă" <rus. *rubaška*, idem.

răsai „popă". Țig. *rašai*. Schimbarea lui *ș* în *s* e datorită, poate, influenței cuv. *rasă* (haina preoțească).

rașpil „rachiu tare". *Rașpelul* sau *rașpilul* e o pilă pentru lemn. S'a zis *rașpil* rachiului tare pentru că arde, roade ca și pila.

rișniță 1. „stomac"; 2. „ceas de proastă calitate". *I-a dat un nasi la rișniță* „i-a dat un pumn în stomac".

rogojină „pălărie de paie". La Baronzi are sensul de „iapă".

rubașcă, v. *răboașcă*.

rablă stearsă „hoț prost și bătrîn".

saca „birje". Der.: *sacagiu* 1. „birjar"; 2. „biciclist".

șase: *șase, Nae, că s'a șucărit fraerul* „fii atent că te-a observat". E, probabil, o deformare din *șest* (v. c.).

satana „procurorul".

scăpa (a o ~) „a fura": *a scăpa laba*.

sculiu „sergent de stradă, agent de poliție".

scoarță „portofel". Cf. *coajă*.

scobitoare 1. „femeie slabă"; 2. „baston".

scroafă „casă de bani": *s'a 'nfipt la scroafă* „s'a repezit la casa de bani". Dacă *scroafa* e „casa de bani", înțelegem de ce „tejgheaua" e numai *purcea*.

scrumbie „cuţit".

semn „amanet" în expresia *a pune semn paltonului*.

şest 1. „atenţiune!, fuseţi"! 2. „observator, cel care pîndeşte"; *a pune şest la pont*. La Scîntee *şest* „taci". Termen onomatopeic (v. P. Ciureanu, *Bul. Philippide*, II, 207).

sexapilasă „femeie cu mult sex-appeal" <engl. *sex-appeal*. Cf. *arzoaie*.

sfat „palmă": *i-a dat un sfat*. De multe ori o palmă înlocueşte un sfat.

silcă, v. *vasilcă*.

şindeală, *şindel* 1. „lamă, cuţit"; 2. „tăietură, lovitură de cuţit": *i-a tras o şindeală*. A. Graur (*l. c.*) cunoaşte numai forma *şindel* cu sensul de „joc de copii cu cuţitul sau furculiţa". P. Ciureanu dă forma greşit, *şindrel*, şi o derivă din verbul *a şindi* (v. p. 99). Ţig. *šindelo* „cuţit, lovitură de cuţit".

şindel, v. *şindeală*.

şindi „a tăia": *i-a şindit crăcanii la bulan* „i-a tăiat pantalonii la spate". Ţig. *šind-*, *šindem*, *šindo* „a tăia".

siraria, v. *ciuria*.

şlengher 1. „batistă"; 2. „cravată". A. Graur propune ca etimologie ţig. *šelengero* „cordier, bride". M'am gîndit dacă nu ar fi germ. *Schlinge* „laţ". In Banat unde au pătruns multe germanisme e cunoscut *şlingărai* cu sensul de „panglică" (L. Costin, *Graiul bănăţean*, I, 194).

şme şi *şmecherie* în expr. *a vorbi la şme* sau *şmecherie* „a vorbi în argou".

soili, *suili* „a dormi". Der.: *soileală* „somn". Cuvîntul pare să fie ţigănesc. Etimologia propusă de A. Graur (*l. c.*), ţig. *sov-*, part. *suto* nu e convingătoare.

sostea, pl. *sostele* „izmene". Ţig. *sosti*, pl. *sostea*, idem.

spetează „haină, sacou". Cum s'ar putea explica sensul de „haină"? Să se fi plecat dela faptul că haina se aşează pe speteaza scaunului?

şpiler „escroc" <germ. *Spieler*, care pe lîngă sensul de „jucător" îl are şi pe acela de „înşelător la joc, trişor". Termenul a plecat din mediul jucătorilor de cărţi şi apoi

prin extindere a desemnat orice escroc. L. Costin (*l. c.*, 185) dă forma *spilăr* „bun jucător de cărți, rafinat".

spital „palton". La Scîntee „blană". Risc o explicație pînă se va da alta mai plausibilă. Cei mai mulți pungași nu poartă iarna palton, pentru că nu au avut sau și l-au pus amanet — *i-au pus semn* —, totuși fac pe „șmecherii" spunînd că nu au nevoie și își permit chiar să ironiseze pe unii dintre ei care și-au făcut rost de vre-un palton sau de vre-o blană. Aceștia sînt considerați șubrezi, bolnavi, avînd nevoie de ocrotirea unui palton — spital de circumstanță.

șprițui (a se) < *spriț*.

nea Stelian „prost". Cf. *gabor* care pe lîngă sensul de „agent de poliție" îl are și pe acela de „prost".

sticlari „hoți de bijuterii".

sticlete „sergent de stradă, agent de poliție". La Baronzi „dorobanț" și la Scîntee „gardian".

știuci „pantofi". V. expl. la *caracude*.

ștoagă „penis". Din *ștoi* (v. c.) + *ghioagă*?

ștoi „penis". Tiktin înregistrează *știoi* cu sensul de „rață de baltă". Ar putea fi o metaforă (ca *pasăre* cu acelaș înțeles).

șucar,-ă „frumos, bun". Cu sensul de „frumos" se întrebuințează mai mult la feminin: *femeie șucară*. *Șukar* înregistrat în *Adevărul literar*, 1922, 100, cu sensul de „scandal" în expresia: „husănu mi-a făcut un șuhar de s'au strîns toate caiafele" trebue interpretat ca avînd înțelesul tot de „frumos" în sens ironic: „mi-a făcut un frumos de s'au strîns . . . etc." Țig. *šukar* „frumos".

șucări (a se) 1. „a se boieri"; 2. „a se supăra"; 3. „a prinde de veste". *S'a șucărit gagica, nu mai înghite* „s'a boierit fata, nu mai permite". *S'a șucărit cu coarda* „s'a supărat cu amanta." *Șase, Nae, că s'a șucărit fraerul* „fii atent, că a prins fraerul de veste". Der.: *șucăreală* „supărare, prindere de veste". A. Graur (*l. c.*) consideră pe *șucări* ca un derivat din *șucar*, dar nu explică deosebirea mare de sens. Un derivat din *șucar* ar fi trebuit să însemne „a se face frumos" și mai departe „a se boieri". Numai acest din urmă

sens poate fi pus în legătură cu *șucar*. Pentru celelalte înțelesuri: „a se supăra" și „a prinde de veste" cred că trebue să plecăm dela țig. *šuklar-*, *šuklardem*, *šuklardo* „aigrir", fig. „dégoûter", care ar fi devenit *șuclărdi*. Noțiunea de „a acri, a se acri" e apropiată de aceea de „a se supăra", iar în ceea ce privește sensul de „a prinde de veste", acesta a reieșit din împrejurări pe care le evocă citatul amintit: *s'a șucărit fraerul*. *Se șucărește*, adică propriu zis, „se supără" pentru că „a prins de veste" că e furat. *Șuclărdi* și-a schimbat aspectul fonetic fiind influențat de *șucar* și de *șucări* „a se boieri".

suili, v. *soili*.

sulac „penis". În graiurile dialectale *sulac* are înțelesul de „organ genital" al calului, taurului etc.

șuriu, v. *ciuriu*.

sutar „100 lei".

șuti „a fura": *i-a șutit scoarța dela primă* „i-a furat portofelul din buzunarul din față". Der.: *șuteală* „furt"; *șutitor* „hoț". Țig. *šau-*, *šutem*, *šuto* „a pune, a băga". St. Pașca (*l. c.*) dă *șuti* < *șut* „fără coarne" (v. p. 98).

tabaroș, v. *tapardos*.

tăiuș „cuțit".

țambal „telegramă". Telegrama e bătută la aparatul Morse, care a fost apropiat de țambal.

tamje „afacere, pricină": *a fi în tamje cu cineva* „a fi în legături de afaceri"; *e în tamje cu șutiloarea* „e în vorbă cu hoața". Cunoscut dialectal cu același înțeles de „afacere, pricină, chestie". Sârb. *tamaša* (I. A. Candrea, *Dicț. encicl.*).

tapardos, *tapartos* „rachiu". La Baronzi *topardos* și la Scintee *taparnos*. A. Graur (*l. c.*) dă *tabardos* și îl derivă din țig. *tabardo* „rachiu", neatestat în dicționare, dar confirmat d-sale de un Țigan.

taparnos, v. *tapardos*.

tapartos, v. *tapardos*.

țărancă, *țărăncuță* „bancnotă de 500 lei".

telefoane „urechi".

tender „șezut". Tenderul e vagonul platformă din urma locomotivei.

timonie „nas". Termen marin însemnînd „cîrmă".

tiră „tovărășie, pază în timpul furtului": *ține-mi tira* „ajută-mi" (un pungaș adresîndu-se unui tovărăș).

tirșală „frică". Der.: *tirșelos* „fricos". Țig. *traš* „grije, frică". Cuvîntul a primit în romînește sufixul *-eală*.

țiță: *ceva țiță* „ceva bun".

țipi „futere". Termen întrebuințat în croitorie. Cu același sens *a pune ticul*.

topardos, v. *tapardos*.

topi (a se) „a fugi". Cf. *a se ușchi*.

torontal „șezut". Deoarece *bănat* — cu același sens — a ajuns prea întrebuințat, a fost înlocuit cu *torontal* (numele județului din Bănat).

trăgaci „revolver".

trăznitor „spărgător".

trînti „a aresta".

trocar „sergent de stradă". Termenul e cunoscut dialectal, desemnînd pe locuitorii din mahalaua Șcheilor (Brașov).

troleu „penis". Troleul e arcul elastic de metal care aduce curentul electric dela sîrma aeriană la tramvai.

trompă „nas". *A pus bicicleta pe trompă* „a pus ochelarii pe nas".

tuflă „portofel": *i-a scobit tufla* „i-a golit portofelul". P. Ciureanu dă greșit *tufli*.

tun „spargere, furt mare". *A trage tunul* „a face o spargere".

turna „a prinde, a aresta"; *m'a turnat cu fapt* „m'a prins asupra faptului".

țuțu „penis". Cunoscut ca nume de persoană (cf. *gogulică bărbosul*).

ulcică „cap".

ulube „picioare".

umfla „a aresta".

undără „100 lei" < germ. *hundert*.

urs sau *urs de Dorna* „desbrăcat, gol". La Baronzi *urs* „fecior de popă"; la Sefstec „contrabandist".

ursoaică 1. „amantă"; 2. „prostituată".

uşchi (a se) „a se duce, a fugi, a se furişa"; *Mă uşchesc la bombă ca să soilesc* „mă duc la gazdă să dorm". In Banat *a se uşti* „a se vîrî". Der.: *uşcheală* „fugă"; *uşchi!* „şterge-o". Ţig. *ušt-*, *uštilem*, *uštilo* „a se ridica". A. Graur (*l. c.*) înregistrează numai pe *uşchi (a se)* şi îl explică plecînd dela imperativul ţig. *ušti*. Explicaţia aceasta e întărită de faptul că acest imperativ există în argou: *uşchi!* afară de imperativul obişnuit *uşcheşte-o!*

vartă „tutun".

vasilcă, *silcă* „cap". Vasilcă e numit capul de porc împodobit cu panglici şi flori pe care îl poartă Ţiganii în ajunul Sf. Vasile colindînd pe la case. *Silcă* e o abreviere din *vasilcă*.

vast „palmă, lovitură". Ţig. *vast* „mînă".

vedea „a avea bani"; *văd* „am bani".

viţitoare cu coadă „cravată". Cf. *şlengher*, *zgalţ*, *zgardă*.

vină „penis".

vînător „conductor de tren". „Vînează" pe cei fără bilet.

vrăbii „sergenţi de stradă"; termen format prin derivaţie sinonimică (cf. *scatii*, *sticlete*).

vrăji „a vorbi"; *vrăjesc cu un cîţel* „vorbesc cu un avocat".

zdup „închisoare"; *a expedia la zdup*; *a căra la zdup*. Termen onomatopeic.

zgalţ „cravată". Cuvîntul e înregistrat de Rădulescu-Codin (*l. c.*) cu sensul de „nojiţă la opinci".

zgarchi în expr.: *zgarchi, ia-l la mişto* „vezi de el, ia-l la sigur".

zgardă „cravată".

zimbil „pălărie de paie". Cuvîntul e înregistrat de Tiktin cu sensul de „coş de papură". Cf. *rogojină*, *papornită*.

zotcă „faţă, gură": *i-a făcut boiangerie la zotcă* „l-a umplut de sînge".

zulă: a face — „a fura". Der.: *zuli* „a fura": *i-a zulit potcoava dela bulan* „i-a furat portmoneul din buzunarul dela spate".

E x p r e s i i

a încheia afacerea „a face spargerea".

a pune barbă „a minţi" (cf. *a se bărbieri*).

a cădea pe bec „a fi arestat" (comp. fr. *tomber sur un bec de gaz*; cf. *a se arde*).

i-a făcut băncuţa piesă se spune despre cel ce începe să se dedea la homosexualitate (*băncuţa* era altădată moneda de argint de 50 bani, iar *piesa* moneda de argint de 5 lei).

a face boiangerie „a bate pe cineva pînă la sînge".

a-i face bucata „a denunţa, a da de gol pe cineva".

a umbla cu bună dimineaţa „a intra pe fereastră dimineaţa (la furat)".

să-ţi faci burta saltea şi c . . . plapumă, e sfatul dat de deţinuţii mai vechi celui care intră pentru întîia dată în puşcărie.

a merge călare „a călători fără bilet de tren (pe vagon)".

i-a pus capac „l-a condamnat pe vieaţă".

a face o casă „a sparge o casă de bani".

a se face căruţă „a deserta" (v. *căruţă*).

i-a trîntit cercei la tancuri „l-a pus în fiare".

a face copii cu stînga „a face onanie" (cf. fr. *madame Lamain*).

a se da în fapt „a mărturisi".

a lua coşul foc „a fi însetat, a arde pe gît".

a scoate fum „a împuşca".

a o scăpa în găleată „a băga mîna în buzunarul altuia".

a sparge geamul „a deflora".

a gini marginea „a observa, a fi atent".

a avea gusagă „a i se năzări cuiva", „a fi cam într'o parte" (cf. *a avea sticleţi*).

a duce la icoane „a duce la poliţie".

instrumente musicale „unelte de spargere".

a duce cu iordanul „a induce în eroare, a purta cu vorba".

înjug'o „pleacă, şterge-o".

a face labă „a fura".

a stinge cuiva lampa: stinge-i lampa „lovește-l peste ochi".

a o lua din loc „a pleca repede".

a turna la Maica Paraschiva „a închide la Văcărești".

a da lovitura la lada cu maimuțe „a nu izbuti, a eșua".

a lua la mișto „a lua la sigur, a lua peste picior".

a face muzică „a plînge, a face scandal".

a face nuntă „a face scandal".

a da drumul la ploscă „a deschide poșeta".

a duce cu preșul „a duce cu vorba, a induce în eroare".

s'a urcat sifici la cap „s'a urcat sifilisul la cap". În medii mai culte se întrebuințează cu același sens expresia tradusă din argoul francez: *s'a urcat sisi la Sorbona* (în arg. fr. *Sorbonne* „cap").

vacă cu lapte „prostituată speculată de către „nene".

îmi vâjâie motorul „mă doare capul".

a îngropa de viu „a băga în buzunar ce s'a furat".

Unele expresii au fost citate la cuvintele respective.

Al. Vasiliu

GRAIUL DIN CLOPOTIVA

Ancheta dialectală pe care am putut-o face în cursul lunei august 1935 asupra graiului acestei comune din județul Huniedoara vine să se alătureze la aceea, cuprinzînd Țara Hațegului, pe care a publicat-o înainte de război Ovid Densusianu; d-sa a trecut și prin Clopotiva, de unde a cules cîteva texte.

Comuna aceasta, cu cele două cătune ale ei, *Lotur'en'i* și *Sașelu*, este așezată la poalele munților ce se lasă din masivul Retezatului (Vîrful Petreanu, 1898 m., Piciul, 1830 m. și Furcătura-Clopotivei, 1452 m.). Este o așezare de munte cu case vechi, ulițe strimte și întortochiate. Locuitorii sînt săraci, în majoritate. Locurile pe care le au pentru agricultură sînt insuficiente și cei săraci sînt nevoiți să cumpere porumb încă de pe la Crăciun. Se întrețin mai mult din creșterea vitelor. Aproape toți au vite la sălașele și stînile de pe munte.

Față de cei 1217 Romîni, streinii sînt în număr de 30, între care 12 Unguri și 15 Italieni. Italienii au venit înainte de război ca lucrători la o firmă de exploatare a pădurilor („Pecor"), care a încetat de mult să mai funcționeze. Sînt oameni scăpătați și nu se pot compara cu cei cîțiva Unguri din comună sau cu nemeșii înstăriți. Femeia Roza D'ețintí, cu care am stat de vorbă, mi-a spus că tatăl său Lorenzo de Giacinto a venit, ca și ceilalți Italieni, din nordul Italiei și se născuse la 1862 în Clant (Udine). În curînd vor fi desnaționalisați, întrucît copiii lor nu mai vorbesc între ei italienește.

Țărani din Clopotiva: Pătru Șjorogarĭ și soția sa Lucr'eța Ursu'a Șjorogarĭ

Tînăr (Alexandru Ion, 23 ani) purtînd gr'ebla și furkelu pe spate, mergînd la coasă, să-l facă clăie.

Portul: la bărbat — la femeie

1. *cqmașą*
2. *cureauă*
3. *izmen'e*
4. *iie* ţeamașă
5. *br'ebir'e*
6. *ui'el*
7. *fideri*
8. *ciupăviu'ea*, cirpă
9. *poale*
10. *catrință*

N'amez din Clopotiva: Ința Păsaş, 70 ani

Casă bătrînească a lui Pătru [Ebon] Hiva

Casă veche nemeşească (a familiei Făraş)

Casă nouă din Clopotiva (a lui Roman'escu Dumitru)

Sălaş şi şură pe Valea-cu-apă (un loc deasupra Clopotivei) ale lui Şorogarj Pătru Borcan

Bocşă pentru făcut mangal, pe valea Râului-mare (*La greblă*)

Fir'ez (al Luisei Bocşa)

Pisariţă pe Val'ea-cu-apă (a lui Şorogarj Pătru)

E de relevat că populația este în scădere dela 1900 încoace: la 1900 erau circa 1700 locuitori (dacă e să ne luăm după statistica dela 1900 a parohiei).

Clopotivenii sînt în majoritate greco-catolici. Sînt și cîțiva calvini; odinioară erau mai numeroși, avînd și o biserică veche. După război a apărut în comună secta baptiștilor; sînt vre-o 17 suflete.

Graiul din Clopotiva apare puternic influențat de cel din Bănat. Această influență se constată mai ales în alterarea lui *t* și *d*, urmați de *e*, *i*, trecînd la *ć* și *dź*, fenomen aproape general. Numai cîțiva bătrîni pronunță pe *d* + *e*, *i* ca *d'*.

Labialele, urmate de *i*, *ie*, nu sînt alterate, ca și în Bănat. Numai rareori se observă o ușoară iotacisare.

Influența Bănatului nu s'a extins asupra tuturor sunetelor. *D* + *ę*, *į* latin nu apare niciodată ca *dz*, ca în Bănat, ci ca *z*, dovadă că influența Bănatului nu poate să fie prea veche. Ea s'a întins însă repede.

Fonetică

Accentul

Cade pe antepenultimă în *curcúbătă* LIV; *Márea*; pe ultimă în *acolé*.

Vocale tonice

A. În *scămn* și derivatul său *scămn'iș* apare ca *ȧ* (intermediar între *o* și *a*, aproape de diftongul *ǫa*). Pronunțarea aceasta este, însă, rară (am întîlnit-o la Șiorogari Pătru și Vîrvoni Mareа).

În forma corespunzătoare vsl. *žali*, *a* e înlocuit cu *ę* și *ẹ*. *žęl'e* IX, *žẹl'e* XIV, XXXIII.

Sub influența lui *ea* din *mea*, *a* din pron. *ta* trece la *ę*: *tę* LXVII.

La verbul *răsăr'e* XIII găsim pe *a* tonic trecut la *ă*, sub influența formelor *răsări*, *a răsărit* etc.

Ă are, in citeva casuri, înaintea sa o resonanță de *i*, fiind pronunțat ca *iă*, atunci cind urmează după *l*, *r*. Cred că e o influență din Bănat. Exemplu: *pîrl'ău* LVIII. Aceeași resonanță o găsim și în *par'eu* = părău (cum l-am auzit la Cordoș Ioana, în expresia: *păslă par'eu*); aici *ă* a trecut la *e*.

E. Urmat în silaba următoare de alt *e* este rostit *ẹ*: *fẹtsel'e* XXIV, *gușẹtse* XLIII, *iubẹtse* VIII, *l'ẹmn'e* II, *lẹveș* L, *mẹsẹl'e*, *nuiẹl'e* IX, *pẹn'e*, *pẹstśel'e* LX, *rẹśe* XXXIX, *sẹśer'e*, *sẹmn'el'e* LXIX, *șẹptse* XLI, *vẹrdźe* II, *vior'ẹl'e* XL.

Trecerea lui *e* la *ẹ* are loc uneori și cind a doua silabă cuprinde pe *i*: *l'ipẹn'i* LX, *Tsẹn'ie* LXVII.

E s'a păstrat și după ce *e* final a trecut la *ă* (*ẹ*) după *ś*. *cęmẹșę*, *cęmẹșę* LXI, *cęmiẹșę* XIV, *mẹśẹpă*.

După *ș*, *ž*, *s*, *z*, *ț* trece la *ă* sau *ẹ*: *cocoșăi* XXXVI, *žẹy*, *pusăi* X, *trăsăptse* IV, *oțăl* XVIII.

După grupurile consonantice *tr*, *st*, trece de asemenea la *ă*: *trăbă* = trebue XX, *stăl'el'e* XLVI.

După *r* inițial, se aude ca *ẹ* în *rẹ* LXIX.

E latin + *n* apare ca *i* în *tsinăr* VIII.

Înlocuirea lui *e* cu *ă* în *dătse* = dete XXXV e datorită influenței formelor aceluiași verb care aveau un *ă* (*dăduį* etc.). La fel: *dădzei* XXXV.

I după *ș*, *ž*, *s*, *z*, *ț* trece la *î*: *pl.* *ngcęžîlă* V, *găsît* LXV, *tîrziu* II, *zîd* XV, *țîp*.

Același fenomen se întîmplă și după grupurile consonantice *tr* sau *str*, *ștr*: *cătrință*, *strîgă* XXXVIII, *ștrîmf* (cu pl. *ștrîmfi*).

Vocale atone

A apare ca *ă* în *hămbari* XLIX.

Ă protonic e deseori trecut la *ẹ*. Mai rar trece la *a*. Astfel: *bẹgat* XLIV, *bẹtrîn* XII, *bẹtut* VI, *cẹpẹtîiį* V, *cumpẹrar'e* XLIV, *grẹdzînă* XIII, *lẹpẹdat* XLIV, *nẹroca* VI, *pẹduria* VI, *pẹlẹrie* III, *pẹmînt* III, *pẹmîntu* XII, *pẹr'eț* XLIV, *rẹkită* V, *rẹtșită*, *sẹlaș*, *sẹrẹriță*, *supẹrită* V, *ẹzẹpẹr'e* III, *vẹzui* V; dar: *flamînz* XIX.

gasăsc I, *împaratăs* XIX, *operită*, *radasină* XLVI, *suparat* X, *vazui* X. foarte deseori și *ma* < *mă*: *ma 'ntr'eabă* I, *ma hodźin'it* X, *ma blastămă* XX, *să ma ardă* XX.

Deși posttonic, *ă* trece la *ą* (sau *a*) în *dupa*: *dupą muŕe*, XXIV, *dupa iel* XLIV.

În loc de *ă* apare *ę* în *Cręștun* XX.

După labială, *ă* trece la *o* în: *postaică* (= teacă de fasole), *porodăiț* (= pătlăgele roșii).

În verbul *rămîn'ea* e constantă schimbarea lui *ă* în *u*: *o rumas* XX, LXII, *or rumas* LXIII, *să nu rumîn'eștsi* XLVI.

E, după labiale, trece în mod normal la *ă*: *curcubătă*, *Păvălońi*, *păstă* (= peste) VI, *pă* (= pe) IV, XX; *pă*, fiind aton în frasă, apare și ca *pę*, *pa*: *pą Mantu* XLIII, *pa budźița* I, *pa fęśin'e* VIII.

În formele derivate dela verbul *a bea* găsim deseori pe *e* aton păstrat: *s'o cam îmbetat* LXII, *t-ai îmbeta* XLIV, *beuturil'e* XLIV.

După *ș*, *ź*, *s*, *ś*, *ț*, *e* trece la *ă*: *s'o ajăzat* LXVI, *țițăl'e* XXIII. În loc de *să* se aude uneori *sa* (prin trecerea lui *ă* protonic la *a*): *sa uită* VII.

Trecerea lui *e* la *ă* se observă și după grupurile consonantice *tr*, *st*: *dśintră* = dintre LXVI, *între* = între LXIII, *o trăbuit* LXX, *ma blastămă* XX, *dragostă* XXII, *stăźeri* = stejar, *vęstă* XXXII.

După *r*, apare *ă* în: *răformaț* LXI.

Sub influența vocalei *e* sau *i* din silaba următoare, *e* s'a păstrat, deși urmează după *s*, *ș*: *paser'e* VII, *ședźea* LXV.

Deși după grupul cons. *cr*, *e* se păstrează în: *crepa* XLVI.

E în loc de *ă* apare în *capet*, prin analogie cu pluralul *capete*: *capetu satului* (rostit așa de Marea Pavaloni).

E posttonic trece la *i* în cuvintele: *carpin* și *pr'ęsin* LXVII.

Aton în frasă, apare ca *i* în: *pintru* = pentru LII, *d'ipă* = de pe XLIV, *d'ipa* III, *pi la* XXXV.

I scurt final, după *ș*, *z*, sau după *m* (în forma *mi*), dispare: *ieș* XXVII, *śdz* LXVII, *să-m facă* III, *siulă mie nu m'o*

fase III, *că m'ai fost* XXXIII, *nu m'i ujudă* XIV, *m'i ujudă că nu m'o spus* XIV, *dragu m'i zocul* XXIII, *m'o trăzdătse* IV, *m'o 'ntrabă* IV, *îm un tr'șse* XL.

Î trece uneori la *u*: *curpatorį* (*curpatori*). Formele acestea mi-au fost spuse de Șiorogari Pătru și Flor'esc Oprița.

O. Găsim deseori cazuri de trecerea lui normală la *u* în: formele latine *m' acuperii* X, *o amurțit* LIX; comp. și *o cumpan'ie* XLIV, *ruman'iță* XXXVIII.

În adj. nehotărît *tot* apare foarte des ca *ă*: *tăt natu, tăt locu* VI, *tăt am spus* VII.

Același fonetism în *apăį* LV.

U. La articolul nedefinit apare de cîteva ori ca *o*: *on bit* XLV, *on moș* LIII.

Un rar exemplu de *u* final întîlnim în descîntecul din textul XLVI: *d'escintu io Sintsi Marii Mar'e*.

Diftongi tonici

Ea este păstrat în *peană* LX.

După *ș*, *ž*, *s*, *z*, *ț*, trece la *a*: *pisază* LIV.

În *mestacăn* apare redus la *a*, după *st*.

Cînd era final, s'a redus la *ę*: *așę dară* LXII, *așę* LXIX, *col'ę* IV, *carę* LXI, *să-ț mai dzę* XXXVI, *draguța mę* XXXIII, *n'am putsę* XVI.

În locul lui *ea* apare *e*, prin analogie cu pluralul, în adjectivul *țepen* LXII.

După *l*, *n*, *ea*, din cauza alterărei acestor consoane, este pronunțat deseori ca *ia*: *cl'ianț* LIX, *n'iagră* XLIV.

Ia apare ca *ię* în: *ię* (dela vb. *luа*).

Ie este redus le *e* în *obel'e* LXI și la *i* în *pir* = pier: *pir stăl'el'e pa seri* XLVI.

Ųa din verbul *a lua* apare și ca *oa*: *or loat* LXII.

Diftongi atoni

Conjuncția *ca*, fiind atonă în frasă, a trecut la *o*: *dże vez o ț-o fi deca* IV.

Ăų > *o* în *so* (= său), aton în frasă: *fratse-so* XLIV.

După consoanele care se iotacisează atunci cînd sînt urmate de *e*, *ea* trece deseori la *ia*: *badișia* I, *atunsia* LXXIII, *lumia* VI, *vr'ęmia* LXII, *pędurța* VI. Alteori apare ca *ę*: *atunsę* LXIX.

După aceleași consoane, și *ęo* trece uneori la *io*: *tși-om aștșepta* XXXIX, *dzi-o săptămînă* XLIII.

Ii, provenit din *ie* (= este), e redus la *i* și, fiind după *ț*, trece la *ă*: *ț-ă frică* XLIV.

Ieo apare ca *io* în *Iokim* XXVI.

Vocale în hiat

Hiatul *ău* este redus la *ău* în *n'icăur'ea* LXV.

I după *ș*, *ž*, *s*, *z*, *ț*, *st*, trecînd la *i*, hiatul *ie* devine după aceste consoane *ie*: *soție* XXXI, *pustiie* XXXI.

Hiatul *oă* apare ca *oo* și *oo* în: *doo* XV, *doo* XXV.

Găsim vocale în hiat transformate în diftongi, sau reduse la vocale simple:

ău > *u*: *dăinuntru* LII, *înuntru* LXIX
ie > *ie* și *e*: *pr'ętsin* LXVII
ii > *i*: *finoi* LXII

Asimilație, disimilație, proteză etc.

Asimilație. *Ă* (*ă*) nu a fost asimilat de *i* din silaba următoare în *răsip* XV, *rădzică* = ridică, *să rid'icară* XLIV.

Ă nu apare asimilat de *o* în *nărocu* XIII.

Ei apare asimilat în *ii* în numeralul *trii* XIV, XVIII, LXXIII.

E — *i* > *i* — *i*: *fișori* XIX
I — *a* > *a* — *a*: *paramidă* XX
Î — *ă* > *ă* — *ă*: *pănă* LXIII

Disimilație. *E*—*e* > *i* — *e*: *dzi dzemult* LXII, *dzi pe* IV, *dzi pi* = de pe.

Proteză. *U* este prepus în forma *ușcoală* = școală, cum l-am auzit rostit de Oprița Flor'esc; cred că e o influență a ung. *iskola*.

Epenteză. *Ă* e intercalat în *iescăl'e* (= iesle). Nu întâlnim epenteza lui *i* în *cin'e*, *min'e*, *pin'e*.

Epiteză. Sub influența cuvintelor latine terminate în *-ari* și *-ori*, mai multe forme streine cu terminația *-ar*, *-or* apar la fel: *hămbari* XLIX. Epiteza lui *i* se observă în *ieri*.

Sincopă. În *astară* (= astă seară) observăm căderea lui *ă*.

U cade în: *or vâzt* LXV.

I sau *e* apar nesincopați în: *dzir'eaptă* XL, *d'ir'ese* LXI, *d'er'egători* LXX.

Apocopă. Mai multe cuvinte presintă căderea vocalelor finale, ca urmare a întrebuințărei lor neaccentuate în frasă: *făr dzâ* XLII, *sin mi-l țină* VI, *sin nu știe* XII, *numa v'o doi* XVIII.

Consoane

Labialele, urmate de *e*, sufer o ușoară iotacisare, fiind pronunțate ca *pie*, *bie*, *fie*, *vie*. Acest fenomen e destul de redus în ceea ce privește labialele *p*, *b*, *f*, *v*. Numai *m* + *e* apare mai des trecut la *mie*. Pronunțarea aceasta e o influență a graiului din Bănat (o găsim și în Oltenia nord-vestică): *mietsec* (întâlnit la Oprița Flor'esc), *albie* LXI, *or putsea biea* XLIV, *să biea* XLIV, *dărăbie*, *iubieștse* IV, *dziu fie* (întâlnit la Oprița Flor'esc), *crăstăviei* LI (tot așa rostit de Marea Vîrvonj), *aviem* XLIV, *privieki* LIII, *viecol'ie*, *camiești'e* LVIII, *culmie* (întâlnit la Ana Para Itul), *doarmie* IV, *izmien'el'e* LVIII, *lumie* XXXVII, *numie* XXXVIII, *miea* XXVII, *miel'ițăm* LV, *mieri*, *mieri* (întâlnite la Pătru Siorogari), *miery* XV, *am miere* LXXIII, *oi trimiețâs* XLIV, *vr'emie* II.

P + *e* apare palatalisat (> *ke*) în *kepturi* LXI.

V > *b* în: *bihor'el dăe vînt* XLI.

M final, din unele cuvinte întrebuințate ca atone în frază, trece în *n* sau *ń*, înaintea unor cuvinte care încep cu o consoană (afară de labiale): *n'am dat* XXXV, *an gatăit* XLIV, *în rîl'ica* XLIV, *și-n grojeștse* XXXVII, *bçtaia-n ținț* XIX, *l-an l'ega* XLIV.

T și *d*, urmați de *e* sau *i*, apar alterați în *tse*, ***tsi*** și *dze*, *dzi*. Acest fenomen este o influență a graiului din Bănat și este foarte răspîndit: *aștseptat* X, *batse* VI, ***iubeștse*** VIII, *moartse* IX etc., *badzița* I, *dze*, *dzeialu* XI, *dzir'oaptă* XI, *gradzină* XIII etc.

Numai cîțiva bătrîni pronunță pe *d* + *e*, *i* ca *d'e*, *d'i*, dovadă că *d* a fost mai resistent. Rareori apare *t* + *e*, *i*, nealterat. Exemple: *bad'ia* XIV, *bad'io*, *băd'ițo* V, *verd'e* XIV, ***mintenaș*** LX.

D + *i* apare ca *ği* în cuv. *sogiț* LX.

N și *l*, urmați de *e*, *i*, sînt alterați în *n'*, *l'*: *min'e* XXXV, *n'emeși* LXI, *pomen'ească* XXXVI etc., *l'eagănă* XXXIII, *l'el'ița* XXIII.

Mai rar, și la cei care știu carte, *l* și *n* + *e*, *i* apar nealterați: *rușulia* III, *mine*, *spine* I.

În *niștse*, *n*, deși urmat de *i*, se aude mai mult nealterat: LXI.

N înaintea lui *i* în hiat este păstrat ca *ń*: *butońi* XLVII, ***capatińi*** V, *capatińi* X, *clańe* (întîlnit la Ion Roman'ese și Ana Para Ituł), *ińe*, *bodińi*, *Pavaloń*, *pietroń*.

N, urmat de *i*, dispare în cuvîntul *slăină* XXIX, *slăin'i* LXII.

În formele *în* și *un* este pronunțat deseori velar: *cl'i-oamba 'n apă* I, *în ișrînă* XII, *un om* VIII.

R + *e* trece de obicei la *r'e*: *floar'e* I, *petr'ec* XXXV, *pi-șoar'e* XXXV, *vior'el'e* XXXVIII etc.; însă ***peștsere*** LXV.

C + *e*, *i* apare alterat în *se*, *si* (influența graiului din Bănat): ***se-ai*** *pierdut* I, *siordeiță* XXXVI, ***siudă*** III, etc.

Sporadic în loc de *s* se aude *ĉ* (cf. Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 37): ***aĉela*** XI, *ĉeri* IV, *ĉetsină* (pronunțat de Ion Băroiu), ***ĉeva*** IV, *ĉimbru* LI, *ĉin'e* IV.

În cuv. *ragutse* observăm că *c* a trecut la *g*: *o sarasel'e ragutse* XVIII.

K + *e*, *i* (provenit în elementele latine din grupul *cl*) trece la *tše*, *tši*: *cur'ețši* LXXI (întîlnit și la Ioana Cordoș), *d-otšeșăi* XXXVI, *otšilor* VII, *rotši'e* XLVII, *rintšează* XLIII, *tšioloar'e* III, *urețše* LII.

Mai rar apare ca *t'e t'i*: *t'eie* pl. *t'ei* = cheie (pronunțat așa de Ion Padurean), *intid'e* = închide.

Ke, *ki* păstrat apare și mai rar: *cur'cki* (pronunțat așa de Ioža Fărcaș), *zenunke* LXI, *rukită* V.

Trecerea lui *ki* la *ț* în verbul *să 'nženunț* XL se explică prin analogia cu *ženunț*, pluralul subst. *ženunte* LXII.

G + *e*, *i* trece la *že*, *ži*: *cirl'iže* XLII, *înžer* IV etc.

G apare foarte rar: *gingrari* XVIII.

Căderea lui *g* în forma *mere* = merge (*mer* XXXV, *merșau* LXIV) e datorită influenței lui *cur'e*.

G + *e*, *i* trece la *dže*, *dži* (evoluție paralelă cu aceea a lui *k* + *e*, *i*): *džilău* (pronunțat de Ion Roman'esc), *džindžie* = ghindă (întîlnit la Pătru Siorogari), *džiufă* LXXIII.

J latin apare ca *ž*: *ažungă* VII, *ažunže* XII, *ažuns* XIV, *žocul* XXIII, *mo žoc* XXIII, *žos* IV, *žună* LIX, *žun'e* XII

S nu a trecut la *z* în *ovăs* = ovăz.

Z apare ca *ž* în *adăžimin'ață* (întîlnit la Marca Pavaloñi).

Z, provenit din *d* latin + *e*, *i*, nu apare niciodată ca *dz*: *frunză*. etc.

Grupuri consonantice

Mn este păstrat în *scamn*.

Grupul *mn*, urmat de *e*, *i*, pierde în cîteva cuvinte pe *n*: *dumeata* IV, *Dumiezău* XXXII, *tšemiță* LXX, *tšimiță* XLIV, *pimiță* LXII. Fenomenul acesta nu e general, deoarece găsim și *Dumn'ezău* XLVI.

Grupurile *pr*, *vr*, *tr* pierd pe *r* în cuvinte atone în frasă: *pea* = prea XIV, *v'o doi* XVIII, *cătă* = către XXVIII, LXV, *d'int'a lui țară* XVIII, *'nt'o grădină* XIII.

Nd + *e* este redus la *n'e* în adv. *un'e* VII.

Sb inițial trece deseori la *zb: zbirnită* XLIV, *zboari* VII.
St > *șt* în: *noaștše* LXI, *oaștše* XVI.

Asimilație, disimilație etc.

Asimilație: *v* — *f* > *v* — *v*: *virv* XVII, *virvu* XLII, XLVI.
Disimilație: *R* — *gr* > *l* — *gr*: *Tăl'igrad* XLIV.
N nu este disimilat în *manant* XX.
R dispare prin disimilație în: *potrii* LVI, *potr'ee.*
Proteză. Pronumele demonstrative *ăsta* etc. și articolul adjectival presintă un *h* protetic: *haia zi* XLIV, *hăl drag* I, *hăl dže džepartše* XXI, *hăsta* LXVII, *hęi bogaț* LXII.
Înaintea unor cuvinte începînd cu o vocală apare un *d*: *să nu mi-ț d-apuši* XL, *mi tše d-incalzasčă* XLI, *mięi d-otšeędi* XXXVI.
Presența lui *z* inițial în *zbiši* (= bici) se explică prin analogia cu unele forme care începeau cu *zb*.
Epenteză. *M* epentetic apare în: *boambă* XLVI, *boambele* (pl.).
În grupul *sl* din *țeste* s'a intercalat *c*: *țescle.*
În *pondžęală* (pl. *pondžęl'e*) constatăm presența unui *n* epentetic (l-am auzit așa dela Ioana Cordoș).
R apare în terminația lui *obišerį* LVII.
O epenteză curioasă e a lui *r* în *mqrținä.*
Metateză. *R* și *l* sînt metatesați în: *milžoc* XL, *milžocu* XX, *milžoašil'e* XLIV, *pol'ecru* LXVI.
Sincopă silabică găsim în cuvintele: *dingă* = de lîngă XLII, *pingă* = pe lîngă XV, *dumnoastă* = dumneavoastră.
Apocopă. *F* (*v*) final cade în cuv. *vir* XLIII.
T dispare deseori la verbul *sin* = sînt IV.
De asemenea *d*, în adv. *cin* = cînd II, LXX, la part. pres.: *plingin* XV, *vedin* XVI.
Din causa întrebuințării atone în frasă, *supt* pierde grupul *pt* final: *su* XLIV.
Apocopă silabică: *acă* LIV, *žumă dže sįas* LIV, *nimc* LXVI.

Contaminație. *Lăuntru*, pronunțat *luntru*, a influențat verbul *a intra*, de unde forma *luntru* (întîlnită la Oprița Flor'esc).

Morfologie

Substantivul

Treceri dela o declinare la alta. Sînt de decl. I[a]: ***brișiagă*** — briceag, *coabă* — cobe, *dragostă* XXII, *salcă*. De decl. a III-a: *ăn'in'e* = anin, *brăsir'e* LXXII, *dzindzie* = ghindă (întîlnit la Pătru Sierogari), *lobudze* — lobodă (auzit așa dela Ioăn Fărcaș), *peștere* LXV, *spine* I, *ți-țin'e* = țîțînă.

Numărul. Unele substantive feminine au pluralul în *i*: *muri* — mure XXXV, *pălani* LXII.

Terminația -*i* dela plural, după *ș*, *ț*, cade: *cămeș* LVIII, *priconiț*, *roțiț*, *ungiț* LX.

Aripă are plur. *ăripi* XLIV. Pentru *piță*, de notat plur. *pie* (LIV, formă auzită și dela Oprița Flor'esc). În loc de *aburi* apare rar ***abur'e*** XVI.

Articolul. Articolul nedefinit masc. sing. apare uneori ca *on* sau *(on)* XV, XX.

Articolul -*l* dispare de obicei. Dacă este păstrat uneori, trebue considerat ca o influență a școalei: *brumariul* IV, *gîndul* VII, *socul* XXIII, *murgul* XLIII.

Art. -*i* dela genitivul și dativul articulat al femininelor se contopește cu *i* anterior, iar după *ș*, *ț*, *z*, acest *i* trece la *î*: ***hornu țîmițî*** XLIV.

Articolul *lui* apare rareori după substantivele proprii masculine: *murgul Mantului* XLIII.

Articolul adjectival este: *hăl*, *ha* (cu pl. *hăi* și *hei*, la masculin). Ex. *hăl drag* I, *hăl dze dzeparte* XXI, *mama ța ha bună* XXXVIII, *hei bogaț* LXII.

La articolul posesiv observăm deseori lipsa acordului: un *măr dze-a lui* XLIII, *om d'int'a lui sat* XVIII.

Adjectivul, Numeralul, Pronumele

Superlativul absolut apare adesea format cu *tar'e*.

Pentru num. cardinal de relevat: *doo*, *trii*, *şasă*, *şeptše* XLI, *noo* XLV, *doisprezęše* XLII.

Numeralul nehotărît *v'o douį* = cîţiva: *v'o douį maroşi*, l-am auzit dela Marça Pavaloñi.

Pentru pronume voi cita numai formele caracteristice:

Pronumele personal. Pers. I[a] sg.: *ieu* XVII, *ięo* XXXIX, *io* XLVI, pl. *ęį* XVIII. În loc de *mi* se întrebuinţează *m'* (*ı*); *m'o zis* LXVII, *şiudă mie nu m'o fașe* III, *să-m facă* III, *nu m'i şiudă* XIV. Acusativul sg.: *la min'į* XX.

Pronumele de reverenţă: *dumeata* IV, *dumpastă* = dumneavoastră.

Adjectivul şi pronumele posesiv. Pers. I[a]: *mięu* I-III, *mięu* XLIV, pl. fem. *noaptše* LXI. Pers. a 2-a. Sg. masc.: *tęu* XLIV, fem. *tę* LXVII, pl. fem. *tel'e* XXXVII, *tęl'e* XXXVIII. Pers. a 3-a. Sg. masc.: *so*: *fratše-so* XLIV.

Adjectivul şi pronumele demonstrativ. Formele de apropiere: *hăsta* LXVII, *hasta* LX, *asta* LXVII. Formele de depărtare: masc. *hăla*, fem. *hała* XLIV, *aia* LXIV, pl. masc. *hăia*, fem. *hęl'ea* LXI, *ahęlea* (întîlnită la Opriţa Flor'esc). Pronumele demonstrativ compus: *hălălalt* LXII, pl. *hăialalţ* LXII.

Pronumele relativ. Pluralul lui *care* este *cari* XVII.

Adj. şi pron. nedefinit: *nime* LXVI, gen.-dat. *nimęrui* IX, *tăt* VI, fem. *tătă* LXV.

Verbul

Treceri dela o conjugare la alta. E de conj. I[a] verbul *seria* = a serie.

Reflexivul. Verbul *întoarșe* este întrebuinţat nereflexiv în expresia: *cin întoarsără napoį* XVIII.

Moduri şi timpuri.

Presentul indicativului. La unele verbe constatăm lipsa

sufixelor *-ez* sau *-esc*: *să dzepartă* = se depărtează, *scurtă* = scurtează XLIV, *suc* = suceşte LIV.

Verbele *a ţin'ea* şi *a ven'i* au persoanele 1^a^ şi a 2-a terminate în *n* şi *n'* : *ţin*, *ţin'i*, *vin*, *vin'i* X, XIX.

Pers. a 3-a sg. dela *a minca* este *mincă*.

Verbul *a ieşi* are pers. a 3-a sg. terminată în *ă*: *ieşă* XXVI, LX.

Presentul subjonctivului. Verbul *rumin'ea* (= a rămînea) are uneori la subj. pres. sufixul *-esc*: *să nu rumin'eştsi* XLVI.

Pres. subj. al lui *veni* are formele de singular: *să vin* XXVII, *să vin'i*, *să vină* XLI.

A dobori are pers. a 3-a terminată în *ă*: *să n'e doboară*, *să-l doboară* VII.

Pers. a 2-a sg. a lui *îndzenunkea* e *să 'ndzenunţ* XL.

Perfectul compus. Pers. a 3-a sg. a auxiliarului *avea* este *o* (provenit din *au*, care apare mai rar) şi pers. a 3-a pl. *or*: *clopotul în sus au tras* XLIII, *n'o fost* LXI, *tsi-o rupt* III, *or adzuns* XVIII, *or plîns* LIII.

Viitorul. Formele auxiliarului sînt: *oi*, *îi* (*îţ*), *o* etc.: *oi ven'i*, *tsi-ţ dzeparta* XXXIX.

Imperativul. Verbul *a feri* are imperativul format fără sufixul *-eştse*: *feri*.

Pentru *a veni* avem forma *vină* XXI.

În forma *duse-vă-ţ* observăm intercalarea pron. reflexiv *vă* în mijlocul verbului. Alături de forma aceasta, apare şi *duse-vi-ţ*, cu *vă* schimbat în *vi*, probabil sub influenţa formei de viitor: *v'iţ duse* = vă veţi duce. Ex.: *duse-vi-ţ dracului* LIX.

Participiul present apare mai totdeauna fără *d* final: *mergîn* LXII, *ducînu-să* LXII.

Participiul trecut al lui *vedzea* e uneori *văzt* LXV.

Verbe cu forme particulare:

fi. Ind. pres. pers. a 3-a sg. *îi*, *i* (*ţ-i*) XV-XLIV.

cur'e = a curge, a fugi. Ind. pres.: *cur'e* (de ex.: *cur'e făina*; *ploia cur'e* LIV); perf. simplu: *cursei* = fugii (*atîta*

curseį dupa vasi (Sînziiana Şiorogari): imperativul: *curi* = fugi (întîlnit la Marça Vîrvoúi), pl. *cur'eţ* LXII.

da. Perf. simplu: *dădzei*, *dădzeţ*, *dătše* XXXV etc. Subj. pres.: *să d'ę* XXVI.

lęa. Perf. simplu: *loseį* (formă întîlnită la Opriţa Flor'esc). Imperativul: *ię* (la fel cu pers. a 3-a sg. indic. pres. XX): *ię-ţ voie bună* XXXVIII.

męr'e = a merge. Ind. pres.: *mer*, *meri*, *męr'e* XI, XLVII, *mer'em* XV, etc. Imperf.: *mereau* LXIV.

mînca. Ind. pres. *mînc* etc. Subj. pres. *să mînc*, *să mînši*, *să mînše* etc.

ploįo = a ploua. Cond. pres.: *ar ploįa* XX.

putšea. Ind. pres. *poši* = poţi XIV.

trăbui. Ind. pres. *trăbă* = trebue XX.

usca. Ind. pres. *usc*. Subj. pres.: *să usc*, *să uşši*, *să ušše* LVIII etc.

A d v e r b u l. De relevat: *acó* = acolo LIV, *astară* = astă seară, *baş* „chiar, tocmai", *dęį-a-fętšea* „degeaba" I, *do* „aproape, aproape în intregime" (*i-a mai do omorît cu bătaia* LIII), *ię* „da", *înuntru* = înăuntru, *mintenaş* „îndată" LX, *n'icăur'ea* LXV, *n'icăiuri* XX = nicăeri, *o* = oare XXXVIII, *oar'e* = ori: *oar'e sînše să mi-l biei* XLIV, *pea* = prea XIV, *tăt*: *nu tăt batše* XIX, *un'e* = unde VII, LXVII.

P r e p o s i ţ i a: *cătă* = către XXVIII, *dingă* = de lingă XLII, *pă* = pe, *păstă* = peste VI, XLIV, LXXII, *su* = supt LXII.

C o n j u n c ţ i a: *că să* = ca să (*că s'o dai* XLII), *n'iše* = nici XVIII, XLIV, *o* = au (*dže vez o ţ-o fi čeva* IV).

I n t e r j e c ţ i a: *haįdă!* XLIV, XVIII, *uo* (*uo, taicuţul mięu* XLIV). Strigăte către animale: *šci*, *šci!*, *gutšiu*, *gutšiu* (la chemarea porcilor), *haţ*, *haţ!* (la gonirea lor), *džie*, *mă!* (cînd se mînă caii).

D e r i v a ţ i u n e a

Derivaţiunea substantivală. De remarcat următoarele sufixe: *-uc*, *-ucă* (pl.-*uši*); ex.: *laibăruc* (întîlnit la Marça Vîr-

voñi), *zăbr'elusi* XLI; -*uț*, -*uță*: *trocuț* LIV, *țsigynuță* = tigăiță (întîlnit la Oprița Flor'esc); -*uș*: *pr'etșin'eșuș* LXVII.

Derivațiunea verbală. Inaintea verbului *a uita* apare prefixul de origine sîrbească *za-* : *am zăuitat* LVI, *m'am zăuitat* (Marța Pavaloñi).

Inaintea verbului *a afla* apare prefixul *iz-*, dînd *izafla*. Prin căderea lui *i* inițial a rămas *a zăfla*. Ex.: *nu-l maį zăfleazi* XLIII; după cum se poate vedea chiar din acest exemplu, căderea lui *i* inițial a avut loc prin fonetică sintactică (din *maį izăfleazăˇ* s'a ajuns la *maį zăflează*).

Sintaxă

S u b s t a n t i v u l. După *milžoc* = mijloc, în loc de atributul subst. genitival, apare uneori atributul subst. cu prep. *dže*: *în milžoc dže ocol*, *milžoc dže grădžină* XL.

Uneori în locul complementului indirect în casul dativ apare compl. indirect cu prep. *la*: *tu taį mama la žun'insi* = tu le tai juncilor mama XLII.

V e r b u l. Verbul care urmează imediat după *a țsi* se pune la infinitiv: *o țsie purta* XXII.

P r e p o s i ț i a. Prep. *în* e întrebuințată cîteodată în locul lui *pe*: *taį-om aștșepta cu prînzu cald în masă* XXXIX, *d'e triį ori în zi* XIV.

Pă se întrebuințează în locul lui *în* în următorul exemplu: *il pun'e pă țsigan'e* LIV.

Lexic

E l e m e n t e l a t i n e. Remarcăm presența unor forme mai rare, care nu se mai întîlnesc decît în Bănat și Oltenia nord-vestică (și, uneori, în Țara Hațegului). *laór* = fuior de cînepă[1], *nat* = neam, rudă, *porcabă* = prună mai mică, *primeš* = despărțitură între cai în grajd, *sturi* = a nimici.

E l e m e n t e s î r b e ș t i: *baș* = chiar, tocmai, *călămac* =

[1] Etimologia lui nu e încă fixată, dar pare de sigur latin.

lemn pus deasupra osiei la căruţă, *do* = aproape, *įe* = de, *ațhia (a să)* = a se umfla la apă.

Elemente ungureşti. Sînt destul de numeroase, mai ales ca numiri de lucruri: *bădăic* = tuci, *almar* = dulap, *bocșă* = instalaţie de făcut mangal, *cepuț* = haină de luat în spate, *cerigă* = rotiţă, *cart* = cană de lemn, *coșie* = căruţă, *copîlnă* = groapă, *copîrșău* = coşcing, *dărab* = bucată, *dșiufă* = chibrit, *fedăeu* = glob la lampă, *fel'e* = cană, *telehorț* = crucea căruţei, *fințic* = cană, *fioc* = firidă, *firez* = ferăstrău, *fodori* = încreţituri la mînecă, *fogaș* = poliţă, cuier, *gușlei* = colac de nuiele care închide poarta ţarinei, *hărănșel* = clopoţel, *keje* = perie, *laboș* = cratiţă, *langir* = prăjină de stins focul, *lașcă* = tăieţei, *l'epedău* = cearceaf, *lever* = supă, *pîrlău* = trunchi de copac în care se spală rufele, *pl'eu* = gărnicioară de tinichea, *paf* = hîrdău, *șoruf* = şurub, *tan'erț* = farfurie, *tiglăzău* = fier de călcat rufele, *tăindău* = prosop, *tulseri* = pîlnie, *stoapă* = sticlă, geam, *vălău* = jghiab.

Numai două cuvinte arată stări fizice: *beteag* = bolnav, *bibă* = boală, viciu.

Elemente germane. Mai puţin numeroase, acestea prezintă o alterare mai mare decît cele ungureşti, ca urmare a faptului că nu provin dintr'un contact permanent: *bohmar-șină* = sfredel de găurit fierul, *brotag* = sac de pus pînea, la soldaţi, *glașe* = sticlă, *mașină* = maşină, *pac* = pachet, *papir* = hîrtie, *porodaică* = pătlăgea, *raspăl* = pilă de răzuit lemnul, *stăeangă* = drug de fier, *ștrof* = pedeapsă.

Unele au pătruns prin intermediul limbei ungureşti: *crumpen* = cartof (< ung. *krumpli* < germ. *Grundbirne*), *drot* = sîrmă (< ung. *drot* < germ. *Draht*), *raf* = şină de roată (< ung. *ráf* < germ. *Reif*).

Onomastică

Nume de botez

Femei:

Ana	Nica
An'ița	Aurel'ia
Anuța	Beti („n'emeșcańe")

Călăruța (nemeș.)
Clari (nemeș.)
Cr'eșt'ina
Ieva
Ion'ița
Iozéfa (nemeș.)
Loti (nemeș.)
Lucr'eța, Lucr'eția
Luiza (nemeș.)
Măgdăl'ina
Marça
Marinca
Marișca, Márișca (nemeș.)
Marița
Mariuca
Matilda (nemeș.)
Nel'i (nemeș.)
N'eslia
Neti (nemeș.)
Oprița
Orlenza
Paraskiva
Patruța
Roza
Roži (nemeș.)
Săbina
Sămfira
Silvia
Sîmziiana
Șara
Tița (nemeș.)
Tăiva
Veron'ica
Victoria
Vilma (nemeș.)
Vîrvára
Vița
Žofi (nemeș.)

Bărbați:

Adam
Americ (nemeș)
Antoniu
Arpad (nemeș)
Cároi (nemeș)
Corn'el
Elek (nemeș)
Flor'ça
Giula (nemeș)
Ianăș
Iokim
Ion
Iosif
Ioža (nemeș)
Iștfăn
Iust'in
Lăscuț
Loaioș (nemeș)
Mănasîie
Matéiaș
Mihai
Nandri (nemeș)
N'ela
Nuțu
Oanti (nemeș)
Pantăilie
Pătru
Pavel
Șandor (nemeș)
Șt'efan
Toad'er
Val'eriu
Victor
Žiga (nemeș)

Nume de familie[1]

Alecsoñi
Andželoñi
Avramoñi
Băbău

[1] La Cheptiva femeile își păstrează și după căsătorie numele de familie al părinților, pe care il pun inaintea numelui de familie al bărbatului.

Bărodi̯
Băujar'ean
Bernat
Bistr'ean (Bistri̯an)
Blidari̯
Bodi̯at (Boči̯at)
Bogăt
Boi̯au
Bora
Borcan
Bot'ea
Brăi̯lă (Braila)
Budău
Căldărari (Țigan)
Cioda
Cordoș
Crăči̯un
Crășovan
Curelari̯
Curi̯a
Dan'esc., Dăn'esc
D'eținți (Bolian)
D'il'ert'i̯a
Drăgin
Dumbravă
Fărcaș (nemeș)
Faur
Filan
Floar'e
Flor'esc
Foarće (Foarče)
Foua
German
Girgoći̯ (Girgoči̯)
Giuriță
Groza
Hand
Inășoni̯
Inči̯oni̯
Iul
Iuvăn'esc
Ivanc
Kiș

Lăscui̯
Leca
Lihodi̯
Lupu
Margău
Maruțăsc
Măturari (Țigan)
Medr'ea
Mezincodi̯
Mihailoni
Muntšean (Munt'ean)
Munt'i̯u
Murari̯
Niči̯
Nicul'esc
Obr'ežan
Olari̯u
Pădur'ean
Para
Păsconi̯
Pătruc
Pavaloni̯ (Păvăloni̯)
Pogan
Popa
Purčeloni̯
Rizmovean
Roman'esc, Ruman'esc
Rumîn'esc
Simon'esc
Socadi̯
Stoi̯a
Suči̯
Susan
Șioragari, Čioragari
Todoroni̯
Tomoni
Tot'eșt'ean, Totăeștšian
Trifuț (Moi̯, venit din Vidra)
Țimbalmoș
Țip
Ursinariu
Vasioni̯
Vizent'e

Vilc
Vîrvesc
Vîrvońi
Vlădońi
Volnońi
Zdrăncan
Zeaic[1]

Nume de oameni din sat găsite într'o condică a bisericei dela 1827:

Băbău
Băra
Bociat
— Brănut
— Cinda
Encion
Eneșon
Giura
Ilca
Iovănesc
Lihoni
Miculesc
Muntean
Păvălon
Pop
Romînesc
Sîrvesc
Suci
Țip

Nume ale nemeșilor
(de familie și botez)

Bora Arpad („Moģiar")
Bora Tița („Rumînă")
Boroñi Loaioș („Moģiar")
Budžiul Élek („Moģiar")
Cinda Roșca („calic: mumă-sa n'emeșoańe și tat-so Rumîn")
Fărcaș Joža („Rumîn")
Mun'ian Șandor („Moģiar")
Mun'iau Nandri („Ungur răformat")
Nići Ianăș
Nogi Élek („Moģiar")
Pălcău Caroi („Popistaș")
Pógan Joža Bogat („Rumîn")
Pógan Žiga lui Șandru („Rumîn")
Pógan Roži („Rumînă")
Pógan Americ („Rumîn")
Pógan Ganti lui Șamu („Rumîn")
Pógan Lujza („Rumînă")
Pógan Ișfan Bogat („Rumîn")[2]
Žofi lu Loaioș Boroñi („Moģiara")

---

[1] Numele oamenilor din sat mi-au fost comunicate, în majoritate, de Ion Munt'ean, 88 ani.

[2] Numele acestea mi-au fost comunicate de bătrînul nemeș Joža Fărcaș. Acesta denumește naționalitatea nemeșilor („Rumîn, Moģiar" etc.) după religie. Cei greco-catolici sînt „Rumîn'i", cei reformați „Moģiari".

Originea nemeșilor este controversată. Ov. Densusianu in *Graiul din Țara Hațegului* (p. 5-6) susține că sint Romîni ridicați de multă vreme de Unguri în clasa nobililor, drept răsplată pentru vitejia lor in luptele contra Turcilor. Cu vremea unii au trecut la Unguri.

Nemeșii, deși deosebiți ca port și nume de botez, de „Rumini", vorbesc totuși același grai ca și aceștia. Ca religie, ei au fost in trecut în mare parte reformați, ca și Ungurii, dovadă că au clădit o biserică a lor in comună. Cu timpul au părăsit credința reformată, devenind greco-catolici. Astăzi sint puțini reformați.

Ținind samă de toate acestea, cred că nemeșii, în mare parte, sint urmașii Romînilor ridicați de Unguri în clasa nobililor și amestecați cu familii unguresti din Țara Hațegului. Din momentul ce devenise nobili și nu puteau să se mai căsătorească cu vlăstare din familii de iobagi, ei s'au amestecat prin căsătorie cu Ungurii și astfel multe familii maghiare au fost romînisate, constituind încă o mărturie de puterea de asimilare a neamului nostru. Dela Unguri le-a mai rămas mîndria. Ei se consideră și azi nobili față de „Rumini". Căsătoriile intre nemeși și aceștia sint rare. Oamenii le spun „jupine".

Nume de animale

Cîni

Bălu (alb)
Cioban
Floricea
Grivei
Modran
Ursu
Zăgan

Cai

Br'azu (breaz pe frunte)
Murgu (negru)
Pișta
Stăjegu (negru cu alb în frunte)
Suru
Șinoș

Iepe

Roșca
Roza
Stăjuga
Vilma

Boi

Bodor	Moža
Jambur	Pajcu
Mișca	R'endžea (boi proști de pădure)

Vaci

Bužoara	Murguța (neagră)
Dăruța	Stăjana (albă pe cap)
Floar'ea	Vir'eana

Texte

Au fost culese dela aceste persoane:

Bărbați

1. Antoniu Pógan, 13 ani. Elev în cl. a VI-a primară. Vorbește aproape literar.

2. Ion Măruțăsc, 23 ani. Mi-a comunicat mai multe strigături.

3. Iokim Ivanc, 24 ani. Nu știe carte.

4. Pătru Șiorogari, 27 ani. Știe carte. Om vioi.

5. Ion Băroni, 29 ani.

6. Ion Dan'esc, 31 ani. Știe carte. E proprietarul unei mori pe o derivație a Rîului-mare.

7. Ioža Fărcaș, 73 ani. Nemeș bogat.

8. Lăscuț Drăgin, 73 ani. Știe carte. E un bătrîn sătos.

9. Pantăilie Liboni, 78 ani. Nu știe carte. E cel mai bătrîn dela care am făcut culegeri.

Femei

1. Lucr'eța Braila Șiorogari, 17 ani. Are patru clase primare. E soția lui Pătru Șiorogari.

2. Ana Para Itul, 20 ani. Nepoata bătrînului Ioža Fărcaș. Fata lui Itul, nemeș, ginerele lui Ioža; căsătorită cu Para. Știe carte.

3. Ion'ița Faur, 25 ani. Știe carte.

4. Paraskiva Totsceștăcan, 26 ani. Știe carte.

5. Paraskiva Cordoș Padurean, 35 ani. Țigancă. E soția lui Ion Padurean, fierar țigan.

6. Ioana Tomoni Borcan, 41 ani. Nemăritată. Nu știe carte. Dela această femeie a cules texte și Ov. Densusianu *Graiul din Țara Hațegului* (p. 162): pe atunci avea 17 ani.

7. Simzijana Șiorogari, 46 ani.

8. Oprița Flor'esc, 51 ani. Nu știe carte.

9. An'ița Bojan, 60 ani. Nu știe carte. Soția lui Lăscuț Drăgin.

10. Simzijana Simon'esc, 72 ani. Nu știe carte. Descîntătoarea satului.

11. Bocitoare: 1. An'ița Bŏjan, 60 ani
2. Cr'eștšina Bogăt
3. Ioana Cordoș, 57 ani
4. Ioana Gîrgoși
5. Șara Hand, 60 ani
6. Anuța Zęáic, 56 ani

Doine[1]

I

Trandafir cu cl'ioamba 'n apă,
Badźia la puntše m'aștšęaptă
Și m'aștšęaptă și ma 'ntr'ęaba :
— Šę-ai pierdut tu, mîndro dragă !
— Dźi-a-fetšęa, badźio, ma 'ntr'ebi.
Šę-am pierdut nu mai găsăsc,
C'am pierdut, floar'e dźe mac.
Pa badźița mieu hăl drag.
S'am pierdut floar'e dźe spine,
Pa badźia dźin sat cu mine.
Lucr'ęța Braila Šiorogari, 17 ani.

II

— Foaje verdźe spic dźe grîu,
Spun'e, mîndro, cîn să viu.

[1] Am intrebuințat aceleași semne ca și Ov. Densusianu în *Graiul din Țara Hațegului*. In plus: *n* = n velar.

Maj dže vr'emjcor maj tîrzîu?
— Nu ven'i sara dže vr'emje,
Că barbatul ľaše ľ'emn'e;
Vino pi la mjozul nopțî,
Cîn barbațî dorm ca morțî;
Vino pi la mjez dže noaptše,
Cîn barbațî dorm dže moartše.

Aceeaşi.

III

Bužulin di pa izvor,
Nu ma blastama să mor,
Că nu-s vina numa jeu
Şi-i vina şi Badžju mjeu,
Că tši-o rupt džiia pamînt,
Să tše puni 'n palarie,
Ca să-m facă şiudă mie.
Şiudă mie nu m'o faše,
Că tši-oj pun'e în tšjolpar'e
Şi m'oj duše 'n şazatoar'e.

Aceeaşi.

IV

Col'e žoe în poienița
Frumos doarmje o copiliță,
Vin'e-un voinišel dzegrabă,
M'o trezeştše şi m'o 'ntrabă:
— Čin'e jeştši, Natal'io dragă?
Jeştši fată, orj mqritată,
Orj înžer džin čerj picată?
— Nu-s fată, niši mqritată,
Niši înžer džin čerj picată,
Jeu sînt floar'e dži pe mar'e,
Čin'e ma jubieştše moar'e.
Că m'o jubit un bajat,
Dže tr'ej orj o l'eşinat.
Jubieştše-mă dumneata
Dže vez o ţ-o fi čeva.
Foaie verdže florj domn'eştši
Du dumneata čin'e jeştši!
— Jeu sîn brumarjul šel mar'e
Še cadže toamna pi floar'e.

Ana Para Iluj, 20 ani.

V

Măj bad'iţo, păr lăjan,
S' usară lăj-am așĭšoplul.
Văzuj, bad'ĭo, că nu vin'ĭ,
Pusăĭ dorul căpătăĭ
Şi răŭ mă mai hodzin'ij;
Ş' alt'a-s dzo năcăzită
Cită frunză 'nt'o răkită,
Ş'alt'o-s d'e supărată
Cît frunză pă žos picată.

Iokim Ivanc, 24 ani.

VI

Doamn'e, nu batšo lunja
Cum ai bătut păduria. —
Mînă, badžio, boi bin'e! —
Scump je, Doamn'e, norocu,
Nu răsar'e 'n tăt locu
Şi răsar'e păstă mar'e, —
Ş'aşa-i răŭ ş' aşa nu-i bin'e,
Că nu-i badžia lîngă min'e! —
Al'es îi la šin'e-l ar'e;
Şi răsar'e la fîntînă, —
Ş' aşa-i răŭ ş'aşa nu-i bin'e! —
Al'es îi la šin să-l ţină
Şi răsar'e păstă drum,
Al'es îi la šin'e-i bun.

Ion'iţa Faur, 25 ani.

Cintec leinăţean

VII

Gîndul tojeu pă un'e zboară
Nu-i paser'e să-l doboară;
Gîndul mjeu pă un'e umblă
Nu-i paser'e să-l ažungă.
Tăt am spus ošilor mjei
Să nu fie lacomoş
După oamen'i dzi-aj frumoş.
Jeu l'e-am spus şi nu m'ascultă,
După om frumos sa uĭtă.

Paraskiva Totšeştšian, 25 ani.

UNIVERSITY LIBRARY

VIII

Șin'e-i tșinăr și iubeștșe
La șe sa mai spovedžeștșe?
Fost-am tșinăr ș'am iubit,
Dar nu m'am mai spovedžit.
Iubeștșe, mîndro, iubeștșe
Și bin'e tșe socotșeștșe.
Nu iubi pa fieșin'e,
Că tșe fașe džc rușin'e,
Și iubeștșe uñ om frumos,
Să-ț fie n'iamu țalos.

Pătru Șiorogari Borcan, 27 ani.

IX

Doamn'e, nu da nimęrui
Ca mie și codrului:
Codrului i-ai dat verdžață,
Mie amară viață;
Codrului i-ai dat nuięl'e,
Ieu să trăiesc tot cu žęl'e;
Codrului i-ai dat bužor,
Ieu să trăiesc tot cu dor.
Doamn'e, la in'ima mięa
Iestă un rîu ș'o fîntîn'ęa,
Fîntîna-i boală džo moartșe,
Rîu l'e spală pă toatșe.

Ioana Tomoñi Borcan, 41 ani.

X

Busuioc mașiul'iat,
Nu fi, badžio, supărat,
C'asară tși-am aștșeptat.
Dacă vazui că nu vin'i,
Pusei doru căpătîi.
Cu žęl'ea m'acuperii,
Doamn'e, rău mă hodžin'ii!

Aceeași.

XI

Pă džialu cu fuăcțăl
Mer'e doru mărunțăl.

— Un tśe duśi, doruțul'e?
— La tsin'e, puiuțul'e.
Mult ma mir dže aćela,
Dže carį nu știe cînta,
Cum îș duśe viața.
Că și ieu cînt cum mer'eu
Și džestul o duc dže gr'eu.

Aceeași.

XII

Busujoc cr'escut în jarbă,
Rău îț stă, žun'e, cu barbă.
Busujoc cr'escut în fîn,
Rău îț stă, žun'e, bătrîn.
Gura-ț paśe, barba 'mpunže,
Dže urît îț poate-ažunže.
Śin nu știe śe-i urîtu
Să nu-l mai răbdže pămîntu!

An'ița Boian, 60 ani.

XIII

Ardă-l focu noroću,
Nu răsăr'e 'n tăt locu,
Numa răsăr'e pă val'e.
Al'es îį cu śin'o-l ar'e;
Și răsăr'e 'nt'o gradžină.
Al'es îį cu un s'al'ină.

Aceeași.

XIV

Frunză verd'e majorană.
Mi s'o dus bad'ia cătană.
Nu m'i śiudă că s'o dus,
M'i śiudă că nu m'o spus
Să-mi fie dat gură dž-ažuns.
Ma suiį înt'un măr dulśe
Să văd bad'ia cum să duśe
Cu cămeșa n'espălată
Și gura n'esărutată.
— Întoarśe-tśe, bad'io, napoi,
Că cameșa oį spala-o
Și gura oį săruta-o.

UNIVERSITY LIBRARY

— D'i-aj fi, mindro, 'n d'jal la crușe,
D'e trij orj In zi m'aș dușe,
Da eșșsi, mindro, pșa d'eparțșe,
Nu poșj ven'i să-ț dau carțșe,
Carțșe 'n patru cornur'el'e,
Scrisă cu dor și cu ȧșl'e.

Sinzjana Sjmon'esc, 72 ani.

XV

Cît îi Vîrșețu d'e mar'e
Numa dșo drumuri ar'e,
Numa dșo ping' on zid,
Pordosîțșe-s cu nasip.
D'e mierg cățan'el'e rînd
Și mșjcuțal'e plîngin.
Intoarșe-țșe, maica, napoi,
Nu maj plînșe după noi,
Nu știi un'e mer'em noi:
Nu je iarbă, n'iși nu-j nallă,
Numa sînșe pănă 'n barbă,
Sînșe d'e-a Muscanului
Pănă 'n coama calului.

Aceeași.

XVI

Bațșe vîntu, rău s'aud'e
Un'e sînt abur'e mulțșe,
N'imic n'am puțșe cunoașțșe,
Că-i d'i-a Franțuzului oașțșe,
Ven'in cu armele 'n mîn'i,
Să n'e bațș la razboj,
Să n'e doboară pă noj.

Aceeași.

XVII

Cîntă cucu 'n vîrv d'e munțșe,
Ieu zisăj că cîntă mie,
Da iel cînt' a cățan'ie.
Cucu cîntă la vojn'iși,
Cari să duc d'î p' aiși.
Să spună mîndri d'e loc,
Să nu poarțșe busuioc,
Că în Bozn'ia-i mar'e foc;

Să nu poartše vior'ęl'e.
Că în Bozo'ia-i ma're zęl'e.

Aceeaşi.

XVIII

O, sęraśel'e ragutše,
Tot tr'ecură păstă muntše.
Or azuns la o pędur'e,
Hajdă joi să mînšo mur'e.
Auziră puştšil'e,
Tunuril'e fulżerin,
Puştšil'e ouăl ploin.
Cin întoarsără napoi,
Ven'iră numa v'o doj.
Cin îs pin Crajova 'n val'e,
Tr'ec trij ginerari cęlar'e,
Cu trij sutše d'e cętan'e.
Numa 'ndată strigă „brava",
Fišiori pică ca pl'iava;
Numa 'ndată strigă „huza",
Fišiori pică ca frunza:
Pică unu, pică doi,
Pic'o sută d'intră noi;
Pică doj lîng'o cęrar'e
Şi l'e ziśę-o fată mar'e
Să l'e țînă lumina.
Vin'ę-un ginęrari cęlar'e:
„Stînże-i, fată, lumină,
Că ţ-oj stînza viața".
La cętană aşa-i bin'e,
Să moară 'n drum ca un cîn'e:
N'are lumină d'e sțu,
N'iśe om d'in satul său;
N'ar'e lumină d'e șiară,
N'iśe om d'int' a lui țară;
Nu-j-o lumină d'e stat,
N'iśe om d'int' a lui sat,
Că mormîntše-s tufel'e
Şi crušil'e puştšil'e.
Pă rînduri d'e tufe mari,
Tăt mormîntše d'e husari;
Pă rînduri d'e tufe miśi,
Tăt mormîntše d'e voinîśi.

Aceeaşi.

XIX

Împaratše, împaratše,
Pun'e paše, nu tăi batše!
Nu mai ai fišori pă satše,
N'iše hain'e. 'mpaturatše!
Că d'e cîn bataja-n țin'i.
Or ramas satše pustîni
Şi copii saracuț,
Umblă flaminz şi d'esculț.

Aceeaşi.

XX

Cîn leganʼior ma l'ieguna,
Rău maica ma blastăma
Să ma ardă soar'el'e
Pă milžocu cîmpului.
Da să ma fi blăstămat
Să ma ardă soar'el'e
Pă milžocu cîmpului,
La coarn'el'e plugului.
Vin mîndr'e cu prînzuri bun'e.
La min'i „bun lucru" ar spun'e
Şi m'ar ven'i mîndruța.
La min'i „bun lucru" ar da
Şi la griu i-ar d'escînta:
„Să tše faši. griul'e. faši.
Să stai bin'e la tajat,
Ca mîndra la sarutat.
Să stai bin'e la 'mblatšit,
Ca mîndruța la iubit,
Că cu drag tši-om sašera
D'imin'ața pă racoar'e,
Sara pă rază d'e soar'e,
D'e tši-om faše stog la prag
Şi tši-om îmblatši cu drag;
D'e tši-om faše moară 'n vînt
Şi tši-om mašina marunt;
D'e tši-om šern'e prin sprînšen'e
Şi tši-om framînta în'el'e
Şi tši-om mînca cu plašer'e;
Da aşa cu lacrămi gr'el'e!
D'e un'e calaca pl'iacă,

Į-o rumas casa sęracă;
D'e un'e cętana vin'e.
Į-o rumas casa pustîn'e;
Pă un'e cętana umblă,
Nu i să mai faśe umbră,
Numa soar'el'e o pripęşśe,
N'icăiuri nu hodîn'eşśe.
Ię pușea 'n peramidă
Şi 'n beoțaguri nu ie pită.
O sęraca cętană,
Cîn îi vin'e porunca,
Cum d'esculță opinca
Şi 'ncalță papucu
Şi ię drumu d'i-a-lungu!
D'i-ar ploia ploaia cu vînt,
Trăbă să fie la rînd;
D'i-ar ploia ploaia cu soar'e,
Iel nu ar'e sărbătoar'e;
N'avu Paştśi, n'avu Cręśiun;
L'e mîncă umblîn pa drum;
N'avu Paştśi, n'avu Rusal'e;
L'e mîncă umblîn pa cal'e.

Aceeaşi

S t r i g ă t u r i (Tăiutśituri)

XXI

Badźiu mieu hăl dźe dăparte,
Vină cal'ea źumatalśe!
Źumatalśe o vin şi iou,
Ca să nu-ț cadă cu gr'eu.

Lucr'eța Braila Şiorogari, 17 ani

XXII

Frunză verdźe ca iarba,
Uşurică-i dragosta
La śin'e-o știe purta.

Aceeaşi.

XXIII

Dragu m'i źocul dźe doi
Şi Pel'ița la război.
Sśimbărăi cu ițel'e,
Iou mă źoc cu ițăl'e.

Ion Mărolśăe, 29 ani.

XXV

Doru şi omu frumos,
Al'ea doo mă pun żos;
Doru şi omu ca min'e,
Al'ea doo mă pun bin'e.

Acelaşi.

XXVI

Mîndra mįea, mîndră otşįană,
Ięsă sara la pojană
Dup' un fir dźe burujană,
Burujana macului,
Că s'o d'ę bạrbatului;
Burujana la mạcuţ,
Că s'o d'ę la un dragut.

Ịọkim Ivanc, 24 ani.

XXVII

Mîndra mįęa cu otşi mişį,
Şę ma faşį să vin p'aişį!
Mîndra mįea cu casa 'n colţ,
Ịeş afară dacă poţ;
Dacă nu şi nu şi nu,
Sạrută-mă şi tşe du;
Sạrută-mă dacă-ţ plac,
Dacă nu, sila nu-ţ fac.

Acelaşi.

XXVIII

Fata car'e-į însinsă rău,
Cu buricu cătă-a mįeu;
Fạta car'e-į însinsă bin'e,
Cu buricu cătă min'e.

Acelaşi.

XXX

Fost-ai, mîndro, cîn ai fost
Şi dźe dulşe şi dźe post
Ş'ai rạmas un lucru prost.

Acelaşi.

XXXI

Ş'aşa-m vr'ęu dușman'i mie
Să-m vadă casa pustíe
Şi pă min'i făr d'e soţie,
Mult să dai, mîndră, să n'ai!

Acelaşi.

XXXII

Supt o tufă apl'ecată,
Stă majcuța supărată,
Cu fata n'emăritată.
Toţ rugîn pă Dumńezău,
Să-i aducă-un ţandălău.
Ca să ĭasă vęsta 'n sat
Că fata s'o măritat.

Pătru Şiorogarį Borcan, 27 ani.

XXXIII

Mîndro, ţîcă galbenă,
Doru tău mę l'eagănă
Şi mę l'eagănă frumos
Să nu cad dzin l'eagăn ĵos;
Şi mę l'eagănă cu ĵęl'e
Că m'ai fost draguța mę-r'e.

Acelaşi.

XXXIV

Hop huza, c'o dat frunza,
Să ţucăm la fată buza!

Acelaşi.

XXXV

Pi la noi pi la paduri
Mor fętęel'e după muri
Şi fęciori dupa nuięl'e
Şi-ş petr'ec ziua cu ięl'e.
Dădźe Dumńezău uń vînt.
Trîntşi fata la pămînt.
Ięu fusăi copil milos,
Mę dădźei pi fată ĵos.
Ięu m'aň dat că m'o fost drag,
Ięa m'o prins dzi după cap.

Dătśe Dumiezău un soar'e,
Să sculă fata 'n pišioar'e.
Să dusă la bobitoar'e,
Să vadă śe-i mişcă 'n foal'e.
Bobitoar'ea aşa-i spusă:
„I-o gongiţă ş'o meniţă.
Astăz, min'e, śer'e ţiţă;
O gongiţă cu pišioar'e,
Astăz, min'e śer'e ţoal'e"

Acelaşi.

XXXVI

Bocete

Bocetul zorilor

Cocoşăi dźin gai.
Dźin poartă dźe rai.
Să mi-ţ pomen'ească,
Dragă sora noastă.
Că ş'o adormit [1]
Somn n'epomen'it.
Şî iei să-ţ mai dźç
Śiordźiţă dźe vaśi
Şî viţăi alaśi.
Şî iei să-ţ mai dźç
Śiopor'el dźe oi
Şî mięi d-otśeşăi.
Şî nu l'i-s pă dar'e
Şî l'i-s pă rąbdar'e.

Bocitoarele: An'iţa Bojan, 60 ani
Zęaic Anuţa, 56 ani
Cordoş Ioana, 57 ani
Cr'eşlśina Bogăt
Gîrgoś Ioana.

XXXVII

Bocet de dimineaţă

Florišică dźin grądzină,
Draga noastă dźe vešină

[1] Cînd cîntă, pronunţă: *adormitu*, *n'epomen'itu*.

Să nu tśe duşi supărată,
C'a tău soţ iară tśe-aştśeaptă
Şi s'o da a tśe 'ntraba-r'e
Că śe-i fac ficuţil'e,
L'e-am lăsat străin'e 'n lumje,
Fără mumă, fără tată,
Parc'or răsărit dźin piatră!
Draga noastă, sora noastă,
Ia mai rupe şi-n grăieştśe
Bar'em doo tr'ei cuvintśe
Dźi-al'e tel'e dź'el'e blîndźe!

Aceleaşi.

XXXVIII

Bocetul dinaintea plecărei la cimitir

Strigă moartśea la fer'eastă:
   Ia ieş, drago, păn afară!
— Stai, moartśe, nu mă grăbi-r'e,
Că nu mă poşi dźesparţî-r'e,
C'am avut o mamă dragă
Şi n'o poşi lăsa, că-i slabă.
Şi mai am tr'ei fiśe 'n lumje,
Nu l'e mai aud dźe numje.
— Ia ie-ţ, drago, voie bună,
Dźela soar'e, dźela lună,
Dźela mama ta ha bună,
Dźela fir dźe vior'el'e,
Dźela tr'ei ficoţ' a tăl'e.
Ia ie-ţ, drago, ziua bună
Dźela fir dźe ruman'iţă,
Dźela mujeri dźin ul'iţă
Şi, drago, dźela veśin'i,
Căci la noi nu mai vin'i!
Să tśe duźi pi la nanaş-u [1],
Să l'e spun'i c'acum mă las.
Un'e, dragă, ţ'ai plecat-u,
Dźe-aşa frumos tśe-ai gătat-u!

---

[1] Cînd cîntă, adaugă la cuvintele terminate în consonantă un -u, iar la cele terminate în vocală un -r'e.

O la tîrg să-ţ cumperi vaşi?
În pămînt gunoi tše faşi!
O la tîrg să-ţ cumperi boi?
În pămînt tše faşi gunoi!

Şara Hand, 60 ani, şi alte 12 bocitoare.

XXXIX

În casă, înaintea plecărei

— La noį, drago, cîn maį vin'i?
Noi, drago, tši-om aştšepta-r'e
Tot cu prînzu cald în masă
Şi cu apa ręše 'n vasă;
Prînzu 'n masa s'o raši-r'e,
Apa 'n vasă s'o 'ncalzi-r'e.
Tu, drago, n'oi mai ven'i-r'e!
Tu, drago, tši-i dżeparta-r'e
Un'e 'nfloar'e še-i pe lumie;
Nu mai vin'į pînă-ţ šerju!
Un'e 'nfloar'e tąmîita-r'e;
Nu mai vin'į pînă-i lumia-r'e!
— Ieo atunši oi maį ven'i-r'e,
Cîn o cr'ęştše iarba 'n casă,
Să dżęa cu spicu dże masă!

Aceleaşi.

XL

În drum spre cimitir

— Dragă sora noastă,
Ia să-ţ fię-amintše
Pă cal'e nainte,
Că ţ-o mai ieşi-r'e
Maica Domnuluį,
Zoe lu al 'nżenuni.
Poal'e să-ţ săruţ
Fir dże busuioc-u,
L'e tr'ęacă dże foc-u;
Fir dże vior'çl'e,
L'e tr'ęacă dże żęl'e.

Dragă sora noastă,
La noj cîn maj vin'j?
— Atunši oj ven'i-r'e.
Cîn ş'o rəsəri-r'e
Un fir dže bužor-u
În milžoc dže-ocol-u;
Cîn ş'o rəsəri-r'e
Fir dže busujoc-u.
Îm va tr'eše focu!
— Dragă sora noastă,
Ia să-ţ fie-amintše
Pă cal'e naintše,
Să nu mi-ţ d-apuši-u
Pă mîna hi stîngă,
Că ţ-i cal'ea strîmbă
Cu boi arată,
Cu spin'j səmənată
Şi să mi-ţ d-apuši-u
Pă mîna džir'eaptă,
Că-j cal'ea curată,
Cu plugu-i arată,
Cu flori səmənată.
Fir dže busujoc-u,
L'e tr'eacă dže foc-u;
Fir dže vior'el'e,
L'e tr'eacă dže žel'e.
Dragă sora noastă,
Un'e ţ-ai pl'ecat-u
Dže la toţ džin sat-u?
La locul curat-u!
Merži la dže progadže,
La l'ină fîntînă,
Milžoc dže grədžină.
Dragă sora noastă,
Nu fi supərată,
Că soţu tše-aštšeaptă.
Dragă sora noastă.
La noj cîn maj vin'j-u?
Atunši oi ven'i-re,
Cîn ş'o rəsəri-r'e
Un fir dže bužoru-u
În milžoc dže-ocol-u;
Cîn ş'o rəsəri-r'e

UNIVERSITY LIBRARY

Fir dže busujoc-u
În vatră dže foc-u!

Aceleaşi.

XLI

Cînd se asvîrle pămîntul în groapă

Pamintšo, pamintše,
Prindže-tše-aş parintše
Dže uštăz naintše!
Iar tše roagă, roagă,
Dže şeptše ziduri,
Ţie să-ţ mai lasă
Şeptše zabr'eluşi:
Pă una să-ţ vină
Dor dže la maicuţă;
Pă una să-ţ vină
Dor dže la ficuţă;
Pă una să-ţ vină
Izvor'el dže laptše;
Pă una să-ţ vină
Izvor'el dže apă;
Pă una să-ţ vină
Bihor'el dže vînt-u
În fund dže pamint-u;
Pă una să-ţ vină
Raza soar'elui,
Să tše d-încalzască!

Aceleaşi.

Balade

XLII

Mantu

Sus în vîrvu muntšelui
Stă Mantu cu banda lui.
Nu stăiu zeše-s, doisprezeše,
Mîncau carn'e dže berbeše.
Nu mîncau iei cum să mîncă,
Mîncau carn'e dže žun'incă,
Făr dže sar'e, făr dže pîtă,
Numai în cîrlišo friptă.
Tu, Anuţa, dingă drum,
Tu tai boi šei mai bun'i;
Tu tai mama boilor,

Că să lę-o dai hoţilor.
Tu ţai mama la źun'inśi,
Că s'o dai la hoţ mai miśi.

Iǫkim Ivane, 24 ani.

XLIII

La Poiana Mărului
Paştśe murgul Mantului.
Murgul paştśe şi rînśęază,
Pę Mantu nu-l mai zădęază.
Murgul paştśe, rînśozęştśe,
Pę Mantu nu-l mai găsęştśe.
Mantu nu-i şi nu-i şi nu-i,
L-o puşcat un văr dźę-a lui.
Iar pă Mantu l-o puşcat,
Un văr bun al lui dźin sat.
Sîmbătă, pi la amiaz,
Clopotul în sat au tras.
Cîntă cucu 'n vîr dźe nuc,
Pę Mantu la groapă-l duc;
Cîntă cucu 'n vîr dźe paio,
Groapa lu Mantu o taio;
Cîntă cucu dźin tulpină,
Pă Mantu i trag ţarînă;
Cîntă cucu dźin tulpină,
Mantu-i mort dzi-o săptămînă.

Acelaşi.

XLIV

Gruia lu Novac

Doi cocoş n'egri cîntară,
Doi voin'iśi să ridl'icară,
Pă doi murźi încal'ecară.
Un'e iei că să ducea?
Pă lung drumu-i Moldova!
Frică mi-i că l-oi calca
Cu murgu şi cu mîndra.
Ieu drumu l-am calcat
D'i-aiśi pînă 'n Ţal'igrad,
La Ion'iţa crişmariţa,
Car'e dă vinu cu mirţa.
Acolo or hodin'it.

Șăd trii zil'e, șăd trij nopț,
Șaptșe buț d'e vin l'i-o stors
Și l'i-o pus cu fundu 'n sus,
N'iși un n'egru ban n'or pus.
Da iea, dacă mi-ę ved'ja
Că tăt bica și nu plățșa,
Poal'e 'n brię lă ridica,
La 'mpęratu s'al'erga.
Împęratu d'i-o ved'ja:
— Tu, Ion'iță, crișmariță,
Șe vini mar'e tăi-o bęlut,
D'e la min'e ai ven'it?
Qar'e birtu l-ai aprins?
Qar'e hoți tăj-or cuprins?
— N'iși birtu nu l-am aprins,
N'iși hoți nu m'or cuprins,
Numa or ven'it doj voin'ișoj.
Laț în șeafă,
Mari în șol'iafă,
Să uită pi su sprinșen'e,
Numa d'e uițătura lor tăj-ai tșeme.
Păru-j ret'ezat pă fruntșe
Și nu vr'ęa să stșie multșe.
— Ala-i Gruja lu Novac,
Car'e dracu l-o cęcat,
Și cu fratșe-so Avram.
Dă-l'e vin cît or putșęa bięa.
Dęar j-ai îmbota,
Că ieu oj trimiętșe
O cumpan'ie d'e cętan'e,
C'o fun'ie d'e mętasă
Împl'etșită 'n șinși și 'n șasă,
Ca pișioru d'e groasă,
Și l-oă l'ega
În tșimniță l-om băga.
Zișă fratșe-so Avram:
— Hajdă, Gruiță, acasă
Ai gătit beuturil'e
Și n'i s'o 'ngr'eunat capuril'e
Și n'e 'nșală mîndr'el'e,
D'e n'e scurtă zil'el'e.

Iel o zis: „fratșel'e mięu, țîie ț-i frică d'e toatșe muștșel'e și d'e tătșe goanżel'e".

Atunsia zisă:
„Un'i-aj fost cața batrină"?

Ięa zisă:

„Am fost în vešin'i după lumină", şi să dusă şi-i adusă vin, să bięa cît o puţięa, că plată nu maj šer'ea. Ięl o beut cît o vrut ş'o cucuit cu coatšel'e pă masă. Cąlan'ol'e or fost pi la fer'eştši, pi la par'eţ. O vazut că ięl cucuje. S'or bągat la ięl, l-or l'ogat şi'n tšimiţă l-or bągat.

Tata luj în hața zi o trimięs o pasăr'e să cautše dupa iol, să vadă un'i-o fi în tšimiţă d'e fięr încuiat, or ie pă mări în'ecat? Pasăr'ęa s'o dus, d'in gură fl'ecurîn, d'in aripi pară ieşin. S'o dus pă hornu tšimiţi ş'o prins a cloncąn'i. Iol atunsi s'o pomen'it şi s'o 'ntšins. O zis:

— Tu cloancă n'iagră, urîtă şi zbîrsită, şi-ai ven'it la hornu mięu, carn'ia să mi-o mînşi, oar'e sînże să mi-l bięi?

— N'am ven'it n'iše carn'ia să ţ-o mînc, n'iše sînże să ţi-l bięau. Am ven'it că m'o mînat tajcuţul tęu să văd că un'e ieşti: pă mări în'ecat şi pă prundurî lępędat, oar'e în tšimiţă d'e fięr încuiat?

— Mîn'e, în prînzu al mar'e, ma scot Turši la pierzan'e. Să-i spun'i la tajcuţul mięu să pună pă trii caj trii pęr'eki d'e d'isazi şi cu trii šjocoţ d'i-arżint, s'aud d'i păstă pęmînt:

Să ię o sabie d'i-Angl'ie,
Să dobor odat' o mie.
Şi o sabie d'e żd'er,
Să rup uşa, că-i d'e fięr.

Tata-so o loat ş'o pl'ecat la ięl. O vązut Turši facîou-i furšil'e să-l spînzur'e. Atunšia o ażuns la iej, acolo un'i-o fost Gruiţa în-tšiat. O zis:

— Bună ziua, fišiori! Am auzit c'aveţ un fišior d'e pierzan'e.

Iej o zis:

— Aviem.

— Ięu l-aş lua d'e cumpęrar'e.

O loat d'isaži d'i pă caj ş'o lępędat ban'i pă vatră. S'o dus ş'o loat sabia d'e żd'er ş'o rupt uşa d'e fięr. L-o slobozit d'in tši-miţă. Ięl zisă:

„No, tajcuţul mięu, batše mitzoasil'e, că ięu oj batše mîr-žin'il'e"!

Ięl înt'un pišior să 'ntorśęa
O mie odată dobora.

Sînzijana Şimon'esc, 72 ani.

Descintece

XLV

D'e şęrpe

Pasăr'e albă,
Pasăr'e codalbă,
Pasăr'e roşie,
Pasăr'e vęrd'e,
Pasăr'e mohorită,
Pasăr'e mică,
Pasăr'e mar'e,
Pasăr'e d'e nooză şi noo d'e fęl'iuri.
Ho, mihor'e, ho!
Ho, mihor'e, ho!
Nu-ţ vęrsa ven'inu
Ca bradu ręşina,
Că ţi sa uscă muşcętura
Ca buşiumu uscat,
Pă gard lępądat,
Că vin'e dracu
Şi-ţ taie capu
P'on bît d'ę-alun,
Că ţ-î nanaş bun.
Cin ţ-oi d'escinta,
Nu-i mai ręsufla;
Cin cu d'escintşecu oi gątăi,
Nu tşe mai duşi d'ę-aşi!

Aceeaşi.

— Zişi d'e noo ori. — Moar'e singur.

XLVI

D'e bubă

Amin, amin,
Cuzmă d'e vin,
Vraşi Domnului,
D'escintu io Sîntşi Marii Mar'e.
L'iac să fie
D'in gura mia,
D'in cuvîntu mięu.
D'escintşecu i-al lu Dumn'ezău.
Scrçafă n'iagră,

Cata d'i-a fată.
Nu ț-i rușin'e d'i-a crepa.
Aeta-i bubă umfłęșjoasă,
Bubă gimfęșjoasă,
Bubă viorintă,
Bubă moborîtă,
Bubă albă,
Bubă n'jagră,
Bubă roșiie,
Bubă mosorată,
Buba bubelor,
Șjuma șjumelor,
Bubă d'e noozä și noo d'e fęl'iuri.
Cin ț-oi prindę-a d'escînta,
Prind'e napoi a pl'eca.
Cin cu d'escîntšecu oi gatši,
Să fii perită d'i-aši,
D'in vîrf să îți-apl'eși.
D'in rădășină să sași,
N'iši un pic să nu rumîn'eștši.
N'iši bąambă d'e mac
Înt'un vîrf d'e ac.
Potol'ęștše-tie,
Ca vašil'e 'n vęcar'ęță,
Ca capr'ele 'n caprar'ęța,
Ca vițai 'n cotšęța.
Pir stal'el'e pa șeri,
Periț și voi dur'eri,
Că ieu sînt d'escîntątoar'e,
Cu Maica Pr'ešosta ažutoar'e.
Pir stal'el'e pa șeri,
Periț și voi dur'eri,
Pa descîntšecu mieu.
P'ažutori d'ila Dumn'ezău,
Că tu ieștši bubă d'e žoia,
Bubă d'e vin'eria,
Bubă d'e sîmbąta,
Bubă d'e dumin'eca,
Bubă d'e lun'ia,
Bubă d'e marța.
Nu 'mpunže,
Nu ręspunže,
Nu coșe.

Nu ręscoaśe.
Napoi, babă, tśe 'ntoarśe.
N'a rumîn'ia acolo
Boamba macului
În vîrvu acului,
N'iśi altî să nu rumînă dur'er'e.

Aceeaşi.

Ghicitori

XLVII

Dźi-aiśia pănă la muntśe,
Tot zal'e męruntśe

Furn'iśil'e.

Śe tr'ęśe pin apă, nu bęa apă şi ni nu sa udă?

Viţălu 'n vacă.

Męre tot cîntîn şi tot zbierîn. Să bagă cu gura 'n apă şi nu bęa apă.

Clopotu pă vacă.

Am un nęrod dźo l'emn în sat, l'egat cu śercurj dźe fier.

Butoălu cu rąţśie.

Patru Śiorogari Borcan, 27 ani.

Povestiri şi descrieri diverse

XLVIII

Tata a fost nemeş. Părinţî lui au fost nemeş curaţ. Tata ş'a lyat o femeie romînă. Oameni zic că s'a corcit.

Nemeşi sînt un fel de colonişti unguri aduş aiśia.

Pógan Antoniu, 13 ani.

XLIX

În săcrin pun'em bucatśe, dacă ai mai puţîn'e. Dacă ai mai multśe, l'e bagi în hămbarj.

Ana Para Rul, 20 ani.

L

Tablă pintru suśit locşa, laşcă dźe bagi pă lęveş. Cum să faśe locşa? Moi aluatu şi-l frămînţ bin'e. Iei druga şi-l suśî pan'o

fași ca pęp̧iru. L'e taj supțir'e și l'e bați pă carn'e. Lașca tot locșă je. Tăt laolaltă să kjamă lęveș.

Aceeași.

LI

Șiubăr pintru bagat crăstavięț pă jarnă. Îl băgăm cu oțăt și ćimbru și frunză dże l'iorbă. Je un fel dże frunză lată. Să cumpără dżila bolti. Nu științ un'e să faśe, în śe țară.

Aceeași.

LII

Spinz pintru vitśe. Trażi cu sula la vină, sau la cọadă, sau la piept, sau la urętśe și bażi spinz. Spinzu traże buba dżinuntru.

Pătru Șiorogari Borcan, 27 ani.

LIII

La privięki: Moșu cu copii

O venit un moș bętrin. Moșu o rẹmas cu doi copii fąră mama lor, o fată ș'un bęjat. S'o rugat să-l lasă pă noaptśe să hodżin'ęască acolo. Bęjeți or plins, că n'o avut țîțe să l'e d'eje. Jel j-a bętut cu bọata. Bęjeți plinżęau. J-a maj do omorît cu bętaja. Apoi oamen'i l-a zîpat pă ușă afară.

Ion Băroni, 29 ani.

LIV

Cum se faśe uloju? Aduśe omu dżęla cîmp curcubăta. O taje, al'ęże sęmînțu, l'a bagă 'n cuptori, l'o uscă. L'e zbiśeștśe puțin, să fie curatśe.

L'e aduśe la pio și l'e plasază majel'e în piuă. L'e scọatśe dżę-acu, l'e śern'e cu sita 'n troacă și l'e moaie 'n apă caldă. L'e frażeștęștśe și l'e zdrumi'că, dże l'e faśe ca surduca (dodoloț ca surduca).

Îl zdrumică jar, îl pun'e pă tśigańe. Dă foc tśascaru la tśigańe; cam o żumă dże śas, pănă cîn îl strînżi în mînă și să dżesfaśe singur. Atunśi je gata.

Îl jej în trocuț și-l bażi în ọala tęascului. Îl bażi în tęasc. Doi suc dże rọată, să strîngă tęascu. Uloju curże 'n trocuț. În ọală rẹmîn'e cașu.

Ion Dan'esc, 31 ani.

LV

Mjel'ițăm cîn'epa. Dacă sę mjel'ițâ, dże să în pozdar'ęa, rẹmîn fujoar'e. Fujoar'el'e l'e trażem pin pieptśen cu dżinț mari dże fier ș'apăi rẹmîn'e fujoru frumos. Rẹmîn și cîlți.

Śe sę tęarśe dzin fujor ie laór. Laóru sę pirlue. Îl băgăm în pîrîu, îl spęlăm, îl uscăm și-l dźepanăm. Ie lucru mult tar'e cu cînepa.

Paraskiva Cordoș Pădureau, 35 ani.

LVI

Înaintśe dźe bataie am spus cinśeśe la un domu. Am zăuitat, nu-l mai cunosc. N'e-o loat în potrij.

Ioana Tomoni Borcan, 41 ani.

LVII

Așa ie obiśeriu nost să purtăm straița 'n circă. În straiță am curcubotśe.

Simziana Śiorogari, 49 ani.

LVIII

Pun în troacă apă și moi cęmieșil'e, izmien'el'e. Dau cu sapun pă iel'e și l'e bag în pirl'ău. Torn apă fiartă păsta cęmieș. După aia l'e las să sę stimper'e o țîră. După śe să stîmpără l'e duc în val'e și l'e spal. L'e spal cu maiu. L'e pun pă culmie să sę uștśe.

Oprița Flor'esc, 51 ani.

LIX

O avut un bętrîn un copil ș'o fost cu iel la plug. Dźęla o vr'emie copilu o amurțît. L-or pierdut și l-or gęsît în pędur'e, înt'un stęñi dźe piatră, înt'un cl' țanț. L-or luat dźe acolo. Or pus boi hăi mai tari să-l aducă acasă, da nu l-or putut duśe. Or pus źunśi și l-or dus, că omu cu źunśi nu i-o dat răului nisipolată. Copilu ier'ęa sfînt. L-or vîndut oamen'i în Bucur'eștśi. Ier'ęa dźin Sl'ivașu-dźesus. Zic oamen'i: duśe-vi-ț dracului că v'uț vîndut sfîntu!

Ioźa Fărcaș, 70 ani.

LX

Ungiț pintru păstrăv și l'ipen'i. L'e fac cu peană dźe cocoș și cu rudźiță. Trăbuo să l'eg peana dźe cîrl'igu dźe fier. La coadă l'eg rudźiță, după cum ie goanga. L'eg hasta la o śoardă lungă dźe tr'ei, patru metări și o arunc pă apă, un'e-i mai l'ină. Mintenaș peștśele ieșă, cr'ędźe că ie goangă. O prindźe și ieu-l trag afară.

Lascuț Drăgin, 73 ani.

LXI

Ioo, cin m'am pomen'it, n'o fost bocanši, făr numa opinši şi hel'ea n'o fost d'ir'ęsa dže tălpar. L'e rădžęam noi cu ţin'e talpa cu cuţitu.

O fost niştše ohęl'e albie pană la ženunke. Oamen'i purta šioar'eši albi făcuţ džin pănură dže lînă. Izmęn'ele ior'ęa džin pînză, făcutše dže mujeril'e noaştše. Cămęşa ier'ęa džin cîn'epă. Avęam curę dže pięl'e. În sus purtam keptari dže oaie. Pă cap am avut căiţă alba.

Fiecar'e Rumîn purta hain'e albie, şi popa încă. N'ęmeşi o purtat hain'e dže pînză. La iei o fost gul'eru încr'eţit la grumaz. Şi iei umbla cu šioar'eši albi, numa o avut şiubă n'iagră. Căiţa lor ior'ea n'iagră.

N'ęmeşi sînt dže cin o fost Marea Trężia împărătšęasă. O rumas dži atunši. N'ęmeşi sînt Hun'i, ven'iţ džila Azia. Nu sînt Rumîn'i toţ. Sînt mestecaţ cu Unguri. Sînt rĭformaţ.

Acelaşi.

LXII

În vr'ęmia dži džemult or trăit oamen'i foartše 'nfricoşaţ, fiincă or fost su mîna Ungurilor. Iei n'o putut ţin'e ban'i acasă. Î-ascundžęau pin pămînt, pă un'e putšęau. Aşę dară un'i or murit ş'or rămas ban'i 'n pămînt.

S'o sporit atunši hoţi dže codru. Furau džila oamen'i, mai al'es džila hęi bogaţ. Dušiau ban'i iar în muntše, în muntšel'e Branu, Borăscu, la N'edžeia Borăscului.

În iun'ie, în vr'ęmia sęšeri, s'or băgat la un domn ungur acasă şi l-or puşcat în pimniţă. Or luat džila iel vinars, slăin'i, pită, ban'i, ši-or ši găsit. Or pl'ecat, or ieşit džin sus dže sat ş'or înšeput a puşcări asupra satului. Oamen'i o fost toţ la sęšer'e. Cin or pl'ecat, or găsit tr'ei oamen'i bătrîn'i şi l'ę-o dat tr'ei slăin'i în spatše să l'e ducă. Cin or ažuns džin sus dže sat, or şăzut ş'o hodžin'it, or beut vinars, or mîncat şi or plecat să iasă la muntše. Or dat şi la oamen'i mîncar'e şi beutură.

Unu džintră bătrîn'i s'o cam îmbetat. Mergîn nu mult loc, bătrînu o căzut în ženunţ cu slăina. Harîmbaşa hoţilor o lăsat p'un hoţ cu bătrînu ş'o spus să iasă 'n sus pănă la fîntînă la Bariśęa. Hoţu car'e o rumas cu bătrînu l-o luat dže ur'ęko şi i-o taiat capu bătrînului. O luat iel slăina 'n spatše şi s'o dus la hăialalţi ortaši. L-o 'ntrăbat harîmbaşa că un'e-i omu al car'e i-o dat slăina 'n spatše. Hoţu o spus: „iacă-i taiai capu şi-l lăsai acolo". Pă om l-o kemat N'icolae Zlrăncan. Harîmbaşa i-o dat doo, tr'ei

pălmi ş'o spus că dzo še o omorît omu. Atunši o dat slăina la hoţ în spatše s'o ducă 'n spatše dže ştrof.

Ducînu-să jei în sus acolo, i-o prins noaptšęa în muntšel'e Făzeţăl. Acolo or strîns jei l'ęmn'e să facă foc păstă noaptše. Harambaşa o porînsît la un hoţ ca să ię pă Ion Drăgin (bunu-mieu) şi să să ducă c'o căldar'e dže aramă, dže pîrîuţ, s'aducă apă dzila izvor, să aibă păstă noaptše. Bunu-mieu o fost un om ţepen, fără frică. O pl'ecat cu hoţu la izvor după apă. Văzîn că hoţu i-o ştrii mai slab ca iel (hoţu n'o fost cu arme), o prins căldar'ęa dže gărdin şi dže toartă, o apucat pin braz ş'o fužit. Hoţu o 'nšeput a strîga la ortaši: „cur'eţ, mă, să prindzem omu, că iacă o fužit"! Nu l-or prins. Bunu-mieu o ven'it noaptšęa acasă, cu căldar'ęa 'n mînă. Aşę s'o folosît şi iel.

Pă hălalalt (Ianăş Ţîp) l-or dus pîn la Vîrvu-Pietri. Lui i-o plătšît patru sfanţ, i-or l'egat oki ş'or lăsat p'un hoţ lîngă iel, ca dacă iei să dzepartă, să nu vadă pă un'e or apucat. O ven'it omu acasă.

Acelaşi.

LXIII

Hoţî s'o făcut dzîn Turši. O făcut Turšii o bătaję cu Sîrbu. S'o perdut o cumpan'ie dže Turši. Să vorbęştše c'or loat coroana Sîrbului. Or apucat între munţ, între Branu şi Borăscu. Acolo or făcuit noo zîl'e fără mîncar'e. Or mîncat carn'e dže capră sălbatšică şi or puşcat peştši în apă, păstrăv. Cu aia or trăit noo zîle, pînă ş'or căpătat loc dže scotšęau făină şi cucuruz dže mîncau.

Aşę or rumas hoţ, pînă i-o sturît l'ęzea ungur'ęască. Iei, cît or trăit, ven'iau ziua dže amiaz şi să băgau la băi dže aržint şi aur şi furau. Făšiau şi iei ban'i acolo 'n muntše. Furau şi dzila domn'i.

Furîn iei ban'i, i-or dus tăt în muntše şi i-or ascuns acolo pin cl'ęanţuri. După še s'o sturît hoţî, să poatše să fie ş'acuma ban'i pin stînši.

Acelaşi.

LXIV

Iarna hoţî nu şedzęau în muntše. Să băgau služi pin ţări şi satše pi la boieri. Merçau toamna la Vin'er'ęa-mar'e. Primăvara să strînzęau iară toţ, car'e dže un'e-o fost şi să dušiau în N'edzeia Borăscului.

Pintru aia-i zîše N'edzeia Borăscului, că zucau şi-ş petr'ešęau dže voie bună că s'or putut găsî iară toţ laolaltă. Loau armel'e şi apuca iar la hoţît păstă vară.

Acelaşi.

LXV

O fost un hoţ c'o ruză roşije 'n obraz. Ĭel, înt'o toamnă, n'o maj cutšezat să să baze slugă în ţară, că-l prindźęau. Avęa sămn în obraz. Luj i-or strîns mîncar'e şi l'ęmn'e dźo cu toamna la o peştšore în cl'eanţ. După šo or pl'ecat în ţară toţ ortaşi luj, ĭel o rumas la peştšore. S'o pus, după šo or pl'ecat ĭei, o n'ęa mar'e. Ĭel nu s'o maj putut duše n'icăur'ęa dźi-acolo. Într'o sară, după šo or pl'ecat ortaši, ĭel o făcut focu, o făcut mîncar'e. Cîn o dat să să culše o ven'it un urs la ĭel acolo. Ĭel şedźęa în peştšore, ursu şedźęu dźinfară, după foc. Or ĭernat tătă ĭarna amîndoĭ ca ortaşi.

Ĭel dźe frica ursuluĭ n'o cutšezat să să culše nišĭ zîua, nišĭ noaptšęa. O putut să-l puşte, da n'o vrut. O gîndźit că nu-l lovęştše.

Aşę dară, o ĭernat cu ursu. Cîn o fost primăvara, ortaši or aştšeptat să ĭasă şi ĭel la N'edźeia Borăscuuluĭ. Ĭel n'o putut să ĭasă, dźe slab. Ortaşi mintšenaş s'or dus să vadă că še-i cu ĭel. L-or găsît aşę slab ca o goangă. L-or întrebat că še-i cu ĭel, dźe ĭe aşę slab. Ĭel o spus cătă harimbaşa că ĭacă cu šin'e o durmît păstă ĭarnă.

Dac'or văzt că-i aşę slab, i-o căştigat iară mîncar'e şi băutură cît i-o trăbuit. I-o spus harimbaşa să nu să ducă dźi-acolo n'icăur'ęa, pînă să faše sănătos. I-o dat partšea luĭ dźe ban'i afară, să să ducă 'n lume un'e-o putšęa trăi.

Acelaşi.

LXVI

Dźintră hoţ o fost unu Boşcotă. Hala o fost harimbaşu, şi unu Boadăr. Or fost Turši, pă poľecra lor. Avęa fost roşu cu šjocot în cap.

Hoţi car'e o maĭ scăpat s'o aşăzat aišia la noĭ pă rîu în sus, dźila baneş puţîn în sus. Or zis cătă oamen'i că ĭei-s călugări. Or adus tr'eĭ căldări dźe bădźic, ca să fiarbă šeuşă, cu še maľerie or băgat, să facă săpun. Or făcut şi moară dźe măšinaŭ. Şi astăz sînt nuši şi prun'i acolo.

Cîn ş'or adus ĭeĭ ban'i şi multše lucrurĭ, car'e or avut acolo, or încărcat tr'eĭ coşiĭ şi s'or dus. Nu ştšie nime că un s'or dus.

Boadăr nu s'o dus cu ĭeĭ. O rumas aišia 'n Clopotšiva. Ţin'ęa birt şi vin.

Acelaşi.

LXVII

Boadár, cin gáta ban'i dżę-acasă, lọa dżisaži şi să dușęa un'e ștšia c'o pus ban'i şi ven'ia cu dżisaži cu ban'i. O avut un pr'ęțsin, car'e l-o chemat Tšęn'ie Tomoñi. Avęa pr'etšin'eșug cu iel. Tšęn'ie s'o dus sara la vin la jol să bęa. Boadár o zis: „fratše Tšęn'ie, să ștšii că 'ntr'o sară îi męrže cu murga tę; îi męrže cu ięa n'iagră şi-i ven'i cu ięa 'n żos albă" (pintru că o pun'e ban'i în dżisaži şi ban'i-s albi).

Intr'aja vr'ęme o ven'it muięr'ęa lu Tšęn'ie. O zis cătă bărbat: „tot aišia șăz la băsta"? I-o zis lu Boadăr sărîntoc şi pel'eg. Atunšia Boadár s'o mân'iat ş'o zis cătă Tšęn'ie: „no, fratše, să ștšii că dżin vorba asta, še m'o zis muięr'ęa tę, nu-i căpăta še ț-am spus!"

Acelaşi.

LXVIII

O povestit tata mieu, Ion Drăgin, că iel o fost odată la coasă la un om. O văzut mulțime dże oamen'i pă rîu în sus. Gîndżin iel că-s hoț, o fužit p'un părău în sus. Dacă i-o cunoscut pă oamen'i că sînt dżila noi, s'o 'ntors iar napoi la coasă. Oamen'i s'or dus să cautše după hoț. Or fost plăieș.

S'or dus pă apă 'n sus. Car'o o mers mai naintše l-o kemat Ștširban. Hoții, dacă or auzit că merg să cautše după iei, or stătut ascunș după un cl'eanț, car'e-l kiamă „cul". Hoții or tras cu pușca ş'or pușcat pă Ștširban. Plăieșî n'or mai mers după hoț, că l'e-o fost frică. Or întors napoi acasă.

Acelaşi.

LXIX

Marça Trežia auzin că sînt hoț pă muntše o telmes să vină la Dżeva, să-i vadă, că nu l'e fașe n'imica. Iei or ven'it, cîț or îi fost, toț. Or ven'it păn la Ostrovu-mic. Așin l'e-o ieșît o șioară pistriță naintše. Atunšia harîmbașa o loat pușca ş'o pușcat pă șioară. O zis: „ieu nu mă duc acolo un'e m'o kemat, că tu ieștši cemn rę".

Iei s'o așăzat toț în Ostrovu-mic într'o șură, la Prădoñi. Mîncaț dżin comună, că l'e dau oamen'i mîncar'e dże frică. Nu s'or dus tr'ei zil'e dżi-așî dżin Ostrov.

Marça Trežia, dacă o văzut că nu să duc pă poruncă, o mînat o cumpan'ie dże cătan'e să 'nconžur'e șura, să-i prindă pă hoț. Cătan'el'e or ven'it pă poruncă ş'or înconžurat șura. Hoții ierau înuntru. Harîmbașa o ieșît singur afară la căpitanu ş'o zis cătă iel: „auz, fratše, să n'e arătăm ęmn'el'e înaintše amîndoi ş'apăi să n'e-apucăm dże bătaie". Atunše căpitanu hoților o scos un pistol

şi o zis cătă căpitanu dźila cătan'e: „Uită-tśe la min'e; śe fac ieu să faśi şi tu aşę! Dacă poţ să faśi aşę, n'e-apucăm dźe bătaie. Dacă nu, să nu tśe-apuśi cu min'e!". O puşcat în palmă ş'o prins glonţu. I-o arătat glonţu. Căpitanu o zis că nu poatśe şi să să ducă sănătos, că nu-i faśe n'imica.

Acelaşi.

LXX

Cîn o fost iobăźia, ierau Rumîn'i supuş su mîna Ungurilor. Toată săptămîna o trăbuit să facă tăt omu dźin casă doo zil'e dźe lucru la domnu car'e i-o dat pămîntu. Dacă n'o mers dźe dźimin'eaţă, să fie acolo cîn s'o faśe ziuă, îl băga pă om pă horn. Sta acolo închis ca 'n tśemniţă.

Avęa un om d'er'egători. Dacă nu putśęa omu să lucr'e cît i-o trăbuit lui, îl bătśęa cu boata, îi da la circai.

Acelaşi.

LXXI

Mîncăm cur'ęţsi cu carn'e dźe porc, dźe oaie, acarśe ięstśe, śe să zgodźęştśe: śeapă, mazăr'e vęrdźe, crastaveţ.

Iarna trăim mai bin'e. Înăcrim cur'ęţsi în cadă.

Acelaşi.

LXXII

Portu mujer'esc o fost cu cameşa albă: iieă. Mujeril'e iera 'ncălţatśe cu opinśi, cu śioar'eśi dźe lînă. În spatśe o avut o şubă lungă dźe lînă pănă 'n pămînt. O avut o śingătoar'e dźe lînă n'iagră. Păstă ię o avut o brăśir'e. Păstă şubă o avut un pieptari. În cap o avut o śiaptă. Supt śiaptă o avut doo coarn'e, făcutśe dźin fuior. Păsta śiaptă o fost o propoadă dźe tr'ei motăr.

Acelaşi.

LXXIII

Dźe mult, or fi treizăśi dźe an'i, am miers cu doi domn'i, unu dźin Logoš ş'altu dźin Caranşebeş, la Răţśezatu. Dźi-acolo am miers dźepartśe pînă la Vadu-Rîului. Am umblat numa aşa în primblar'e. Am umblat şasă zil'e şi am luat 200 dźe zloţ.

Atunśia iera ban'i mai scumpi. Cu zęśe criţari loam trii pacl'e dźe duhan ş'o dźiufă.

Pantilie Lihoói, 78 ani.

GLOSAR

Pe lingă formele din texte sint înregistrate și cele culese dela:

Ion Blidari, 27 ani.
Ion Roman'esc, 29 ani.
Pătru Munt'ean, 32 ani.
Pătru Girgoși, 33 ani.
Ion Munt'ean, 38 ani.
Ion Padurean, 46 ani.
Ionăș Tomoni, 50 ani.
Mănasie Stoja, 50 ani.
Marea Pavaloni, 30 ani.
Jozefa Pogan Foarše. Soția primarului Foarše. Fiica nemeșului Pogan.
Ioana Cordoș, 57 ani. Nu știe carte.
Marea Vîrvoni, 60 ani.
Luiza Bocjat, 70 ani. Bătrînă proprietăreasă a unei mori de pe valea satului. E dintr'o familie de nemeși.

acăț, *salcim* (Pătru Šiorogari).
acó, *acolo* LIV.
afinari, *planta care face afinie.*
afund, *adinc.*
alaši: vițăi alaši XXXVI, *pestrifi.*
almari, *garderob, dulap.*
án'in'a, *anin* (Pătru Šiorogari).
áripă, *pl.* áripi, *scîndură în care izbește apa la roata morii* (Ion Ilgn'esc):

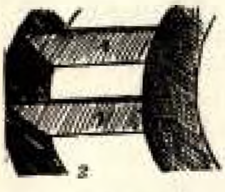

1. áripi
2. colac

astară, *astăseară.*
babiță, *ferăstrău mare* (Ion Roman'esc).
badîni (Ioana Cordoș, Ana Para Itul), badîni (Oprița Flor'esc). *putinei.*
badzic, *tuci* XXVI. *Ung.* bádik.
balmaluca, *mîncare ciobănească din caș, mămăligă și unt* (Ioža Fărcaș).
bañoș LXVI: „*Țigan, ala car'e lucră 'n l'emn*" (Ana Para Itul).
baș, *chiar, tocmai. Sîrb.* baš.
batacui, *sac mic purtat în spate* (N'estia Andželoni).
bel'etujală (la fereastă), *tocul ferestrei* (Pătru Šiorogari).
betéșug, *boleac.*
bibor'el (dže vînt), *vifor* XLI.
bît, *pl.* bîtše, *nuia care se pune printre fire la războiul de țesut* (Marea Vîrvoni).
boază, *unsoare pentru car* (Marea Vîrvoni).
bocșă, *instalație de făcut mangal. Ung.* boksa.
bolmașină, *sfredel de găurit fierul* (Padurean Ion). *Germ.* Bohrmaschine.
boltă, *prăvălie* LI.
bord, *pl.* borz, *bolovan* (Pătru Šiorogari).

borț, *stomac de vită, pelița.*
bolă, *un butoiaș mic de lemn.*
brașinăriță, *o tivitură la izmene pe unde se trece o ață,* brașinariu (Stoja Mănaslie).
br'eșir'e (Ioana Cordoș), br'eșir'e (Flor'esc Oprița), *bete.*
brîncă, *stîlp de sală* (Marça Virvoiu).
brișcă, *briceag.*
broțag, *pl.* broțaguri, *sac de pus pînea* XX. *Germ.* Brotsack.
brustur'e (dże cur'ețăi), *foaie de varză* (Oprița Flor'esc).
buduganie, *gaură în mijlocul unui trunchi de copac.*
bumb, *nasture.*
bun, -a, *bunic, -ă* LXII.
buracă, *ceață,* „n'egur'eală" (Oprița Flor'esc).
bușiun, *căpățîna roței (la car, căruță).*
butău (dże n'icovală), *butuc* (Ion Padurean).
butșie, *rezervorul lămpei* (Marça Virvoaț).
butoară, *pl.* butori, *trunchi de copac.*
căiță, *căciulă* LXI.
calămac, *lemn pus deasupra osiei la căruță* (Ion Blidari). *Sîrb.* kolomak.
calmeșit, *amețit* (Ioana Cordoș).
caprar'eța, *adăpost pentru capre* XLVI.
capăt, *baton de luat în spate.*
carigă, *rotiță* (Ion Dăn'esc).
carimb, *partea din față de sub căruță.*
cani, *o cană de lemn;* iau apă cu ... căldar'e dże torn pi pîrlău (Oprița Flor'esc).

câștiga, *a avea grije de a găsi, a procura* LXV.
cașjulă, *o pătură, țesută cu înflorituri, pe care o poartă țăranii din comunele învecinate. O poartă într'o parte; în caz de ploaie o pun în cap.*
catrință, *fotă, șorț țesut de femei purtat unul în față și altul în spate.*
cătur, *o bucată de lemn* (Mănaslie Stoja).
cauc, *lingură de supă* (Oprița Flor'esc).
circă, *spate* LXII, LXX.
cirpă, *basma de pus pe cap.*
cleanț, cl'ianț, *stîncă* LIX.
cliçambă, *creangă* I.
cloancă, *cioară* XLIV.
coarn'e, *lemne mai groase (căpriori) pe care se pun* lațurile *la acoperișul șurei* (Pătru Șiorogari).

coasa:

1. dîrzală
2. coasă
3. pișlor

cobașă, *gospodărie (coasa și furca).*
cocl'eț, *un fier în care se bagă veriga dela ușe* (Pătru Șiorogari). *stup de nuiele.*
colac *(v. fig. dela* aripa).

colnă, *un fel de şopron*:

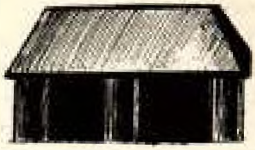

comn'e, *bucătărie*.

coplină, *groapă la cimitir; se pun lemne deasupra şi pe urmă se acopere cu pămînt* (Ion Băroñi). Der. din ung. kapálni.

coplrşau, *cuşcină*.

cor'etša (Lujza Boĉjat), cor'eţ (Ion Žurcoñi). *postăviţă la moară*.

corfă, *coş*.

cošie, *căruţă*.

colarcă, *pătul* (Ion Roman'esc, Iozefa Pogan).

cotij, *o ieşitură a osului piciorului dinapoi la cal* (Ion Roman'esc):

1. cotij
2. pint'en
3. copită

covaši, *fierar*.

cóžn'iţă, *pl.* cožn'iţ (dže curpen), *stup de nuiele*.

cr'ed'ént, *partea de sus a dulapului*:

1. cr'ed'enţ
2. parsęlsi

croznă, *pl.* crozn'e, *nişte sfori care ţin traista în spate*, crozn'e pintru l'egat; ţin straiţa 'n cîrcă (Pătru Muntšean).

crumpon, *cartof*.

cucul, *a aţipi* XLIV.

cucuruz, *porumb*.

culmije, *o prăjină pusă orizontal în casă, legată cu frînghii de o grindă*, pintru aruncat ţoal'e pi ięa (Ana Para Ilul).

cupă, *cană mai mare*.

curcubătă, *pl.* curcubetše, *dovleac*.

cur'e, *a curge, a alerga, a fugi* LIV, LXII; cur'e faina (Ion Dęn'esc; atita curseį dupa vaşi (Simz. Šiorogari).

cur'eki, *varză*.

curpalori, *cîrpător* (Pătru Šiorogari, Opriţa Flore'sc).

dărab, *bucată*.

do, *aproape, aproape în întregime* LIII. Sirb. do.

dodoloţ, *grăsuţ, rotund* LIV.

droţ, *sîrmă*.

drugă, *făcălet* (Opriţa Flor'esc).

duhan, *tutun*.

dumnęastă, *dumneavoastră*.

dungari, *rîndea mare* (Ion Roman'esc).

džespoia: džespoį cucuruz, *desfac druga de porumb* (Opriţa Flor'esc).

džeştšil'imi, *a deosebi*, džeştšil'imit, *deosebit* (Ion Roman'esc).

dži-a-fetšea, *geaba* I.

džio, măi, *strigăt cînd se mînă caii* (Ion Muntęan).

džilău, *rîndea*; džilău pintru crăstăvieţ, *un fel de rozătoare* (Marcu Vîrvoni).

džindžie, *ghindă* (Pătru Šiorogari).

džjufă, *pl.* džjufe, *chibrit, chibrituri, cutie de chibrituri* LXXIII.

fiedzeu, *glob la lampă* (Marcu Virvoñi). *Ung.* fedö.

fel'e, *cană:* ar'o žumăta dže cupă (Ioana Cordoș).

felehärį, *lemnul care clonește căruța:*

1. felehärį
2. gruñį
3. furca grundžului
4. cudă la coš'ie
5. cruše

fest, *fes* LXVI.

fęță (sobă dže fęță), *„un fel dže fęță"* (Pătru Șjorogari).

finarįță, *colibă în care se ține fînul la sălaș* (Pătru Șjorogari); *o șură mai mare cu acoperișul țuguiat* (Iozefa Pogan).

finžie, *cană. Ung.* findzsa.

fioc, *firidă* (Oprița Flor'esc). *Ung.* fiók.

firoz, fir'ez, *ferăstrău, jugăr.*

fișlar'e, *spetează care leagă* trîmba *jugului de* polišioară (v. žug).

fl'ecăra, *a scoate flacări* XLIV.

fl'endură, *zdreanță.*

foal'e, *burduf:* suflu cu iel în foc (Ion Pădurean); *pîntece* XXXV.

fodorį (*pl.*), *o parte a mînecei, dela* pumnaș *în jos.*

1. mîn'ecă
2. pumnaș
3. fodorį

fogaș, *poliță unde se pun farfuriile; scîndură în care stau bătut cuie servind de cuier. Ung.* fogas.

foiçză (dže cucuruz), *foile care înconjoară știuletele porumbului* (Oprița Flor'esc).

frîmbie, *pl.* frîmbii, *sfoară:* nu-s însînsă cu br'ešir'e; sînt în frîmbii (Oprița Flor'esc).

fruntarį, *bîrna de deasupra ușei:*

1. fruntarį
2. talpă
3. ușori
4. ușă

gaį, *tufiș de mărăcini, pădure:* cocoșăį džin gaį XXXVI. Sîrb. *gaj. Trebue deosebit de* gaj *înregistrat de* Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 58.

gardin, *marginea unei clădiri sau a unui vas de lemn* LXII.

găta, *a sfîrși* LXVII; *ca refl.: a se îmbrăca frumos* XXXVIII.

gaurarį, *un lemn (scîndură mică) cu multe găuri care ține sulul la războiul de țesut (cf.* žug).

glažę, *sticlă de apă sau de vin.*

grăn'ic: gran'icu mori car'e rădžicu piatru, *un fel de* ... (Ion Dęn'esc).

grumițaș, *groapă* (Ion Bărońi).

gruñį, *1. deal:* în gruñį dušem morțį (Sînziiana Šjorogari); *2. cf. figura dela* felehärį.

gužbă, *împletitură de nuiele în formă de colac, care închide poarta. Ung.* guzsba.

gurzuį: gurzuju opinši, *botul opincei* (Mănasiio Stojan).

harînă, *secară* (Ion Bîklarį)

hărănžel, *clopoțel.*

harîmbașă, *căpitan de haiduci* LXII.

hibă, *beadă, viciu* (Ioana Codoș).

hog! *strigăt la cai să se lase peste brazdă, la arat* (Ion Munl'ean)

huzu, *interj.* XVIII, XXXIV.

iç, *da. Sîrb.* ja.

inscăl'e, *iesle.*

înblătsii, *unealtă cu care se treieră cerealele.*

inkeeloare, *lemn care închide ușa* (Pătru Șiorogari).

ițe, *ie.*

in'imal, *pl.* in'imal'e, *animal*: o luat d'ila in'imal'e (Ioža Fărcaș).

intsia, *a închide, a încuia* XLIV.

laboș, *cratiță.*

lacriță (dže dăiufie), *cutie de chibrituri* (Oprița Flor'esc).

lajbăr, *un fel de vestă.*

lajbăruc, *dim. lui* lajbăr.

lampaș, *felinar.*

langir, *o prăjină de fier întrebuințată la incendii* (Ion Roman'esc). *Împr. din ung.* lang.

lanc, *fuior de cînepă* LV.

lașcă, *tăiețel* L. *Ung.* laska.

lăturari, *vas de lemn în care se dă la porci.*

laț, *pl.* lațuri, *lemne puse curmeziș la acoperișul șurei.*

leasă, *scîndură care se pune înăuntrul loitrei la căruță.*

l'epedžoy, *cearșaf.*

leveș, *supă* L. *Ung.* leves.

l'ingurari, *o poliță mică unde se pun lingurile.*

l'ioruă, *mic arbore cu frunze aromatice* (laurus nobilis) LI. *Germ.* Lorbeer.

l'ipcan, *pl.* l'ipcen'i, *pește asemănător cu păstrăvul* LX.

lobodžu, *lobodă* (Ioža Fărcaș).

locșă, *tăiețel. Ung.* laksa.

lojtră, *partea laterală a căruței, în formă de scară așezată în lat.*

lojtriță, *niște lemne care lungesc coșia*: l'e pun'em la coșie cin dușem scînduri (Ion Roman'esc).

lopățnie, *lopățică* (Ion Padurean).

lumină, *lumînare* XVIII.

luntra, *a intra*: n'am putut luntra (Oprița Flor'esc).

măjerană, *măghiran* XIV.

măncolșe, *mai multe obiecte mici* (Oprița Flor'esc).

mănușeri: îl pun'em la coșie cin dușem l'emn'e (Ion Roman'esc):

marhă, *pl.* marhă, *vită.*

marșină, *mașină*: să poată zmicura cucuruzu 'o marșină; marșină dže cusut (Oprița Flor'esc).

meșăi, *față de masă.*

mășiul'ial, *cu măciulie* X.

mazăr'o, *foarte.*

mendžel, *minghinea* (Ion Padurean).

menița, *din textul* XXXV, *nu știm ce poate însemna.*

mezdreală, *cuțitoaie* (Ion Roman'esc):

mierță, *baniță (are 30 litri, 22 kg.).*

mihor'o: ho, mihor'o, ho! XLV; mihor'ea ie șerpel'e (Simziana Șimon'esc).

mintenaș, *îndată.*

moșioțal'i, *a murdări*; să moșioțal'iră 'n tăina (Simziana Șiorogari).

morcoașă, *pl.* morcoș, *bandă de fier care se pune la osie.*

morog, *pl.* morodzi, *morcov* (Marea Pavalodzi). *Ung.* murok.
mosorat: bul'ă mosorată XLVI.
murarį, *rugul care face mure* (Pătru Șiorogarį).
nana, *se întrebuințează cînd o persoană mai tînără se adresează uneia mai în vîrstă:* nana Ion, nana Tšiva.
nanaș, *naș* XXXVIII.
naps, *cartof.*
nat, *neam, rudă;* Dumn'ezăų cu tăt natu (Marea Pavolodzi.)
nębia (a să), nu să nębie, *nu se umflă la apă* (Ioza Farcaș). *Sîrb.* nabijati se.
n'icăur'ęa, *nicăieri* LXV.
obišerį, *obicei* LVII.
okoț, *v. figura dela* ramură.
otšjană, *ochență* XXVI.
pacl'e (*pl.*), *pachete* LXXIII.
padurarcș, *pădurar* (Marea Pavalodzi).
pănură, *dimie* LXI.
papir, *hîrtie* L.
pęrsętšį, *dulap* (Ioana Cordoș); *partea de jos a dulapului* (Marea Vîrvodzi); *v. figura dela* cr'ed'enț.
păuntšį (*pl.*), „crăš dže măslacin: să pun pă șură să nu ię vîntu paiel'e" (Ion Roman'esc); *v. figura dela* șură.
pel'eg, *om gol, golan* LXVII.
petrolol, *petrol* (Ioana Cordoș).
pieptarį, *un cojocel care se încheie într'o parte* (Ioana Cordoș).
pimnițâ, *pivniță* LXII.
pîrlăų, *trunchi de copac scobit la mijloc în care se așează rufele murdare și se toarnă apă fiartă peste ele.*
pîrlui, *a spăla rufele* LV, LXII: pîrlăų car'e pîrluie hain'e (Ion Roman'esc).
piscoaăe, *locul pe unde curge făina măcinată în lada morii* (Ion Dan'esc).
pișțol, *pistol* LXIX.
pită, *pîne.*
piua, *pl.* pie LIII: pie dže uloi (Ion Dan'esc).
placă-ți, placă-vă, *poftim (îmbiere la masă sau la băutură).*
pl'eu, *tinichea.*
ploscă, *pl.* ploštše, *mohilă de fîn pe cîmp.*
plug:

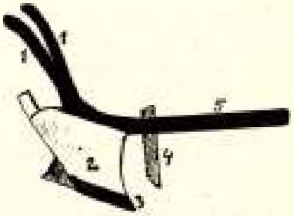

1. coarn'e
2. cormăn
3. fieru lat
4. fieru lung
5. grindžei

(Ianăș Tomodzi).

pojată, *loc unde se bagă vitele în șură, grajd:* pojata ię ca un grajd'ž pentru vaš (Ion Roman'esc).
pol'iță, *raft:* pun'l acolo vasă (Pătru Șiorogarį).
pomen'i (a să), *a se deștepta, a-și veni în simțiri* XLIV.
pondžială, *pl.* pondžęl'e, *scîndură pusă sus la taван pe grindă* (Ioana Cordoș).
poroabă, *pl.* poroabie, *prune mai mici și dulci.*

porodajcă, ***pătlăgea;*** *pl.* porodaiši (Oprița Flor'esc), porodăiț (Ioža Fărcaș). paradajcă, *pl.* paradăiț (Ana Para Itul).

poșor, *pl.* poșori: tot plogtše (Ion Roman'esc).

postajcă, *teacă de fasole* (Iozefa Pogan).

postavița: în car'e cur'e făina dźela moară (Ion Dan'esc).

potr'ee, *fotografie*, potriț LVI.

pozdar'e, *puzderie, părticelele lemnoase ale cînepei* LV; *pl.* pozdărij dźe cîn'epă, ***rămășițele*** *dela melițatul cînepei* (Oprița Flor'esc).

prăștšilă, *șindrilă*.

pr'efaše: pita o pr'efašem, *o frămîntăm* (Oprița Flor'esc).

pr'etšin'eșug LXVII.

pricoița, ***pătură***.

primblă, *o pîrghie care servește la ridicarea și umflarea foalelor* (Ion Padureanł).

primbură, *panglică*.

primot, ***despărțitură*** *între cai, în grajd* (Ion Roman'esc).

priviękį, *veghere la casa unui om mort; se spun glume și mai toți sînt veseli* LIII.

privită, *un fier la car, care ține leuca*:

1. privită
2. leucă

progadźie, progadźe, *cimitir* XI.

propoadă, *troboadă* LXXII.

puį, *pl.*, *flori pe cămașe*.

pujag, *loc în pod unde se pune otava* (Pătru Șiorogari).

pumnaș, *ţesătură de pînză care leagă mîneca de todori* (*v. figura dela todori*).

pup, *pl.* pupį (dźe mur'e), ***turtițe*** *mici de mure uscate* (Oprița Flor'esc).

pușcari, *a împușca* LXII.

raf (dźe roată), *șină de* ***roată***. *Ung.* raf.

rąguță, *pl.* rągutše, *recrut* XVIII.

rajnă, *crăiță*.

ramură, *pl.* rămurį: rămuril'e ferestši:

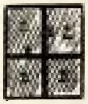

1. rămuri
2. okeț

(Pătru Șiorogari).

rîncotše, *(pl.)*, *mai multe lucruri la un loc, lemne tăiate la un loc* (Mănasije Stoja).

răsucă, *fus de răsucit*.

rașpăl, *pilă pentru răzuit lemnul* (Ion Roman'esc).

rătšeż, *verigă* (Pătru Șiorogari).

rătšie, *rachiu*.

rązălaq, *răzătoare* (Marea Vîrvoni).

răzuș, *daltă* (Ion Roman'esc); *o bucată de lemn cu care se curăță plugul de noroi* (Ianăș Tomoni).

rintšeza, *a necheza* XLIII.

rudă, *prosop*; rudă la coșie, *oiște* (Ion Blidari); ***prăjină*** (*v. fig. dela stoborį*; *un lemn pus deasupra, de care e prinsă pîrghia foalelor, la fierar* (Padureanł Ion).

rudźiță, *bucăți de ață colorată* LX.

rużulin, *rujuliță (gălbenele)* III.

săcrin, *ladă* XLIX.

sălaș, *loc unde se țin vitele afară din sat* (Pătru Șiorogari). „La sạlaș șăd oamenii cu vițăl'e primăvara cin fată oile. N'u băgăm cin ploo vara. Casa je vạcăluită. Stăm și jarna" (Pătru Muntșean).

salcă, *salcie*.

sal'ie, *pînză de pus peste mort; voal* (Slozijana Șiorogari).

sărătoar'e, *jghiab unde se dă sare la vite* (Ion Roman'esc).

sărintoc, *oot sărac* LXVII.

sărsam, pl. săr-amuri, *unealtă*; coșie, plug (Ion Roman'esc).

scamn, *pentru tras la mezdreală*:

1. pipă
2. scamn'iș
3. talpă
(Ion Roman'esc).

scamn'iș (*v. fig. dela* scamn).

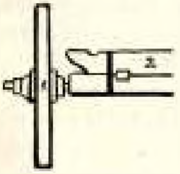

La coșie:
1. roată
2. scamn'iș
(Ion Roman'esc).

Și: scaunul pe care stă femeia la războiul de țesut (Marça Virvoăi).

slobozitori, *prăjină care slobozde sulul dinapoi* (Marça Virvoăi).

spçn'e, pl. spç'nj, *coș*.

spotșează, *o bucată de lemn cu care se mestecă în căldare* (Pătru Șiorogari).

spetăie, *armură dinainte ai calului*.

stavilă, *opritoare la moară*.

stăżçri, *stejar*.

stșeangă dże fier, *drug de fier* (Ion Žurcoăj); *v. fig. dela* val. Germ. Stange.

stçăj dże piatră, *stîncă* LIX.

stșimbăru, *a schimba* XXIII.

stobor: stoboru fîntîn'i, *împrejmuirea fîntînei*:

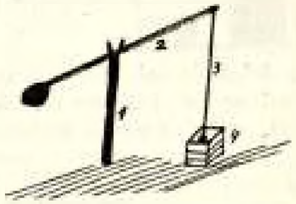

1. furcă
2. cumpănă
3. rudă
4. stoboru fîntîn'i

strecçtoar'e, *strecurătoare*.

straiță, *traistă* LVII.

streșină (la gard), *acoperiș la garduri (gardurile la Clopotiva au o streașină de paie)*.

sturl, *a nimici* LXIII.

sutiță, *țeapă pusă în vîrful șurei: să pun să nu lun'e ploja prin paie d'e sus în șură* (Ion Roman'esc).

sanchică, *minge* LIV.

saf (pintru apă), *un hîrdău mai mic. Ung. săf.*

scl'ială XLIV?

șiștean, *un lemn care se pune la căruță dela o loitră la alta*:

șir'ęglă, *partea dinapoi a căruței formată din două lemne împreunate prin spetese, prin care trec mici drugi de fier* (Ion Blidari).

șorof, *pl.* șoroafe, *șurub*
ștrimf, *ciorap.*
ștrof, *pedeapsă* LXII. *Germ.* Strafe.
șură, *locul unde se pune fînul și este grajdul vitelor*:

1. pojată
2. păunși
3. suliț

șea, *strigăt la cai să se lase peste locul nearat* (Ion Muntșean).
șiapță, *o bucată de pînză lucrată pe margini pe care o poartă pe conci femeile măritate* LXXII.
șiocot, *pl.* șiocoț, *ciucure* LXVI, *clopoțel* XLIV.
șiomoc (dże alun'e), *mai multe alune la un loc în coaja lor, smoc* (Oprița Flor'esc).
șiopor'oł (dże oi), *cîrd* XXXVI.
șiorap, *obială (neagră)* (Mănasție Stoja).
șiordzil'ță (dże vaci), *cireadă* XXXVI.
șiuturá, *roată de moară cu niște linguri în care bate apa*: moară cu șiuturá; aia 'n apă, car'e să 'ntoarse (Luiza Bocial).
talpă, *lemnul de sub ușe.*
talpar, *opincar (cel care face opinci)* LXI.
țalpiță, *pl.* țalpițe, *bucăți de lemn pe care se pun picioarele și schimbă ițele.*
țandalău, *om prost, nătăflet* XXXII
tan'eri, *farfurie.*
tapșan, *un loc în fața cuptorului unde se fierbe mîncarea*:

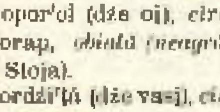

1. cuptori
2. tapșan

Și locul pe care stă soba de tuci (Pătru Șiorogari).
tiglázău, *fier de călcat* (Ion Băroni). *Ung.* téglázóvas.
tîrnaț, *sală.*
tobotse, *pl.*, *„troșe, casă"* (Ioana Cordoș).
topilă, *locul unde se bagă cînepa la putrezit.*
trăgulă, *tile*: o băgăm în butoni și trażem rălșio (Ana Para Itul).
trocuță, *postăviță*; în trocuță pun'em faină: je făcută dże bąneș, dże Țigan, ala car'e lucră 'n l'emn (Ana Para Itul).
tul'eu (dże cucuruz), *cocean de porumb.*
tulșeri, *pîlnie.*
țapăruje, *lemn mic pus la streașină ca să țină paiele* (Ion Roman'esc).
țegr'e, *portița de zăbrele la intrarea pe scară* (Iozefa Pogan Foarăc).

țiruc, *sirop* (Ioana Cordoș).
țipa, *a arunca* LIII.
țiță: țiță la sobă, *burlan la sobă* (Pătru Șiorogari, Ion Roman'esc).
ți[in'e, *țiitină* (Pătru Șiorogari).
țol, *pătură de acoperit.*
țucà, *a pupa* XXXIV.
tșeghe (*pl.*), *unelte mici (lopeți, sapi, furcere etc.)* (Ion Roman'esc).
tșescari, *proprietar de teuse* LIV.
tșemiță, *temniță* LXX. tșimiță XLIV.
tșindżeu, *șervet mai lung pus pe pereie.*
tșioc: *„pentru folosit cuișea la coasă"* (Pătru Șiorogari).
tșitșir'ez: tșitșir'ezu moți, *o bucată de lemn care se plimbă pe*

pietrii și face să cadă boabele din postăvița (Luiza Bočjat); *postăvița unde cad boabele din coș* (Ion Dan'esc).

tšintšitură, *chiuitură*.

uiagă, pl. uioži, *geam, sticlă, sticla lămpei*.

uloj, *ulei*; dzin žir să fašo uluj (Pătru Šiorogari).

ușcoală, *școală*.

ușor, pl. ușori, *lemnele din dreapta și din stînga, de care e prinsă ușa; v. fig. dela* frumtari.

vacălui, *a lemui*; casa ie vaculuită (Ion Muntšcan).

vacar'eți, *staul pentru vaci* XLVI.

vajagă pintru pricovit, *piuă pentru pături și țesături de lînă*.

val, *o roată cu dinți sub piatra morii*:

1. sišcangă
2. val

valău, *jghiab*.

valrun'i, *un fier pe care se pune piciorul cînd se urcă în căruță* (Ion Blidari).

viecuă, *obodul morii*: ține să nu meargă făina 'n lături (Luiza Bočjat).

viecal'ie, *obodul sitei* (Oprița Flor'esc).

vinars, *rachiu* LXII.

viorint, *albastru* XLVI.

voz, *putină mare de pus prune*.

vran'iță, *poartă mare*.

zafla, *a afla* XLIII.

zăuita (și: a să z.), *a uita* LVI; m'am zăuitat (Marça Pavaloni).

zbiši, *a sclința* LIV.

zbiši, *bici*.

zdrumica, *a pisa* LIV.

zgodži, *a (se) nimeri, a se afla* LXXI. Sîrb. zgoditi.

zuleurari, *rugul care face smeură* (Pătru Šiorogari).

zmicura, *a curăța porumbul de boabe*; să poatše zmicura cucuruzu 'n margină; zmicură cucuruz (Oprița Flor'esc).

țeg, *cărbune aprins* (Ion Băroni).

žlip, *scoc*: žlipu mori.

žoavină, *jivină*.

žubru, *bubă* (Ioana Cordoș).

žir'eada dže l'emn'e, *grămadă de lemne puse în picioare în jurul unuia mai mare* (Iozefa Pogan).

žug:

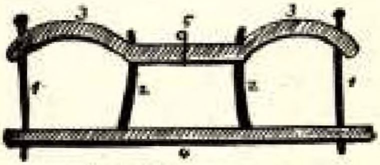

1. răsteu
2. fjular'e
3. tribuba žugului
4. pol'išioară
5. prinzător

La războiul de țesut:

1. žug
2. gaurari

Mihail Gregorian

GLOSAR MEGLENO-ROMÎN

S

S' *v.* să.
sa *v.* su.
sa, sa *v.* iri.
să, *să*.
saát, *ceas*: 2^{4}, 22^{1-2}; sat 64^{10-11}; — *art.* satu 51^{19}, 64^{3}; — *pl.* saati 41^{1}, sati 7^{1} [*bg.* < *tc.* saát].
sabl'a, *sabie* [*bg.* sablja].
sac, *sac*: 60; — *pl.* saț 38^{5}.
săcăiri *v.* săscăiri.
sacát, *olog* [*bg.* < *tc.* sakat].
săcól *v.* sacól.
sadi, *numai*: 37^{2} [*bg.* < *tc.* sadé]; *cf.* saldi.
sadrazám, satrazám, *vizir* [*bg.* < *tc.* sadrazám].
săghi'(i)ă, *haină lungă pînă la glezne, purtată de femei*: 4^{2}; — săghi(i)a 4^{1-4} [*bg.* sagija]; *comp.* sighi(i)ă.
săgl'ițari *v.* sogl'ițari.
saibiá, *stăpîn*; — saibia 7^{4}, 21^{1-4}; — *pl.* saibiil' 21^{3} [*bg.* < *tc.* sajbija].
saibiícă, *stăpînă*; — *art.* saibiica 9^{3}, 41^{2}.
sălăngúr *v.* sălungúr.
salcă (*N.*), *salcie*.
saldi, *numai*: 1^{6-10}, 2^{4}, 3^{10}, 4^{5}, 5^{8}, 10^{8},... [*bg.* < *tc.* sadé + salt].
săldisiri, *a-i slăbi puterile*; — *ind. pr.* săldises [*bg.* saldisvam]
sălúc (*L. H.*), salúc (*Oș.*), *răsuflare; dușcă* [*bg.* < *tc.* soluk].
sălungúr, sălăngúr, sulungúr, (*H.*), *lungan*; *cf.* lungúr.
sam, săm *v.* iri.
samár, *samar*, *cerul gurii*: 38^{4}; — *art.* samaru 38^{10} [*bg.*].
samargi(i)a, *samargiu* [*bg.* samardžija].
Săm-Ğorğ, *Sf. Gheorghe*: 19^{6}; Săm-Ğorț 59^{2}; — *art.* Săm-Ğorțu 31^{7}.
Săm-Nicoră (*Oș.*), *Sf. Nicolae*.
Sămtă-Viniri (*Oș.*), *S-ta Vineri*.
Săm-Todăr *npr. geogr.* 2^{1}.
Săm-Todiri, Sim-Todiri, *Sîn-Toader*.
samuvilă, *stafie* [*bg.* samovila].
Sănă-Médru, *Sf. Dumitru*.
sanatati, sănătati, *sănătate*: 40^{1}, 67^{3}; — sănătatç 62^{2}, 63^{7}.
sanatos, sănătos, *sănătos*: 8^{3}, 27^{6-7}, 47^{2}; sănătoasă 26^{17}, 51^{11}.
săndzirari, sandzirari (*Oș.*), săndzinari (*H.*), *a sîngera*; — *ind. pr.* sondzir, săndzines (*H.*).

sănădzirós, săndzinós (*H.*), *sîngeros.*

sontrác, *cuțit pentru tăiat frunza de dud; cuțitoaia cu care se taie unghia calului la potcovit* [*bg.* < *tc.*].

sapă, *sapă*: 28^{2}, 41^{1}.

săpăniță *v.* sipăniță.

sapari, *a săpa*: — *ind. pr.* sap, sap, sapă 66^{1}; — *sbj. pr.* si-ŭ sap 50^{1}, *2 sg.* să sap 26^{6}.

sápičcă (*H.*), *sapă mică.*

săptămonă 7^{1}, 19^{9}, 62^{1}, săptămână (*H.*), *săptămînă*; — *pl.* săptămoni 62^{6}.

sorari, *a săra*: — *ind. pr.* sar.

sarátcă (*H.*), *zăr care se dă la porci* [*bg.* sirovatka].

sărătură, *sărătură.*

sărbăgoscă (*Ln.*), sărbughscă (*H.*), țărbugoscă (*Ln.*), străbugoscă (*Ln.*), *coacăză* [*bg.* sărbogzska].

sărbători, *sărbătoare*; — *pl.* sărbător 52^{4}; sărbătorlj $1^{8\cdot 9}$, 3^{1}.

sărcăiri, *a soarbe*; — *ind. pr.* sărcăes [*bg.* srkam].

sari, *sare*: 11^{1}, 32^{1}, 51^{1}; — sare-babăl'ę, *un fel de grindină.*

săriri, *a sări*: — *ind. pr.* sar 64^{21}, *pf. 3 sg.* sări 27^{1}, 29^{0}.

sărlija, *sarailie, plăcintă cu miere și nuci* [*bg.* < *tc.*].

săroŭ (*Oș.*), *locul unde se dă sare oilor.*

Sărună, *Salonic*: 1^{1}.

sorupari (*Oș. Ln.*), *a scutura poame, a culege poamele*; — *ind. pr.* sorup; *cf.* sorupari.

sărutari [1], *a săruta*: — *ind. pr.* sărut, săruț, sărută 9^{3}, 19^{11}, $63^{4\cdot 6}$, 64^{7}.

sărutari [2], *sărutare.*

sărvétă, *basma, șervet*: 19^{7} [*bg.* servieta].

săscăiri (*Oș.*), săcăiri (*Ln.*), *a asmuța, a întărîta, a ațîța*; — *ind. pr.* să(s)căes [*bg.* səskvam].

săsniri (*Oș.*) = săscăiri.

sat *v.* saát.

săt (*H.*) *v.* sod.

sotrozám *v.* sodrozám.

sătul, *sătul*; — *pl.* sătul' 38^{10}.

sătulimi, *sațiu*; n'ai ~, *nu te mai saturi.*

săturari, *a sătura*; — *ind. pr.* satur, satur, *3 pl.* si satură 64^{10}.

saț *v.* sao.

scăcălęți (*Oș. H.*), scucalęți (*Ln.*), *lăcustă*; — *pl.* scuculeții' 60 [*bg.* skakaléc].

scădęri, *a scădea* (*vorb. în special de apă, cînd fierbe*): — *ind. pr.* scad.

scafă, *pahar*: 18^{2}, 63^{9}; — *art.* scafa 63^{9}, 64^{17}, — *pl.* scof, scafi.

scăfičcă, *păhăruț.*

scală, scală, scară (*Oș.*), *scară* [*bg.* skala].

scoldari, *a (se) scălda*: — *ind. pr.* scald, scal'dz (scalț, scal'ț), scaldă 9^{4}, 62^{8}; — *sbj. pr. 3 pl.* să si scaldă 9^{6}.

scămp *v.* scomp.

scămpáč, (*care vinde*) *scump* [scomp].

scămpotija, *scumpete*: 23^{8} [*bg.* skəpotija].

scăněie (*Oș.*), scăněuc (*H.*), scăuěuc (*Ln.*), *scăunel.*

scamd 21^{7}, 47^{12}, scant (*Ln. C.*) $64^{12\cdot 17\cdot 20\cdot 39}$, *scaun*; — *pl.*

scandi; — scandu-Domnului, *floare roșie în formă de pâlnie ca crinul, cu petalele crestate.*

scándala-mándala ? 18^{6}, 53^{2}, 69^{3} [*comp. bg.* skándali, *mură.* mándalo, *zăvor*].

scăndić, *scăunel.*

scăndură *v.* scondură.

scănduriécă, *scîndurică.*

scapari, *a scăpa*; — *ind. pr.* scap, scap, scapă 10^{9}, 28^{18-19}, 38^{4-5}, 47^{3-4}, scopom 28^{11}; — *impf. 3 sg.* scapa 73^{1}; — *pf. 3 sg.* scăpo 27^{4}, 28^{23}, 38^{6-8}, 47^{11}, scapă 73^{6}; *3 pl.* scopară 28^{23}; — *sbj. pr.* si scap 47^{5}.

scopirari, *a scăpăra (din amnar); a fulgera*; — *ind. pr.* scapir.

scápit, scapit-sorlį 1^{14}, *apus.*

scopitari [1], *a apune, a trece dincolo de un deal și a nu se mai vedea*; — *ind. pr.* scápit.

scopitari [2], scopitare-sor(i)lui, scopitare-sorlį 1^{2}, 8^{5}, *apus.*

scopitat, scopitat-sorilui 52^{1}, *apus.*

scară *v.* scală.

scărcă (*C. H.*), scrăcă (*Oș.*), *rîpă, prăpastie, loc rîpos*; — *pl.* scărț, scrăț.

scorținari, *a (se) scărpina; a țesăla*; — *ind. pr.* scárțin.

scornă, *cizmă* [*bg.* skóren].

scomp 33^{1-2}, scump (*H.*), *scump*; — *pl. m.* scomp 5^{1}.

scondură, scăndură și scondără (*H.*), *scîndură; doagă*; — *pl.* scondur 52^{3}, 64^{12-17}.

scotiri, *a scoate*; — *ind. pr.* scot, scot, scoti 45^{2}, 64^{2}, si scoti 11^{1}, 62^{5}, scotim 39^{1}, scotit, scot 10^{9}, 31^{9}, 62^{1}, 64^{30}; — *impf. 3 sg.* scote 5^{2-3}; — *pf.* scos, scuses, scosi 25^{18}, 28^{9}, 38^{13}; — *sbj. pr.* să scot, să scoț 10^{2}, să-ț la scoț 26^{6}, să-u scotă 27^{8}, s-la scotă 38^{8}, si scotă 51^{16}; — *imper.* scoti-la 22^{6}; — *part. tr.* scos 9^{4}; *pl. m.* scoș 73^{8}, *f.* scosi 9^{5}.

scrăcă *v.* scărcă.

scrămiri (*H.*), *a se scobi în dinți*; — *ind. pr.* mi scrăm [*lat.* EX-CON-RIMARE].

Scremo, *npr. geogr.* 44^{7}.

scripeți, *scripete.*

scocari, *a juca, a sălta*; — *ind. pr.* scoc [*bg.* skokvam].

scucuiri, *a sări jos, a sări departe*; — *ind pr.* scucues, scucueș, scucuești 64^{29}; — *pf. 3 sg.* scucui 27^{2} [*bg.* skokna < skokvam].

scuculeți *v.* scăcăleți.

sculari, *a (se) scula*; — *ind. pr.* scol, scol', scolă, si scolă 28^{17}, 64^{2}, 69^{6}; — *3 pl.* si scolă 10^{1}, 41^{2}; — *pf.* mi sculai 73^{3}, ti sculaș, si sculo 25^{17}, 28^{2-3}, 38^{14}, ... si sculară 25^{16}, 28^{14}; — *sbj. pr. 2 sg.* s-ti scol' 26^{6}.

scultari, *a asculta*; — *ind. pr.* scult, scul'ț, scultă; — *pf. 3 sg.* scultо 6^{6}.

scultător, *ascultător.*

scul'(i)ó, *școală*: 1^{8}, 5^{2}, 6^{2-4-6}, 52^{5}; un ~ 1^{4}; — *art.* scul'ioa 52^{5}; — *pl.* scul'iór.

scundiri, *a ascunde*; — *ind. pr.* scund (scunt), scunz (scunț),

scundi, si scundi 18^{8}, 19^{2}, 69^{5}; *3 pl.* scund 9^{1}, si scund 2^{5}, 9^{4}, si scunt 64^{21}, — *impf.* mi scundean 6^{4}; — *pf.* scunş; *3 sg.* si scunsi 28^{11-12}; — *sbj. pr. 3 sg.* si s'scundă 51^{9}, si si scundă 45^{9}; — *part. tr.* scuns 10^{7}, 25^{10}; scunsă 68^{7}.
scunğoş 25^{8-18}, scunzoş, scundzoş, *într'ascuns, pe furiş, în taină.*
scupet (*Oş.*), *scuipat*; *cf.* scupit.
scupiri [1], *a scuipa*; — *ind. pr.* scup; — *viit. 1 sg.* si scup 51^{20}.
scupiri [2], *a scopi*; — *ind. pr.* scupes.
scupit (*C.*), *scuipat*; *cf.* scupet.
scurniri, *a scorni, a stîrni din somn*; — *ind. pr.* scurnes [*bg.* skornuvam].
scurt, *scurt*; *cf.* cus.
scuturari, *a scutura*; — *ind. pr.* scutur, scutur, scutură; vo si scutură găl'iăl'i ? 19^{2}, *vi se scutură găinile?* (*e credința că dacă se scutură găinile, trebue să vie oaspeți*).
scuturătură, *scuturătură.*
scuțitură, *ascuțiş.*
scuțori, *a ascuți*; — *ind. pr.* scuțos.
scuțot, *ascuțit, cu vîrf*: 7^{1}.
Seba *npr.* 2^{3}.
sec, *numai la feminin* secă, *în expres.* pojni secă: secă manânc pojni, *mănînc pîine goală.*
sedbă, *semănătură*; — *art.* sedba 1^{7} [*bg.* sadba].
semt, *hotarul satului; locul unde-l trage mereu pe cineva să se ducă, unde e obicinuit să meargă* [*tc.* semt].
seu, *seu, osînză*; seu-găl'inăl'ă, *o plantă*; seu-l'epurului, seu-lu-l'epuru (*H.*), *o plantă.*
Sevastopol *npr. geogr.* 20^{8}.
sečcă, *februarie* [*bg.* sečko].
sedăv, *albastru închis, cenuşiu.*
senă, *fîn* [*bg.* sěno].
seră, *seară*: 25^{2-11}, 28^{10-12}, 73^{1}; *pl.* ser 73^{3-5}; — *art.* sera 64^{2-4-8}, 67^{1}; ier seră, *alaltăseară*; ţesta seră, *astăseară*; oltăr seră, *înainte de alaltăseară.*
seră-ta (*L. O.*), serta (*H.*), *seara*: 7^{1}, $25^{13-14-16-17}$, 70, 73^{4}.
serotu *adv. seara*: 31^{13}, 41^{2}, 54.
seţiri, *secere*; — *art.* seţira 62^{1}.
sfaca, *fie-care*: 3^{10}, 7^{1}, 8^{6}; sfaca casă 1^{3}, 7^{4}; sfaca Laodzineţ 1^{4}; sfaca piourar 10^{5} [*bg.* vsěka].
sfă'rdal (*L. H.*), sfră'dil, *sfredel*; *cf.* sfordăl [*bg.* svrъdelъ].
sfărşori, *a sfîrşi*; — *ind. pr.* sfărşos; *3 sg.* sfărşaşti 63^{7}, $64^{4-39-43}$; *3 pl.* sfărşos 7^{4}, 9^{4}, 64^{17-21}; — *pf. 3 sg.* sfărşo 21^{1}; — *sbj. pr. 3 sg.* sfărşască 19^{7}, 37^{2}; *sbst.* sfărşore 14^{3} [*bg.* svъršivam].
sfă'rşuc, sforşuc (*Lum.*), *sfîrşit* [bg. svъršekъ].
sfărţălişcă (*C.*), *surceluşe, surcică.*
sfărţeuă, sfărţel (*L. Oş.*), sfurţăl, *surcea*; — *pl.* sfărţej.
Sféti-Tódor, *Sim-Toader* [*bg.* Svéti Tódor].
sfiiri, *a încovoia, a îndoi*; *ind. pr.* sfies [*bg.* svija].
sfilgăn (*L.*) 64^{10}, sflingăn (*H.*), flingăn (*Oş.*) *coarnă* (*de ca-*

tea). *filigean* [*bg.* < *tc.* filgan].

sfil'ari (*H.*), *fluier* [*cf. bg.* sviróĺъ „*Pfeife. Hirtenflöte*].

sfirbă, *fluierătură* [*bg.* svirbă].

sfiriri, *a fluiera, a șuiera; a cînta din fluier*; — *ind. pr.* sfires; *3 sg.* sfireşti 66^{3}; — *sbj. pr. 3 sg.* si sfirescă 64^{6-12}; *sbj. pr. 3 pl.* si sfirescă 64^{5}; — *part.* sfirindurle 19^{16} [*bg.* svirja].

Sfiti-Ilia, *Sf. Ilie*: 8^{8} [*bg.* Svéti Ilija].

Sfiti-Iuvàn (*H. Lm.*), *Sf. Ioan* (24 Iunie) [*bg.* Svéti Iovan].

Sfiti-Nicola, *Sf. Nicolae*: 1^{5} [*bg.* Svéti Nikola].

sfitiri, *a lumina*; — *ind. pr.* sfites [*bg.* svĕtja].

Sfiti-Vrač 1^{4}, *Sfinții Cosma și Damian (1 Iulie)* [*bg.* Sveti Vračeve].

sfitul'că (*L.*), sfituil'că (*Os. H.*), *licuricia* [*bg.* svĕtulka].

sflingán, *v.* sfilgan.

sfong, *panglică*; — *pl.* sfongur.

sfordăl (*Lm.*), *v.* sfărdăl.

sforșuc, *v.* sfărșoc.

sfră'dil, *v.* sfă'rdăl.

sfriiel (*Ln. H.*), sfriiel (*Lm.*), *v.* triiel.

sfulgán 63^{5} = sfilgán.

sfurțél, *v.* sfărțeuă.

si[1], *să*: 35; si zic 6^{9}; si dormă 38^{16}; si-ț spun 51^{14}; si da ploiă 38^{17}.

si[2], *se*: si ziți $1^{1-2-4-6}$, 6^{4}, 31^{1-2-11}; si dună 1^{5}; si dunară 2^{2}; si puturčoră 2^{3-4}; si puturčo 2^{4}; si duo 2^{7}; si scund 2^{8}.

sibép, *motiv, cauză*: 28^{16-18}; — *art.* sibepu 25^{20} [*bg.* sebéb < *tc.*].

sicară, *secară*: 1^{8}, 38^{1-2}; un gărnuț di sicară 38^{5}; — *art.* sicaru 23^{1}, 38^{4}.

sicarreță[1] (*Ln.*), *miriște de secară, paie de secară*.

sicarreță[2]: poini sicarreță, *pîine de secară*.

sicărină (*Ln. Os.*), *miriște, paie de secară*.

sicuiri, *a seca*; *pf. 3 pl.* apili sicuiră 23^{8} [*bg.* seknuvam].

sicul', *săculeț*: 6^{2}, 10^{2}, 69^{11}; — *art.* sicul'u 6^{2}; *pl.* sicul'ăli 7^{4}.

sicuri, *secure*; *pl.* sicurlij 28^{13-14}.

sidefi (*Os.*), *nasture* [*bg.* < *tc.* sedef].

sif, *v.* siv.

sifci, *cal sau bou sur*: 18^{4} [*bg.* sivče].

sighiă (*L. H.*), *haină femeiască* [*bg.* sagija].

sigimi, *sfoară*: 28^{1} [*bg.* sidžim < *tc.*].

silcaf, *scleaf*: 3^{1} [*bg.* siljah < *tc.*].

Silistra *npr. geogr.* 20^{2}.

siminari, *a semăna, a pune sămînță în pămînt*; — *ind. pr.* semin; *3 sg.* semină 18^{4}; *3 pl.* semină 1^{9}; *sbj. pr. 3 pl.* si semină 38^{1-2}.

siminătúră, *semănătură*; — *pl.* siminătur 23^{1}, 43; siminăturli 1^{6}; siminăturili 60.

simință, *sămînță*: 64^{25}; — *pl.* simințur.

simțori, sințori, *a simți*; — *ind. pr.* sint (*H.*), simțos (*C.*), sint (*Os.*); — *3 pl.* simțos 37^{1}.

sin, *sin*; 4[2]; an sin 64[31]; — *pl.* sinur.
sindúk'i, *ladă* [*ngr.* [illegible] < *tc.*].
singur, *singur*: 37[4], 66[1]; — *f.* singură 68[1-2].
sinią, *masă rotundă cu picioarele foarte joase*: 5[2], 25[13], 40[6], 64[32]; — *art.* sinia 40[3], 63[4], 64[34]; — *pl.* siniili 63[2] [*bg.* sinija].
sinię̌că, *dim.* sinią, *mescioară*.
sinor (*L. Lm.*), *hotar, graniță* [*bg.* sinor].
sinţori, *v.* sinţori.
sipăniță, săpăniță (*Lm.*), *vărsat* (*boală a oilor*) [*bg.* sipanica].
sipcă, *vărsat* [*bg.* sipka].
siptăviri, *a răguși*; — *ind. pr.* siptăves; *cf.* riptăviri.
sirác, *orfan*; 38[1]; — *f.* siracă 9[2] [*bg.*].
sirbăčos (*H.*), *muncitor, harnic*.
sirbimint, *lucru, treabă*; — *art.* sirbimintu (*H.*).
sirbiri, *a munci, a lucra*; — *ind. pr.* sirbes; *3 pl.* sirbes 1[5], 23[1]; — *imperf.* *3 pl.* sirbęu 22[2]; — *sbj. pr.* *3 pl.* să sirbęscă 1[5-10]; — *part.* sirbit 22[4].
sirc, *nume de pom ca coarnele*; — *pl.* sirţ [*comp.* *bg.* sirka „*plop*"].
sirin (*L. H.*), *senin; loc unde bate soarele*.
siriști (*Lm.*), *chiag*: 71 [*bg.* sirište].
sirumá, *sărumá* 64[16]; sirumau 51[22], *sărac, sărman*; sirumasi 9[2] [*bg.* siromah, *pl.* siromasi].
sirumęșpiă (*L. H.*), *sărăcie* [*bg.* siromaštja].
sistră (*Lm.*), *lopățică mică de fier* (*răzătoare*) *cu care se rade aluatul*: 9[1]; — *art.* sistra 54 [*bg.* sistro < *gr.* ξύστρα].
sită, *sită*; — *pl.* siti.
Siti-Andrei, *Sf. Andrei*.
Siti-Ilia (*Lm.*), *Sf. Ilie*.
sitna 9[2] [*cuvînt bulgăresc*].
siţirămint, *seceriș*; — *art.* siţirămintu (*H.*).
siţirari[1], *a secera*; — *ind. pr.* sęţir; *3 pl.* sęţiră 42[1].
siţirari[2], *secerat*; — *art.* siţirare 1[7].
siţirat, *secerat, seceriș*: 38[6].
siv, sif (*Lm.*), *cenușiu, albăstruiu* [*bg.* siv].
sivič, *un fel de crap mai albastru* [*bg.* siviček].
sk'imbari[1], *a schimba*; — *ind. pr.* sk'imb, sk'imp (*H.*); *3 sg.* sk'imbă 64[26]; si sk'imbă 52[6]; *3 pl.* sk'imbă 64[6-7]; — *impf.* *3 pl.* sk'imbau 19[8].
sk'imbari[2], *schimbare*; — *art.* sk'imbarę 19[3].
sk'init, *țicnit, smintit* [*comp.* *bg.* skitnik].
sk'upát (*H.*), *scuipat*.
slab, slap 51[15], *slab; subțire*.
slabátic (*N.*), *sălbatec*.
slabęţă (*Og.*), *slăbiciune*.
slăbină, *mijlocul trupului până la încheietura piciorului* 3[2], *pl.* slo'bin [*bg.*].
slăbiri, *a slăbi*; — *ind. pr.* slăbes; — *impf.* *3 sg.* slăbę 47[2].
slăgăiri, *a se considera; a se gândi, a cugeta*; — *ind. pr.* mi slăgăes; *3 pl.* si slă-

gĭes 19^{3}; — *impf. 3 sg.* slăgăja 26^{2}; *3 pl.* slăgăjaŭ 28^{11} [*bg.* slagam].

slanină (*H.*), *slănină*.

slap, *v.* slab.

slavă, *slavă*; — *art.* slava 64^{28}.

slavę'i (*Oş.*), *privighetoare* [*bg.* slavej].

slóžnic, *scurt* [*bg.* složen].

smăcăirį (*L. Lm.*), *a aluneca*: — *ind. pr.* smăcăes [*bg.* smъkam].

smăcătós (*L.*), smučetós (*Oş.*), *alunecos*: — *pl. f.* smăcătoşį 25^{7}.

smăčóc (*L. Oş.*), *ulcior la ochi* [*bg.* smičok].

smarçcă, *jneapăn*; frundză dį smąręcă 45^{3}; lemnį dį smărecă 10^{1} [*bg.* smreka, smerika].

smintirį, *a încurca; a zăpăci*; — *ind. pr.* smintes; sį smintiră irilį [*vsl.* smętiti].

smintit, *încurcat*.

smoc (*Lm.*), *şarpe gros cît mîna, galben, care nu muşcă, dar suge vacile, caprele, etc. şi se bolnăvesc*; — *pl.* smoţ [*bg.* smok].

smocf, *smochin*; — *art.* smocfu (*H.*).

smocfă (*Ln. H.*), *smochină* [*bg.* smokva].

smolă, *răşină*: *smoală* [*bg.* smola].

smucăirį, *a sorbi*; — *ind. pr.* smucăes [*bg.* smukam].

smucăiturá, *sorbitură*.

smučetós, *v.* smăcătós.

smulzirį (*Oş.*), *a smulge*.

snagă, *trup*; — *art.* snaga 37^{4} [*bg.* snaga].

snop, *snop*: 28^{7}; — *pl.* snop.

socól, sucól (*Oş.*) 45^{1}, săcól (*C.*) 51^{5}, *vultur* [*bg.* sokól „şoim"].

socru, *socru*: 19^{8}, 64^{32}; socru-su 64^{25}; — *pl.* socri 19^{12}; socrilʹ 19^{12}.

sófriică, *mescioară* [*bg.* < *tc.* sofrá].

soi, *neam, rudă*: 19^{3}; tot soju 62^{2} [*bg.* < *tc.* soj].

soică, *gaiţă*; *briceag; custură*: 28^{21}; — *pl.* soiţlį 28^{21-22} [*bg.* sojka].

som, *somn* (*peşte*) [*bg.* som].

son, *somn*: 38^{15-16}; — *art.* sonu 18^{2}, 28^{6}, 53^{16}.

sonliv, *somnoros* [*bg.* sъnliv + somn].

soră, *soră*: 18^{3}, 47^{1}; soră-mę 47^{12}, soră-ta, soră-sa $25^{8-11-14}$, 47^{2}, sorʹ-sa (*H.*); *gen.* sorăsăį 47^{10}; — *art.* soru 47^{2}; *voc.* soru 47^{4-6}; *pl.* suror 18^{4}, $53^{9-12-14}$, 69^{2}.

sorţ, *sorţ*: să turim sorţ, *să tragem la sorţi*; si turęu sorţ 20^{1}.

soţ, *soţ, tovarăş*; *pl.* soţ 64^{25}.

soţlúc, suţlúc (*H.*), *tovărăşie*.

sovă, suvă (*H.*), *săreiner; prăjină; arac; stîlp* [*bg.* sohá].

sobă (*L.*), să'ba (*H.*), *nume de vacă fătată sîmbăta* [*bg.* Sъba].

soаcră, *soacră*: 16^{9}; soаcră-sa 64^{26}.

sod, *vas*; — *pl.* sǫdur; săt (*H.*), *pl.* sădur [*bg.* sadъ].

sofă..... $64^{30-34-38-40}$.

sombătă, *sîmbătă*; — *art.* sombăta 64^{3-4}; — *pl.* sombăţį.

spmburi, sămburi (*H.*), *sîmbure*.

spmt, *sfînt*: 26^{2-6}; — *pl.* spmţ 2^{7}, 26^{3}.

spndzi (*Oş.*) 10^{6}, 37^{1}, 64^{15}, spnzi (*L.*), săndzi (*H.*), *sînge*; — *art.* spndzili 20^{5}, 37^{1-4}, 51^{14}.

spri, *soare*: 25^{12}, 28^{1}, 59^{1}, 64^{9}; sprli 8^{9}, 18^{2}, 31^{12}; la 'nerestire sprli 1^{3-4}; la dare sprli 10^{4}; sprili 62^{5}; — *gen.* sprilui 52^{1}.

sprtă, *cămaşa fetusului*; — *pl.* sprti.

sptă, *soaţă*.

spalgóe (*H.*), *melc*: *cf.* pălgóe.

spărăcuni, *boală la oi cînd le crapă copita din cauza ploii*.

spardziri, *a sparge, a strica*: — *ind. pr.* sparg, spardz, spardzi; grindina . . . la spardzi agrili 31^{3}; si spardzi vreme 8^{2}; cari-i ţista ţi-â spardzi soua ? 28^{3}; *3 pl.* sparg 7^{4}, 9^{4-5}; *pf. 1 sg.* spars; *3 pl.* sparsiră 23^{2}; — *sbj. 3 pl.* s'la spargă 28^{12}; — *part. f.* spartă 64^{42}.

sparçri[1], *a (se) speria*: — *ind. pr.* (mi) spar, spar, spari, spărém, spărét, spar; si spari nibunil'a 10^{9}; *impf.* sparem; *3 sg.* si spărea 73^{1}; — *pf.* spărui; *3 sg.* si spăru $38^{5-8-11-13-16}$; *3 pl.* spariră; si spăreară 72^{6}; si spărură 25^{4}; (*H.*) mi-am sparţtă: — *imper.* nu ti spari 38^{16}, 72^{2}; spar-ti 10^{3}.

sparçri[2], *speriere, sperietură*: 38^{17}.

spprptă, *oaia care sufere de spărăcuni*.

spată, *spată*: — *pl.* spoţ 28^{29}; (*H.*) spăţ, spoţu 64^{29}.

spatár, *cel ce vinde spete de războiu*.

spic, *spic*; — *pl.* spiţă (*Lm.*); spiţă, spicur (*H.*).

spilă, *stîncă*; — *pl.* spili 25^{5-8} [*bg.* spila].

spilari[1], *a spăla*: — *ind. pr.* spel, spel', spelă, spilăm...; *3 sg.* spelă 62^{1}: si spelă mămuşa 63^{8}; *3 pl.* spelă 62^{2}; — *sbj. pr. 3 sg.* să spelă 25^{14}.

spilari[2], *spălare*.

spilat: loc spilat, *unde nu mai e iarbă de păşunat*.

spilătură, *spălătură*.

spin, *spin*: 45^{4}; — *pl.* spiń 25^{7}, 27^{2}.

spindzurari[1] (*L. H. Lm.*), *a atîrna, a spînzura*: — *ind. pr.* spinzur (*Oş. C.*).

spindzurari[2], *atîrnare*.

spingu v. sprengu.

spiţă, *aşchiuţă care intră în deget sau subt unghie* [*bg.* spica].

splină, *splină* [*bg.* splina].

spor, *spor*.

sprengu (*H.*), spingu (*Lic.*), *spinz* [*comp. bg.* sprěž].

spriécă, *monetă veche, lăscaie*.

sprótiva, *în faţă, vis-à-vis*; di-sprotiva, *de vis-à-vis*; — Di-sprotiva, *mahala în Lunzini*: 1^{4}.

spruză (*H.*), *spuză*.

spulaidisiri, spulaitisiri, *a mulţumi*: — *ind. pr.* spulaidises

(spulaitises); —*pf. 3 sg.* spulaitisi 47^{11} [spuláiti].

spulăiti!, *mulțumim!:* 19^{17}. [*bg.* spolájti < *gr.*].

spumă, *spumă.*

spumari, *a face spumă, a spumega;* —*ind. pr.* spum, spum, spumă.

spunirį, *a arăta, a spune;* —*ind. pr.* spun, spuń, spunį, 10^{4}, 19^{6}, 37^{4}; si spunį 58; *3 pl.* spun 1^{6}, 2^{4-6-8}, 21^{1}, 54; —*impf. 3 pl.* spuneu 6^{3}; —*pf. 1 sg.* spuș; *3 sg.* spusį 25^{5-21}; —*sbj. pr. 1 sg.* să va spun 25^{5}; s' va spun 13^{2}; *1 pl.* să-l' spunim 6^{8}; să-ț spunim 19^{4}; *3 pl.* si spună 38^{15}; —*imper.* spunį 51^{14}; spunį ți-l 19^{2}; spunį-ń 37^{2}.

spurcăčiunį, *murdărie, căcat, spurcăciune.*

spurcari, *a spurca:* —*ind. pr.* spurc; la spurț 8^{3}; ți spurcă cucu 8^{3}; ți spurcă (pupca) 8^{4}.

spurcát, *spurcat.*

sputnirį, *a ațița;* —*ind. pr.* sputnes; —*imper.* sputne focu, *ațiță focul;* sputne-la.

spuză (*Os.*), *spuză.*

srăcăiri (*Os.*)=sărcăiri.

stafigă (*H.*), stăfigă (*Liv.*), *stafidă;* —*pl.* stafis [*bg.* stafída < *gr.*].

stafia, *stafie:* 70 [*comp. bg.* stihíja < *gr.*].

stamnă, (*H.*) stomnă, *ulcior mai mare* [*bg.* stomna].

stămpărari, *a se astîmpăra* (*de copii cînd zburdă*): —*ind. pr.* stămpăr.

stane, *stînă* (*mai des* bačol'ă) [*bg.* stan].

stăngăč, *stîngaci.*

stănuvit, *băgat adînc în pămînt* (*vorb. de pietre*) [*bg.* stanóvit].

stapon 38^{4}, stăpăn (*H.*), *stăpîn;* —*art.* stăponu 19^{2}, 30^{2}, 38^{1-2}; stăponu-su 38^{13}; —*genit.* stăponului 51^{23}, 66^{8}.

stară, *astăseară.*

starį, *a sta; a înceta;* —*ind. pr. 1 sg.* stau 45^{1}; *3 sg.* sta 3^{8}, 8^{3}, 18^{7}; sta grindina 31^{10}; *3 pl.* stau 7^{2}; 10^{9}; —*impf. 3 sg.* stăte 2^{6}; —*pf. 3 sg.* stătu 27^{7}; —*3 pl.* stăturā 33^{1}; *sbj. pr. 1 sg.* să stau 6^{8}; *3 sg.* să sta 1^{7}; s'sta 28^{5}; —*imper.* stoį 27^{4}; 38^{9-16}.

stărlúșcă (*L. H.*), stirlučcă (*Os.*), *un șarpe, viperă* [*bg.* strělúška].

stărnįștį (*Lm.*), *mirište;* stărniște 53^{10} [*bg.* trŭniște].

stașión, *stație:* 1^{1}.

stavelă (*H.*), *stavilă* [*bg.* stavílo].

stávină (*Lm.*), *claie* (*de fîn*); —*pl.* stovin [*bg.* stávina].

staviri (*H.*), *a stăvili, a opri apa* [*bg.* stavja].

Stă-Vinir, Sămtă-Vinire, *Sf-ta Vineri.*

sterp, *sterp; f.* sterpă.

steg (*Os.*), *steag.*

steuă, *stea:* la dare steua 7^{3}; —*pl.* stelį 63^{10}, 64^{29}.

stéžăr (*Os.*), 40^{1} stéžur, strežur, *steajer, parul din mijlocul ariei de care se leagă caii ca să treiere:* —*art.* stežăru 40^{1} [*bg.* stěžer].

stieupéi, stricupéi (*H.*), tetă-

tólă *(Lm.)*, *grangur*; sticupeju-peju 60[1] [comp. *bg.* šicopěje].

stigniri, *a întinde*; *a strînge*; — *ind. pr.* stignes [*bg. aor.* stegnah < stěgam].

stiminduriç 27[1] *greşit în loc de* stininduriç.

stimniri, *a (se) întuneca*; — *ind. pr.* stimnes [*bg.* stъmnjavase].

stindziri, *a stinge*; — *ind. pr.* sting; — *sbj. pr. 2 sg.* s-lç stindz focu 30[4]; *3 sg.* să tj stingă 30[4].

stiniri, *a ofta*, *a gîfîi*, — *ind. pr.* stines; *part. pr.* stininduriç 27[7] [*bg.* stena].

stipsi, stipţă, *piatră acră* [*bg.* stipsa].

stirliśćă, *v.* stărloşcă.

stirpác, *miel născut mort* [*sterp*].

stirpár, *sterpar*, *păzitorul oilor sterpe*.

stirpićuni, *stirpiciune*.

stirpiri, *a stirpi*; — *ind. pr.* stirpes; — *pf. 2 sg.* stirpiş 27[4].

stoc *(Lm.)*, stog *(L. Oş.)*, *stog*, *căpiţă de fîn* [*bg.* stog].

Stoići Volte *apr.* 22[8].

stomná, *v.* stamnă.

stomnićcă, stumnićcă, *dim.* stomnă; stomnişorcă, *ulcior ceva mai mic decît* stomna; *dar mai mare decît* stomnićca.

stonjin *(L. Oş, H.)*, *stînjen* [*bg.* stăžen].

străbugoscă, *v.* sărbăgoscă.

străbusiri, *a înfige*, *a implînta (cuţitul)*; — *ind. pr.* străbusos [*bg.* tъrbúša].

străćunári, *a strivi*; — *ind. pr.* străćún; — strućinari; — *ind. pr.* strućin *(H.)*; *pf.* am strućinată; — *(Liv.* stulćun, stulćin, stulćină, stulćinăm*)* [*lat.* *extortionare].

strămurari, *v.* strimulari.

strat, *plantă ca creasta cocoşului*.

strătiri, *a se pitula*; — *ind. pr.* strătes.

străv, *mortăciune pusă ca momeală pentru fiare (lupi, vulpi, etc.)* [*bg.* strъv].

stră'vnic, *(om) lacom* [*bg.* strъvnik].

stră'vur, *pl. trufandale* [străv].

străzin, strizin *(H.)*, *pl. streşinǐe*.

strem, *desfundarea pămîntului pînă la un cot adîncime spre a planta ceva*; — *pl.* stremur 1[1] [*cf.* strimiri].

strężur, *v.* steżur.

strępiż *pl. (H.)*, *viermii cari se fac în brînză*, *strepede*.

stręşă 43, stręşi 9[6], *streaşină*; — *pl.* streş [*bg.* strěha].

stricăćuni, *stricăciune*.

stricári, *a strica*; — *ind. pr.* stric, striţ, strică.

strjcător *pl. (Lm.)*, *nişte lemne puse vertical în scocul morii ca să oprească trecerea murdăriilor*.

strjcătoră, strjcătoare 71, *strecătoare*, *strecurătoare (pînza de strecurat laptele)*.

strjcori, *strecurătoare*; — *pl.* strjcor.

stricapáşcă, *codobatură* [*bg.* strъči-opaška].

stricupeu *(H.)*, *grangur*; — *pl.* stricupçi; *cf.* sticupei.

stricurari, *a strecura*; — *ind.*

pr. stricor; *3 sg.* și stricoră 11^{2}, și stricoară 71; *3 pl.* stricoră 71; stricoară-u bun oaja, *să mulgi bine oaia, să nu-i lași lapte de loc.*

strigari, *a striga:* — *ind. pr.* strig.

strigl'ată *(Oș.)*, *străghiață; un fel de alifie făcută din piatră acră și cu albuș de ou bătut bine, ingroșat apoi cu brînză și întrebuințat ca leac contra durerilor de ochi.*

strimiri, *a desțeleni, a săpa adînc un loc pentru întîia oară;* — *ind. pr.* strimés [*cf.* strem].

strimt, *strîmt, îngust:* 8^{10}; — *f. pl.* strimti 3^{5}.

strimtură, *strîmtoare, loc strîmt, strîmtoare de parale.*

strimulari *(Oș.)*, strămurari *(Oș.)*, struminari, *bățul cu care se mînă boii, strămurare;* — *art.* struminarę 18^{8}.

strindziri, *a strînge;* — *ind. pr.* string; — *pf. 3 sg.* și strinsi 27^{5}; *3 pl.* strinsiră 28^{17}, 51^{8}.

strins *(Lm.)*, *sgîrcit.*

stripiżori, *a strepezi;* — *ind. pr.* strępiżă; lu moș dințil' lu strępiżă 45^{2}.

strizin, *v.* străzin.

strójnic, *pețitor:* 19^{1}; — *art.* stroinicu $19^{2\text{-}3\text{-}6\text{-}7}$ [*bg.* strójnik].

stroinicloc, struinicloc, *pețitorie;* — *art.* stroiniclocu 19^{2}; struiniclocu 19^{7}.

strop, *scîndurile puse peste bîrne pentru a forma acoperișul:* 27^{2} [*bg.* strop].

strucinari, *v.* străcunari.

strug, *unealtă de tîmplar pentru lustruirea samarelor* [*bg.* strug].

struiniclọc, *v.* stroiniclọc.

struiri, *a peți:* — *ind. pr.* strues; *sbj. pr. 3 sg.* să-u struiască 19^{2} [*bg.* strójvam].

struminari, *v.* strimulari.

strungă, *strungă; strungăreață (la dinți).*

strupcă, *boală la oi, cînd le ies bubulițe pe uger și nu se pot mulge* [*bg.* strupka].

stumnică, *v.* stomnică.

stupari, *a astupa:* — *ind. pr.* stup.

Stur, *npr. geogr.* 44^{1}.

su, *său:* tată-su 5^{2}; sa, so: mumă-sa 5^{2}.

su, *sub:* 64^{20}.

sub, *v.* sup.

sucác, *uliță;* — *pl.* sucață 64^{44} [*bg.*< *tc.* sokak].

sucálă, *bățul cu care se mestecă mămăliga, făcăleț (= Lin. ștală);* — *pl.* (*L.*) sucol', (*Oș.*) sucali [*bg.* sukalo].

sucárdi, *sarică:* 1^{8}, 3^{9}, 64^{5}; sucarde $3^{1\text{-}6\text{-}11}$, $4^{1\text{-}4\text{-}6}$ [*bg.* sukarda].

sucață, *v.* sucác.

sucnă, *postav:* 4^{4} [*bg.* suknó].

sucól, *v.* socól.

sučori, *a învîrti făcălețul pentru a întinde aluatul:* — *ind. pr.* sučos [*bg.* suča].

sudări, *a asuda; a aburi:* — *ind. pr.* sud; (*Lm.*) sot, sus, sudă.

sudori, *sudoare.*

suflari, *a sufla;* — *ind. pr.* suflum, suflis, suflă; (*H.*) suflu, sufl'i, suflă.

súflįt, *suflet*; — *art.* suflįtu 51^{22}; — *pl.* suflįti 1^{2}; mil' di suflįti 28^{2}.

sugár, *miel sugar; copil neînțercat.*

sugăriță, *oaie care a fătat tîrziu și trebue să fie suptă toată vara.*

sugl'ițari, *a sughița*; — *ind. pr.* sugl'iț *(Oș.)*, suglįț *(L.)*, săgl'iț *(C.)*, sugl'it *(H.)*.

sul, *sul (la războiu)*; — *pl.* sulur *(L. H.)*, sulį *(Oș.)*.

sulă, *cîrlig de împletit, andrea.*

sulinár, *jghiab sau burlan de olane pentru condus apa* [*bg.* sulinár < *ngr.*].

sunari, *a suna*; — *ind. pr.* sun.

sup, *subt*: $3^{5\text{-}6\text{-}11}$, 25^{10}, 26^{5}, 27^{5}, 73^{7}; — sub 26^{5}, $27^{3\text{-}4}$, 40^{3}.

supră, *v.* dįsupră.

supțărizari *(Oș.)*, supțurizori *(C.)*, supțirizari *(H.)*, *a subția*; — *ind. pr.* ~ zoa.

supțășoră *(Oș.)*, supțușoră *(L.)*, supșoră *(H.)* 64^{22}, *subțioară.*

supțori *(L. Oș.)*, sobțări *(H.)*, *subțire*; — *pl.* supțor 40^{2}; supțorlį 40^{3}.

surd, *surd*; — *f.* surdă 51^{10}.

surdzori, *a asurzi*; — *ind. pr.* surdzoa.

surlă, *surlă (instrument muzical)* [*comp. bg.* zurla].

surlęst, *bazat* [surlă].

surmașiă, *sărăcie* [*bg.* siromašija].

surțél *(Oș.)*, *surcea.*

surumá, *v.* sirumá.

surupari *(C.)*, *a (se) rostogoli jos, a da jos din pom*; *cf.* sarupari.

suruviță, *creangă*: 7^{1} [*bg.* surovica].

survă, *sorcovă* [*bg.* surva].

sus, *sus*; ąn sus 1^{1}, $27^{3\text{-}4}$; 'n sus $25^{12\text{-}16\text{-}18}$.

susám, *susan* [*bg.* susám < *tc.*].

sușă, *secetă*: 9^{1}, 23^{3} [*bg.* suša].

sușină, *secetă; loc uscat* [*bg.* sušiná].

sută, *sută*; vrină sută 1^{3}; ună sută și nouzoț 2^{5}; ună sută și douzoț 2^{5}, 23^{4}; ună sută și ținzoț 7^{2}; ună sută și un 10^{7}; — *pl.* suti 1^{2}; un-dou suti 20^{1}; trei suti și șazoț 52^{3}.

sutlęc *(Oș.)*, *tovărășie* [soț].

sutlăc *(H.)*, *v.* sotlęc.

suvăl'că, *nuieluță*; — *pl.* *(H.)* suvăl'ț [*bg.* suválka].

suvari, *jandarm* [*bg.* < *tc.* suvari].

súzįri, *a suge*; — *ind. pr.* *sg.* suz, suzi; *pf.* supș. *unic. pf.* *3 sg.* ra suptu 73^{3}; *sbj. pr.* *3 sg.* si sugă 38^{10}, $73^{1\text{-}2}$; — *part.* supt.

Ș

Ș', *int.*, *v.* aș.

șa, *așa, astfel*: 24^{1}, $25^{3\text{-}15\text{-}18}$, 26^{2}; șa-i binį 7^{5}, 9^{5}; tot șa, *tot așa.*

Șaban di Colį, *npr.* 2^{4}.

șacă *(Lm.)*, *glumă*; — *pl.* șacour; șică *(pl.* șicour) [*bg. dial.* šaká < *tc.*].

șacagiă *(Lm.)*, șicăgiă, *glumeț* [*bg.* šagadžija]

şacimi, *alice:* 10^{7} [*bg.* < *tc.* sbemă].

şădęri, *a şedea; a aşeza;* — *ind. pr.* şod, *(H.)* şet, şes; *3 sg.* şadi 40^{2}, $64^{20-32-38}$; şędi 10^{2}; *3 pl.* şod 40^{3}, 41^{1}; şet 64^{10-36}; — *impf. 3 sg.* şădę 47^{1}; *3 pl.* şădeu 5^{2}; — *pf. 1 pl.* şăzum 28^{14}; *pf. cp. 3 pl.* şăzut-au 21^{2}; — *sbj. pr. 3 sg.* si şadă 64^{12-13}; *1 pl.* si şădem 45^{1}, 51^{11}.

şaçiă, *îmbrăcăminte femeiască:* — *art.* şaçia 1^{8} [*comp. bg.* < *tc.* šegan].

şaje, *şaiac, aba:* 1^{8} $3^{1-8-10-11}$, 4^{4}; — *pl.* şaiţi 1^{6}, 3^{11}; şaică 3^{2}; şajeu 4^{1-3} [*bg.* < *tc.* šaják].

şaisprăţi, *şaisprezece.*

şaizęţ, *şaizeci:* 2^{4}; şazęţ 52^{2}.

şamiă, şămiă 19^{10}, *batistă, basma de legat la cap, broboadă cu care se îmbrobodesc fetele;* şamia 1^{6}, 4^{1-5}; *pl.* şămij 19^{8} [*bg.* šamija < *tc.*].

şamidoil', *v.* şimidoil'.

şandán, *sfeşnic* [*bg.* < *tc.*].

şapcă, *şapcă;* — *art.* şapca 53^{13} [*bg.* šapka].

şăprá'teă *(Lm. Os.)*, *năpircă; femeie răutăcioasă;* — *pl.* şăprătk'i 34 [şarpi + năpârcă].

şapşál, *prost:* 73^{5}; *voc.* şapşalule 73^{5} [*bg.* < *tc.* šapšalŭ].

şapti, *şapte:* 1^{4}, 7^{4}, 10^{1}, 35; — şaptli 12^{3}.

şaptisprăţi, *şaptesprezece.*

şaptizęţ, *şaptezeci:* 52^{5}.

şară *(Lm. Os.)*, *must: cf.* şiră.

şărămint, *ornamentaţie;* — *art.* şărămintu 4^{8} [şaręri].

şărătură, *(un fel de) broderie:* — *pl.* şărătur 4^{3} [şaręri].

şarc, *alb cu negru (despre cai).*

şarcă, *nume de căţea* [*bg.* šarko].

şarlagán, şarlán (Nunţi), *uleiu* [*bg.* šarlagan < *tc.*].

şaręri, *a broda:* — *ind. pr.* şaros [*bg.* šarja].

şarot, *brodat, pestriţ, bălţat;* — *f.* şarota 53^{11}; *pl.* şaroti.

şarotă, *oaie cu lînă amestecată (alb cu negru).*

şarpi, *şarpe:* 8^{2}, 31^{7}; şarpili 34; — *pl.* şorp 28^{16}, 34, 54; *(H.)* şerp.

şărvetă, *batistă:* şirvetă $64^{18-26-27}$; — *art.* şirveta 64^{5-7}.

şasi, *şase:* 7^{5}, 10^{10}, 64^{1}; ţinţ şasi meş 19^{8}; şasi săptămoni 62^{6}; şasil' 28^{21}; şasili 12^{3}.

şătăiri [1], *a se căca;* — *imper.* şătăia-ti 20^{6} [şătăiri[2]].

şătăiri [2], *a (se) plimba:* — *ind. pr.* mi şătăies; — *3 sg.* şătăiaşti 62^{4}, 64^{44}; — *3 pl.* şătăes 62^{4} [*bg.* šetam].

şătăitórnic, *privată* [şătăiri[1]].

şaţi, *aşa:* 28^{22} [şa].

şauă, *şea:* şaua di izmęni, *betelia de la izmene prin care trece brăcinarul:* 3^{3}; — *pl.* şour *(Lm.).*

şazęţ, *şaizeci:* 52^{2}.

şcurt, şcurtă, *scurteică;* — *art.* şcurtu 4^{1-4}.

şei, *lucru:* — *art.* şeiu 22^{5} [*tc.* šej].

şi, *şi:* $1^{1-2-3-6-7-8}$ ...; şi-ş 1^{8-9}; şi-l' 10^{3}; ş-u 73^{1}.

şic, *găitan de argint sau de aur:* 64^{5} [*bg.* < *tc.* šik].

şică, *v.* şęcă.

şicăğiă, v. şacağgiă.

şik'er, zahăr: 6^{2}, 63^{4}, $64^{9\cdot 24\cdot 26}$; — *art.* şik'eru $64^{9\cdot 27}$ [*bg.* šiker < *tc.*].

şilă, *sulă, unealtă a argintarului* [*bg.* šilo].

şimiă, *v.* şamiă.

şimidoil' 25^{10}, şimidouăli, *amîndoi, amîndouă;* şamidoil' *(H.)*.

şirá, *must: cf.* şará [*bg.* < *tc.* širá].

şirét, *şiret, viclean.*

şiritlç'e, *viclenie, şiretlic.*

şirvetă, *v.* şărvetă.

şiş, *sticlă:* 11^{2}; — *pl.* şişur 11^{2} [*bg.* šišé < *tc.*].

şişărcă *(Oş. Lm.)*, *păstaie; (la Nânte) ardeiu:* — *pl.* şişorţ; *(H.)* şişărţ [*bg.* šišarka].

şiştác, *ban străin (neturcesc) de 5—30 piaştri* [*bg.* šestak].

şl'ùpcă, *coaje (de ou, de struguri, etc.);* şl'upcă di uuă, *struguri storşi de zeamă;* — *pl.* şl'upk'i [*bg.* šljupka].

Şopàtu-la-per, *numele unei cişmele din Livmniţa:* $52^{3\cdot 4}$.

şor, *şir; (H.)* şăr; — *pl.* şorur.

şoric, *şoarece:* 30^{4}; şoricu $30^{6\cdot 7\cdot 8}$; — coda-şoricului, *coada şoricelului (o plantă);* — *voc.* şoricul'i 30^{7}; — *pl.* şoriţ 66^{9}.

şpirt, *spirt; chibrit* [*bg.* špirt].

ştărbă *(Ln.)* = ştrăbă.

ştari *(Lm.)*, *atare.*

ştçrdziri, *a şterge;* — *ind. pr.* şterg, şterdz, ştçrdzi; *(H.)* ştergu, şterdzi, ştçrdzi.

ştçrniri, *a aşterne;* — *ind. pr.* ştern; — *pf.* ştirnui; *3 sg.* ştirnu 38^{18}; — *part.* ştirnut 66^{1}.

ştçvi, *plantă cu frunza lată, ştevie;* — *pl.* ştef *(Lm.)* [*bg.* števa].

ştipcă, *un fel de cleşte făcut de ciobani dintr'un beţişor crăpat la un capăt, şi cu care scot viermii la oi; viermar:* 6^{1}; ştipcu 4^{3}, *un fel de broderie* [*bg.* štipka].

ştipeari, *a pişca, a ciupi;* — *ind. pr.* ştipeum *(Ln.)*, ştipeu *(Lm. H.)*, ştipeăm *(Oş.)*, ştipeu, ştipţi *(H.)* [*bg.* štipam].

ştir, *ştir* [*bg.*].

ştirăvă, *oaie stearpă, care nu fată de loc; femeie stearpă* [*bg.* štira].

ştiri, *a şti;* — *ind. pr.* ştiu, ştii, ştiă 19^{2}, 47^{1}; *3 pl.* ştiu $2^{4\cdot 8}$, ştiă 52^{2}; — *impf. 1 sg.* ştiiam 6^{6}, *3. sg.* ştiia 5^{1}, 23^{1}; *1. pl.* ştiiam 6^{6}; *3 pl.* ştiiau 38^{17}; — *pf.* am ştiută *(H.)*; — *sbj. pr. 2 sg.* să-u ştii 26^{5}; *3 sg.* si ştiă 64^{11}.

ştirnămint, *aşternut;* — ştirnumintu *(H)*.

ştirnătură, *aşternere.*

ştirnút, *aşternut.*

ştitari, *a aştepta;* — *ind. pr.* ştet 37^{4}; — *(H.)* ştçptu, ştçpţi, ştçptă, ştităm...; *1 pl.* ştitçm 40^{1}; — *pf. 3 sg.* ştitç 68^{6}; *3 pl.* ştitară 28^{4}, 29^{6}; *imper. 2 sg.* ştçtă 51^{21}, 66^{3}.

ştităiór, *aşteptător.*

ştiút, *cu minte, învăţat.*

ştrăbă *(Oş.)*, ştărbă *(Ln.)*, *oaie ştirbă* [*bg.* štrbo].

Ştrăbu, *npr. geogr.* 44^{2}.
ştrăc *(Oş. H.)*, ştroc *(Lm.)*, *barză* [*bg.* štъrk].
ştreol'ă, *strechie.*
ştrielari, *a strechia:* ştreol'ă bou.
ştrigoňă, *stirigoaie.*
ştroc, *v.* ştrăc.
ştucniri *(Lm.)*, *a cufunda, a (se) afunda (în noroiu);* — *ind. pr.* ştucnes [*bg.* štuknah < štukvam].
ştur, şturéc, *greiere* [*bg.* šturec].
şučori, *a răsuci, a învîrti; a-şi sumete mînecile;* — *ind. pr.* şučos [*bg.* šuča].
şumă, *frunze verzi; stejar* 59^{2}, 73^{6}; — *pl.* şumi 73^{8} [*bg.* šuma].
şuşturęţi *(Lm.)*, *greier; v.* ştur.
şut, *ciut, fără coarne* [*bg.* šut].
şutniri, *a arunca;* — *ind. pr.* şutnes; — *pf. 3 sg.* şutni 47^{10} [*bg.* šutnah < šutam].

T

Ta, *ta;* lą ta casă 28^{12}; toụ 26^{6}, 51^{23}; *pl. m.* tol'; ocl'il' tol' 47^{7}; ubrazil' tol' 47^{4}.
tącąrąşcă, *mai adesea* tącąraşili, *pl., titirez (la moară).*
tącom, *tacîm; costum:* am darat un tącom di rubi *(Lm.);* — *(H.)*, tăcîm; — *pl.* tącomur [*bg.* takъm < *tc.*].
tăcsiri, *a făgădui;* — *ind. pr.* tăcses [*bg.* taksuvam].
tăčuni, *tăciune:* $10^{3,6}$; tăčunili 10^{7}; — *pl.* tăčunil' 17^{6}, 64^{33}.
tągąrčic, tągąrğic, *traistă de piele în care ciobanii ţin pîinea, brînza, lingura şi o strachină de lemn* [*bg.* tagardžik < *tc.*].
tajfă, *ceată; familie:* 25^{19}; — *pl.* tajfurli 21^{4}, 52^{2} [*bg.* tajfa < *tc.*].
taia, *porţiune, taia* [*bg.* < *tc.*].
tăiri, *a se ascunde;* — *ind. pr.* mi tăés [*bg.* tajá].
tąláz, *talaz, val;* — *pl.* talazur [*bg.* < *tc.*].
tąlčiri, *v.* tălčori.
tălčitură, *omor;* — *pl.* tălčitur 23^{2}.
tălčori, tąlčiri 73^{2}, *a omorî (în bătăi);* — *ind. pr.* tălčos; *3 sg.* tălčos 10^{4}, 28^{2}; tălčasti $10^{8,9}$; — *impf. 3 sg.* tălča 27^{3}, tąlča 73^{1}; — *pf. 3 sg.* mi tălčo 6^{1}; tălčo 10^{11}, 15^{4}, 28^{1}, 37^{1}; — *m. m. c. pf. 3 sg.* vea tălčit 72^{3}; — *sbj. pr. 2 sg.* s'lą tălčos 30^{6}; *3 sg.* s'mi tălčască 27^{6}, s'lą tălčască 10^{8}, 37^{1}, si-ụ tălčască 37^{2}, s-ţi tălčęască 27^{1}, să ţi tălčęască 30^{6}; *3 pl.* s'lą tălčęască 28^{6}; — *part.* tălčit 72^{3}, tąlčot 62^{2} [*bg.* tlača].
tăligă *(Lm. L. H.)*, *trăsură pe arcuri;* — *art.* tăliga 8^{4}; — *pl.* tălis *(Lm.)*, tălis *(L.)* [*bg.* taliga < *tc.*].
tąl'ari [1], *a tăia;* — *ind. pr.* tal'; *3 pl.* tal'ą 7^{1}; *pf. 3 sg.* tălọ' 25^{15}, tąlọ' 22^{11}, 25^{2}, 27^{3}, 30^{4}, 38^{12}; *3 pl.* tąl'ară 13^{2}, $25^{1,3,14}$; — *sbj. pr. 2 sg.* s-lą

tail' pinu 30[2]; *3 sg.* să-u tal'ą 25[10], s'lą tal'ą 38[11], s-ți tal'ą 30[2], z'vą tal'ą 34;—*part.* tal'at 37[1], tąl'ată 25[13].
tąl'ari [2], *tăiere;* tąl'arç 25[14], tăl'arç 28[22].
tąl'ątór, *tăiș.*
tąl'ątós, *tăios, ascuțit.*
tąl'ątúră, *tăietură.*
tąmąk'ărlęc, *lăcomie* [*bg.* tamahkiar].
tąmán, *tocmai:* 26[5], 38[9], 64[7] [*bg.*< *tc.*].
tąmbúră, *un fel de mandolină, cu două sau patru coarde* [*bg.*< *tc.*].
tąmoáă, tămăńă (*și* tămąúă *H.*), *tămîie.*
tămpąnár, *toboșar* [*bg.* tъpanarь].
tănguiri, *a se văita, a se tîngui;* —*ind. pr.* mi tăngues [*bg.* tъguvam].
tăntu (*Tîrnareca*), *atît* [*cf.* atănt: *Tîrnareca* — *Serbia*].
tąpąnğią, tąpánğă, *trăgaciu* (*la pușcă*): 24[1-2] [*bg.*< *tc.*].
tąpólă (*L. C. Lm.*) 25[11-12-13-15], tăpolă 25[11-1], *plop;* tąpola 25[18-14]; tupolă (*Oș.*); *pl.* tąpoli [*bg.* topola].
tăpúc (*Lm.*), tăpúză, *băț ascuțit la vîrf pe care-l poartă băieții cînd merg cu colinda* [*bg.*< *tc.* topuz].
tăpúză, *buzdugan; cf.* tăpúc.
tăpúză *v.* tăpúc.
tar, *povară:* 32[1-2]; un tar di sicară 38[2];—*pl.* tară: țînzęț di tară di lęmnj 7[8] [*bg.* továr].
tărcól, trăcól (*Oș. L.*), *cerc* [*bg.* tъrkalô].
tărčęri, *a-i părea; a socoti;*—*ind. pr.* tărčęs; *3 sg.* tărčaști 51[21]; *pf. 3 sg.* tărčę 38[10];—*impf. 3 pl.* tărčau 25[4] [*bg.* tračim].
tari [1], *atare, astfel;* tari ficor 47[1]; la tari cap, tari căčupă 66[4]; aliz tari 22[5], *întocmai, la fel;*—*pl.* tor 25[20], 68[3-4]; tor dascąl' 6[5]; iundi ari ciuo tor ąmin? 23[1]; tor lucri 37[7].
tari [2], *tare; foarte.*
tărîștį (*H.*), *locul unde zac oile și caprele, tîrlă;* tărăștį 70, tărîștį 73[3-6]; tărîște 73[3] [*bg.* torište].
tărçri, *a tîrî; a pisa;* — *ind. pr.* tărçs.
tărpiri, *a se chinui;* —*sbj. 3 sg.* si tărpească 73[4] [*bg.* trepom].
si-ń tărtăjască 50[2]?
tată, *tată:* 25[1], 29[1], 47[1], 64[3-5]; tati 6[1-3-4-7], 10[4], 25[1]; tat(ă)-tu, tat(ă)-su; tată-su 6[2], 19[2-3], 25[1-4]; tat'su 64[2-7-9]; tată-ńu 37[3];—*pl.* tątoń; tătoń 64[12]; tątońil' 7[1], 64[24]; tătońil' 38[17].
tátcă, *tătuc* [*bg.* tatko].
tátún, *tutun;*—*art.* tătunu 52[5].
tąțeri, *a tăcea;*—*ind. pr.* tac; —*sbj pr. 3 pl.* să tacă 10[2].
tăún, *tăun;*—*pl.* tăuń; tăuńil' 61.
tăvăliri, *a tăvăli, a murdări, a mînji;*—*ind. pr.* tăvăles.
taván, *tavan;*—*pl.* tąvanur.
tel'[1] (*Lm.*), *tei.*
tel'[2], *coardă; fir de aur sau de argint:* 3[7], 4[2-4]; *fir telegrafic* [*bg.* < *tc.* tel].

téngirį, *tingire;* *pl.* tengir. [*bg.* tendžera < *tc.*].

teslă, *teslă;* — *art.* tesla 7^{1}.

tetă, *mătușe;* tetă 29^{2}; tetă-sa 68^{1-2}; — *voc.* teti 68^{1} [*bg.* teta].

tétįvă, *coardă* [*bg.* tetivá].

térghirį, *turgăi* [*bg.* < *tc.* tezgere].

tęcă, *teacă;* — *pl.* tecį (*L.*), tek'į (*H. Os. Lm.*).

tętă *v.* tetă.

ti, *v.* tu.

tibișír, *cretă* [*bg.* tebešir < *tc.*].

ticfă (*L. Lm. H.*), *tingă;* mnă ticfă di apu; *domleac* [*bg.* tikva].

ticsirát, *nenorocire:* 31^{2} [*bg.* taksirát < *tc.*].

tieișă (*Lm.*), *plăcintă făcută din ouă și lapte:* 55.

tieva-lupului (*H.*), *o plantă.*

tigáiă (*Ln. Lm.*), *tigaie;* — *pl.* tiggá [*bg.* tigan < *gr.*].

tiligraf, *telegraf, depeșe.*

til'al, *pristav* [*bg.* < *tc.* telal].

timbă, *dosul capului mai sus de ceafă* [*comp. bg.* teme].

timél'ă, *temelie, temeiu* [*bg.* temel].

timinișcă, *mieșunea* [*bg.* temjanažka].

timiru 64^{3}, *tipărit greșit pentru* tiniru.

timniță (*Lm.*), *loc întunecos, beznă* [*bg.* temnica].

Timoc *npr. geogr.* 52^{5}.

timp, *timp, vreme:* 40^{2}, 42^{1}: din timp (*L. Lm.*), *la anul, anul viitor;* — *pl.* timpur.

timpuriță (*Ln.*), timpurivă (*Os.*), *oaie care fată de timpuriu (între 1 și 15 Ianuarie).*

tindecl'ă (*Os.*), *mai des* tindecl'į (*Os. H.*), *tindeche.*

tindirį, *a întinde;* — *ind. pr.* tind, tindz, tindį; (*Lm.*) tint, tinț, tindi; (*H.*) tindu, tindzî, tindį; *pf.* tins; *3 sg.* tinsį; 38^{11}; — *part.* tins.

tinį, *tine:* 8^{9}, $28^{6\cdot11}$, 30^{1}.

tinik'iă, *tinichea* [*bg.* tenekija < *tc.*].

tinik'igiă, *tinichigiu* [*bg.* tenekedžija < *tc.*].

tinir, *tânăr:* 3^{4}, $64^{22\cdot26\cdot38}$; tiniru $64^{1\cdot3\cdot4\cdot8}$; — *f.* tinira 64^{1}; tinirlui $64^{1\cdot4\cdot5\cdot31}$; *pl.* tiniril' omiă 3^{8}, 30, $64^{9\cdot31}$; tinirilor 64^{22}.

tinir-žuni, *mire.*

tipiłoc, *podoabă de aur sau de argint pe care o poartă femeile în păr:* 4^{9} [*bg.* tepelikъ].

tipsiă, *v.* tipțiă.

tiptil', *deghizat* [*bg.* < *tc.* tepdil].

tipțiă, tipsiă, *tipsie;* — *pl.* tipsiilį 63^{7}, 64^{34} [*bg.* tepsija < *tc.*].

tirziįa, *croitor;* tirzia 4^{5}; — *pl.* tirziil' 3^{11} [*bg.* terzija].

tisă (*Lm.*), *brad* [*bg.* tis].

tislim, *mă predau* 63^{4} [*bg.* < *tc.* teslim].

tjuchirį, *v.* tufchirį.

tivik'él', *în zadar* [*bg.* < *tc.* tevekel].

tivirį, *a tivi;* — *ind. pr.* tives; *part.* tivită 4^{1}.

tocmă, *logodnă:* marę tocmă $10^{8\cdot11}$ [*bg.* tokma].

tocma, *tocmai* [*bg.* tokmo].

Todur, *Teodor.*

top (*Lm.*), *tun;* — *pl.* topur [*bg.* topъ].

topcă, *bulgăre (de zăpadă), boț, minge;* — *pl.* topk'i *(H.)* [*bg.* topka].

torbă, *torbă;* — *pl.* torbi.

tort, *tort, firul răsucit în două:* 3^{5-6-7}, 59^{2}.

tot, *tot:* 1^{9-10}, 8^{1}, 18^{7}, 64^{40}; *f.* totă 2^{7}; totă jarna 1^{5}; totă L'umnița 1^{9}; totă Makedonia 2^{7}; totă noptę 7^{2-3}; totă zuoa 8^{1}, toată zuoa 69^{1}, 73^{4}; — *pl.* toț 1^{3-4}, 2^{1-3-7}, 5^{8}; — *f.* toti 1^{3-5-8}, 2^{2}, 4^{5}, 6^{8}, 7^{2}, 9^{1}; toti țești 1^{8}; — tot ți, *tot ce:* 1^{10}; — tot ziți, *fără întrerupere, necontenit:* 72^{3}; tot zițea 72^{6}; tot fugă, *tot aleargă:* 69^{8}; tot mol'er 39^{1}.

toamnă, *toamnă.*

tomnata, *adv. toamna:* 1^{8}.

tompână *(L. Lm.), tobă:* 64^{8}; — *pl.* tompăń, tompănli 64^{3}; *(H.)* tămpână și topână [tîmpină].

tongă *(Lm. O.)*, tingă *(H.)*, *jale, dor; greută* [*bg.* tъga].

torlă, *tîrlă* 10^{3} [*bg.* tъrlo].

torță *(Lm.)*, *tărîțe:* *cf.* trăți.

torșiri, *a toarce;* — *ind. pr.* torc; — *3 pl.* torc 1^{3}; *pf.* torș; *3 sg.* torsi 14^{1}; — *part.* tors.

țou, *v.* tu.

trăbășonă *(C.)*, trabușină *(H.)*, *bortă* [*bg.* tъrbuhъ]; *cf.* trabușonă.

trăcól, *cerc;* *cf.* tărcól.

trăculát, *rotund.*

trăculíri, *a se tăvăli; a se rostogoli;* — *ind. pr.* trăcules; *impf. 3 sg.* si trăculę 38^{4}; *sbj. 3 sg.* si si trăculęscă 38^{4} [*bg.* tărkaljam].

trăgniri, *a retrage;* — *ind. pr.* trăgnes; mi trăgnes, *mă abat* [*bg.* trъgvam].

trăirari, *a treiera;* — *ind. pr.* trăjér *(H.)*, trăir *(L.)*, trighjăr *(Oș.)*, trighirăm *(H.)*; *impf. 1 pl.* trăjram 40^{1}.

trăiri, *a trăi;* — *ind. pr.* trăes; — *sbj. pr. 1 sg.* să trăes 25^{9}; *3 sg.* să trăjască 25^{1} [*bg.* traja].

trájstur (un ~), *traistă lungă fără baieră în care se duce măcinișul la moară:* un ~ di gh'ipt, di fărină.

tramă, *bătătură.*

trămpíri, *a face schimb;* — *ind. pr.* trămpés [*bg.* trampia].

trană, *trahana:* $64^{1-12-17}$ [*bg.* < *tc.* trahana].

tranárcă, *femeie care face trahanaua;* baba trănarca 64^{43}.

trăndáfil', *trandafir:* 25^{29}; — *pl.* trăndafil'il' 25^{25} [*bg.* trandafil].

trăntiri, *a trînti;* — *ind. pr.* trăntes; trăntę-la *(Lm.)*; *pf.* vițolu si trănti mort 38^{10} [*bg.* trъtja].

trăón *(Lm. H.)*, *fereastră;* — *pl. (H.)* trăóń [*bg.* trionъ].

trap, *pîrîu care seacă uneori vara; groapă:* 38^{12-13} [*bg.* trap].

trapéznic, *față de masă* [*bg.*].

trapnă *(Lm.)*, *peruca pe care o purtau odinioară femeile bătrîne.*

trăscă, *trestie;* — *pl.* trăsk'i; — *(Lm.)* troscă; *pl.* trosk'i [*bg.* trъstka].

trăsuiri, *v.* trisuiri.

trăsnitură, *v.* trisnitură.

trăţi, *tăriţe; cf.* torţă [*bg.* trici].

trázirị[1], *a trage; a cinlări:* trazi-la ţista sac să vez cọtị ok'i-ị *(L.)*; — *ind. pr.* trag; *(Lm.)* trac, tras, trazị; *2 sg.* traz 45[1], 51[2]; tras 66[6]; *3 sg.* trazị 8[6], 27[8], 37[1], 51[8-12]; *3 pl.* trac 64[13]; — *pf.* traş; *3 sg.* trasị 47[2], 68[6]; *3 pl.* trasịră 25[7-10], 38[10]; — *viit. I 3 sg.* si tragă 42[2]; — *sbj. pr. 3 pl.* s'la tragă 38[12]; — *perf.* tras.

trázịrị, *tragere;* — *art.* trazịrẹ 27[2].

treị, *trei:* 4[4], 5[22], 6[7], 7[8], 9[3-4]; dọu treị (or) 1[6], 3[4]; dị treị or 5[2]; dọu treị fẹţị 9[1]; dọu treị zolị 23[3]; dọu treị saaţị 41[1]; treịlị 12[2], 62[2]; treịlị or 64[41].

treịsprăţị, *treisprezece.*

treịzọţ, *treizeci:* 1[6].

tremur, *cutremur.*

trẹm *(Lm.)*, *partea casei de la intrare:* 64[28] (*ar.* bălati). [*bg.* trĕm].

trẹţịrị, *a trece;* — *ind. pr.* trec, treţ, trẹţị 1[1], 3[3], 18[3], 52[3], 58, 63[1]; *1 pl.* treţịm 44[1]; *3 pl.* trec 8[2], 10[1-3-5]; — *impf.* triţẹ 23[1]; — *pf.* tricuị 58, tricuş 28[12-15], tricu 28[10], 53[13]; *1 pl.* tricum 10[2]; *3 pl.* tricură 25[8], 47[2]; — *sbj. pr.* să trec 28[2]; să treţ 1[6]; *3 sg.* să trẹcă 25[7]; — *inf.* (dị) treţịrẹ 9[4], 10[1]; — *part.* tricut.

trẹza, *adv. a treia zi.*

trịbuịrị, *a trebui;* — *ind. pr.* trịbues; trịbuiaştị 8[5], 64[5]; *cf.* trubuịrị.

trimẹţịrị, *a trimite;* — *ind. pr.* trimet; *3 sg.* trimẹţị 19[1-3-7-8-9-11]; *1 pl.* trimẹţịm 64; *3 pl.* trimet 1[8], 19[8]; — *impf. 1 sg.* trimiţẹm 20[1]; *pf.* trimes; *3 sg.* trimẹsị 6[8], 38[7], 47[8], 72[1]; *3 pl.* trimẹsịră 21[2]; — *sbj. pr. 3 pl.* s'mị trimẹtă 6[1].

trimižọri *(Oş. L. Lm.)*, *a moţăi, a aţipi;* — *ind. pr.* tritmižọs [*comp. bg.* drĕmĕž].

trịmurari, *a tremura;* — *ind. pr.* tremur: tremură totă snaga mẹ 37[4]; — *impf. 3 sg.* si trịmura 37[4].

tripnịrị *(H.)*, *a miji, a clipi;* — *ind. pr.* tripnes [*bg.* trepnah < trepkam].

trisnịrị, trăsnịrị *(Lm.)*, *a trăsni;* — *ind. pr.* trisnẹşţị 8[8] [*bg.* trĕsna].

trisnitúră, trăsnitură *(Lm.)*, *trăsnet.*

trinşă, *partea curţii din faţa casei; aria din curte:* 1[3], 7[4], 28[5], 31[9], 39[1], 40[1]; *art.* triuşa 1[3], 64[10-14] [uşă].

trósọt *(Lm.)*, *troscot* [*bg.* troskot].

tronda, *leneş, trindav* [*bg.* trat].

troscă, *v.* trăscă.

trubuịrị, *a trebui;* — *ind. pr.* trubues; trubuiaştị 10[1], trubueşţị 10[2]; *cf.* trịbuịrị [*bg.* trĕbvam].

trubuşínă *(H.)*, trubuşọnă, *v.* trăbăşọnă.

truculáş *(Lm.)*, *moată* [târcol].

trudịrị, *a se trudi;* — *ind. pr.* mị trudes; — *impf. 3 sg.* si trudẹ 38[5].

trup, *trup, trunchiu*; — *pl.* trupur.

tu, *tu*: 1^{10}, 25^{11}, 26^{4}, 27^{2-3-5}; —ti, *te*: 8^{1-2-3}; 28^{5}; ti spureă 8^{3-4}; s-tĭ tal'ą 30^{3}; s-tĭ bę 30^{4}.

tuc, *osînză de porc topită* (*netopită se zice untură*) [*bg.*].

tucáĭă, tucálnițĭ (*Lm.*), *toacă* (*la biserică*); — tucáĭa 9^{1}.

tucarĭ, *a toca* (*la biserică*); — *ind. pr.* toc; *3 sg.* tocă 51^{10}.

tucmirĭ [1], *a (se) logodi; a potrivi; a asemăna*; — *ind pr.* tucmes; — *impf. 3 pl.* si tucmeu 19^{4}; — *sbj. pr. 3 sg.* s'lu tucmęscă 19^{1}; — *part. f. pl.* tucmitĭ 3^{6} [*bg.* tukmja].

tucmirĭ [2], *logodire; logodnă*; — *art.* tucmiru 19, 19^{1-5}, 64^{26-27}.

tuon, *dară, deși; ci*: 1^{7}, 2^{2}, 4^{3}, 7^{5}, 10^{4}, 18^{1-2-6} [*bg.* uká].

tuč, *aramă* [*bg.* < *tc.*]

tučéliă, *tocilă* [*bg.* točilo].

tučęrĭ [1], *a da la tocilă, a ascuți*; — *ind. pr.* tučęs; — *sbj. pr. 1 sg.* si-u tučęs 47^{8}; *3 sg.* si-u tučască 47^{8} [*bg.* toča „*a ascuți*"].

tučęrĭ [2], *a pritoci, a turna vinul din cadă în butoiu*; — *ind. pr.* tučęs [tučęrĭ [1]].

tufcă, *tufă, buchet; moț*: 3^{4}; — *pl.* tufțĭ.

tufęc, *pușcă*: 10^{1}, 37^{1}, 64^{42}; — *art.* tufęcu 10^{7-8}, 37^{1}, 64^{24}; *pl.* tufeți 24^{1-2}; tufęțili 21^{1}, 24^{2}; tufęță 64^{22} [*bg.* < *tc.* tufék].

tufeččíĭă (*Lm.*), *armurier*.

tufnát, *tufos, des*.

tuğarlęc, tuğarlęc (*Lm.*), *negoț* [*bg.* < *tc.* tudžarlæk].

tuiág, tujágă, *toiag, băț*; — *pl.* tujeză; — (*H.*) tujagă, *pl.* tujăĭs; — (*Lm.*) tujak, *pl.* tujazi; — tujagă 60^{5}; tujaga 6^{6}, 51^{10}; tujagu 38^{10} [*bg.* tojaga < *tc.*]

tulbén, *tulpan*; — *pl.* tulbenĭ, tulbénur [*bg.* tjulben < *tc.*].

tuléjcă, *instrument de fier care se pune la bățul de îmboldit și servește a curăța plugul de buruienile ce se acață de el* [*bg.* tulejka].

tulirĭ, *a sta la pîndă, a se pitula*; — *ind. pr.* mĭ tules [*bg.* tulja].

tumbă, *măgură* [*lat.*; *comp. și bg.* tumba].

tumbărcă (*Lm.*), *măgurice*; — *pl.* (*H.*) tumbărțĭ [tumbă].

tunmatic, *tomnatic*: cas tunmatic (*Lm.*); brânză tunmatică; merĭ tunmatițĭ, perĭ tunmatițĭ.

tunarĭ, *a tuna*; — *ind. pr.* tună 8^{6}; *impf.* tuna 20^{2}.

tunătură, *tunet*.

tundirĭ, *a tunde*; — *ind. pr.* tund; — (*H.*) tundu, tundzi, tundĭ; — (*H.*) tunt, tunț, tundĭ; — *pf.* tuns; *part.* tuns; tunș 1^{9}.

tunit (*L.*), tunăt (*L.*), tunet (*Oș. H.*), *tunet*.

tuns, *v.* tundirĭ.

túnțę, *atunci*: 2^{1-2}, 6^{8}, 7^{4}, 10^{1}, 10^{6}, 13^{2}.

tupirĭ, *a topi*; — *ind. pr.* tupes.

tupnirĭ, *a muia*; — *ind. pr.* tupnes [*bg.* topja].

tupólă, *v.* țăpolă.

turbarĭ (*C.*), *a turba*; — *ind. pr.* turb; *cf.* anturbarĭ.

Turc, *Turc*: 2^{4}, 21^{2}, 37^{2}, 38^{9};

— turcu 31^{12}, $37^{2\text{-}4}$, 38^{9}; turcului 38^{11}; — a la turcu 64^{8}, *în felul turcilor*; — *pl.* turţ $2^{4\text{-}8}$, 33^{1}; turţil' 2^{5}.
turcl̦eu, *turcime* 8^{3}.
turirj, *a arunca; a vărsa; a turna*; — *ind. pr.* tures; *2 sg.* tureş 11^{2}; *3 sg.* tureşti 8^{2}, 9^{3}, 10^{6}, 32^{2}, 63^{5}; *3 pl.* tures 9^{8}, $63^{5\text{-}18}$; si tures 64^{22}; — *impf. 3 sg.* turea 73^{1}; *3 pl.* si turęu sorţ ọmińil' 20^{1}; — *pf. 3 sg.* turi 47^{10}; *3 pl.* turirā $25^{7\text{-}8}$; — *sbj. pr. 3 sg.* să turęscā 19^{1}, 27^{1}, 29^{5}; s'l̦u turęscā 37^{4}; s'l'a turęscā 64^{22}; — *imper. 2 sg.* ture 45^{1}; turęi 66^{2} [*bg.* turjam].
turlija, *fel*: 51^{17}, 61; lantā turlia, *altfel*; — *pl.* turlij; di multi turlij 4^{3}, lanti turlij 4^{3}, turlij di cantiţā 52^{4}, turlij turlij 64^{44}, toti turliili di mâncātur 25^{4}, 40^{1} [*tc.* turli].
turnarj [1], *a se întoarce; a abate*; — *ind. pr.* torn; — *(H.)* tornu, torū; *3 sg.* tornā apu 38^{14}; *3 pl.* si tornā 7^{4}; *pf. 3 sg.* si turnǫ $38^{2\text{-}3\text{-}5\text{-}10}$; *3 pl.* si turnarā 25^{3}, 28^{18}; — *impf. 3 pl.* si turnau 20^{2}, 23^{1}; — *sbj. pr. 3 sg.* si tornā 38^{2}; *1 pl.* s'nu turnǫm 28^{16}; *3 pl.* să si tornā 28^{16}, z'va si tornā 19^{12}.
turnari [2], *întoarcere*; — *art.* turnarę 24^{1}.
turnātúrā, *broderie pe mâneca cămeşii şi la marginile de jos ale cămeşii*: 4^{1}; — *art.* turnātura 4^{1}.
turtā, *turtă*; turtā gărnaţā 6^{2}; unā turtā 19^{8}, 40^{4}, 62^{2}; — *art.* turta: turta gārnaţā 6^{2}, cu turta pri cap 62^{4}.
túrturā *(L.)*, *turturea*; — túrturi *(Os.)*, túrtārā *(H.)*, tărtúrā *(Lm., Liv.)*.
turţésc, *turcesc*: 2^{1}, 37^{2}, 38^{14}.
turţęşti, *turceşte*: 2^{8}; pri turţęşti 2^{3}.
tusi, *tuse*.
tuşırj, *a tuşi*; — *ind. pr.* mi tuşos; si tuşaşti, *refl. (Os)*.
tutk'i, *ca şi cum*.
tutnirj, *a alerga*; — *ind. pr.* tutnés; — *pf. 3 sg.* si tutni $38^{10\text{-}18}$; *3 pl.* si tutnirā 38^{4}; — *imper.* tutnę'ţi mai curǫn [*bg.* tutna < tutam].
tuţi, *dumneata*: dij iundi viā tuţi? [tu].
tuţnirj, *a se lovi cu capul (unul de altul)*; — *ind. pr.* tuţnes.

Ţ

Ţádilā, *sădilă*: 71 [*bg.* cĕdilo].
ţǫfǫrlik'i, *omuşor*.
ţāfún, *scocul morii (peste care cade apa din scoc la moară); un cep pe care, dacă-l pune morarul, stă moara)* [*bg.* cifũn].
ţālúf, *zuluf* [*bg.* culuf < *tc.*].
ţālufátā, *cu zulufi; nume dat unei capre cu zulufi pe la urechi*.
ţālúfnie *(H.)*, *zuluf*; — *pl.* ţālufniţā.
ţāngārirj, *a suna (clopoţelul)*; — *ind. pr.* ţāngāres.

Țănțănár *(H.)*, *Țînțar*, *Aromîn* [*bg.* Cinciuar].

Țănțár *(Lm.)*, *Țînțar.*

țap, *țap jugănit.*

țapă, *țeapă; frigare;* — *pl.* țapi 53^{10} [*vsl.* cĕpa].

țăpári, *a țipa; a sbiera;* — *ind. pr.* țop, țop, țopă 7^{5}, țăpom; — *(H.)* țăp și țop; — *impf. 3 sg.* țăpa 28^{17-18}; — *pf. 3 sg.* țăpă 73^{3}; — *sbj. pr. 3 sg.* să țopă 27^{8}; și lo si-l' țopă 38^{16}; *3 pl.* cu-țară să țopă 28^{22}, 29^{4} [*comp. bg.* cápam].

țăpari, *țipare, sbierare;* — *art.* țăpare 60.

țăpărog (țăpăroagă), *berbec (capră) cu coarnele ridicate în sus ca țepele.*

țopăt *(C.)*, *țipăt.*

țăpíri, *a goni;* — *ind. pr.* țăpés; *3 pl.* si țăpes 18^{1}; — *pf. 3 pl.* mi țăpiră 28^{33}.

țăprún *(H.)*, *corcoduș;* — țăpruncă, *corcoduse;* — *pl.* țăpronk'i.

țară, *pămînt, țărînă; țară;* — *pl.* țor.

țărbugoscă, *v.* sărbăgoscă.

țărțárcă, *pepene galben: cf.* țițarca.

țăsătúră *(L. H. O.)*, *țesătură.*

țasiri, *a țese;* — *ind. pr.* țas, țas, țasi 4^{5}. si țasi 3^{3}; *1 pl.* țásim; *2 pl.* țasit, *3 pl.* țas 1^{7-8}, 3^{5-7-11}; — *part.* țasut 3^{8}, 4^{3}, țasută 3^{3}, țasuti 3^{3-11}.

țăstu *(H.)*, *v.* țost.

țavi *(f.)*, *țeavă.*

țe, ți, *ce;* țe-l' 72^{4}; ți 1^{8-10}, 2^{5}, 5^{2-8}, 6^{3}, 7^{3-5}, 8; ți-u ari 1^{5}; ți-l' 1^{10}; ți-i 18^{5}, 19^{3}; carne ți-u doseș 25^{3}.

țela, *acela, (ajcel: f.* țe; *pl. m.* țel'a, *f.* țeli; țela 4^{2}, 5^{1}, 12^{4}; țela sam 2^{7}, țela vaect 5^{8}, țela cupilaș 19^{6}; țela ți 24^{3}; țel'a dascal' 5^{3}, țel'a coț-va 52^{2}, țel'a ți vin 19^{12}, țel'a ți si turnau 20^{8}; țeli 22^{2}, țeli spili 25^{1}, țeli osi 25^{10}, țeli ți 6^{7}, 10^{2}, 19^{11}.

țer, *cer.*

țer, *cer, stejar.*

țerb, *(Lm.)* țerp, *cerb;* țerb: 25. $25^{9-10-18}$; — *art.* țerbu $25^{10, 11-12-14-16-17-18}$.

țerc, *cerc, arc:* 31^{11}; — *pl.* țerță.

țérčuc, *cerculeț.*

țe, *cea, acea, aceea;* țe zuuă, *în acea zi:* 5^{2}; din țe zuuă 6^{1}; din țe casă 8^{6}; un zuuă țeja 54; di țe, *de aceea:* 1^{5}, 8^{6}; dintru țe, *de aceea:* 1^{2}, 10^{10}, 13^{2}.

țepă, *ceapă;* — *pl.* țepi.

țe picčă, *ceapă-ciorii.*

țerníri, *a cerne;* — *ind. pr.* țern, țern', țerni; — *pf.* țirnii.

țertă, *ceartă;* — *pl.* țertur 23^{2}.

țesta, *aceasta, aceasta;* țesta mulă 2^{4}; țesta sęră 25^{1}; țestă mence 28^{5}; țesta bu-rocă 25^{6}; țesta tapolă 25^{11}; țeastă dimneață 73^{1}; țeasta 72^{5}; țesta-u fronsi țerbu 25^{17}; *pl.* țești 3^{5-11}, 52^{3}.

ți, *v.* țe.

țiçori, *greier;* — *pl.* țicór [*lat. vulg.* cicala].

ținat *(Os. Lm.)*, *țipăt.*

Țigán, *Țigan.*

țigár, *țigară.*

ţiglăf *(Lm.)*, *slab*, *pipernicit* [*bg.* ciglav].

ţină, *cină*: 25^{2-18}, 68^{1-2}.

ţinari, *a cina*: — *ind. pr.* ţin, ţiń, ţină; *3 pl.* ţină 19^{10}.

ţineri, *a ţinea*, *a cuprinde*; — *ind. pr.* ţọn 10^{4}, ţọń, ţọni; *(H.)* ţin, ţiń, ţini, ţiném, ţinéţ, ţin; — ţọni 1^{6}, 51^{1}, 64^{26}; *3 pl.* ţọn 2^{5}, 10^{3}; — *impf. 3 sg.* si ţinę 28^{17}; — *sbj. pr. 3 sg.* să ţọnă 2^{6}, si-l' ţọnă 38^{6}, si-u ţọnă 64^{8}; — *imper. 2 sg.* ţọni 30^{1}.

ţinsprăţi, *(Os.)* ţinspărţi, *cincisprezece*.

ţinţ, *cinci*: 1^{1}, 6^{1}, 10^{10}, 19^{9}, 38^{17}, 63^{7}; patru ţinţ liri 5^{1}; ţinţi-şasi 72^{3-4}; patru ţinţi ser 73^{8}; — (la) ţinţli, *a cincea oară*: 12^{2}.

ţinţigár *(Os.)*, *sticlete* [*bg.* cinciqár].

ţinzọţ, *cincizeci*: 7^{2}.

ţinzoţlę, *al cincizecilea*.

ţipă *(Lm.)*, *pold*: 10^{3} [*bg.* cipa].

ţirboúă, *cerboaică*.

ţire, *cearcăn*.

ţirecl'u *(H.)*, *cerc de bute*: — *pl.* ţirecl'i [ţire + *arom.* ţercl'u].

ţirẹri, *a cere*, *a dori*; — *ind. pr.* ţer 29^{1-2}; *3 sg.* ţẹri 19^{1-2}; 22^{5}, 47^{5}; *1 pl.* ţirem 28^{22}; *2 pl.* ţireţ 19^{2}; *3 pl.* ţer 12^{1}, 13^{2}, 26^{5}; — *impf. 3 sg.* ţirę 22^{5}, 28^{11}, 29^{3-6}, 38^{3}; *3 pl.* ţirẹu 10^{4}, 20^{1}, 21^{4}, 38^{1-2}; — *pf. 3 sg.* ţiru 72^{3}; *3 pl.* ţirură 6^{8}; — *m. m. c. pf.* ve ţirut 47^{10}; — *sbj. pr.* să lọ-u ţẹră 19^{3}; să nu-u ţẹră 19^{4}; *3 pl.* să ţẹră 25^{1}; — *part.* ţirut 47^{10}, 64^{4}.

ţirnitură, *cernătură (cribluré)*.

ţirtari, *a certa*; — *ind. pr.* ţert; si ţẹrtă cătunenil' 31^{8}; — *sbj. pr. 3 sg.* să nu-u ţẹrtă 25^{7}; si nu-u ţẹrtă 36.

ţirtătór, *certător*.

ţista, *acest(a)*: 1^{1-2}, 4^{1}, 6^{6-7}, 9^{5}; — *f.* ţesta; *pl. m.* ţiştę 9^{5}, 23^{1}, 27^{2}, 28^{17}; *pl. f.* ţeşti 1^{8}, 3^{1-11}, 19^{3}, 28^{20}.

ţiştiu-cari, *ori-care*.

ţitati, *cetate* 2^{1}; — Vrău-di-Ţitati *(loc. la H.)*.

ţiţă *(L. H.)*, *ţiţă*; — *art.* ţiţa 25^{2-8}; *cf.* toţă.

ţiţárcă *(Lm. H.)*, *pepene galben cu miros foarte plăcut*; *cf.* ţărţurcă.

ţiţari, *a suge ţiţă*; — *ind. pr.* ţiţ.

ţiva, *nimic*: 25^{7}, 28^{23}; ţiva, *ceva*; — niţi-ţiva *(H.)*, *nimic*; ni-ţiva, *nimic*: 14^{2}.

ţiva-gode *(Lm.)*, *nimic*: 22^{6}, 54.

ţóglăv, ţóglăf, *lacom*; *căpcăun*; *om care în bucate înghite cu lăcomie* [*bg.* ceglávec < pesoglávec].

ţust *(L. O. C. Lm.)*, ţăstu *(H.)*, *ţest*: *art.* ţọstu 18^{5}; — *pl.* ţọstur, ţăstur.

ţọţă *(Os. C. Lm.)*, ţiţă *(L. H.)*, *ţiţă*; — *pl.* ţọţi.

ţu, *ţie*, *ţi*: 28^{19}; ţu-i, *ţi-e* 64^{31}.

ţucnări, *a suge mult*, *a sorbi*; — *ind. pr.* ţucnes; ţista-i ţucnit mucę, *e beat* [*bg.* cukam].

ţuţul'că, *moţ* [*bg.* cuculka].

U

Ų! *of!*

u, *v.* ųu.

ųá, *aici:* 3^{9}, 24^{2}, 25^{9-16}, 26^{4}, 28^{5}; ielą-ųa *(Lm.)*, *vino 'ncoace.*

ųáia, *aici aproape.*

ųaiă, *oaie* 73^{1}; — *art.* ųaia $73^{1-3-4-5-8}$.

ųáți, *aici.*

úbąv 45^{4}, 47^{1}, úbăv 45^{4}, úbąf, *(H.)* úbăf, *frumos* [*bg.* hubav].

ubăvíl'ă, ubuvíl'ă *(H.)*, *frumosete;* ubăvil'ą 52^{4}.

ubdoviță *(L. O. H.)*, *văduvă* [*bg.* vdovica].

ųbelă, *obială făcută din şaiac țesut rar şi cu care se înfăşoară iarna piciorul pînă aproape de genunchiu;* — *pl.* ųbel' 1^{8}, 3^{6}; ųbel'li 3^{1-6} [*bg.* objalo].

ubidiri, *a căuta;* — *ind. pr.* ubides; mi ubides, *încerc; 3 sg.* ubides 40^{5}, ubidęşti 28^{17}, 37^{1}, $38^{[illegible]}$: *2 pl.* ți ubidiț? 24^{1}; — *impf. 3 sg.* ubidę 28^{18}, 66^{3}; — *pf. 2 sg.* ți ubideş tu ųa? 26^{4}; — *sbj. pr. 3 sg.* să-u ubidęscă 25^{10}, si ubidescă 68^{7}; *1 pl.* s'u ubidim 15^{1}, să-l' ubidim 28^{16}; *3 pl.* să-l' ubidęscă 28^{9}: — *imper. 2 pl.* ubidiț-vą-la 19^{6} [*bg.* ubida < obiždam].

ublǫngu *(H.)*, *(Lit.* ublîngu), *oblinc* [*bg.* oblăk].

ųbór, *ogradă; ocolul vitelor în timpul verii* [*bg.* obor].

ųbráz, *obraz:* 19^{11}; ubras $64^{9-16-23}$; ubražil' 47^{9-10} [*bg.* obraz].

ubuvíl'ă *(H.)*, *v.* ubăvil'ă.

ud, *ud, udat;* — *pl.* uz *(H.)*.

udáiă, *odaie:* 25^{6}, $28^{10-12-14}$; udaia 26^{4}, $28^{10-11-12}$; — *pl.* udǫi, *(H.)* udăi [*bg.* odaja].

udari, *a uda;* — *ind. pr.* ud, uz, udă; *(H.)* mi ud, ți uz; *3 pl.* udă 9^{4}, si udă 9^{2}, — *pf. 3 sg.* udǫ 38^{17}.

udbiiri, *a înţerca:* — *ind. pr.* udbies [*bg.* otbija].

ugă'r *(H.)*, *ogor:* — *pl.* ugă'r; *cf.* ugară [*bg.* ügar].

ugáră *(L. Lm.)*, *ogor, țarină:* 53^{9}; — *pl.* ugǫr: *cf.* ugă'r.

uglindálă, *(H.)* ugl'idálă, *oglindă* [*bg.* ogledalo].

ugnişti, *vatră; groapa unde se fierbe laptele afară din stînă;* — ugnişte 19^{3} [*bg.* ognište].

úgol', *mereu* [*bg.* ugol].

ugudiri[1] *(L. Lm.)*, *a nimeri, a lovi la țintă; a ghici;* — *ind. pr.* ugudes; — *imper. 2 sg.* ugudę 18^{1} [*bg.* ugaždam, *aor.* ugadih].

ugudiri[2], *potrivire:* 47^{11}.

ugulíri, *a goli, a despuia:* — *ind. pr.* ugules [gol].

ugéc, *ogeac, coş* [*bg.* odžak].

uigún, *potrivit, nemerit:* 10^{1} [*tc.*].

uínă *(Oş.)*, *carne de oaie: cf.* ovină.

uličcă *(Oş.)*, *ulcică.*

ulm *(Nǫnti)*, *ulm; cf.* uǫlm.

uluştisiri, *a se îndeletnici:* — *ind. pr.* mi uluştises; si uluştisęşti 1^{7}.

uluvcică, *bufniță, cucuvaie;* — *pl.* uluvcíț [*bg.* ulějka + kukuvějka].

ul'itari *(necunoscut la H.)*, *a uita;* — *ind. pr.* ul'it; *sbj. pr. 2 sg.* să nu lu ul'iț locu 26^{5}.

ul'udiri, *a strica, a prosti;* — *ind. pr.* ul'udes [lud].

umă, *humă, pămînt galben* [*bg.* huma].

Umă, *Huma:* 2$^{1-6}$; Uma 52^{1}.

umărătură *(H.)*, *oboseală, oboseală*.

umărnină, *(H.)* umurnină, *zăduf.*

umarel'ă, *(H.)* umărăl'ă, *oboseală, osteneală.*

umarori^{1}, *a (se) obosi, a (se) osteni;* — *ind. pr.* mi umărăs; *(H.)* mi umărăs; *1 pl.* umărom 23^{4}; — *impf. 3 pl.* și umărau 23^{4}; — *pf. 3 pl.* și umărară 25^{8}; — *part.* umărot 28^{4} [*bg.* umorjavam].

umarori^{2}, *oboseală.*

umbră, *umbră.*

umbrós, *umbros.*

Uminéț, *locuitor din Huma;* Uminețil' 52^{6}.

umiriri, *a se împăca;* — *ind. pr.* mi umires [*bg.* umirjavam].

umiziri, *a semăna;* — *ind pr.* umizes; *3 sg.* umizeștî 52^{6} [*bg.* omjaz „*asemănare*"].

umurnină *(H.)*, *v.* umărnină.

umút, *nădejde;* — *art.* umutu 28^{10} [*tc.*].

un, *un;* unâ, *o:* un deu 1^{2}, 7^{1}, 20^{2}, un stașion 1^{1}, un cătun 1^{1}, un munți 1^{7}, un criștin 2^{7}; unu 2^{1}, 10^{4}, 12^{1}, 24$^{1-2}$; unâ pl'amniță 1^{8}, unâ vali 1^{4}, unâ lantă vali 1^{4}, unâ gărdină 1^{4}, unâ pară 1^{10}, unâ ganiă 2^{7}, unâ tufcă 3^{5}, unâ lacă 3^{5}, unâ mună 4^{1}, unâ palmă 4^{1}, unâ zugă, *într'o zi:* 6$^{2-4}$; una 1^{4}, 24^{2}, 64^{20}, la una marzini 3$^{5-7}$, una parti 27^{1}; unâ ce, *îndată ce;* unâ-ųară 51^{14}, unâ-oră 53^{16}; unil', *unii:* 60; unlî 12^{2}.

unâ-și-unâ, *îndată;* *(H.)*, unâ-laúți, *unul altuia.*

undi, *unde:* 60.

undziri, *a teneni (cu var);* — *ind. pr.* ung; *(Lun.)* unc, unț, undzi; *(H.)* ungu, unzî, unzi, unzem; — *pf. 3 pl.* unsiră 25^{17}.

unec, uneçă, *puțin;* unec 25$^{13-14}$, 20^{1}, unec năut 25^{5}, uneçă apu 52^{3}; unec căți unec, *puțin cîte puțin;* — *pl.* unet, uneți [*comp. bg.* nĕkolko].

uneçeut, *puținel.*

ungl'ă, *unghie; ghiară;* — *pl.* ungl'i 68^{1}.

unlúc, *ban de zece parale:* 37^{1} [*bg.* < *tc.* onluk].

unspreți, *unsprezece.*

unt, *unt:* 21^{2}; *(H.)* untu.

untúră, *untură netopită; cf.* tuc.

unturós, *unturos.*

uoel'u, *ochiu.*

uoel'u-boului, *joc copilăresc.*

uom, *om:* 51$^{2-10-11-12-22}$, — uomu 51$^{1-21}$; — *pl.* oamin.

uopt, *opt.*

uor, *horă* [*bg.* horo].

uorb, *orb;* *(H.)* uorbu și orbu, uarbă; uorp 51^{15}.

uordz, *orz;* *(H.)* uordzu.

uos *(H.)* și os, *os;* — *pl.* uasi *(H.)*.

uou *(H.)*, *ou:* 51^{14}; — *pl.* uauă

40^{3}, 50^{3}; uouă 6^{2}, 9^{3}, uouli 9^{6}, 12^{3}.

uolă, *oală*: 9^{1-4}; — *pl.* uoli 9^{6}, uali 51^{20}, uolili 9^{2-5}.

upincă, *opincă*; — *pl.* upinţ 1^{8}; upinţli 3^{1-10}, 12^{2} [*bg. pl.* opinki, opinci].

upinčániţă *(Oş.)*, pinčániţă, *pl.* pinčoniţ *(Ln.)* 3^{1}, *nojiţă din lînă de capră cu care se leagă opincile şi ciorapii.*

uptučori, *a tivi; a coase un şiret la margine;* — *ind. pr.* uptučos; *3 pl.* uptučos 4^{1}; *part.* uptučotă 4^{2-4} [*bg.* obtočă < obtakam].

upuliri, *a holba ochii;* — *ind. pr.* mi upules [*bg.* opuljam].

uráč, *plugar, agricultor;* — *o constelaţie;* — *art.* uraču 8^{1} [*bg.* oráč].

uračloc, *plugărit, meserie de plugar;* — *art.* uračlocu 52^{2}.

urăţori, *a se urîţi, a deveni rău;* — *ind. pr.* mi urăţos.

urăžori, *a se înarma;* — *ind. pr.* mi urăžos; *(H.)* mi urăžes [*bg.* vъoražavam].

urbiri, *a orbi;* — *ind. pr.* urbes; *sbj. pr. 2 sg.* să orbeş 27^{2}.

urdă, *urdă*: 18^{1}.

úrdin, úrdini *(Lm. H.)*, *rînd;* — pri urdini 5^{1}, pri urdin 64^{67}; vini urdinu 28^{4-6}, žuusi urdinu 47^{2-5} [*lat.* ordinem].

úrdina, *pretutindeni;* pri-urdina 2^{7}, di-urdina 22^{1}.

urdinari, *a umbla unul după altul; a îndruga vorbe fără şir;* — *ind. pr.* úrdin [*lat.* ordinare].

urdzătúră *(Oş.)*, urzătură *(C. H.)*, *urzitură, urzeală.*

urdzică *(Oş. H. Lm.)*, urzică *(C.)*, *urzică;* — *pl.* urziţ 23^{4}.

urdzicari, *a urzica;* — *ind. pr.* urdzíc.

urdzori, *a urzi;* — *ind. pr.* urdzos, *(H.)* urdzăs.

urecl'ă 51^{7}, urecl'a 51^{29}, *ureche;* — *pl.* urecl'ili 30^{6-7}, urecl'ili 51^{19}.

urecl'a-lupului, *o plantă.*

uricl'át, *urechiat, cu urechi mari.*

uriz 63^{7}, 64^{34}, *(H.)* uris, *orez* [*bg.* oriz].

urlari, *a urla;* — *ind. pr.* urlum, urliş, urlă 31^{6}; *(H.)* urlu, url'i, urlă; — *3 pl.* urlă 8^{4}; — *imper.* urli lupi, lupi 49.

urmă, *urmă: talpă*; — *pl.* urmi.

urmino, *pădure*: 70, 73^{5-6} [*bg.* < *tc.* orman].

urór, *un fel de lînate care pentru vite*: 1^{0} [*bg.* oróv].

urot 28^{16}, 37^{3}, *(H.)* urit, *urît.*

urrr!, *imită sgomotul unui obiect ce cade*: 38^{12}.

urs, *urs*: 29^{2}; — *art.* ursu 29^{2-8}.

ursă *(Lm.)*, *ursă.*

ursoňă *(Oş. Lm.)*, *ursoaică*: 29^{-3}; — *art.* ursoňa $29^{2,3,4,5}$; *pl.* ursóň.

urtaclóc *(Oş.)*, *tovărăşie* [*bg.* ortaklъk < *tc.*].

urzăreţă *(L.)*, urzărină *(Oş.)*, *mirişte de orz, paie de orz.*

uscăčuni, *secetă, lucru uscat.*

uscári¹, *a usca;* — *ind. pr.* usc; *(H.)* usca, uşti, uscă, uscăm; *3 sg.* şi uscă 11^{2}.

uscári², *uscare.*

uscát, *uscat*: 51^{2-3}, uscatu 51^{14}; *f.* uscată vęjcă 8^{3}.

usnă, *buză; (H.)* usnă dį porcu, *bot* [*bg.* ustna].
ustrăl, *trăsnet* [*bg.* ustrêl].
ustúră, *urzeală.*
usúc, *usucul lînei (H. Liv.).*
usucós *(H. Liv.), (lînă) cu usuc.*
uşă, *uşă:* 53^{8}, 54, 64$^{14\text{-}20}$; uşu 38^{10}, 64$^{13\text{-}14\text{-}15}$; — *pl.* uş; uşili 62^{4}.
uşar, *portar;* — *art.* uşaru 64^{14}.
uşniri, *a suferi de răceală;* — *ind. pr.* uşnés.
uşnit, *boală de răceală.*
ųtfór, *cheie;* — *pl.* uttori [*bg.* otvór].
utrăvă, *v.* utrovă.
utrésuc *(H.), copilul cel mai mic, mezin:* 31^{10}.
utréş, *o parte a plugului (care ţine varişa de jug)* [*bg.* útriž, utreška].
utrovă, utrăvă *(H.), otravă* [*bg.* otróva, utróva].
Utrova žuletu, *un cîntec:* 52^{4}.
utruiri *(H.), a otrăvi;* — *ind. pr.* utrues [*bg.* otrovjam].
uţidiri *(necunoscut la H.), a ucide cu răni;* — *ind. pr.* uţid.
úųă, *strugure:* 51^{1}; uua 50^{1} [*lat.* uva].
uvés, *ovăs:* 1^{5} [*bg.* ovês].
uvină *(L.), carne de berbec, de oaie; cf.* ulnă.
uvişonă, *(H.)* uvişină, *mirişte (paie) de ovăs.*
uzăviri, *a se ivi?;* — *pf. 3 sg.* sį uzăvi 68^{2}.
uzdă, *frîu* [*bg.* uzdá < *tc.*].
úziri *(L.),* úzir *(H.), uger.*
uzori, *a auzi;* — *ind. pr.* ud, uz, udi, uzom, uzoţ, ud; — *(Lm.)* ut, us, udį; — *impf. 3 sg.* uzà 21^{3}; *3 pl.* sį uzau 22^{1}; — *pf. 3 sg.* uzo 6$^{1\text{-}7}$, 28$^{10\text{-}16\text{-}23}$; *3 pl.* uzoră 6^{24} 24^{3}; *sbj. pr. 1 sg.* să ud 6$^{2\text{-}3}$; *3 sg.* sį udă 64^{40}; Domnu s'ţi udă! 67^{1}; — *part.* uzot 22^{5}.

V

Va, *v.* vreri.
vą, vă; s'vą spun 13^{2}; Domnu z'vą lą facă 19^{8}; nu vą-į milă dį minį? 64^{10}.
vacă, *vacă:* 47^{7}, 69^{10}; — *pl.* vaţ; vaţlį 15^{1}.
vaca-domnului, *un fel de gîndac mare.*
vącár, *văcar.*
vącárniţă, *locul unde zac vacile.*
vącof, *vacuf, imobil religios* [*bg.* vakъf < *tc.*].
vąqot, văcăt *(H.), timp;* vąqot 5$^{1\text{-}3}$, 9^{1}, 19^{10}, 38$^{4\text{-}6}$; vąqotu 8^{2}, 38^{6}, 63^{2}, 64$^{35\text{-}37}$; văcăt 72^{1} [*tc.* vakyt].
vadă, *udatul porumbului* [vădiri].
vădiri^{1}, *a uda, a stropi plantele; a inunda;* — *ind. pr.* vădés; vădę'lį k'itk'ilį, *udă florile;* — *inf.* vădiri 1^{6} [*bg.* vadja].
vădiri^{2}, *udare, stropire;* vădirę 1^{7}.
vă'diţă *(H.), v.* vodiţă.
Vădíţă *(Lm.),* Vodiţa 40^{2}, *Bobotează* [*bg.* Vodica].
vaį, *vai:* 9^{2}.
Vaigant, *Weigand:* 6^{5}.
valį, *rîu, vale:* 1$^{4\text{-}5\text{-}10}$, 9$^{1\text{-}4\text{-}5}$; valę 15$^{2\text{-}3}$, 30$^{4\text{-}5}$; Valę-dį-

čor 1^{4}, Valę-mari 1^{4}, 44^{8}, Valę-mică 1^{4}, Valę-sęcă 1^{6}, Valę-di-Umą 44^{8}, Valę-di-Alěacu 44^{1}, Valį-dį-Pătoc 52^{2}; — *pl.* vol'ur *(L.)*, vă'-l'ur *(H.)*; vǫl'urlį 1^{4}.

vălică, *pîriu, vâlcea.*

vąl'ăvițâ, *piua unde se bate șaiacul:* 1^{3} [*bg.* valevica].

văltúr, *vultur.*

vąmpir, *vampir, strigoi;* — *art.* vąmpiru 10^{6-7-10}, 37^{1}, 68^{2} [*bg.* vampír].

vąmpirgiu 73^{2}, *cel ce gonește vampirii*: vąmpirgia $10^{6-7-9-10}$, 37^{1}; *pl.* vąmpirgiil' 10^{6} [*bg.* vampiridžija].

vąmpirisíri, *a se face strigoiu;* — *ind. pr.* mi vąmpirisés [*bg.* vampirjasam].

vanǵeliiă, *evanghelie*: vanǵelija 30^{2}, vanǵelia 64^{20}.

văpsiri, *a vopsi;* — *ind. pr.* văpsés; *(H.)* vopțiri, *ind. pr.* vopțés; — *part.* văpsit 4^{3}, văpsită 3^{5} [*bg.* vapsam].

var, *var:* 52^{1} [*bg.* var].

vărbă *(C. Oș.)*, vrăbă *(Oș. L. H.)*, vorbă *(Lm.)*, *salcie* [*bg.* vrъbá].

vărculác, *vîrcolac* [*bg.* vrъkolak].

Vąrdár, *Vardar (fluviu):* 1^{1}; — Picuraru paști crai vardar, *un cîntec:* 64^{13}.

Vąrdąréțu, *vîntul care suflă dinspre Vardar.*

várnițâ, *locul unde se arde varul* [*bg.* várnica].

vărtęșcă, *un fel de sfîrlează făcută dintr'o nucă sau dintr'un cocean de porumb: vîrtelniță;* — vărtęașca 69^{2}; — *pl.* vărtești *(H.)*, vărteșlį 18^{6}, 53^{8} [*bg.* vъrtèžka].

vărtós, *tare.*

văruiri, vărusiri *(L. H.)*, *a vărui;* — *ind. pr.* văru(s)és [*bg.* varosvam].

vărvălițâ *(Lm.)*, *v.* vîrvirițâ [*bg.* veverica, vervérica].

vărviri, *a merge, a trece;* — *ind. pr.* vărveș; *inf.* (dį) vărviri 64^{31}; și vărvęu 22^{7} *(3 pl.)* [*bg.* vъrvja].

vąstągorț *pl.* *un par înfurcit care slujește la încărcatul sarcinei pe măgar sau pe catîr* 64^{107} [*bg.* vastagurka].

văștină, *boștină (de miere, după ce se stoarce fagurul)* [*bg.* voštína].

vątąmári, *a bate; a răni;* — *ind. pr.* vátăm; *(H.)* vá-tăm, vățîi, vátămă; — *pf. 3 pl.* vătămară 72^{4-6}; — *part.* vătămat 72^{8}.

Văti Saba (?): 15^{1}.

vatră, *petec de loc semănat:* ună vatră dį loc; — *pl.* vǫtri.

vecl'u, *vechi:* 5^{1}; *f.* vęcl'ă; *pl.* vecl'il' 5^{1}; rubilį vecl'i 62^{2}.

ver, *văr;* primą ver, *văr primar;* doilą ver, treilą ver *(H.)*.

vęc, *veac:* 19^{6}; — *art.* vęcu 64^{21}; — *pl.* vęcur [*bg.* vĕk].

vęică, *creangă, ramură:* 8^{7}, 43; *pl.* veiț [*bg.* vĕjka].

vęră, *vară:* 64^{1}; vęra 1^{7-8}, 38^{9}.

vęrdi, *verde:* 8^{8}, 43, 51^{4}, 53^{1}, 66^{2}; vęrdilį 51^{14}; — *pl.* verdz; *(H.)* verzi.

vęrdză *(Lm.)* 38^{1}, vęrză *(L. O. H.)*, *plantă de mîncat, legumă; urzică mică care se mănîncă:* vęrdză uscati, *le-*

guime uscate; — pl. vęrdeăl'i 38^{7}.

vęrgă (L. O.), vargă; — pl. vęrghi (H. Lm.).

vęri, credință [bg. věra].

vęri, a avea; — ind. pr. am $18^{1\text{-}2\text{-}3\text{-}4\text{-}5\text{-}6\text{-}7}$, lo-ŭ am 24^{2}, ań am $52^{3\text{-}4\text{-}7\text{-}8}$; ai 1^{10}, $50^{18\text{-}24}$; ari $1^{3\text{-}4}$, $3^{8\text{-}9}$, 4^{4}, 8^{5}; no-ari 1^{2}, 4^{7}, o-ari 15^{1}; — ari, este: $1^{4\text{-}6}$, 2^{1}; — ari, sint: $2^{5\text{-}6\text{-}7}$, 4^{3}; vem 24^{2}, 35, 40^{1}; 3 pl. au $2^{6\text{-}7}$, 3^{5}, 4^{1}, 10^{1}, 50^{18}; — impf. 1 sg. vęu 47^{12}, veam 73^{5}; 3 sg. vęa $72^{1\text{-}2}$ 73^{6}; 3 pl. vę $10^{4\text{-}5}$, vęu 5^{3}, 23^{1}, 24^{1}; — vę, era: $2^{1\text{-}4}$, 25^{11}; — pf. 3 sg. vut-au 27^{2}, 28^{3}, 29^{1}; — 3 pl. vut-au 2^{6}, 25^{1}; — sbj. pr. si ai 60^{20}, 3 sg. si aibă 62^{8}, ca să aibă 1^{16}, să no-aibă 11^{2}, 63^{1}; — sbj. pf. 3 sg. s'aibă durnit 63^{1}.

vęrnic, vrednic: 47^{12}; — vernicu 47^{11}.

vicăiri, vicniri, a chema, a striga: — ind. pr. vicăes, vicnes; 3 pl. vicăjes 34, vicnes 37^{1}; — pf. 3 sg. vicăi 27^{2}, vicni 47^{9}; vik'ii 68^{1}; — sbj. pr. 1 sg. să vicăjes $30^{4\text{-}7}$; s-la vicăjea 30^{6}; 2 sg. să li vicăjeș 29^{2}; 3 sg. să vicăęscă 28^{10}; — sbj. pr. 3 pl. s'lu vik'ască 64^{10} [bg. vikam].

viel'ătúră, vechitură.

Vida, nume de vacă fătată într'o Vineri [bg. Vida].

vidęlă, lumină: 26^{1} [bg. vidělo].

vidęri[1], a vedea: — ind. pr. vęd, vez 28^{19}, veš 29^{3}, 52^{1}, vędi 19^{5}, 26^{2}, 37^{1}; (H.) vet, vez, vędi; 3 pl. ved 10^{6}, vet 64^{18}; — impf. 3 sg. vidę $24^{1\text{-}3}$, 3 pl. vidęu 20^{5}, 22^{5}; — pf. 1 sg. vizui $10^{4\text{-}10}$, 28^{15}, 37^{4}; 3 sg. vizu 25^{10}, $^{12\text{-}13\text{-}14}$, $47^{8\text{-}11}$; 1 pl. vizum 22^{4}; — 3 pl. cu vizură 2^{5}, 25^{9}, $28^{4\text{-}8}$; — sbj. pr. 1 sg. să ved 10^{10}, 29^{3}, 2 sg. să-ț l'a vez 28^{19}; 3 sg. să vędă 28^{4}, con să vędă 26^{6}, să li vędă 10^{11}, să l'i-u vędă casa 27^{1}; si veadă 72^{6}, s'al veadă 73^{1}; 1 pl. s'no videm 47^{8}; 3 pl. să vędă 12^{1}; — part. vizut 47^{1}, vizuț 47^{8}; — inf. vidęri 1^{7}.

vidęri[2], vedere.

Vidin, npr. geogr. 20^{2}.

vidră, vidră [bg. vidra].

vigl'ari, a veghea, a păzi; a apăra; — ind. pr. vegl'u, vegl'iș, vęgl'a, vigl'ęm, vigl'aț, vęgl'a, (H.) vegl'u, vegl'i, vęgl'ă; 3 sg. vęgl'ă 56; — imperf. 3 pl. vigl'au 21^{1}; — pf. 1 sg. vigl'ai; — sbj. pr. 3 sg. s'la vęgl'a 10^{2}, să l'a vęgl'a 10^{3}; Domno s'ti vęgli 37^{3}.

vigl'ątór (Oș. C.), paznic, străjer.

vik'i 10^{18}, mai (mult) [bg. veke].

vik'il', vechil, gérant de afaceri [bg.-tc. vekil].

vilă (H.), furcă de cărat fân [bg. vila].

viličcă (H.), dim. vilă [bg. vilička].

viliță, bărbie; vilița 35 [bg. vilica].

vin, *vin*: 18^{2}, 40^{1}, 47^{3} 50^{3}, 53^{7}, 64^{15}; vinu 50^{3}, 64^{36-40}.

vinā, *vină*.

vinát, *vinăt*: 3^{8-9}, 4^{6}; vinąt 64^{8}; *f.* vinátā; *pl. m.* vinăț; *pl. f.* vinátį.

vinățol'a, *mai des pl.* vinățol', *vinățaie; boia vînătă; lucru vinăt*; — vinățā'l'ā *(H.)*.

víndirį¹, *a vinde*: — *ind. pr.* vind; *(H.)* vindu, vindzi, vindį, vindém; *3 sg.* vindį 1^{10}, 33^{2}; — *pf.* vindu̦į, *3 pl.* vindurā 24^{3}; *(H.)* am vindutā; — *sbj. pr. 1 sg.* s'u vindu 60^{1}; *3 sg.* sā vindā 27^{1}; *3 pl.* si vindā 33^{1}; — *part.* vindut 28^{1}.

vindirį², *vindere, vînzare*; vindirę 50^{2}.

vindziri, *a învinge*; — *ind. pr.* vingu; *cf.* ąuvinziri.

Vinir, *Vineri*: 64^{8}; Vinirę 22^{4}.

vinírį¹, *a veni*; — *ind. pr.* vin, vin, vinį 6^{8}, 8^{2}, 10^{4}, 19^{2}, 21^{3}, vinim 24^{2}, 64^{11}, vinįț, vin 1^{9}, 2^{7}, 10^{11-12}; — *impf. 3 sg.* vinę 20^{1}, 25^{11}, 29^{6}; *3 pl.* vinęu 22^{1}; — *pf.* vinii 24^{3}, 25^{21}, 26^{4}, 28^{6-23}, viniș; binį viniș 64^{16}, 67^{2}, vini 6^{2-3}, 47^{6}, vinim; viniț; binį viniț 64^{20}, binį cu viniț 24^{2}, binį viniț cu Domnu 40^{3}; vinirā 14^{1}, 15^{1}, 22^{3}, 28^{12}, 29^{5}; — *pf. cp. 3 sg.* vinir-au 21^{1-2}, 40^{6}; — *viit. I 1 sg.* sā vin 29^{1}, *3 sg.* si vinā 62^{6}, *3 pl.* sā vinā 8^{5}; — *m. m. c. pf. 3 sg.* viniși 38^{17}; — *sbj. pr. 2 sg.* sā vin 28^{6}, si vin 51^{20}, *3 sg.* sā vinā 19^{6}, 28^{22}; *1 pl.* sā vinim 28^{19}; *2 pl.* s'nu viniț cu angrțalį 40^{1}; *3 pl.* sa nu vinā 23^{3}, sā vinā 25^{1}; — *part.* vinit 19^{3}, viniț 22^{1}.

vinírį², *venire*.

vinós, *vinos*.

vint, *vînt*: 38^{10}; *(H.)* vintu: vintu turbat 31^{14}; *pl.* vintur.

vinturárį, *a svînta*, *a vîntura*; — *ind. pr.* vintur.

vinturíțā, *vijelie*.

viñā, *vie*; viña 50^{1}; — *pl.* viñur 52^{4}, 50^{2}; viñurlį 52^{3-4}.

vir *(H.)*, *volbură, vîrtej (de apă)* [*bg.* vir].

virdęțā, *verdeață*.

virdzeąā *(Oș.)*, virzeąā *(H.)*, *vargă, vergea*; — *pl.* virdzel'; virdzęlį 40^{4}.

virdzįlíșcā *(Oș.)*, *vergeluță*.

virghíā, *impozit, bir* [*bg.* vergija].

virígā, *verigă de fier* [*bg.* veriga].

virighíā, virighi *(H.)*, *verigă* [*refăcut din pl. bg.* verigi].

virighi, *pl. lanțul de care e atîrnată căldarea deasupra focului* [*bg. pl.* verigi *„idem"*].

viriu, *supărare*.

virisia 47^{3-4}; virisiua 47^{5}, *pe datorie* [*bg.* < *tc.*].

viruiri, *a crede*: — *ind. pr. 1 sg.* virues 10^{10}; *2 sg.* viruieș 68^{3}; *3 sg.* virueștį 8; — *impf. 1 sg.* viruiam 37^{2}; *3 sg.* viruia 68^{2}; — *pf. 3 sg.* virui 27^{7} [*bg.* vĕruvam].

virviríčcā *(H.)*, *veveriță* [*bg.* vĕveričkа].

virviríțā *(Lu.)* vărvălițā, *veveriță* [*bg.* vervérica — Prilep].

vis, *vis:* 28^{10}; ved un vis. *visez;* — *pl.* visur.
visári, *a visa;* — *ind. pr.* vises; *cf.* visizari.
visiliri, *a veseli;* — *ind. pr.* visiles [*bg.* veselja].
visizari, *a visa;* — *ind. pr.* visęs, visej, visęzā, visizom *(Lm.);* — *pf.* visaj, visizaj.
vişn(ă), *vişin(ă);* vişnu *(H.),* *vişin* [*bg.* višnja].
vişnár, *vînzător de vişine; pasăre care mănîncă vişinele* [*bg.* višnár].
viştiminti, *pl. (L. H.),* *veşminte.*
vită, *vită:* $10^{8.10}$; *pl.* viti $10^{6.7.8.9.10}$, 29^{5}; vitili $10^{5.6.7.9}$, 29^{5}.
vitiécă, *dim.* vită.
vitúl', *vătuiu; ţap sau capră de un an.*
vitul'ár, *ciobanul care păzeşte vătuii.*
vitul'čác, vitúl'čic, vitul'úş, *dim.* vitul'.
viţă, *viţă de vie:* 64^{22}; — *pl.* viţi.
viţălúş, viţilúş, *viţeluş.*
viţălúşcă, *dim. din viţea.*
viţol, *viţel:* 38^{10}; viţolu 38^{10}; 51^{17}.
viţilúş, *v.* viţălúş.
vizír, *vizir* [*bg.* vezir <*tc.*].
viziri, *a broda;* — *ind. pr.* vizes; *3 pl.* vizes 4^{3}; — *part.* vizit 4^{4}, 64^{5}, vizită 4^{3}, viziti 64^{2} [*bg.* vezá].
vizut, *v.* videri.
Vla, *Romîn;* — *art.* vlău; — *pl.* vlaş 1^{3}, 2^{1}, 33^{1}, 52^{2} [*bg.* Vlah, *pl.* vlasi].
vlăčori, *a face lima pale:* — *ind. pr.* vlăčos [*bg.* vlača].
vlădică, *vlădică, arhiereu;* — *art.* vlădica $2^{2.3}$; — *pl.* vlădiţil' 6^{2} [*bg.* vladika].
vlagă, *umezeală* [*bg.* vlaga].
Vlşia, *România.*
vlastár, *vlăstar;* — *pl.* vlştară [*bg.* vlastar].
vlăşésc, *romînesc;* porta vlşşesc 52^{6}; *f.* vlăşęscă 2^{1}, ruba vlăşęscă 52^{6}; — *pl.* vlaşęşt 52^{7}.
vlăşęşti, *romîneşte:* vlăşęşti si zburaşti 52^{2}.
vlážnic, *umed, ud* [*bg.* vlažen].
vlíčori, *a se tîrî;* — *ind. pr.* mi vlíčos; — *(H.)* vlíčiri; — *ind. pr.* vlíčes [*bg.* vlěkà, vlěčá].
Voliţa, *v.* văliţă.
voj, *voi:* 24^{2}, 28^{2}.
Volte, *npr.* 22^{5}.
voptiri *(H.),* *v.* văpsiri.
vostru, *vostru;* *f.* vostră, pri vostră limbă 6^{6}, an vostră casă 28^{10}; — *pl. m.* voştri fičor 19^{12}; iz voştri *sau* voştri iţ cu ţista om? *sînteţi rude cu acest om?*
voliţă 3^{7} și vă'diţă *(H.),* vo'nditą *(L. O. Lm.),* *undiţă* [*bg.* vъdica].
vorbă *(Lm.),* *v.* vărbă.
votár, *fund de butoiu;* — *pl.* votár [*bg.* vъtor].
vrâ *(Oş.),* vrău *(H.),* *vîrf.;* an vro 4^{6}; vrău 38^{12}; *(Lm.)* vrou; an vrou 53^{10}; vrou di ţoţă, *gurguiul, sfîrcul ţîţei;* — *pl.* vrăur [*bg.* vrъh, vrъh].
vrăbă, *v.* vărbă.
vrăculác *(H.),* *v.* vărculac, vurculac.

vrăculisiri, *a se face vircolac*; — *ind. pr.* vrăculises [*bg.* vrъkolasam sa].

vrăl'că, *vas smălțuit în care se păstrează mierea*; — *art.* vrăca 13^{2} [*bg.* vrъčva].

vrană, *nume de capră neagră* [*bg.* vrana „*neagră (ca cioara)*“].

Vrana *npr. geogr.* 22^{1}.

vrapčán *(Oș.)*, vropčán *(Lm.)*, *vrabie*; — *pl.* vrapčań [*bg.* vrabčan].

vrăstă, *vîrstă*; vrăsta 3^{5}.

vrau, *treierat (al snopilor)* [*bg.* vrah „*arie; așezarea snopilor în arie pentru treierat*“].

vrău *(H.)*, *v.* vrâ: Vrău-di-titați, Vrău di Culă *(localități la H.)*.

vrăžă, *vraje, farmec* [*bg.* vraža].

vrăžiri, *a vrăji, a fermeca*; — *ind. pr.* vrăžés; *3 sg.* vrăžaști 37^{1}.

vrăžitór, *vrăjitor*.

vrędnic, *vrednic* [*bg.* vrěden].

vręmi, *vreme*: 28^{15}, 51^{12}; și spanizi vręmę 8^{2}; vręmę 31^{11} [*bg.* vrěme].

vręri^{1}, *a vrea, a dori; a iubi*; — *ind. pr.* voi, voiu *(H.)*, ver 50^{1-2}, va 1^{10}, $19^{1-5-6-11}$, vrem, vreț 28^{9}, vor 64^{17}; — *impf. 1 sg.* 6^{2-3}; *3 sg.* vrę 20^{1}, vra 38^{12}, vrea 73^{1-3-5}; — *pf.* vrui 6^{3}, vruș, vru 38^{11}, vrum, vruț, vrură.

vręri^{2}, *dorință; voință*: 47^{2}.

vrin, *vre-un*; vrină, *vre-o, vre-una*: un vrin Pașt 2^{1}, vrin Năutineț 2^{8}, vrin rășon 3^{5}, vrin metru 3^{7}, vrin pal' 8^{5}, vrin loc 10^{8}, vrin žoc 12^{1}, vr'un 10^{1}; vrină sută 1^{2}, vrină șapti opt suti 1^{2}, vrină niputęri 2^{7}, vrină săptămonă 7^{1}, vrină nibunil'ă 8^{4}, vrină casă 8^{6}, 9^{4}, vrină zuoă 9^{4}; vărnă-oră 51^{2}, vrină-oară 51^{15}; vr'ună 26^{3}.

vrină-oră 13^{1}, căți vrină-oră, *cîteodată*: 1^{3}.

vropčán *(Lm.)*, *v.* vrapčán.

vrou, *v.* vră.

vrut, *iubit*; vruta 83^{3}.

Vruu-di-pin *npr. geogr.* 44^{1}.

Vudiță, *Bobotează* [*bg.* Vodica].

Vujcă *(Lm.)*, *unchiu despre mamă* (al mani-ta frați) [*bg.* vujko, vujká „*unchi matern*“].

vulusiri, *a conveni*; — *ind. pr.* vulusés; *3 sg.* vulusęști 19^{6} [*bg.* < *gr.* vulosvam].

vumari, *a vărsa, a borî*; — *ind. pr.* vom, vom, vomă *(C.)* vumi *(Oș.)*, vumęm, vumaț, vomă *(C.)*, vom *(Oș.)*; — *pf.* vumai *(C. Oș.)* [*lat.*].

vurculác *(Lm.)*, *v.* vărculác.

vut, *avut, bogat*; — *f.* vută 19^{7}

Z

Z' = *s'*.

za- *prefix* [*bg.* za-].

zaálbčiu, *cam albicios*.

zaarsdiapu, *fript de sete, însetat*.

zabávă *(Oș.)*, *zăbavă*.

zăbăviri, *a zăbovi, a întîrzia*; — *ind. pr.* zăbăves; — *pf. 3 sg.* zăbăvi 23^{1-7}.

zabit, *ofiţer* [tc.].
zabóį, **zabóįŭ** *(H.)*, *o parte a plugului care strînge fierul de plugul de lemn* [bg. zabój].
zabucurari, *a (se) bucura, a înveseli*; — *ind. pr.* (mį) zabucur.
zabun, *bunicel*.
zăbún, *haină femeiască de pînză de bumbac; un fel de giletcă ale cărei margini, neputîndu-se apropia, rămîn neîncheiate*: 8[7-10]; zăbunu 3[1-4-11] [bg.].
zabuviri *(C. H.)*, = **zăbăviri**.
zacačori, *a atîrna, a acăţa*; — *ind. pr.* zacačos; *3 sg.* zacăčaşti 11[1]; — *pf. 3 sg.* zacačo 30[1]; — *part.* zacăčot 8[5] [bg. zakačam].
zacalcari, *a călca uşor peste ceva*; — *ind. pr.* zacalc.
zacalcatură, *călcare uşor peste ceva*.
zacald, *căldut*.
zacătari, *a se uita, a privi*; — *ind. pr.* zacat; — *impf. 3 sg.* şi zacata 25[11].
zăcătirpu, *iute, repede*: 28[3] [za- + cătirpu].
zacaţari, *a prinde; a începe; a aţîţa*; — *ind. pr.* zacáţ; *3 sg.* zacaţă 9[2], 12[1]; *3 pl.* zacaţă 7[1-2], 10[1], şi zacaţu 1[6], 10[2]; — *pf. 3 sg.* zacaţo 28[7], 38[6-11-16-17]; *3 pl.* zacaţară 28[14], 38[4]; — *sbj. pr. 3 sg.* să zacaţă 12[1]; *3 pl.* să ła zacaţă focu 7[6].
zacaţat, **zacaţatură**, *început*.
zacreşţiri, *a creşte puţin*; — *ind. pr.* zacresc; — *pf.* zacriscuį 6[4].
zacriv, *cam strîmb, cam încovoiat*.
začudiri, *a se mira*; — *ind. pr.* mį začudesc; — *pf. 3 pl.* si začudiră 28[16-17].
zadă, *aşchie, despicătură de pin care serveşte pentru luminat*; — *pl.* zadi [lat.].
zadari, *a da*; — *ind. pr.* zadau; con ţi zadai 52[1]; — *pf. 1 pl.* zadędiu 10[4].
zadiníri, *a tachina, a cicăli*; — *ind. pr.* zadinés; nu mi zadinę [bg. zadĕvam].
zadinzurari, *a împresura*; *ind. pr.* zadinzur; *pf. 3 pl.* zadinzurară 28[22].
zadulţi, *cam dulce*.
zadunari, *a aduna; a se aglomera*; *ind. pr.* zadun.
zadurmiri, *a adormi*; *ind. pr.* zadorm, zadormu *(H.)*; — *pf. 3 sg.* zadurmi 38[15]; — *sbj. pr. 1 sg.* să zadorm 28[12]; — *part.* zadurmit 28[2].
zafiari, *a găsi îndată*; — *ind. pr.* zafiaum.
zafriziri, mį zafriş di apu *(H.)*. *învăţai*; zafriş di apu.
zagár, *copoi* [bg.].
zagraş, *grăunţ*.
zagutiri, *a goni, a grăbi*; — *ind. pr.* zagunes.
zăgiă, *pereche*: 19[7] [cf. ngr. ζεῦγος].
zahmét, *osteneală* (*Lie.* zahmétu) [bg. < tc.].
zaičár, *acvilă, vultur mai mic care mănîncă pui, iepuri, etc.* [bg. zajčar].

zeir, *veninul șarpelui; fiere* [tc. zeir].
zațtin, *unt de lemn.*
zalagari, *a alerga;* — *ind. pr.* zalag; zalagă-ți anco, zalagă-ți dincola 10^{6}.
zalatrari, *a lătra;* — *ind. pr.* zalátăr: *(H.)* zalátăr, zalátăr, zalátără.
zalipiri, *a lipi;* — *ind. pr.* zalipes; — *pf. 3 pl.* si zalipiră 25^{17}.
zălum, *împilare, persecuțiune;* 2^{4} [*bg.-tc.* zulum].
zamă, *zeamă; supă.*
zamari, *măricel.*
zamărișór, *cam mărișor.*
zamărós, *cam amar.*
zămătiri *(L. Lm.), a se încurca;* — *ind. pr.* mi zămătes [*bg.* zamætja].
zambác, *crin* [*bg.* < *tc.*].
zamcă, *deal, dâmb;* — *art.* zamca [*bg.* zamka].
zamiĉcari, *a mișca;* — *ind. pr.* zamiĉo; *3 sg.* zămiĉcă 51^{9}.
zămós, *apos.*
zamolușot *(Oș.), moleșit.*
zamutriri, *a se uita, a privi;* — *ind. pr.* (mi) zamutres; — *pf. 3 sg.* zămutri 72^{5}, si zămutri napoi 73^{1} [*ar.* mutriri].
zanaiát, *meșteșug;* zănăjatu 37^{8} [*bg.* zanajat < *tc.*].
zanáit, *năltuț.*
zandán, *cea mai grozavă temniță la Turci; groapă adâncă (Lm.)* [*tc.*].
zandultiri, *a îndulci;* — *ind. pr.* zandaltés.
zanielizari *(Lm.), a necheza;* — *ind. pr. 3 sg.* zanielezà; *pf. 3 sg.* zanieliza.

zăniță, *(H.)* zuniță, *brâu împușcat pe care-l poartă fetele; brâul cu care se încinge popa;* zăniță 64^{8} [*bg.* zunica].
zantămăńari, *a tămâia;* — *ind. prez.* zantămnyú.
zăntunlă *(L. Lm.)*, zintunlă, zuntunlă 63^{7}, 64$^{5-15}$, *rudă;* — *pl.* zăntunii 19$^{1-9}$, zănunliilj 38^{11}, zuntunii 62^{2}, 64$^{2-3-8-9}$, zuntunlil' 63^{4-6-16}, zuntunliilj 64$^{4-18}$.
zăntunilíe, *rudenie;* 2^{6}.
zănucl'i, *genunchiu;* — *pl.* zănucl'ar.
zanudari, *a înnoda;* — *ind. pr.* zanód.
zanvărtiri, *a (se) învârti;* — *ind. pr.* zanvărtés; *3 sg.* zanvărtești 51^{8}, si zanvărtești 9^{3}.
zanviiri, *a înfășura;* — *ind. pr.* zanvies.
zanvițari, *a se deprinde;* — *ind. pr.* mi zanveț.
zapád, *loc unde au rămas zăpezile iarna* [*bg.* zapad].
zaparari, *a opri; a astupa;* — *ind. pr.* zaparas [*bg.* zapiram].
zapisairi, *a scrie; ind. pr.* zapisăes; — *part.* zapisăit 45^{8} [*bg.* zapisvam].
zaprimiiniri, *a se primeni;* — *ind. pr.* zaprimines; — *pf. 3 sg.* si zaprimini 20^{1}.
zaprintribari, *a se cerceta prin întrebări;* — *ind. pr.* zaprintreb; — *sbj. pr. 1 pl.* s'na zaprintribom 19^{4}.
zaprins, *însetat, ars de sete:* 25^{9}.
zapropi, *cam, aproape.*

zaprok'ari, *a se apropia puțin;* — *ind. pr.* mi zaprok'; zaprok'ă-ți.

zapustiri[1] *(Og. H.), a lăsa sec;* — *ind. pr.* zapustes [*bg.* postja].

zapustiri *(Og. H.), post;* — *art.* zapustire 19^4.

zăr[1] *(H.),* zor *(Og.), zar.*

zăr[2], *v.* zer.

zarosi, *cade roua* (cuvînt bulgăresc) 9^2 [*bg.* zarosjava].

zarodiri, *a începe a rîde;* — *ind. pr.* mi zarod; *(H.)* mi zărid.

zarușiri *(H.),* zarușori, *a roși, a face roșu;* — *ind. pr.* zarușea, zarușos; *cf.* arușori.

zarzavát *(H.),* dzarlzavát *(Og.),* zarzuvat *(Ln.)* 1^4, *zarzavat, legumă; verdețuri.*

zastari, *a sta pe loc, a se opri;* — *ind. pr.* zastau; *3 sg.* zasta $64^{7.25.26.28.30.34}$; — *imper.* zastoi, zasto 27^2.

zasuflari, *a sufla încet, a adia;* — *ind. pr.* zasuflum; *3 sg.* zăsuflă boarea 69^9.

zasunari, *a suna;* — *ind. pr.* zasun; *impf. 3 pl.* zasunau 22^1.

zatărori, *a freca;* — *ind pr.* zatăros [*bg.* zatrivam].

zatrimurari, *a cutremura;* — *ind. pr.* zatremur; — *impf. 3 pl.* și zatrimurau 20^4; — *pf. 3 sg.* zatrimuro 28^6.

zațeri, *a zăcea;* — *ind. pr.* zac, zaț, zați 53^{1-6}, 56, 69^9, zățém; *impf. 3 sg.* zățe 28^1; — *pf.* am zăcută *(H.).*

zăurisiri, *a ura; a proroci; sbj. pr. 3 sg.* și zăurisască 64^{31} [*za-* + *bg.* orisvam].

zaușcă *(Ln. C. O.), gîlcă la subțioară* [*bg.* zauški].

zavărviri, *a trece prin, peste;* — *ind. pr.* zavărves; — *impf. 3 pl.* și zavărveu 22^2.

zavet(i) *(H.), loc spre răsărit unde nu bate vîntul; adăpost* [*bg.* zavět].

zavlacori, zavliciri *(H.), a tîrî;* — *ind. pr.* zavlacos, zavlices *(H.)* [*bg.* zavlačam].

zavój *(Ln.), cotitură* [*bg.*].

zbirari, *a zbiera;* — *ind. pr.* zber; — *impf. 3 sg.* zbira 73^1; — *pf. 3 sg.* zbiro 68^6; — *sbj. pr. 3 sg.* și zbeară 73^{1-4}; — *imper. 2 sg.* nu zbera, măgăroță 68^6.

zbor, *vorbă:* 10^2; — *pl.* zboră 47^{12} [*bg.* zbor].

zborori *(Ln.), a vorbi, a cuvînta;* — *ind. pr.* zboros; și zborăști 52^2 (*necunoscut la H. unde se zice* lăfiri și pricaziri) [zbor].

zdracă, *rază* [*bg.* zrak, zdrak].

zdrav, *zdravăn, sănătos* [*bg.*].

zdravét, *plantă din ale cărei rădăcini se face salepul* [*bg.*].

zdrubiri, *a zdrobi;* — *ind. pr.* zdrubés.

zdruminari, *a zdrobi;* — *ind. pr.* zdrumin, zdrumíu; (*Liv.* uzdrămin) [*comp. ar.* zdruminari].

zefe, *petrecere* [*bg.* zevk < *tc.*].

zer, *doară, parcă:* 45^3; zăr 51^9 [*bg.* zer < *tc.*].

zet, *ginere;* — *pl.* zeț [*bg.* zet]

zẹist *(L. H.)* 13^{1-3}, zẹst *(Lm.)*, zẹzit *(Oș.)*, *deget:* — *pl.* zẹisti 4^{4}, 13^{2}, zẹsti, zẹstili 53^{14}.

zéișẹnc, *degețel:* — *pl.* zẹzișk'ili.

zẹnă, *deal: sprinceană: pl.* — zẹnj [drom. *geană*].

zẹstrj *(Oș.)*, *zestre.*

zẹțj, *zece:* 53^{14}; zẹțili 12^{8}.

zgairari, *a zgiria:* — *ind. pr.* zgáir.

zgărișt *(Lm.)*, *zbîrcit.*

zgărpiri *(Lm.)*, *a dezlega:* — *ind. pr.* zgărpes: — *impf. 1 sg.* zgărpeam 73^{2}; — *pf. 1 sg.* zgărpii 73^{4}; — *sbj. pr. 1 sg.* s'u zgărpes 73^{5}; — *imper.* zgărpẹ-la, *dezleagă-l, dă-i drumul.*

zgoră, *zgură.*

zid, *perete, zid:* 26^{2-4-5}; *pl.* zidur 1^{5}.

zidiri, *a zidi:* — *ind. pr.* zides.

zifri, dzifri 1^{6} 3^{4-5-11}, *sf. pl., cioareci albi de aba care se poartă de la șold pînă jos la picioare;* — *art.* zifrili 3^{5-6-11} [*bg.* zivri].

zift *(Lm.)*, *asfalt.*

zig'iă 64^{8-23} = zăg'iă.

zimniță, *pivniță* [*refăcut din pl. bg.* zimnici — *sg.* zimnik].

zinglia *(Lm.)*, *scară la șea:* — *pl.* zingii [*bg.* zengija < *tc.* üzengi].

zinghin, *bogat:* zingin 64^{16} [*bg.* zengin].

ziniri, *ginere:* — *pl.* zinir.

zintunia, *v.* zăntunia.

zinuel'u, *genunchiu:* — *pl.* zinuel'i $3^{3-5-6-9-11}$, 4^{2-9}, 6^{5}.

zis, *zis.*

zițiri[1], *a zice:* — *ind. pr.* zic 6^{5-7}, ziț 72^{3-4-6}, ziți 19^{2-3}, 40^{5}, și ziți $1^{1-2-4-5}$, 6^{8}, 31^{1-2-11}, zițim $31^{8-9-10-12-14}$, zițiț, zic 1^{10}, 2^{6-8}, 4^{4}, 5^{3}, 7^{5}, și zic 6^{6}, 7^{3}; — *impf. 3 sg.* zițẹ 6^{1-2}, 28^{2}, zițea 72^{3-4-6}, *3 pl.* zițẹu 5^{4}, 6^{1-2}, 22^{4}; — *pf. 1 sg.* ziș 73^{3-4}, *3 sg.* zisi 13^{2-3}, 24^{3}, 25^{2-4}, *3 pl.* zisiră 24^{3}, $28^{10, 11-12-17}$; — *pf. cp. 3 sg.* zisẹu 2^{3}, 6^{9}, 13^{1}; — *viit. 1, 3 pl.* și zică 63^{3}; — *sbj. pr.* să zic, si-l' ziț 62^{5}, 72^{2}, să zică 12^{1}, 27^{5}, s'la zică 2^{3}, 64^{14}, *2 pl.* să zițiț 28^{22}, *3 pl.* să-ń zică 6^{1}, să zică 13^{9}, să-l' zică 28^{14}.

zițiri, *zicere, spusă.*

ziziriari, *a-i fi frig:* — *ind. pr.* zẹzir [degera].

ziziratură, *ger, frig.*

zlămbóc, *adînc* [*mbg.* zlъbok].

zmeu, *zmeu:* $28^{2-3-5-6-7-8}$; — *pl.* zmei $28^{1-12-18-19}$; zmeil' $28^{1-2-4-9-11}$.

zmẹnj, *pl. izmene.*

zmintiri, *v.* smintiri.

zmunčọri, *a munci;* — *ind. pr.* zmunčọs.

zobi, *grăunțe* [*bg.* zob].

zóbnic, *traistă de grăunțe* [*bg.* zobnik].

Zojca *(L. H.)*, Zona *(Oș.)*, *nume de vacă fătată Joi.*

zor *(H.)*, zort *(Lm.)*, *zor;* si-ń dai zor *(H);* dintru mari zort 2^{2}.

zorlj, *zorii zilei.*

Zona, *numele unui munte:* 1^{3}.

zonă, *zînă.*

zor, *v.* zăr.

zoț, *zeci:* patru zoț 63^{7}.

zugrafisit, *zugrăvit:* 26^{7}.

zuniză *(H.)*, v. zăuiță *(Liv.* zonițâ).
zuutauiă, v. zăotanij.
zur, *împrejur;* din zur gu zur 1^{3-6}, 3^{3-9}, 4^{3-4} sau di zur gu zur, *de jur împrejur;* din zur $3^{4.5.10}$, 7^{1}, $28^{2.4.6}$.
zuųă *(L. O.)*, *zi:* 6^{6}; țe zuųă. *în acea zi:* 5^{7}, nuă zuųă, *într'o zi:* $6^{2.4}$, 25^{1}, din țe zuųă 6^{4}, vrină zuųă, 9^{6}, bună zuųă 19^{8}; i-zuųă, *în fie-care zi:* ^{10}; — *art.* zuųa 8^{1}, 18^{4}, 19^{3}, 23^{1}, 25^{11}; — *pl.* zǫlį 1^{7}, $3^{1.10}$, 6^{7}, 23^{4}; lătorlį zǫlį, *v.* lătǫră; bunilį zǫlį 3^{10}; zǫlilį 35.

Ž

Žaįl', *milă:* 68^{7} [*bg.* žali].
žălirį, *a jeli, a plânge:* — *ind. pr.* žălés; *3 sg.* žăleștį 51^{6}.
žar, *jăratec, jar:* 34^{1}; *art.* žaru 7^{6}.
žimitatį, v. žumitatį.
žir, *ghindă;* *art.* 53^{13}. [*bg.* žir].
žito, *cuvînt bulgăresc:* 9^{6} [*bg.* žito, *grîu*].
žoc, *horă, joc:* 12^{1}, 13^{7}, 14^{3}, 38^{3}, 64^{4}; — *art.* žocu 12^{4}.
Žoi, *Joi:* 64^{2}, Žoį-marį 59^{2}; Žoilį 31^{8}.
žos, *jos:* 4^{1}; 'n žos 25^{10}, gu žos 25^{9}; žosa mală 52^{4}.
žoį 51^{17}.
žucarį, *a (se) juca, a dansa;* — *ind. pr.* . . . ?? *3 pl.* žǫcă 64^{5}, žǫacă 69^{11}; — *impf. 3 pl.* žucaų 23^{4}, sį žucaų $38^{2.3}$; — *sbj. pr. 3 sg.* si sį žǫcă 38^{3}; *3 pl.* să žǫcă 21^{7}, să sį žǫcă 12^{5}, si žǫcă $64^{5.6}$.
žug, *jug:* — *art.* žugu 8^{1}.
žuletu, *cuvînt bulgăresc:* Utrova žulet, *un cîntec:* 52^{1}.
žumitatį, *jumătate:* 1^{1}, 18^{2}, $19^{3.9}$; žimitatį 53^{7}; — *pl.* žimitatlį 64^{20}.
žundzirį, *a ajunge, a sosi;* — *ind. pr.* žung, žundz 1^{1}, žundzį $4^{2.3}$, 8^{6}, 14^{3}, 67^{7}, žundzim $44^{1.2.3}$; *3 pl.* žung $3^{4.9}$, 4^{1}, žunc $64^{23.26}$; — *impf. 3 sg.* žundzę 25^{10}; — *pf. 3 sg.* žunsį $47^{3.9}$, *1 pl.* žunsim 10^{6}, *3 pl.* žunsiră 25^{11}; — *sbj. pr. 3 sg.* să žungă 19^{4}, să la žungă 29^{6}; *3 pl.* să sį žungă $18^{2.8}$, s'l'ę žungă 25^{6}, să žungă 28^{17}, sį žungă 69^{2}; — *part.* žunsă 19^{6} — *inf.* žundzirį 13^{1}.
žungl'arį, *a înjunghia;* *pf. 1 sg.* žungl'ǫ 29^{4}, 47^{11}; *3 pl.* žungl'ară 25^{18}; — *sbj. pr. 3 sg.* să la žungl'ę 29^{3}, *1 pl.* să l'ę žungl'ǫm 25^{2}, *3 pl.* s've žungl'ą 25^{5}; — *imper.* nu lį žungl'ą 40^{3}.
žunį, *june, tînăr:* 23^{4}, $28^{3.10}$, 47^{7}; žunilį 28^{2}, 36^{1}, 64^{19}; — *gen.* žunilǫį 64^{14}.
žurarį, *a (se) jura;* — *ind. pr.* žur; *3 sg.* sį žură 33^{4}.
žutarį, *a ajuta:* — *ind. pr.* žut; *3 pl.* žută 1^{7}; — *sbj. pr. 1 pl.* să žutǫm 10^{4}, *3 pl.* să-l' žută 28^{10}.

I.-A. CANDREA

CERCETĂRI DIALECTALE ÎN DOLJ

Comuna Călărași

Comuna Călărași al cărei grai este descris aici se găsește la extremitatea de sud-est a județului, lîngă Dunăre și hotarul județului Romanați. Spre Dunăre se mai află un sat, Oarca sau Sărata, însă acesta datează de vre-o treizeci de ani, iar locuitorii sînt veniți din Călărași și din alte sate mai depărtate; din acest sat nu am cules texte, dînd numai numirile topice de pe teritoriul lui.

Locuitorii se ocupă mai mult cu plugăria, semănînd porumb, secară și puțin grîu, și cu cultivarea viței de vie, care acopere terenuri întinse. Satul are 1070 familii cu 2474 suflete. Locuințele, cele mai multe, sînt făcute cu zid de paiantă, tencuit așa de bine încît s'ar putea crede că sînt de cărămidă. Case în pămînt, bordeie, nu se mai află.

Sînt oameni fără preget la muncă. La cîmp femeile muncesc alături cu bărbații, fiind tot așa de harnice în gospodăria lor. Bărbatul este socotit ca stăpînul casei, privind pe soția sa ca pe o tovarășe, care la rîndul ei se supune fără șovăire, spunînd convinsă că așa a lăsat Dumnezeu.

Se hrănesc binișor, însă se observă mai ales la copii o degenerare, datorită paludismului, la care se adaugă alcoolismul, deși nu au cîrciumă în sat. Dar este de ajuns că fiecare are în casă țuică și vin, din care beau fără socoteală.

Ca îmbrăcăminte s'au molipsit și ei din nimicurile civilisației: bărbații au început să disprețuească cojoacele de oaie

şi iepingelele făcute din abaua trainic ţesută, iar femeile pieptăraşele şi mai ales zăveleile, lucrate de ele, luind în locul lor fuste dela tîrg. Învăţătorul Const. Ciorezu îmi spunea că în 1910, cînd a venit în sat, un singur om şi cu dînsul aveau pantaloni, ceilalţi purtînd iţari (nădragi). Acum, mai ales după război, au schimbat în mare parte nădragii de aba, făcuţi de meşterul din sat, cu pantalonii cumpăraţi din tîrg.

Rar se mai vede cîte o femeie sau fată cu zăvelei, port ce făcea altădată să se distingă fetele şi nevestele din satele de pe lîngă Dunăre. Singure bătrînele mai ţin la portul tradiţional. Din cît am observat, bărbaţii poartă tot vechea căciulă, cu partea de sus rotundă şi mai strîmtă decît cea de jos, ca un trunchi de con. Bărbaţii mai poartă în timpul verei o haină de pînză albastră strînsă pe corp şi cu mîneci strîmte, lungă pînă la brîu. I se zice *anteren* şi *zăbun*; numirea din urmă este împrumutată de curînd. Cămaşa o poartă cu poalele lungi pînă la gleznă şi largă, caracteristică celor din şes.

După înfăţişare, tipul cu ochi albaştri egalează în număr cu cel cu ochi negri; rar însă am întîlnit oameni oacheşi pronunţat. Domină tipul cu pielea albă-roşă. De statură sînt potriviţi. Sînt toţi Romîni, afără de un Sîrb macedonean şi un Neamţ pripăşiţi pe aci ca meşteşugari. În sat se mai găsesc cîţiva din acei Romîni ardeleni care veniau pe vremuri cu oile în baltă şi cărora localnicii le ziceau şi le zic, cînd îşi aduc aminte, *Bîrsani*. Mi-au spus că de mult n'au mai venit Bîrsanii cu oile pe acolo, „pentru că s'a arat locu". Am găsit un bătrîn, Ghiţă Petra, 109 ani, care mi-a spus că neamul său se trage de peste Dunăre, din Vraţa, şi că strămoşii lui au fost tot Romîni. Mi s'a spus că au avut întotdeauna legături cu Romînî de lîngă Dunăre, din Bulgaria, avînd chiar rude şi prieteni, cum este în Lescovăţ, sat aproape numai de Romîni — după mărturia lor — apoi Rahova, orăşel (Oreava), Codoslui (Kozloduj) ş. a.

Din punct de vedere al atingerilor cu centrele civilisate, bărbaţii umblă mai mult, pe cînd femeile rar dacă au ieşit

din sat; de-abia dacă merg pînă la Bechet (8 km. spre vest), un fel de tîrgușor unde se face un tîrg de săptămînă. Majoritatea, tinere sau bătrîne, n'au văzut de loc Craiova. Trebue să adaug că nici bărbații nu pleacă pentru mult timp din sat — în armată numai —, date fiind mijloacele de trai pe care le au la îndemînă.

Avînd mai mult intenția să dau cîteva texte culese din acest sat în 1932, am crezut totuși necesară o relevare a particularităților mai caracteristice ale graiului de acolo, care sînt proprii și altor sate din sudul jud. Dolj și Romanați.

Fonetică

Accentul cade pe silaba ultimă în *acolò* I, II, VII, IX.

Vocale accentuate

Cu fonetism dublu apar *cîįne* și *cîńe*, *pîįne* și *pîńe*.

Ę resultat din *ę* lat. apare ca *ă* după *ș, ț, z*: *șăd* X, *așăz*; *țăs*; *Dumnezău* X; *ă* se păstrează și cînd în silaba următoare se găsește *i*: *șăz* (= șezi), *țăș* (= țeși), *Dumnezăi*.

Dinaintea lui *n*, *ę* apare constant ca *î* în *tînăr*.

E corespunzător lui *e* lat. trece la *ă* după *s*: *săc*, *săci*, *vînăz* XIII.

I se schimbă în *î* după *ș, ț, z*: *bășîcă*, *ieșît* XII; *cuțît*, *mînțît* XI; *zî* IX, *zîce* X.

Diftongul *ea* e redus la *a* după *s, ș, ț, z*: *sară* X, *măsale* XII (din forma veche *măseale*), *găsaște* IX (< *găseaște*), *fusasă* VI (< *fuseasă*); *șadă*, *așază*, *fîrșaște* X; *țasă*, *țasă* V, *vițale* (< *vițeale*; vezi toponimie: *Gîrla vițali*); *păzaște*.

Un caz interesant de metatesă, ca în aromînă, meglenoromînă, istroromînă și uneori în dacoromînă[1], e aceea a lui *î* în *bătîrn*, *bătîrnă*, *bătîrnesc* I.

---

[1] Cf. Weigand, *Jahresbericht*, VII, 99.

Vocale atone

Ă e păstrat în *rădica* (uneori) și nu apare asimilat în *e*, ci trecut la *o* sub influența labialelor vecine, în forma *fomeie* II, XIV.

E inițial e pronunțat *ie*: *ierea*. După labiala *b*, *e* > *ă*: *băşică*, *băutură* VIII. După *p* se menține în *pe*, *dupe*. După *s*, *ș*, *ț*, *z*, *ž* apare constant ca *ă*: *să* < *se*, *fumeă* VI, *sărneşte* VIII; *sădem*, *ușă*; *cărnițăle* IX; *coadă*. In cuvintele atone în frasă *e* > *i*: *dila* I, *pi la*.

I după *ș*, *ț*, *ž* trece la *î*: *cămășile* I, *ușile*; *părțile*; *ponoăii* V. Nu a trecut la *î* după grupuri de consoane: *strigă*, *strica*. Final fiind, *i* — devenit *i* — nu se aude după *ș*, *ț*, *ž*: *cdș* I, *tu ieș*, *laș*, *moș* I; *băieț* VII, *fraț*, *toț* I; *iunaliž* VI, *duž*.

Diftongul *oa* e redus la *o* în *dor* (< *doar*) XIV.

Disimilația *e* — *e* > *i* — *e* se observă în *dipe* (alături de *dupe*) VI.

Consoane

Labiala *b* este alterată numai de *ie*: *zg'era* < *sbiera*, *g'etu* < *bietu*. Nu se aude decît *albină*, *bine* etc.

F de asemenea este alterat numai de *ie* < *ę*: *fk'er* și *sk'er* IX, *fk'erbe* și *sk'erbe* III (cf. V). Nu este alterat cînd este urmat de *i* < *i*: *fir*, *fiu*, *a fi*. Dacă găsim *sk'e-mea* XIV, *sk'e-sa*, aceasta s'a întîmplat numai după ce s'a contras hiatul secundar, devenind diftong, în asemenea poziție. In femininul *fie* < *filiam*, care de fapt nu se aude singur, nu se putea altera *f*, care este urmat de *i* și se găsește în aceeași poziție ca și în *să fie*.

Tot numai de *ie* < *ę* este alterat și *m*: *mńel*, *mńercuri*, *ńey*, *ńei* I; este palatalisat și în formele atone: *ńi-a fost* I. Se aud numai: *mic*, *nimic*.

La fel și *p*: *pk'edecă* și *k'edecă* IV, *pk'edin* și *k'edin* V (< * p ĕ d ĭ n u s), *pk'eptin* și *k'eptin* IV, *pk'atră* și *k'atră*. Face excepție un singur cuvînt în care *p* este urmat de *i*: *pk'ică*, *k'ică*. Se zice numai *piciop*, *piept*.

V este palatalisat numai de *ie* < *ę*: *vg'er* și *zg'er*, *vg'erme* și *zg'erme* IV. Se aude numai *vie*, *vieață*, *vin*, *viță*, *viu*.

Față de alte graiuri este caracteristică palatalisarea labialelor *f* și *v* + *ie* > *fk'*, *sk'* și *vg'*, *zg'*. Teritoriul cu *fk'* și *vg'* este mult mai întins la nord de lunca Dunării, unde, în unele sate, se pronunță și *g'erme* < *vierme* (Brabeți) și chiar *sk'er*, *zg'erme* (Mîrșani). Aci împrumutat, poate, pentru că locuitorii din Mîrșani munciau mult înainte de război pe moșia Sadovei alături de cei din Călărași și Dăbuleni.

Pentru *fk'* ne-am fi așteptat să întîlnim *fh'* sau *h'*. Insă, după cum spune Meyer-Lübke[1], s'a întîmplat o articulație prin reacțiune, adică o resistență față de o rostire nouă, modificîndu-se rostirea veche *fh'* în *fk'*, fiind că oclusiva palatală diferă mai mult de *i* decît fricativa palatală. Pentru *sk'*, *zg'* explicația se complică. In Maramureș, Oaș și aiurea, cum e în satele Corbu, Optași, Potcoava din jud. Olt, labialele *f*, *v* au evoluat în această posiție spre *s*: *ser*, *șier* și spre *z*: *zerme* < *vierme*. In Hațeg întîlnim *șier* < *fier* și *žier* < *vier* (împrumut). In graiul de care mă ocup să fie din pricina unei încrucișări cu un grai în care evoluția unei asemenea pronunțări ajunsese la *s* și *z*?

H intervocalic dispare: *zar* < *zahăr* IX, X, *păruț* X. (< *păhăruț*). *N* apare ca *ń* dinaintea lui *i* și *e* numai în formele: *mițîi* (mai rar *mići*) și *cîńe*, *pîńe* (alături de *cîine*, *pîine*), *mîine* (mai rar *cîńe*, *pîńe*, *mîńe*).

N a trecut, prin asimilație, la *l* în *lumele* VI, XIII și *b* la *m* în *momilizați* II.

S este aferesat uneori în *sfîrși* > *fîrși* VIII, IX, X. Constantă e aferesa lui *h*, în forme ca *îrdău* VII, *îrtie* VI, X, *oră* VIII, X, *oț* II.

MORFOLOGIE

Declinație

Formele obișnuite sînt: *ușă* pentru *ușe* VII, *cenușă* pentru *cenușe*.

In loc de *legumă* se aude *legume* I.

[1] *Palatalisarea labialelor*, în *Dacoromania*, II, 6.

Pentru *umăr* găsim *umere* (*umerile* x), iar pentru *ginere* întîlnim uneori *ginera*, *gineralui* x.

Unele substantive presintă două forme: *berbeac* x, *berbeče* și *degeti*, *degete*.

Piciór se pronunță la plural și *picere* IX.

La forma de singular, substantivele în *-or*, *-ar* din limba curentă se presintă terminate în *-i* ca și la forma de plural nearticulată: *judecători* I, *peţitori* VI, *notari* VI.

Substantivele masculine la forma de plural nearticulată, ca și cele feminine care fac pluralul cu *-i*, pierd terminația *-i* după *ș*, *ț*, *z*: *moș* I, *strămoș* I, *cîmuiș*, *căș* I; *frat*, *părinț* x, *invalid* VI, *boz*.

Articolul

Articolul *-l* nu se aude. La plural *-i* se schimbă în *i* după *ș*, *ț*, *z*: *cocoși* VII, *moși*; *frați*, *părinți*; *invalizi* VI, *bozi*. La genitivul-dativ singular al substantivelor feminine *-ii* apare ca *i* după *ș*, *ț*, *z*: *căși* VIII; *nunți* x. Articolul proclitic e *ăl*, *a* și *ăi*, *ăle*, *ale*.

Numerale

Cele cardinale dela unsprezece pînă la douăzeci se aud astfel: *unsprečе*, *doisprečе*, *treisprečе*, *paisprečе* și *patrusprečе* XIV, *cinsprečе* etc., precum și *unșpe*, *doișpe* etc.

Pronume

Pronumele personal (pers. a 3-a sg.) este *ieu*, *iel*, *ia*; *iei*, *iele*.

Cele posesive se aud astfel: *ăeu* VI, *ăei*; *mea*, *mele*; *tău*, *tele*; *lor*; *nostru*, *noastră*; *noștri*, *noastre*.

Pronumele demonstrativ presintă aceste forme: *ăsta*, *asta*; *ăștia* și *ăștea* pentru masculin plural, și *aștea* VI, ca și *ăștea* I, pentru feminin plural; *ăla*, *aia* I; *ăia*, *ălea* și *ielea* XII.

Verbul

La indicativul present dela verbele de conjugarea a III-a *a scoate, a trimete* persoana întîi sing. este *ieu scoț, trimeț* VI. Persoana a 3-a pl., la același mod al verbului *a lua* se pronunță fără -u: *iei ia* VII, IX.

Verbele de conjugarea a II-a și a III-a care au un *d* sau *t* în temă, ca *vedea, crede, scoate, trimete*, la modul subjunctiv present, mai ales la persoana a treia, singular și plural, se pronunță cînd cu *d, t*: *să vadă, să creadă, să scoată, să trimeată*, cînd cu *z, ț*: *să vază, să crează, să scoață, să trimeață*.

Verbele *a rămînea, a ținea, a spune, a veni* fac presentul indicativului și subjunctivului la persoana I[a] sg. fără *u*: *rămîi, țiu, spui, viu*. De asemenea la persoana a 3-a sg. și pl. a modului subjunctiv: *să rămîie, să ție, să spuie, să vie*.

La imperfectul indicativului, persoana a 3-a pl. verbele nu presintă uneori pe *-u* final: *(ei) scăpa* I, *ierea*. Imperfectul verbului *a fi* se aude regulat *ieream, iereai* etc. Interesante sînt formele de imperfect dela conjugarea a IV-a: *munciia* I, *omoriia, plătiiam, veniia*. Formele din urmă le-am auzit dela moș Ghiță Petra, cel mai bătrîn om din sat.

In graiul satului Călărași, ca și în al acelora care se află în lunca Dunărei, este caracteristic perfectul simplu, persoana I[a] și a 2-a sg. și pl. dela verbele de conjugarea a III-a, care se termină cu *s* în temă, precum și cele analogisate, deoarece pentru *e* sau *ă* după *s* avem *a*: *spusei* X, *spusași, spusarăm, spusarăț*; *fusei, fusași, fusarăm, fusarăț*; *vrusei* X, *vrusarăm*.

Iarăși interesant este mai-mult-ca-perfectul indicativului tot dela aceleași verbe. Se aud regulat: *spusasăm, mersasăț, vrusasăț, fusasă* VI. Se aude și cu *ă*: *spusăsăm*, însă rar și mai ales la cei mai umblați. Aceasta formă se explică ușor: *fuseasă* > *fusasă*.

Ca să explicăm însă formele de perf. simplu, anume cele de pers. I-[a] și a 2-a sg.: *spusei, spusași, fusei, fusași*, nu putem

pleca decît dela o influență a formelor de plural: *fuserăm*> *fusearăm*> *fuserăm*, susținute de mai mult -ca- perfectul dela aceleași verbe și într'o oarecare măsură și de perfectul simplu dela conjugarea întîi.

La verbul *a rămînea* se observă *u* în loc de *a* sau *i*: participiul trecut *rămus* II, iar indicativul present, persoana a 3-a sg. și pl. — și chiar la toate persoanele — *rămune*, *rămun* V. Analogia pleacă dela *a pune*, *a spune*.

Adverbe

Obișnuit se aude: *abĭ* I, *aĭilea* II, *dar* XIV (<*doar*), *p'ičĭ* I (<*pe aičĭ*).

Preposiții

Se deosebesc de cele din limba literară acestea: *dila*, *lingă* pentru *lîngă*, *pi la* IX, *pin* VII, *du pin* II, *pintru* VI și *sup* pentru *supt* numai cînd este înaintea cuvintelor care încep cu consoane: *sup căldare* VI.

Conjuncții

Mai interesante sînt următoarele: *deči* X <*deacĭ*, păstrînd mai mult înțelesul vechi de expresiune adverbială; *da* I, pentru *dar*.

Toponomie

(A) Rădanu, baltă cu trestie, papură etc.

Ascunsa, deal, vale, izvor; sat dispărut.

Călăraș, satul

Cioflic, deal (numire dispărută)

Cručea-lu-Vodă, o cruce foarte veche.

Cumînĭ, dealuri mici — dune — acoperite cu vii.

Cumurlucu, prund la Dunăre, gîrlă și pădure.

Delnița.

Drumu-sărarilor, drum pe unde se aducea sarea din munte.

Gîrla Țigănčĭ.

Gîrla vițali.
Glodu, gîrlă.
Grindu armașului, o dună.
În litre, pămînt de muncă.
Măgura verde.
Nisipu-lu-Vlad, dună.
Qarca sau Sărata, sat nou.
Okiu-lu-Ștefan, loc rămas între altele cultivate.
Pepiniș, un loc pentru pepeni și lubenițe.
Plopu, sat dispărut.
Poteleanca, gîrlă.
Punga, sat dispărut.
Sălčița, gîrlă.
Sărata, v. Qarca.
Sărături, bălți cu apa puțin sărată; crește prin apă „părul-porcului" și „loon" sau „lăun", plante de apă.
Skela Čobanului, schelă dispărută.
Șopîrla, Șopîrlița, izlazuri.
Teiș, loc acoperit altădată cu tei; se mai văd și acum.
Ursoaica, teren întins în lunca Dunărei.
Vadu-Borči, loc de trecere peste gîrlă.
Zătoaca, ruptură de apă.
Zătonu-mare,-mic.
Zgalba, moșie.

Onomastică

Nume de familie

Albu
Bîrsoçe
Bîrzăneanu
Bistričeanu
Bizărea
Bouleanu
Brandibur
Buculescu
Casapu
Čiocan
Čiucă
Dakin
Dančiu
Delibaș
Djaconu
Dobrică
Duculescu
Ǵionçă
Gîrliči
Gagu
Iota
Iovan
Marica
Marogĕl
Mazilu
Nisipeanu
Onete
Penču
Pică
Popa
Preda
Prițu
Rațoi
Rebegilă
Risteą
Robu
Șarban
Șărcău
Soinea
Sfîrloagă
Slavu
Stănia
Ut
Ețulescu

Van	Vladimirescu, un notar venit din județul Gorj.
Vančęa	
Vişan	Vračiu

N u m e   d e   b o t e z

Ana	Mărija
Anica	Mărin
Costandin	Onița
Dina	Opręa
Dinu	Oprica
Dumitra	Stan
Dumitru	Stana
Floaręa	Tudor
Floręa	Tudora
Florica	Vîlca
Ion	Vîlcu[1]
Ioana	Vlad

T E X T E

I

Văduvă, omu mort... A venit, ịele, şi l-am luat şi ịeu ca să ši̯u casă; am avut şi ịeu trei capete de vită. Casa, dila bărbat ńi-a fost. Ịel făčęa lucrătură de-astu..., zidărie de căş.

Ịeręa iute, mă bătęa; abi mă scăpa copii. Am avut cu ịel trei băieț. Sînt morț. Fetele le am cu omu ăl dintîi. Da ca cîn sînt ş'ale lui: dacă le-a crescut ịel! Da nu mai ține de ịele acu.

Aducęa în casă o legume, o îmbrăcătură... a adus în casă. Casă n'a mai făcut. N'-ieręa casa bună. A lăsat pe ịa tot păpurişu al veḱi. Tot če ịeste acolo ịe făcut cu copii ńoi.

Ịel munčița şi la cîmp. Cîn n'avęa de lucru, ịeşa la cîmp. Avęa locuri înkiriete.

Ịel zičęa că ịeste din Makedonia. Čecă din Makedonia. Mai bine să-l fi omorît în rezbel; mai luam şi ịeu čeva dupu urma lui.

Pămîntu ịeste dila socru-ńeu: dila moş, dila strămoş: pămînt bătîrnesc. Ştii če ịe . . .

Ịele, nu i-a mai venit cu ğinori-ńeu. Că čică să plecăm din casa bărbatului dintîi. Putęam ịeu să plec şi să las copii? Nu

[1] Vezi textul XIII.

sîntem toate așa bătrînele ăștea! Iel îi de zor că să mă duc cu iel în căș cu kirie.

Toț sîntem de pămînt din Călăraș, dę-acilęa. Ieu am stătut la locu ńeu. Sînt fomęie bătrînă. Copii ńei sînt cu țărîna în gură. Iel a luat alta.

Aș batę-o, dar ieu n'am putere, că ia ie mai hajtęșă ca mine, mai jortomană.

Lumęa zîče că să mă duc și ieu cu pitiție la žudecători, da n'am cu če. Pămîntu nu nę-ažută. De ie p'ičį pe baltă... s'a 'necat tot.

Ieu vręau să-ș aducă martori, dacă zîče că l-am bătut și l-am gonit.

Tudora Ion Stojan, 50 ani

II

Dę-un an n'am luat pensîia. Cîn ńi-a fost copii primiam dǫuă mii dǫuă sute: primiam, păcatele mele!

Partęa męa? ba o știu: o mie o sută pe trei lunį.

Copii știu carte, da nu ie ničį unu acilęa.

Nę-a vinit alaltăieri pintru copii orfanį și pintru invaliștį. A fost un alajl... A cîntat gǫarna pin sat să să strîngă tǫate fomeile și toț mobilizații la primărie, să-ș puje fomeile un diligat din invaliștį, ca să să ducă iel cu čererile nǫastre la minįsterį, acolo.

Če oț sînt porčitorii, ničį nu să mai poate, ničį nu să mai încape!... N'î-a oprit întotdęauna cîte dǫuă sute, trei sute.

Venia du pin Sadova doį ca să ne dęa tîtu, da ńi-a dat o žumătate de tît. Așa a făcut cu toate fomeile. Unele au rămas și fără pămînt.

Anica Marin Morariu, 45—50 ani

III

Eu azdiminęață am spălat vasăle, am măturat, am dat la rață, am băgat în ǫală fasuį, am făcut mămăligă. Unde arde focu îi zîče vatră; alăturį este ungiolele. Pîinea o coačem cu țăstu. Făsuju sk'erbe în ǫală.

Slavu Vîica, 11 anį

IV

Noį înk'edecăm caiį cu k'edeca. Îį înk'edecăm la pičoare. Strugurii cresc în vie. Noi sărăm pęștele să nu să 'mpută. Pęștele, cîn să 'mpute, fače vg'ermi.

Acęeași

V

Dimineața, cîn mă scol, aduc apă, mătur, fac focu sup căldare ca să sk'arbă. Mama mesteca mămăliga dupe če s'a sk'ert.

Mama țasă în război. Ieu fac țavă cu čeacîru. Bumbacu se pune pe vîrtelniță, iar vîrtelnița se pune pe cločimp. Mama, cîn țasă, pune pičoarele pe ponožij. Mama țasă pînza cu suveica. Firele trec pin ițä. Firele care rămun dila pînză îj zîče k'edîu. Mama mai țasă pînza cu brigle; în brigle ieste spata. Ițăle sîn legate cu niște călușai.

Uț-Ioana, 10 anj: clasa IV primară.

VI

Bărbatu-ńeu a primit pensija — n'a fost o mărime čine știe če — o mie o sută trej lej. A murit de doj anj..., a umplut acu la Sîntă-Mărie.

Actele ńi le-a luat frate-ńeu și le-a dus la primărie. Și pe urmă nu le-a 'naintat la București până la Paștj. A vinit un žurnal unde să zîčea că kjamă invalizi la București.

L-am întrebat ieu pe percitori pintru iele și ńi-a spus că sîn netrimese. Pe urmă le-a trimes noturju ăsta. Pe urmă a vinit îndărăt să caut trtij de pensije ca să le trimeț la Craiova, să-m vie titu pe lumele ńeu.

Dipe trtiile alea a vinit titu pe lumele ńeu. Dipe asta le-a luat și pe aștea și ńi-a vinit și carnetele: amîndouă... Ieu o să mă mulțămosc ș'așa. O să-l čej dila percitori, că mai fusasă . . .

Dina Florea Stănia, 56 anj

VII

Iordănașî? Băieții sînt iordănaș. Să strîng sara în cîte-o casă și dimineața, cîn cîntă cocoșî, pleacă la biserică. Acolo trag clopotu și pe urmă să 'mpart pin sat. Iu apă din ïrdău pus în clopotniță cu apă cititä de popa.

Pe urmă pleacă pin sat cu polověacu cu caucu. Au steblă de busuioc. Intră din casă 'n casă și strigă la ușă să iese ca să iordănească. Iasă și-i toarnă apă și să spală. Le dă și lor cît vrea... Și pe urmă, iacă, sara să strîng și iei și găsesc care če capătă din sat, mănîncă și iej, joacă . . . Če-a agonisit și iej.

Aceeași

VIII

La Ọarca ie 'n altfeli. La Ọarca umblă băieţî cu lăutariu noaptea Iordanului din casă 'n casă de-i iordăneşte. Şî pe urmă, iacă, zîua destincează o casă şî le găteşte stăpînu caşî ca la nuntă.

Pe urmă vin fetele cu plocoane, dimineaţa. Le priîmeşte cu lăutariu ca la nuntă. Pe urmă le aşază mesele acolo şî le bagă cu lăutariu ca pe brădence. Pe urmă le sărveşte băieţî cu mîncare, cu băutură. Pe urmă iasă şî să duc la oră şî fac oră.

A doua zî să duc şi să cinstesc iar. Să fac băieţi brezaie: unu să face mireasă, şî altu ginere. S'a firşit acu.

Aceeaşi

IX

Diminiaţa, la Sîn-Văsîi, să scoală lumea de diminiaţă, şi să duc la tămîiat. Pe urmă vin acasă şî să premenesc, îş leagă plocoṇu şî-ş ia copii şi soţiia şî să duc la moaşă. Acolo dă moaşa copii la grindă: îi pune cu picerele pe un sk'er zos şî-i pune colacu în cap cu zar, cu crăiţuri şî-l dă la grindă. Să'nkină moaşa şî-l dă copilu la grindă de trei ori. Şî pe urmă pune moaşa masa cu găteală şi să cinstesc şî petrec şi zoacă cu lăutari.

Mai pe sară, aşa pe la kindie, cin să'nkiolează iei mai bine, mai pleacă pin sat, cu ţicăraie la cai.

A doua zî au iar petrecere. Atunci cinstesc, petrec şî iar pleacă cu căruţale pin sat. Pe moaşă o face brezaie ş'o plimbă pin sat cu căruţale cu lăutari. Acu s'a firşit.

Brezaie! O împodobeşte pe moaşă ca pe mireasă. Îi pune în cap ca voal o zigazuie ruptă, la gît un şir de ardei şî cu busuioc la ureke. Cîte unu să face om cu cozocu întors pe dos, la un trăistuţ cu cenuşă la şold şi cîte un ciumag la şold în loc de puşcă. Pe moaşă o uitai că-i pune şi furca'n brîu, cu caier de in, de cînepă, de lînă, de ce găseşte.

Aceeaşi

X

De sîmbătă sara vin lăutari şî să string meseni la nuntă. Dipe ce pleacă meseni, rămîn cîteva fete cu ginerile, cu mireasa, cumnatu de mînă şi împodobesc bradu. Pun masa, taie irtiile; pe urmă mireasa, ginerile, fetele, bagă irtii în brad.

Şî pe urmă, duminecă diminiaţa, vin brădencele la brad. Şî dipe ce le bagă şî pe iele la masă, la urmă iasă şi pleacă la apă cu mireasa, cu cumnatu de mînă...

Dipe ce vin dila fîntînă, pun poloveaca pe capu mesi şî dacă

leagă mireasa în brad mere, o batistă, o piîńe, o leagă în brad. Şi pe urmă bagă florj în... Întîj mireasa leagă de trej orj o kită de florj în brad, şi pe urmă ginerile iar de trej orj tot kita aja.

Aşa nu vrusai... Pe urmă ja mireasa plosca dila cumnatu de mînă şi ja cu gura vin din ja şi stropeşte bradu de trej orj; pe urmă o dă şi ginerelui şi stropeşte şi ginerile tot de trej orj; pe urmă o dă şi cumnatului de mînă şi face şi jel tot aşa.

Pe urmă jasă afară cu bradu cumnatu de mînă şi fac oră în bătătură şi zoacă bradu: îl împlimbă pin oră din mînă 'n mînă de trej orj. Deči sparge ora şi pleacă cu nunta să ja naşu. Dipe če vine cu naşu, şade naşu 'n bătătură şi mireasa jasă cu poloveacu cu apă şi dă de trej orj: întîj spre răsărit, pe urmă la vale şi la scăpătat.

Pe urmă naşu ja finu de mînă şi intră în casă. Naşu intră la masă, naşa rămîne cu fina. Fina şade pe scaun, lăutari cîntă şi naşa sovoneşte fina. Pe urmă, dipe če îj pune voala, ja naşa fina de mînă şi să duče la naş la masă şi dă naşa plosca naşului, şi naşu să scoală. Da stăi, cît cît stă naşu la masă, kjamă finj şi-j pune pe un căpătîj, îngenunkjaţ amîndoj: čer jertăčjune la naş şi la părinţ şi la toată lumea — şi jasă naşu dila masă şi ja finj de mînă şi jasă afară.

Pe urmă să suje în căruţă şi naşa îj frînge turta miresi în cap şi aruncă spre răsărit, spre scăpătat, în toate părţile. Pe urmă pleacă cu nunta în plimbare şi să duc la biserică. Dipe ce să plimbă, să duc la biserică, să cunună, pe urmă pleacă acas. Vin acasă şi să dă mireasa zos pe masă din căruţă ş'o ocoleşte soacra cu piîńe de trej orj. Ocoleşte odată şi muşcă mireasa din piîńe... Pe urmă o ja soacra în braţă ş'o dă zos.

Dipe če o dă zos, o ja naşa pe fina de mînă, şi naşu pe finu, şi cumnatu de mînă îj ja pe tineri cu un prosop de gît şi intră în casă cu jej. Lăutarju cîntă atunčj. În casă le pune soacra masa şi le pune o piîńe făcută cu zar şi şad tineri să mănînče. Sparge ginerile un măr cu călcîju drept şi mănîncă cu mireasa.

Dipe če mănîncă, să scoală şi-j ja iar naşu cu naşa; lăutarju le cîntă şi jej jasă la oră de zoacă cu toţ. Acolo în oră jeste o masă cu darurile naşului şi ale naşăj. Alta jeste cu darurile socrului şi ale soacri. Al ginerului ieste pus pe umerile al drept. Mireasa are şi ja sovon, pus pe umerile al drept, dila naşa.

Pe urmă zoacă în oră năşasca cu mireasa şi taje un berbeac în oră, zucînd năşasca. În oră lăutarju cîntă:

Aj' naşule, dumneata,
Bagă mîna la kisa
De ne dă cîte-o para...

Dipe če să spargo ora, ię ia naşu fini şi vine în casă cu iei. Pe urmă pleacă naşu acasă şi-l aduc sara. Sara să dă daru. Omu zičo: „dila mine puţin, dila Dumnozău mult: aur şi argint. . . atît" Lăutariu strînge daru pe-o pînă.

Dipe če s'a dat daru, le dă cîte-un păruț de vin şi înkină, roagă de sănătate la tineri, lu Dumnezău.

Şi de-ačilęa, iacă, luni dimineața să duče mirçasa la apă cu cobilița cu vasăle de apă împodobite cu irliţ, cu lăutariu, cu cumnatu de mînă. Vine dila fîntînă şi-l găteşte soacra ploconu şi pleacă la naş. Dila naş îi găteşte naşa iar ploconu şi vin îndărăt.

Acasă iar îi găteşte soacra ploconu şi iar pleacă la cumnatu de mînă. De-acolo îi găteşte iar mama cumnatului de mînă plocon şi-l porneşte acas şi să firşaşte.

O spusai toată taina nunții!

Aceeaşi

XI

N'i-a venit de-aičea băieț şi nu i-am luat pe ăia. Če a venit o soră a lui cu iei în pețit. A venit ş'a spus că ie bun ş'are bani la bangă. . . m'a mințit.

De-ači a venit şi iel sara şi ne-a spus tot în fell. A spus că face casă la noi în Călăraş, şi la urmă n'a vrut. Čică če ierea să zică şi iel ca să mă ia acolo, la Ianca?

Am stat trei luni. De-ači am venit acas iar în satu n'eu, în care am trăit.

Onița Onete, 20 ani; nu ştie carte.

XII

Cum a fost cu noru-mea, he?

Dor întîi în cap. Dor de ieşa afară, săraca, de n'o puteam s'o ținem. Pe urmă a pătimit ia de astă toamnă pîn' la Crăčiun. Pe urmă s'a ivit buba în gură; a mîncat gura toată: a mîncat şi măsalo şi tot.

Am căutat-o cu doftori, am pus-o pe fumuri, am dus-o şi la spital şi nu s'a putut să vindeče, până a ieşit în nas. Nu ştiu če bubă a fost, că mînca toate ielęa. A murit din vorbă; niči nu credeam că moare.

Stana Stan Morariu, 60 ani.

XIII

Dacă mănîncă vîrcolacu luna şi nu-l vede femeia — cînd o mănîncă şi ieste însărčinată —, atunči prinde copilu o boală:

spurcu. Dacă n'a văzut, îi pune lumele Vîlcu, Vîlcu. Că n'a știut, copilu să prăpădește, nu trăiește.

Dacă visăz o pasăre cu bubă 'n gură sau pe cap, tot Vîlcu îi pune lumele copilului.

Aceeași

XIV

Din mușcătură de cîine a făcut buba și a ținut-o un an de zile. Și l-a dus și la spital, la doftor. A șăzut o săptămînă și doftoru n'a putut s'o vindece; dor a închis-o.

Ș'a viuit acas ș'a deschis buba iar. Și ieu ieream copil ca de patrusprece ani. Noi, din femei, din gîndurile noastre, l-am pus în moare de săpun, de leșie. Și iel a fost să să prăpădească; și ieu încă c'o fată am adus apă și l-am spălat. Și s'a vindecat de n'a mai văzut bubă pe iel pînă cînd a murit. Și doftoru n'a avut ce să-i facă.

Aceeași

GLOSAR

azîr, *gata*: „cîinele stă azîr să sară pe iel". *Și în ar., megl.*

beleaznă, *iarbă care creștea pe unde erau „locurile" nearate.*

brădeancă, *pl.* brădence VIII, X, *fete invitate de ginere la bradul de nuntă, ca să-l împodobească.*

brăgău, *tinda dela casele în pămînt (bordeie) sau vestibulul, care era afară de pragul adevăratei case. Dispărînd astfel de case a început să dispară și* brăgăul. *Acesta era de fapt un lemn pus ca prag la intrarea în tindă, de unde acesta și-a luat numele de* brăgău. *În alte părți chiar un pat făcut în tindă se chiamă* brăgău.

călușăl, *pl.* călușăi, *rotița dela scripete pe care se pune o ață cu ajutorul căreia se balansează ițele.*

ceacîr V, *unealtă prevăzută cu o roată de vîrcălie sau alt ceva, cu care femeile strîng firul de pe vîrtelniță, pe țevi de trestie băgate pe un fus, numit* sucala, *învîrtit de roata ceacîrului cu ajutorul unei curele.*

cločimp V, *un trunchi greu (5-6 kg.) de lemn sau o buturugă, în care se fixează fusul vîrtelniței. În alte părți:* cločjumb, cločjump.

dor XII, *durere fizică.*

făsui III, *fasole.*

găteală IX, *mîncare pregătită.*

glog, *om cam prost și puternic: om pădureț. Acest nume este dat ca poreclă locuitorilor din satul Dăbuleni, jud. Romanați, pentru că sînt oameni robuști și cu obiceiuri păstrate din bătrîni: deci mai înapoiați.*

haiteș,-ă I, *voinic, puternic.*

împlimba X, *plimba.*

încelui, *a înșela, a amăgi, a-i lua mințile (mai mult diacolul).*

inkiola (a să) IX, *a cum prinde chef la băutură.*

invaliști II, **invaliț** VI, *pl. dela* invalid.

iordănaș, *pl.* iordănaș VII, *băieții care umblă cu „iordanul" (botezul) în noaptea de Sf. Ion.*

iorloman,-ă I, *voinic, puternic, hoțeș.*

lăun, lăon, loon și luon (*mai mult* loon); *este o plantă firoasă și foarte subțire* („myriophyllum"), *care crește mai ales în apele mici și încet curgătoare sau stătătoare; înaltă cît adîncimea apei. În Brabeți și Dobrești înseamnă „murdărie ce cade la fund, noroi alunecos din apă".*

legume I, *aliment bun: carne, brînză, ouă, lapte.*

lei (a să), *a se lipsi de, a se curăți de.*

lole! (olelé!), *interj. care arată mirare, dar uneori și teamă;* olelé *exprimă și durere fizică.*

lelia (a să), *a se mira, minuna:* „nu te lelia așa, ca-mi deoki copilu!"

moare de săpun XIV, *lichidul care rămîne în căldare după ce s'a închegat săpunul.*

nășasca X, *hora care se joacă imediat după ce vine nunta dela plimbare. În această horă, numită în alte sate* hora mirosi, ai de-a doi și ai de-a doiul, *trebue să joace neapărat nașul, nașa și tinerii: hora nașului.*

om I, IX, *bărbat, soț.*

percitorĭ II, VI, *perceptor.*

polovéac VII, X, *un vas de aramă pentru apă de băut ca de 10–12 litri, de culoare albă, fiind cositorit peste tot. În alte părți este o căldare ca de 30 litri în care se fierbe apă pentru rufe. În* Dicț. encicl. Candrea-Adamescu *este înregistrat* polonéac.

prižini VIII, *a primi, a întîmpina. La imper. are două forme:* prižine-ța și prižoane (*= primește, ține, prinde, cînd se aruncă un lucru mai de departe). Ca să explicăm acest înțeles, trebue să plecăm dela imperativ.*

soțție IX, *soț, bărbat; întrebuințat chiar la animale:* „să iau boului soție", dacă a rămas numai cu unul.

sovon X, *darul primit de mireasă dela nașe, la nuntă; este o rochie — stofă nelucrată — și un tulpan.*

sovoni X, *a împodobi mireasa, înainte de a pleca la nuntă.*

** țărină** I, *pămînt numai cînd este muiat de morții necunoscuți, pentru care nu s'a dat de pomană; și pămînt uscat și fărîmițat.*

țăst III, *țest; vas de pămînt în formă de strachină cu gura în jos așezat pe vatră; cu el se coace pînea.*

țicăraiu, *pl.* țicăraie IX, *clopoței puși la gîtul cailor.*

titu II, VI, *titlu (de pensie).*

trăistuț IX < *traistă: este un fel de ghiozdan de pînză de tort și chiar de lînă; și-o schimbat genul poate după* săcui, săculete, săculeț.

umplea (a să) VI, *a se împlini (vorbind de timp).*

ungiete III, *pl.* ungiele, *locul dela stînga și dreapta vetrei.*

vale: la vale X, *la mizăzi, spre sud.*

zar X, *zahăr.*

țigaznie IX, *plasă de prins pește, împletită în ochiuri din fire de tort (2-3 m. lungă și 1,50 m. lată).*

LUCA PREDA

FOLKLOR DIN GORJ

BOCETE

Prin simplificarea tot mai accentuată a obiceiurilor la înmormîntări și prin pătrunderea inovațiilor orășenești în vieața satelor noastre, bocetele sînt printre cele dintîi producțiuni populare expuse dispariției. Numai astfel se poate explica raritatea lor, cîte două, trei în vre-un sat mai retras și mai păstrător de tradiții și datine.

În județul Gorj se găsesc asemenea producțiuni mai cu samă în partea de nord și cea de vest, în sate mai depărtate de arterele principale de comunicație și de oraș. Obiceiul de a jeli și „a striga" mortul există în fiecare sat din acest județ, dar cîntatul, „bocirea" în versuri și melodii tipice nu se practică decît în cîteva localități din regiunile menționate: astfel, în Godinești, Racoți, Cilcești, Ciuperceni, Frâncești, Tismana, Telești, Cernădia, Vălari, Dobrița, Cîrbești ș. a.

Femeile care bocesc nu poartă un nume special; li se spune uneori „jelitoare". Termenii de *bocete* și *bocitoare* sînt necunoscuți întregului ținut.

Aceste femei sînt de obicei dintre cele mai în vîrstă. Ele formează un grup de trei. In acelaș sat, pot fi două, trei grupuri de femei care cunosc asemenea cîntece. Cîteodată, în grupul celor trei intră și o fată mai tînără, iar alteori se adaugă la grup o întreagă ceată din tineretul satului, care vine să jelească pe cel mort. Dintre „bocitoare" mai cunoscute amintesc: din Cilcești: Maria Arimia de 50 ani; Paraschiva Grecu de 55 ani și Constandina Spahiu de 55 ani; din Frâncești: Ana Blendea, Stănosica Păsărilă și Măcrina Șipanu,

toate între 45-50 ani; din Godinești: Lisaveta Rătezeanu de 52 ani, Sanda Slăvei de 70 ani, Ioana Rătezeanu de 40 ani; din Vălari: Ioana Groza, de 29 ani, Maria Cojocaru, 65 ani, și Costandina Groza, 48 ani.

În unele sate, ca Telești și Cîrbești, este obiceiul ca în Vinerea Paștilor una sau mai multe femei bătrîne să bocească moartea lui Isus, pe melodie și versuri speciale.

Jelirea mortului se face de obicei dimineața, înainte de răsărirea soarelui, în cele trei zile consecutive cît stă mortul în casă. Pentru aceasta bocetele sînt cunoscute mai mult sub numele de „zorile". In unele sate se bocește mortul și pe drum, cînd e dus la groapă.

Privitor la modul cum se bocește, se observă că femeile bocitoare se așează în picioare, la rînd, cu fața spre răsărit și cîntă versurile obișnuite. Pentru aceasta nu primesc nici o plată, dar li se dă mîncare și lucruri de îmbrăcăminte de pomană.

Bocetele ce urmează, cu tot caracterul lor ocasional, presintă un interes deosebit din punctul de vedere al conținutului poetic și pentru relevarea unor forme lingvistice rare. În ele se poate vedea, pe lîngă expresiile comune și altor creațiuni de acest fel, accente de poesie adevărată, asemănătoare de multe ori celor din doine. Alteori vedem cum bocetele degenerează, introducîndu-se în ele elemente de alt gen. Spre exemplificare, relevez această variantă a „Cîntecului bradului":

— Bradule, brăduțule,
Sin' ț-a porîncit
Dzo ieç-ai pogorît
Dzila loc petros
La loc gunojos?
— Vasîle mi-a porînsît
Că i-am trebuit,
Vara la răcoare,
Iarna dze viscoale
Și dze vîntu al mare.
— Bradule, brăduțule,
Mai apleacă-ț cresile,

Să mă jaų cu minile,
Să mă suj în tšine odată,
Să-m fac okișorii roată,
Să văd lumea toată;
Să văd fraț, să văd surori,
Să văd grădžinił cu flori.
Sus, pe doauă rămurele,
Cintă doauă turturele
Și mai žos, la rădăšină,
Cintă mama a bătrină
C'un colac și c'o lumină,
Mai pe sus, pi la miłžoc,
Numa kiț dže busuioc,
Ah, še žale și še foc!

Particularitățile fonetice nu se deosebesc de cele pe care le-am relevat în *Cercetări asupra graiului din Gorj* (în această revistă, V).

Vom însemna, deci, aici, formele morfologice și lexicale presentind interes.

În ceea ce privește substantivul, avem de remarcat vocativul *pămlate* II.

De mai multe ori apare inf. cu -re la formele de viitor cu voi: *ne-om gătire*, *s'or gătire* I, VIII, XV, XIX; acest -re intîlnindu-se numai la sfîrșitul versurilor trebue pus în legătură cu adăugarea lui și alteori în poesia populară.

Pentru imperativul prohibitiv, de notat formele: *nu grăbireț* VI, *nu pripireț* X.

În ce privește derivația, găsim forma *vedeală* VIII (= vedere), întrebuințat alteori și sub forma *vezeală*; dim. *cornurele* I, V, VIII, XIX, *cuptorele*, *mălăišele* V, XVII, *neamurele* I, V, VIII, XV, XVII, XIX; *a pelina* X, XX „a vărsa pelin peste ceva", *a săcuri* VII „a tăia cu săcurea".

Ca și în vorbirea obișnuită, găsim repetarea pronumelui reflexiv după verb: *pînă s'a ruga-să* I.

Privitor la lexic, avem de relevat următoarele forme:

boștele III cu înțelesul de „basmale mici din care se dau de pomană la înmormîntare" (similar cu *zăbranc* III);

cutropi, la subj. *să cutroaie* XXII, cu sensul de „a cuprinde":

fučie XI „butoiaş mic în care se păstrează ţuică sau vin";

împupit X, adjectiv dela part. vb. *împupi* „a îmboboci";

învolba XIX „a se roti";

lină XIV „prăjina dela cumpăna puţului de apă", sau *lumînarea* cum se mai numeşte alteori;

ploştinos XVI, adj. dela *ploştină* „loc jos şi mlăştinos";

Samodiva X, XX, denumirea morţei în graiul ţăranilor;

strişte X „noroc";

strună II, un fel de traistă pentru mîncare;

stupič XVIII „stupină", stup de albine;

zobrauc III, basmale mici care se dau de pomană la înmormînţare.

I

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu mi-l zoriţ,
Să mi-l ocoliţ
Pe dupe ăi munţ,
Până ne-om gătire
Tot de mesă întinsă,
De făclii aprinsă,
De felii de pîine,
De noauă vaci grasă,
Să punem pe masă.
Noauă buţ de vin,
Că ieu nu măi vin.
Noi ne măi rugăm
De činči meşteri buni
De-o casă să facă,
Cu noauă fereşti:
Pe una să-i vie
Miros de tămîie,
Pe alta să-i vie
Tot turtiţe calde,
Ulčele de apă,
Dor dila soţîie;
Pe una să-i vie
Dor dila copii;

Pe unu să-i vie
Dor dila vecini.
Zorilor, zorilor,
Noi ne măi rugăm
Să nu mi-l zoriţ,
Să mi-l ofiliţ,
Pănă s'o ruga-să
De-un scriitor bun,
Lui ca să-i măi scrie
Noauă răvăşele
Arsă în cornurele;
Iei să le trimeată
Pi la neamurele,
Să vie şi iele,
Să vadă ce-i zăle,
Că io acum trec
Din'to ţară 'n alta.

Stroieşti — Paraskiva Merăţoiu, 49

II

Cîntecul bradului

— Bradule, bradule,
Cin' mi te-a tăiat?
— Doi voinici din sat
Cu capu legat,
Că iei mi-a plecat
Dila cîntători,
Din vărsat de zori
Cu săcuri pe mînă,
Cu mîncare 'n străină,
Merinde de-o lună,
Cu barde la brîu.
Iei mi-a tot umblat
To din munţ în munţ,
Pin braz d'ei mărunţ
Şi din vale 'n vale,
Pan' m'a găsît mare.
Iei m'or înşelat
Pe min' m'a tăiat
Şi ieu am ţîpat
Şi iei m'a tăiat,
Cătă mine-a zis

Că mă duc, mă duc,
Dila loc petros,
La loc mlăştinos.
Şi mi-a porînčit
Că mă fac, mă fac
Tălpoaje de casă
Să mă şindilească.
— Bradule, bradule,
Čin' ţ-a porînčit
De mi-ai coborît
Tot din munte 'n munte
Cu vîrfu 'nainte?
— Mie mi-a porînčit
Čin' mi-a pribegit
Şi iei că mă duc
În mižloc de cîmp,
La cap de voinic,
Vîntu să mă bată,
Čelina să cadă,
Ploaja să mă ploaie,
Čelina să moaje,
Soare să mă ardă.

Cînd se înfige bradul în pămînt la capul mormîntului, se cîntă aşa:

Sus, bradule, sus,
De către apus
Greu noor s'a pus,
Nu-i noor de vînt,
Şi negru pămînt.
Sus, bradule, sus,
De către apus
Greu noor s'a pus,
Nu-i noor de ploaje,
Şi-i ţărînă noauă.
Pămînte, pămînte,
De az înainte
Tu să-i fii părinte;
Ţărînă, ţărînă,
Ţărînă uşoară,
De az înainte,
Să-i fii soţioară.

Rasova — Ioana Udriştioiu, 42

III

Vămile

De ieri dimineață
Mi-a venit, venit
O corboaică niagră,
Din ăripi mi-a pleznit,
Buze mi-a lipit,
Ojt'i a păinjănit,
Graju mi l-a luat.
— 'Nainte să merği,
Să nu te sfieşti,
Să n'o iei la stânga,
Că-i poteca strâmbă.
Ți s'o face, face
To locuri arate,
— Da cu če-s arate?
— Cu bivoli arate,
Spine sămănate.
— Cu če sînt grăpate?
Cu bivoli grăpate,
Spine sămănate.
— 'Nainte să merği,
Să nu te sfieşti,
S'o iei la dreapta,
Că-i poteca dreaptă.
Ți s'o face, face
To locuri arate.
— Da cu če-s arate?
— Cu boi albi arate,
Grîne sămănate.
— Şi cu če-s grăpate?
— Cu boi albi grăpate,
Grîne sămănate.
— 'Nainte să merği,
Să nu te sfieşti,
Ți s'o face, face
Tot o tufă djasă,
Tufă de răjt'ită,
Nu ie tufă de răjt'ită,
I Maica Prečesta 'mpodobită,
Să 'ngenunt'i la ia,
Să-i săruț poala

'Nainte să mergi,
Să nu te sfiești.
Ți s'o face, face
Tot un bilciuleț,
Să bagi mîna 'n pozioar
Și să-ți tirguiești,
Vama s'o plătești,
'Nainte să mergi,
Să nu te sfiești.
Ț-o ieși trei fete mari,
Mîna 'n sîn s'o bagi,
Boșt'ele să tragi,
Vama s'o plătești.
'Nainte să mergi,
Să nu te sfiești,
Ț-o ieși trei băieței,
Mîna 'n sîn s'o bagi,
Zăbrane să tragi,
Vama s'o plătești,
'Nainte să mergi

Rasova — Aceeași

IV

Bocetul lemnului (tronului)

Lemnule, lemnule,
Cîn ai răsărit,
N'ai mai fi gîndit
Că tu te desparț
Din păduri, de fraț,
De fraț, de surori,
De mumă, de tată,
De pădurea toată.
Blana a din vale
Ține spatele,
Läturelele
String brațăle,
Căpătiiele
Strîng oasăle,
Blana a desupra
Sprijoane țărîna.

Rasova — Aceeași

V

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu mi-l zoriţ,
Pân' mi s'o găti,
Dila iel dę-acasă,
Cu puţin de varză
Şi c'o vacă grasă,
Cu ţiţăle groasă,
Cu cǫarnele 'nlǫarsă;
Nǫauă cuptorele
Tot de mălăiele;
Nǫauă buţ de vin,
Nǫauă de răit'iu
Şi trei cuptorele
Tot de piničele,
Să treacă şi iele.
Noi să le făčem
Nǫauă răvăşele
Arsă 'n cornurele
Să le trimetem
Pi la nemurele,
Să vie şi iele
Să vadă če žele.

Rasova — Aceaşi

VI

Zorile

Răsări soare, frăţioare,
Dę-ai răsări soare roşu,
Sufletu lui tot în coşu;
Dacă răsări mohorît,
Sufletu lui s'a gătit.
Zorilor, surorilor,
Nu grăbireţ cu zoritu,
Până [cutare] s'o găti,
Să dęa cărţ
În tǫate părţile
Şi răvaşe
În toate oraşele,
Nęamurile să s'adune,
De merinde să gătęască.

Noauă cuptoare de pîine
Şi iar noauă de mălaiu
Şi iarăş o vacă grasă
Şi-o bute cu vin,
Că pe aiçea nu măi viu.
Plînge casă, plînge masă,
Că pleacă stăpîn de-acasă.
Nu pleacă să stăpînească
Şi pleacă să putrezască.
Plîngeţ uşi, plîngeţ fereşti,
Că io nu măi stăpînesc,
Mă duc ca să putrezăsc.

Tismana — Floarea Tomoniu 62

VII

Cîntecul bradului

Bradule, bradule,
Cin' ţ-a poruncît
De ai scoborît
De pe-un vîrf de munte,
Dila loc petros,
Dila caj măi mulţ
Şi mari şi mărunţ,
Cam pe-o coastă 'n vale,
Pe faţă de soare,
Soarele te-ar arde
Şi vîntu te-ar bate?
— [Cutare] me-a poruncît
De m'am scoborît,
Ca să mă sădească
Şi să nu mă săcurească,
Da [cutare] m'a minţît
Şi m'a săcurit.
Pila rădăcina,
Fumu de tămîie,
Iar pi la mijloc,
Kiţ de busuioc,
Sus pe rămurele,
Kiţ de floricele.

Iar cînd se înfige bradul în pămînt:

Bradule, bradule,
Să mă sui în vîrf la tine,
Să văd care cu ce vine.

În drum, spre biserică se cîntă:

Hăi, hăi, hăi, boilor, hăi,
Hăi, hăi, hăi și nu prea hăi,
Că ce ducet nu măi aducet,
Ieu să știu că măi aducet,
Coarnele le-aș auri,
Picioarele le-aș potcovi,
Cu potcoave de arğint,
Cum nu s'a măi pomenit.

Ajungînd la biserică:

Bucură-te, mînăstire,
Că frumos plocon îți vine,
Nu vine să stăpinească,
Și vine să putrezească.

După coborîrea sicriului în groapă:

Pămîntule, pămîntule,
Nu te lăsa greu
Pe trupușoru mieu
Că de az 'nainte
Tu m'ei fi părinte,
Și tu țărînioară,
Ca o surioară.

Tizmana — Aceeași

VIII

Zorile

Zorilor, zorilor,
Voi să nu pripiți
Să vă risipiți,
Până s'o gătire
Un cuptor de pîne
Și-altu de mălae,
Oale cu varză
Să-i puie la masă;
Top de lumînări,
Turtiță de ceară,
Să aibă vedeală;
Vălușel de pînză
Și altu de peștire;
Încă răvășele
Arsă 'n cornurele,

Ca să le trimeață
Pi la neamurele,
Să vie și iele,
Să vadă ca-i iele.

Ituncu — Paraskiva Kirculescu, 47

IX

Zorile

— Lăstărel de fag,
Un'e-ai răsărit?
De ce n'ai pleznit
Dila vîrf pân' la pămînt?
— Ieu nu mi-am pleznit,
C'am fost rînduit
Tot lu [cutare] de casă,
Că tot ce-a avut
Nu i-a mai plăcut.
Pe mine m'or tăia
Noauă meștori mari
Cu noauă săcuri
Și cu noauă berde
Și cu noauă sfredele,
Tot lu [cutare] să-i facă
Casă cu noauă ferești:
Pe una să-i vie
O turtiță caldă;
Pe masă să-i puie
O ulcea cu apă;
Pe una să-i vie
Miros de tămîie;
Pe una să-i vie
Miros de legume;
Pe una să-i vie
Dor și milă;
Pe una să-i vie
Kituță cu fragi,
Că i-a fost lui dragi;
Pe alta să-i vie
Miros de fructe.

Părău — Floarea Vîlceanu, 52

X

Dimineața

— Scoală, [cutare], scoală,
Fir de trandafir,
Ce mi-ai zăbovit
De n'ai împupit,
De-astă dimineață,
Ca ieri dimineață?
De nu mi-ai împupit
Roșu rumenit
Și mi-ai împupit
Galbin, veștezit?
— Io mi-am zăbovit
Pân' m'am despărțit
De părinții miei,
De mama, de tata,
De frați, de surori,
De grădina cu flori.
De lături de sat,
Mi se bat cîini, se bat,
Parcă-i un lup turbat;
Nu-i lup turbat,
Și ie Samodiva,
Cu toiagu 'n mînă
Și cu furca 'n brîu
Cu un caier de lînă.
Fruntea-i e senină,
Ca să-i vie bine.
Să ia tineri și bătrîni.
Și a tot umblat
Tot din sat în sat
Să afle cine-i bolnav
Niminea nu s'a aflat,
Numai singur [cutare],
Iel mai făr de minte
Și făr de striște.
Cu zilele scurte,
Iel singur s'a spus,
Că iel ie bolnav.
Ia din ce auza
Mai tare slăbea
C'un păhar cu apă

Dila vale otravă,
Ca să-l otrăvească,
Şi un pahar cu vin,
Dila vale pelin,
Să mi-l pelineze,
Zilele să-i scurteze.

Părău — Aceeaşi

XI

D i m i n e a ţ a

Zorilor, surorilor,
Nu pripireţ a zori
Până [cutare] s'o trezi;
Iar iel să trimeată
Tot la răvaşe
În toate oraşele
Şi iar cărţ
În toate părţile,
Pi la fraţiori lui
Şi pi la unkii lui,
Pi la mătuşele lui
Şi pi la moşi lui
Şi pi la večinii lui,
Iar să să ridiče
Tot lui [cutare] să-i gătească
Cuptoare cu pîine
Şi altele de mălai,
Fučii cu răkiu,
Butoaie cu vin
Să aibă 'n destul.
Răsări, soare, frăţioare,
De la ceaţa di pe vale
Şi zmoala di pe păduri,
Tot lu [cutare] să-i lumini
Şi bruma di pe poteči,
Ca [cutare] să să ducă
Tot la locu lui.

Părău — Aceeaşi

XII

Z o r i l e d e s a r ă

Scoală, [cutare], scoală,
Că soarele-apune,
Calea 'n codru-ţi tună,
Codru ieste mare

Şi lumină n'are;
Codru jeste des,
Întri, nu măi ieşi.
Capu să-l apleči,
'Nainte să mergi,
Iar samă să-ţ iei,
Că îţ va ieşi
Lupu înainte.
Să nu te spăimînte,
Mîna să-ţ întinz,
Bun frate să-ţ prinz,
Că iel iar că ştie
Sama pădurilor
Şi a potečilor
Şi a colinelor.
Înainte să mergi,
Iar sama să iei,
Că tot 'ţ va ieşi
Vulpea înainte;
Mîna să ţ-o întinz,
Bună soră să prinz,
Că ia iar că ştie
Tot sama potečilor
Şi a apelor.
Înainte să mergi,
Iar sama să-ţ iei,
Că iţ va ieşi
Tot vidra 'nainte.
Mîna să-ţ întinz,
Bună soră să prinz,
Că ia mi te-o duče
Pi la poduri 'nalte,
Pin ape vărsate
Pe tine mi te-o trače.

Părău — Aceeaşi

XIII

La mormînt

Din apra roşu soare,
Iar ca să ridică
Un noor de ploaie,
Nu-i noor de ploaie,
Ţărină să hurpaie.

— Țărînă, țărînioară,
Să te lași ușoară.
— Nu te ruga mie,
Roagă-te la vîntu mare,
Că doar o abura,
De m'o ușura.
— Pămînte, pămînte,
De az înainte,
Să-i fii bun părinte,
Să nu te pripești,
Fața să-i zmolești,
Oki să-i păienjinești.

Părău — Aceeași

XIV

Bocetul bradului

— Bradule, bradule,
Cin' ț-a poruncit
De mi-ai scoborît?
— Doi băieț din sat
Cu capu legat,
Cu păru lăsat.
— Cum mi tę-o găsit?
— Bine m'o găsit,
Pe ierburi întregi,
Pe izvoare reci.
— Cum mi tę-o înșelat
Pănă tę-o tăiat?
— Bine m'o înșelat
Pănă m'o tăiat,
Că iei că o zis
Că mă pun lînă
La fîntînă,
Și iei ce m'o pus
În mijloc de cîmp,
La cap de mormînt;
Vîntu să mă bată,
Soarele să mă ardă
Coaja să-m plesnească,
Să nu putrezască.

Vălari — Măria Ianăș Ungureanu

XV

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiț
Să vă răvărsaț
Până s'or gătire
Cuptoară de pîjne,
Dalbe de lumini
Dila dragi stupini
Și de buț de vin
Și de răkiu
Și de-o vacă grasă
Din čireadă aleasă
Și trei miorele,
Toate okeșele,
Și până-mi trimeteț
Niște răvășele
Pi la nemurele,
Să vie și iele
Să vadă că-i žele.

Sîmbotinu — Măria Popescu, 57

XVI

Cîntecul bradului

— Bradule, bradule,
Čine te-a tăiat?
— Trei voiniči din sat
Cu capu legat,
Cu bende la brîu,
Cu săcuri pe mîni.
— Čin' ț-a porunčit,
De te-ai coborît
Din vîrfu de munte,
Cu vîrfu 'nainte,
Cu vîrfu la vale,
Ca să merği mai tare,
Dila loc pietros,
La loc ploștinos?
Iei a zis, a zis,
Čin mi te-a tăiat
Că au să te puie

Căprior la casă,
Să te șindilească,
Ploi să nu te ploaie,
Soarele să nu te ardă,
Vînt să nu te bată,
Și iei mi te-a pus
În mizloc de cîmp,
La cap de voinic,
Ploile te ploaie,
Soarele te arde,
Și vîntu te bate.

Stolozani — Maria Tobă, 57

XVII

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiți
Ca să mi-l zoriți,
Pănă om găti
Merinde frumoasă
Tot de-alci, din casă,
De noauă porci grași,
De noauă cuptorele
Tot de mălaele,
Să meargă și iele;
De noauă cuptorele
Tot de colăcei,
Să meargă și iei.
Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiți,
Pănă n'om găti
Noauă buț de vin
Să fie deplin;
Noauă de răjkiu.
Să fie destul.
Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiți,
Pănă om trimete
Noauă răvașele,
Tot la nemurele,
Să vie și iele,
Că s'a despărțit
De mumă, de tată
Și de lumea toată.

De fraţĭ, de surorĭ
Şi de grădina cu florĭ.

Stoloşanĭ — Aceeaşĭ

XVIII

Ieu mĭ-am venit,
Că mĭ-am auzit
Că mĭ-aĭ adormit
Somn nepomenit;
Şi ieu mĭ-am venit
Cu mîndră făclie,
Ceară de stupie,
Cu florĭ din grădină,
Kituţă făcute,
Cu aţă legate,
Cu lacrămĭ udate.

Stoloşanĭ — Măria Priescu, 54

XIX

Zorile

Zorilor, zorilor,
Voĭ să nu pripiţĭ,
Să mi-ţĭ răsăriţĭ,
Până s'or găti-re
Cuptoarea de pîne
Şi o vacă grasă
Din cireadă aleasă,
Să trimetem răvăşele
Aresă în cornurele,
Pĭ la neamurele,
Să vadă că-ĭ jele.
Pe mine m'a pornit
Din't'o ţară în alta,
Din una cu milă
În a fără milă.
De ierĭ,
De alaltăerĭ.
Pe sus învolbîn,
Din aripĭ pleznind,
O corbuşcă neagră
Pe mine m'a pleznit
Okĭ a pajeşenit,

Buzăle mi le-a pîrlit.
Scoală, mi te scoală,
De grăieşte
Şi ne mulţumeşte.
— Mulţumi-v'ar Domnu,
Că ieu nu vi-s omu.
— Doru cui îl laşi?
— Îl las la copii.
Ca să mă dorească,
Să mă pomenească.

Dobriţa — Cătălina Lătăreţu, 59

XX

Dimineaţa

Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal' dzo ieş afară.
Colea lîngă gard,
Toţ cîni să bat,
Parcă-i lup turbat.
Nu ie lup turbat,
Şi ie zina Samodziva,
Cu toiagu 'n mînă.
Ia a tot umblat
Tot dzîn sat în sat
Şi a tot întrebat
Dze oamini bolnavi,
Nimini nu s'a aflat
Măi cu foc, Mărina
Singură ş'a spus
Voinişelu iei.
Ia cîn auza,
Măi tare 'ntseţa,
Un pahar cu apă
Dzesupra cu apă,
Dzila val' otravă,
Ca să-l otrăvească;
Un pahar cu vin,
Dzesupra cu vin,
Dzila vale pelin,
Ca să-l pelinează,
Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal' dze ieş afară,
Uită-tse la vale,

Dže vez śine vine.
Că vine un śerb mare,
În coarne še aveą†
Leagăn dže mătasă,
Să tše scoată afar džin casă.
Ușor, śerbule, ușor,
Că pin mînį am mărășinį
Și pin pișiǫare numa spinį
Și pin șăle am verźele.
Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal' dže jăș afară
Tot dže mi tše roagă.
Dže trei cărturari.
Dže trei preoț mari,
Numele să-ț scrie,
În bušin dže vie:
Cin ți l-o vedžeą,
Turtiță să-ț dzea.

Śiuperšenį — Măria Busuioc (Vulpoaića) 64

XXI

Zorile

Scoală. Nicolaie, scoală,
Scoală dže jăș afară,
Că soarele apune,
Colo codru tună.
Codru jeste mare,
Fără luminare.
Codru jeste dzes,
Džin jel nu măi jăș.
Năintše să merźi,
Tot sama să-ț jei.
Că tot ț-o jăși
Tot lup înăintše.
Ca să tše 'nspăimîntše.
Să nu kiotšești,
Frățîlor să-l fașį.
Că jel știe bine
Sama văilor
Și-a colnișolor.
Năintše să merźi
Până la răscrușį.

Că-s potšeši în cruši:
Tot sama să-ţ iei
Calea să-ţ apuši,
S'o iei la dreapta,
Că-i potšeca curată,
Cu plugu arată:
Cu flori sămănată;
Să n'o iei la stînga,
Că-i potšeca strimbă,
Cu cal arată,
Cu spini sămănată.

XXII

La mormînt

Pămîntše, pămîntše,
Dzo az înăintše
Să-i fii bun părintše,
Faţa să-m primeşti
Şi să n'o amoleşti.
Ţărină, ţărină,
Să tše laşi uşoară,
Să-i fii surioară.
Scoală, Nicolaie, scoală
Scoal, dže mi tše roagă
Toi dže vîntu al mare,
Să măi abureze,
Să tše răcoreze,
Ca să poţ merže
Pin livez verz
Şi izvoară reši.
Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal, dže mi tše roagă
Toi dže nor dže ploaie
Să nu tše cutreaie.

Šiuperšeni — Aceeaşi

T. Gîlcescu

ÎNSEMNĂRI ȘI RECTIFICĂRI

Asupra transformărilor lui *ct*, *cs* lat. în l. romînă

Altfel de cum s'a admis pînă acum încearcă A. Graur și A. Rosetti, în *Bulletin linguistique*, III, 64, să explice schimbările acestor grupuri consonantice în limba romînă.

Punctul de plecare hotărîtor li se pare că trebue să fie asimilarea *cs* > *ss*, atestată în latina vulgară. Cînd această asimilare e însă presentată ca întîmplîndu-se „de règle" se exagerează valoarea mărturiilor. Ea a avut o circulație relativ restrînsă, cum reiese din faptul că în cea mai mare parte din limbile romanice sunetele corespunzătoare provin din *cs*, nu din *ss*.

Referindu-se la latina vulgară, Graur și Rosetti ar fi trebuit să amintească și fenomenul paralel, al asimilării *ct* > *tt*; e însă trecut cu vederea, cu toate că implica și el, indirect, explicația de ce fonetismul romanic cel mai extins arată că trebue să plecăm dela *ct*, nu *tt*.

Împotriva pronunțării cu *ss*, susțin Graur și Rosetti, s'a căutat să se reacționeze, restabilindu-se *cs* în unele cazuri, pe cînd în altele s'a păstrat *ss*. Așa s'ar explica, de o parte: *ieși* < *exire*, *leșie* < *lixiva*, *măsea* < *maxilla*, de alta: *coapsă* < *coxa*, ar. *frapsin* (băn. *frapsăn*) < *fraxinus*, *toapsec* < *toxicum*. Graur și Rosetti contestă părerea, pe care am susținut-o și eu, că *cs* a trecut la *ps* după accent și s'a redus la *s* înaintea lui. De aceea nu consideră ca admisibilă explicația dată pînă acum pentru *iese* < *exit*, *lasă* < *laxat*, că ar fi refăcuți după *ieșim*, *lăsăm*, și ca o dovadă recurg la

această apropiere cu forme din franceză: „si l'on se reporte aux cas analogues du français, on constate que c'est généralement la forme accentuée qui a imposé son vocalisme: *j'aim, nous amons* deviennent *j'aime, nous aimons*" (p. 67). Nu dovedeşte însă nimic referinţa la franceză, cînd avem atîtea casuri în limba noastră de schimbări fonetice în formele verbale accentuate pe temă după cele cu accentul pe terminaţie: *agăţ, adăp, chem*, dial. *cuat, îngheţ* etc.; deci întrucît *ies, las* nu au putut fi refăcuţi după *ieşim, lăsăm*[1]? Influenţa analogică o consideră Graur şi Rosetti cu desăvîrşire exclusă, mai ales cînd este vorba de explicarea fonetismului lui *ţese*: „Ici, en effet, l'accent frappait le radical à une époque ancienne, non seulement à toutes les personnes du présent et à l'infinitif, mais aussi à une partie des personnes du parfait et au participe. Il ne reste donc que le plus-que-parfait, qui à lui seul devrait être rendu responsable d'une influence analogique" (p. 68). E inexact că la participiu accentul cade pe radical (*ţesînd, ţesut*), şi de ce e exclusă influenţa analogică, pentru că nu ar fi putut pleca decît dela mai-mult-ca-perfect, ca fiind singurul care nu avea accentul pe prima silabă? Imperfectul (*ţeseam*) apare la fel şi e surprinzătoare această omisiune, cînd e vorba de lucruri elementare de morfologie. Ne-am fi aşteptat să nu fie pierdute din vedere nici derivatele *ţesător, ţesătură*, care şi ele au putut contribui la înlocuirea lui *ps* cu *s* în *ţese*.

Cu privire la *frasin*, Graur şi Rosetti caută să arate că nici una din explicaţiile propuse nu apare întemeiată; nu cred nici eu că dispariţia lui *p* ar fi datorită disimilaţiei[2], dar nu

[1] La aceeaşi pagină se spune: „en français, de même qu'en roumain, la syllabe initiale de la première personne du parfait ... n'était pas accentuée, sans que cela ait empêché de se produire l'influence des formes accentuées" — cum se poate afirma aceasta cînd se ştie că atîtea forme de perfect prezintă accentul pe temă (*duş, ziş* etc.)?

[2] Cu toate că la p. 71 Graur şi Rosetti nu admit posibilitatea unei disimilaţii ca dispariţia labialei a doua, totuşi la pagina următoare dau ca exemple de asemenea disimilaţie pe botez < *baptizare* şi uităm

viul întru cît se poate aduce obiecția că e exclusă reducerea lui *ps* la *s* în *frapsin* — *frasin* sub influența derivatului *frăsinet*: „une telle influence du dérivé sur la forme mère est inadmissible" (p. 71). E destul să fie amintite forme ca *adinc*, *rușine* (în loc de *rușune*), refăcute după *adinca*, *rușina*, pentru ca să reiasă netemeinicia unei asemenea obiecțiuni. Dacă Graur și Rosetti înlătură tot ce s'a propus cu privire la fonetismul lui *frasin*, urma să aflăm cum își explică presența acestei forme alături de *frapsin* (*frapsăn*). Ar trebui, după teoria pe care au căutat să o susțiie, să se admită că în latina vulgară dela nordul și sudul Dunării a circulat, de o parte, *fraxinus*, de alta, **frassinus*. Aceasta nu se precisează nicăiri de Graur și Rosetti; presupunînd chiar că o asemenea explicație au lăsat-o subînțeleasă, ar trebui să se găsească un caz analog de diferențiere în fonetismul nostru, reflectînd diferențierea din latina vulgară. Să credem, fără altă confirmare, că numai într'o mică parte a teritoriului dacoromîn, în Bănat — ca și la sudul Dunării — s'ar continua pronunțarea regulată din *fraxinus*, iar în restul lui am avea o urmă a fonetismului *frasin* < **frassinus*, este o ipotesă de tot îndrăzneață [1].

Transformarea lui *ct* în *pt* (și în albanesă *ft*) e explicată

(**văptăma*) < **victimare*; căderea lui *p* în *vătăma* nu e însă datorită disimilației, ci reducerii lui *pt* la *t* dinaintea accentului, ca în *acăța* < **accaptiare*, *căta* < *captare*; cît despre *vătămă*, trebuia lăsat la o parte, să nu se mai reproducă discreditata lui etimologie.

[1] Într'un adaus la articol, unde se ocupă de formele de perfect avînd un -cs- în temă, Graur crede că și ele ar confirma părerea că acest grup consonantic s'a redus la *s* independent de accent. Ar fi trebuit însă să arate de ce *ziș*, *zise*, *duș*, *duse* (în loc de **zipși*, **zipse* ...) etc. nu pot fi explicați prin influența lui *merși*, *merse* etc. (poate și datorită formelor de pers. a 2-a sg.: *ziseși* ...); cît de puțin convingătoare sînt interpretările sale se vede și cînd susține că din *coxit*, *frixit* am avut mai întîi **couse*, **frise* care au fost schimbați în *coapse*, *fripse* după part. *copt*, *fript* (și ca adjective „d'un grand usage comme termes de cuisine", p. 62), iar *supse* în loc de **suse* ar fi resultat din faptul că „le rapprochement des deux *s* constituait une raison d'innovation".

astfel: „le groupe lat. *ct*, inusité dans la partie orientale du domaine roman, a été remplacé par les substituts phonétiques *pt* ou *ft*" (p. 73). Nu se înțelege bine ce vrea să zică „inusité" cînd e vorba de limba romînă: termenul a fost trecut de Graur și Rosetti dela albaneză, cînd cu cîteva rînduri mai înainte explică fenomenul de acolo, după părerea, contestabilă de altfel, a lui Meyer-Lübke, prin faptul că în această limbă grupul indoeuropean *kt* fiind redus la *t* cînd au pătruns în ea elementele latine cu *ct* acest grup a fost schimbat după „genul propriu" al ei. Nu sîntem lămuriți iarăși de ce Graur și Rosetti lasă la o parte, cum au făcut pentru fonetismul *cs* > *ss*, atestările din latina vulgară cu privire la asimilarea *ct* > *tt* — am relevat și mai sus această omisiune, intenționată, se vede, pentru susținerea teoriei, numai cu parțiale luări în considerație.

Pentru formele *coptură* și *făptură* Graur și Rosetti admit că au putut fi influențate de *copt*, *fapt*, însă contestă o explicație analoagă pentru *cuptor*, deoarece acesta „ne semble pas avoir été mis en relation avec *a coace* ou *copt*" (p. 71). Dar *a coace în cuptor* (și chiar *a coace un cuptor*, v. *Dicț. Acad.*, II, 578) nu arată că și acest substantiv putea fi ușor pus în legătură cu verbul din care deriva? *Cuptor* alături de *coace* se explică tot așa de bine ca vrom. *făptoriu* alături de *face* (cade atunci observația, cu totul neîntemeiată dela p. 71, că „aucun nom d'agent n'est fait sur le thème du participe").

Nevalabilă rămîne și obiecțiunea (p. 72) că *lăptucă* nu a putut fi influențat de *lapte*: la scriitorii latini numele plantei e pus în legătură cu *lac*, de unde și derivă, așa că nu poate părea imposibilă nici apropierea între formele romînești.

Cu eliminări nejustificate, cu interpretări silite și treceri peste fapte bine cunoscute, articolul lui Graur și Rosetti rămîne departe de intenția unei revizuiri să poată fi luată în samă.

Rom. *boroacă*

E dat de G. Ciaușanu în *Glosar de cuvinte din jud. Vîlcea* (p. 8; cf. 42, s. *motilcos*) cu înțelesul de „gîlcă, tumoare, umflătură". Semnificația aceasta ne face să ne gîndim la lat. v e r r u c a „ridicătură, în spec. mică excrescență pe piele, neg", însă din punct de vedere fonetic s'ar părea că această etimologie întîmpină oarecari dificultăți; totuși ele se înlătură: alături de v e r r u c a s'a putut foarte bine să existe în lat. vulg. *b e r r u c a, după cum și alteori *v* inițial fusese înlocuit cu *b*; după ce *b e r r u c a a devenit **bărucă* acesta, cu labialisarea lui *ă* după *b*, s'a schimbat în **borucă*[1]. Pentru înlocuirea terminațiunei *-ucă* cu *-oacă* avem un cas la fel în *măcioacă* alături de *măciucă*.

Tot Ciaușanu dă derivatul adjectival *borocos* care ne îndreaptă spre lat. v e r r u c o s u s, prov. *berrugous* (gasc. *bourrugous*), cat. *verrugós*, sp. *berrugoso*, port. *verrugoso*.

Rom. *caier*

Caracteristic prin întrebuințarea lui în toate dialectele noastre și după ce nimic nu-l arată că ar fi de origine streină[2], sîntem îndreptățiți să-l considerăm ca element latin, cum sînt și *furca* și *tortul*, însă pînă acum identificarea lui astfel a rămas la presupuneri ce se înlătură dela sine. S. Pușcariu[3] a crezut că-l poate explica din *c a r i u m < c a r e r e „a pieptăna lîna", dar *c a r i u m nu putea da nicide-

[1] Un fenomen asemănător întîlnim în gasconă: *bourrugo* (Mistral, *Tresor*, s. *berrugo*; cf. Simin Palay, *Dict. du béarnais*); aici schimbarea lui *e* în *ou* poate fi datorită contaminării cu un cuvînt începător cu *bour-*, dar nu e exclusă tot influența labialisatoare a lui *b*.

[2] Cihac în partea a II-a a dicționarului său (p. 87) îi dă o etimologie slavă, ce rămîne însă în muzeul curiozităților filologice de odinioară; proveniență germanică, după ce mai înainte în *Dacoromania*, II, 901, încercase să-l explice din... lat. q u a l l u s, q u a s i l l u s, i-a atribuit G. Giuglea, *ibid.*, III, 1090, dar inadmisibilă și ea.

[3] *Zs. f. rom. Phil.*, XXVIII, 689.

cum *caier*, cum arată păstrarea lui -ri- totdeauna în forme similare. Renunțînd mai tîrziu la această etimologie, reprodusă în *Dicț. Academiei*[1], a propus altă formă, reconstruită din cavare, *cavabilis „care poate fi golit, deșertat"[2], dar o asemenea reconstruire apare foarte artificială și lasă nelămurită transiția semantică din care ar fi resultat înțelesul cuvîntului nostru.

A rămas enigmatic pentru că nu s'a ținut samă de un fapt simplu: *caierul* e fuiorul ce se pune și se leagă pe furcă. Deci în legătură cu furca trebuia căutată etimologia lui. La noi, furcile de tors se știe că nu au totdeauna două coarne, ci sînt făcute și dintr'un băț care are la capăt un cîrlig din lemnul lui sau înlocuit cu un cui și pe asemenea furci caierul e legat de cîrlig.

In latină exista un cuvînt din care poate fi derivat *caier* în acord cu înțelesul pe care trebue să-l fi avut la început. E caia „băț, lemn noduros, măciucă", dat de Isidor, *Orig.*, XVIII, 7, 7 (unde e atribuit lui Horațiu) și poate ar fi de restabilit într'o glosă din *Corp gloss.*, IV, 434[3]. Alături de el avem caiare „a lovi cu un băț, a bate" și caiatio „bătaie". Pe lîngă înțelesul atestat, avem motive să credem că și acela de „băț cu un cîrlig" era cunoscut pentru caia. In dicționarul lui Simin Palay, de care mă ocup mai departe, e dată din gasconă (t. I, 251) forma *cay* însemnînd „croc en bois au moyen duquel on cueille les fruits sur l'arbre, crochet en général". Asemănarea cu cuvîntul latin e prea visibilă pentru ca să nu admitem că spre el trebue dusă explicarea ei, admițînd și o formă *caius. Spaniola și por-

---

[1] Th. Capidan, *Dicț. meglenoromîn*, 55, mai crede totuși că poate fi admisă.

[2] *Dacoromania*, III, 669; cf. L. Spitzer, *ibid.*, IV, 654.

[3] J. Sofer, *Lat. u. rom. aus den Etymologiae des Isidorus von Sevilla*. Göttingen, 1930, p. 81. J. Hoffman în noua ed. a dicț. etim. latin al lui Walde contestă exactitatea formei dela Isidor și e de părere că în loc de *caia* trebue cetit *cala*, însă această înlocuire nu se vede întrucît s'ar potrivi mai bine cu textul lui Isidor.

tughesa vin iarăși să confirme păstrarea în domeniul romanic a cuvîntului latin, cum l-a recunoscut Meyer-Lübke în dicționarul său (n. 1479). În spaniolă *cayado (cayada)* e „bățul cu cîrlig al ciobanilor, cața" și aceeași semnificație o are port. *cajado* (din spaniolă sînt împrumutați cat. *gayat*, *gayada* și gasc. *cayado* „croc pour retirer le pain du four", *cajat* „crochet pour arracher la paille de la meule")[1]; termenii sp. și port. în -*a* și -*o* au putut fi derivați din c a i a sau *c a i u s ori numai din unul din ei, trecîndu-se dela terminația -*ada* la -*ado* sau invers.

Formele din sudul Franței și iberice vin, astfel, să ne aducă o mărturie indirectă că rar atestatul cuvînt latin avea și semnificația de „băț încîrligat". Ne întrebăm chiar dacă aceasta nu a fost în realitate cea originară și atunci etimologia ce i s'a dat poate fi înlocuită cu aceea care l-ar explica mai bine. Legătura între c a i a și *caedo*, admisă de obicei[2], fiind problematică[3], îl putem deriva din altă temă, anume *keg*- „a fi întors, încîrligat" apărînd în germ. *Haken* etc.[4]; dintr'un **kagia* a putut resulta foarte bine c a i a.

Representîndu-ne astfel istoria cuvîntului latin, ajungem să înțelegem din ce formă provine *caier*. Ea presupune un derivat din c a i a sau, mai curînd, *c a i u s cu suf. -u l u s avînd funcțiunea pe care o găsim de ex. în *stragulus*. Însemnînd deci „fuiorul acățat de cîrligul bățului întrebuințat ca furcă" și legat ca să poată fi tors, *c a i u l u s e în acord și cu fonetismul lui *caier*, cum *băier* se explică din b a i u l u s.

VROM. *rutes*

Arătînd în *Hist. l. roum.*, II, 273, care sînt textele ce ne dau această formă și cum a rămas nelămurită pînă acum,

---

1 Sofer, *l. c.*, 30, 171, combate derivarea lui *cayado* etc. din c a i a, dar fără convingătoare motive.

2 E etimologia împărtășită și de Ernout-Meillet, *Dict. étym.*, 128.

3 V. obiecțiunile pe care le aduce Sofer, *l. c.*, 37.

4 Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, I, 382.

spuneam că s'ar putea ca ea să fie de origine streină. Presupunerea aceasta mi se pare că trebue lăsată la o parte și rămîne atunci să vedem în ce sens se poate admite că avem a face cu un element latin.

Din felul cum e întrebuințat *rutes*, cu înțelesurile de „mai (mult), iară, din nou", cred că un pasaj din *Codicele voronețean*, XC, 13-14, ne poate îndruma spre identificarea etimologică: *de ori măsurară rutesu* (Coresi la locul corespunzător dă: *iară măsurară*). *Rutesu* fiind pus aici în legătură cu faptul de „a măsura", ne întrebăm dacă nu a fost întrebuințat la început astfel și atunci partea lui din urmă putem admite că redă pe lat. tensus. Fr. *toise* se știe că pleacă și el dela noțiunea de „a întinde" pentru a face o măsurătoare, fiind derivat din tensa. Din punct de vedere morfologic, ca adverb, *-tes* se întîlnește cu ital. dial. (fass.) *tois* „foarte" și sardul log. (*a*)*tesu* „departe" (v. dicț. lui Meyer-Lübke, 8651). Cît despre partea întîi *ru-*, în acord cu semnificațiile cuvîntului, ea ne îndreaptă spre noțiunea de „repetare a unei măsurători", așa că poate fi foarte bine lat. rursus, russus (ca sussum < sursum)[1]. Din russus + te(n)sus a putut resulta **rusutesu* și pe urmă, cu sincoparea lui *u*, **rustesu*.

Rămîne de explicat căderea primului *s*. O putem atribui disimilației, pentru că avem și alte cazuri de dispariția lui *s*, celui dintîi sau celui de al doilea, cînd apărea în două silabe apropiate; astfel: *astară* < *astăsară*; *taroste* < *staroste*[2], *a se trăstui* < *a se străstui* într'un bocet publicat de C. Brăiloiu în vol. acesta al revistei, p. 35: cred că tot astfel se explică *opt* „trebue" (alături de *op iaste*) dela Coresi, *Praxiu*, zač. 148, 161 etc.: din **opus est* a resultat **opst* și acesta fiind urmat de un subjonctiv (**opst să fie*) a pierdut pe *s* sub influența disimilatoare a lui *s* din *să fie* etc. Căderea, prin disimilație, a lui *s* s'a întîmplat și cînd un *z* sau *ș* se găsiau

[1] La rursus s'a gîndit și G. Giuglea, *Dacoromania*, I, 120, însă crezîndu-l compus cu item și presupunînd o inadmisibilă metateză.

[2] *Anuarul Arhivei de folklor*, I, 154; V. Sala, *Datinile pop. rom. la nuntă în plășile Beiușului...*, Beiuș, 1937, p. 20.

în silaba următoare și grupez aici formele care vin să o confirma, pentru că au rămas neexplicate pînă acum: *chizmi* (la Gr. Ureche) < *schizmi* (cum apare la Cantemir ș. a.), *feșnec*, *feștanie*, *feștilă*, *fîrși* (poate în acest cas, ca și mai sus la *trîstui*, disimilația a fost înlesnită de *s* care preceda în *se sfîrșește*, *să se sfîrșească*), *fiștoc* < *sfiștoc*, *triște* < *striște*[1] (acesta deci nu cum îl consideră Tiktin ca refăcut din *răstriște*).

Alăturarea în latină a lui t e n s u s la r u s s u s putem presupune că s'a întîmplat cînd era vorba în special de măsurători de pămînt, așa că am avea a face cu o expresie din vocabularul agrimensorilor (dela ei s'a păstrat semnificația pentru măsurători de același fel a lui *funie*)[2].

Cum pe lîngă *rutes*(*u*) apare și *rutesc*, acesta arată înlocuirea terminațiunei *-u* cu *-e* a mai multor adverbe.

Rom. *strănut* (adj.)

Îl consideră tot ca germanic E. Gamillscheg în *Romania germanica*, II, 254, deși recunoaște că alte etimologii similare date de Diculescu și Giuglea trebue eliminate. Ignorarea înțelesului adevărat al cuvîntului romînesc l-a făcut pe Gamillscheg să-l puie, ca și Diculescu, în legătură cu formele germanice din tema *stern-* „stea": *strănut* nu înseamnă „(cal) cu o pată albă, cu o stea în frunte", cum îl explică Gamillscheg, înțelesul lui adevărat e dat în *Etym. magn.* al lui Hasdeu, p. 90, după o comunicare din jud. Buzău: „cînd calul are vre-un semn bălan la buză se zice *buzat* sau *strănut*"; reiese și din aceste versuri ale baladei *Iancu-Vodă*:

Iepe roibe umblătoare,
Pintenoage la picioare,
Cu dungi negre pe spinare,
Strănute cîte de-o mare[3].

[1] Numai în parte s'ar asemăna disimilația aceasta cu cea ce relevează Th. Capidan, *Aromânii*, 335, din graiul fărșerot (*a tiba* < *a știba*).

[2] Cf. Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, 634.

[3] Tocilescu, *Mat. folkl.*, 731; cf. 873 (unde n'are trebue îndreptat în *are*); tot acolo, 124, forma *strinare* care se vede că e alterată din

Deci *strănut* „înseamnă cu o pată deschisă, albă pe bot" şi putem admite atunci că adjectivul s'a aplicat la unii cai prin asemănare cu alt animal care cu deosebire are această înfăţişare. Căprioara se ştie că are botul de coloare mai deschisă şi cum ea e numită în slavă *sr(ŭ)na*, aceasta poate fi forma care să explice partea întîi a lui *strănut*. Etimologia îşi găseşte un sprijin în faptul că în slavă *srna* şi derivate ale lui apar adeseori ca denumiri ale altor animale, după coloarea lor etc.; aşa, în slovenă: *srna*, nume de vaci şi oi, *srnast* „de coloare cum e căprioara", *srn(ò)da*, nume dat vacilor, *srnec* „bou cu părul ca al căprioarei", *srnjenôg* „cu picioarele ca de căprioară"; în moravă: *srna*, nume de oi, *srnal'a*, nume de vaci [1].

Cuvîntul slav pătrunzînd la noi, grupul consonantic *srn-* a fost schimbat în *str-* prin intercalarea lui *t* ca în alte casuri: *strişte* < vsl. *sbrşsta*, băn. *strădomaşi* [2] (în alte părţi *surdomaşi*) < sîrb. *srdomaši* [3].

S'ar părea că terminaţia *-ut* se împotriveşte etimologiei propuse. Plecînd dela *srna*, de sigur că această terminaţie nu poate fi identificată cu *-ut* din *cornut* etc. Pe altă cale ajungem să o lămurim. Am văzut că *strănut* apare sinonim cu „buzat", cu o pată albă la buze. In slavă se ştie că *usta*

---

strănut, în două versuri asemănîndu-se cu cel din urmă de mai sus (*Şi de nare — O strînare*). V. şi dicţ. lui Tiktin, s. *strănut*; Damé, *Termin.*, 48.

[1] Fr. Bartoš, *Dial. slov. moravský*, 394.

[2] L. Costin, *Graiul bănăţean*, I, 187.

[3] *Stratenie* apare chiar în slavă cu *t* intercalat; o altă formă ne vine tot din slavă cu *str-* < *sr-* şi abia dacă poate fi recunoscută, după schimbările pe care le-a suferit, de aceea a rămas nelămurită: e anume *Straţ-de-Rusalii*, dat în dicţionare ca şi cum ar fi în legătură cu *straţ*, pe cînd, după înţeles, nu poate fi de loc socotită astfel. Prin unele locuri se aude *Stratul*, *Stratu-Rusaliilor* şi se zice astfel zilei care cade la mijloc între Paşti şi Rusalii. *Straţ* nu e alt ceva decît vsl., bulg. *srĕda* „mijloc", alături de care apare şi *strĕda* (tot aşa *strĕdĕ*); aceasta în unele părţi a fost schimbat în *strat*, *strada*, în altele, printr'o etimologie populară, în *strat*. Altă deformare a suferit cuvîntul slav în Moldova, unde se zice *Sfredelul-Rusaliilor* (şi acesta nu poate fi despărţit de *strĕda*).

înseamnă „buză“. Acesta adăugat la *srna* sau la un derivat al lui poate explica pe *strănut*, așa că forma compusă a însemnat la origine „cu buzele ca de căprioară“. Forma compusă din slovenă amintită mai sus, *srajenóg*, cuprinzînd în partea din urmă pe *noga* „picior“, vine indirect să confirme pe acea care în partea din urmă a putut cuprinde pe *usta*.

Strănut poate veni astfel dintr'un mai vechi **strănusta*, pe urmă și **strănust*[1], refăcut ca masculin, cum *pintenog* a rezultat din vsl. *pęta* (*pętino*) *-noga*. Cît despre căderea lui *s* în *-ust(a)*, ea se poate ușor explica, prin disimilație (v. exemplele de disimilație identică pe care le-am dat la p. 278); reducerea lui *-ust* la *-ut* e posibil, dealtfel, să fi fost înlesnită de apropierea care s'a făcut cu *cornut*, *bărbut* etc.

Ca și *pintenog*, termen caracteristic referindu-se la cai, *strănut* l-am luat prin urmare dela Slavi.

Expresia *cu șoșele, cu momele*

Intrebuințată mai ales prin Muntenia (la Ispirescu apare de mai multe ori, d. e. în *Basme*, ed. 1882, p. 47, 128) a fost pusă de Tiktin în legătură cu *șușui*, *șușoti*, *șoșet*, dar în realitate a plecat dela altă formă care nu-i era necunoscută lui Tiktin, anume *șuteală*: în *Crestomatia* lui Gaster (I, 171) e dată după un ms. al *Vieței Patriarhului Nifon* și o regăsim în partea din acest text intercalată în cronica atribuită lui Stoica Ludescu (*Mag. ist.*, IV, 243): *el cu multe amăgele și șutele... se lega cu boiarii cari era de acel neam că nu-i va omorî.* Alături de *șuteală* e des atestat, încă din sec. al XVI-lea (la Coresi), *a șutdi*, *șutili* „a ademeni, a înșela“. Avem a face

[1] Prin intercalarea unei vocale în grupul *str-*, forma mai veche trebue să fie cea cu *stră-* (comp. mai sus *străjenog*), deci nu *stîrnut*, cum crede Gamillscheg ca să justifice derivarea lui din germ. *sterz-*. Se zice și *strenut*, v. dicționarul lui Tiktin; pentru variațiunile acestea de fonetism, comp. *stîrnuta*, *strenuta*, alături de *strănuta*, cum se poate vedea tot în dicționarul lui Tiktin.

cu un element slav: bulg. *šutja se* „a-și bate joc", rus. *šutit'* „a glumi, a lua în ris" etc. (cf. Miklosich, *Etym. Wb.*, 345), așa că trebue să admitem că a existat și o formă **șuti* din care s'a derivat *șutcală*; din acesta (și în special din pl. lui care am văzut că apărea în *a umbla cu șutele*) a fost derivat pe urmă *șuteli*. După ce s'a zis *a umbla cu șuteli și amăgeli* sau *momeli*, dela o vreme *șuteli*, isolat în această expresie, a fost schimbat în **șușeli*, *șoșeli* (se aude și *șoșeli*) după *șușai*, *șoșoti* (numai într'atita, prin urmare, explicația lui Tiktin e de luat în samă). Schimbarea pare să fie veche, dacă ar fi să luăm ca sigură forma din *Varlaam și Ioasaf*: *șușilindu-i* (ed. Gen. P. V. Năsturel, p. 185); e cu totul isolată, pentru că în alte părți *Varl. și Ioas.* dă *șutele*, *șutili*, *șutilire* (p. 198, 201, 270), așa că poate fi îndoioasă, dar chiar lăsînd-o la o parte, trecerea dela *șuteli* la *șoșeli* s'a putut întîmpla mai tîrziu prin contaminarea de forme ușor de înțeles.

PROV. *brau*, SP., IT. *bravo* etc.

E surprinzătoare stăruința cu care se repetă unele etimologii cu desăvîrșire neîntemeiate. Și în ediția din urmă a dicționarului său (n. 945) Meyer-Lübke admitea că întreagă această serie romanică poate deriva din b a r b a r u s, care ar fi fost schimbat în *b r a b u s, și aceeași etimologie e considerată ca admisibilă de Wartburg (*Fr. etym. Wb.*, I, 248); foneticește însă, o asemenea derivare nu vedem cum poate fi susținută. Luînd în samă înțelesurile prov. *brau* (ca adj. „neîmblînzit, rău, furios, sălbatic" și ca sb. „taur"), avem posibilitatea de a le explica plecînd dela limbile germanice, unde găsim tema *brad-* cu sensuri apropiate: visl. *brádr* „înflăcărat, aprins, nestăpînit", sued. *bråd* „iute", ahd. *brâdam* „căldură" etc., toate avînd la bază noțiunea de „a fierbe, a clocoti"[1]. Prin căderea lui *d*, întîmplată în unele elemente germanice,

[1] Falk-Torp, *Norw.-dän. etym. Wb.*, 96; cf. Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, II, 158.

ca și latine (comp. prov. *brau* < *brad-*), germanicul *brad-* a putut da *brau*; acestuia, ca masculin, a venit să i se alăture fem. *brava* „junincă" (comp. *blava* ca fem. a lui *blau* < germ. *blau*). Ca asociere semantică, deși ușor de înțeles, pot fi amintite forme asemănătoare din slavă: vsl. *bujĭ* „nestăpînit, îndrăzneț, sălbatic", pol., rut., slovac. *bujak* „taur"[1].

O confirmare a acestei etimologii o aduce forma italiană *brado*, căreia ori nu i s'a dat destulă atenție (Wartburg nici nu o amintește) ori a fost greșit interpretată. Ea are aceeași însemnare ca și prov. *brau* (adj.), fiind întrebuințată în special cînd e vorba de vite: *bue*, *bestiame brado*. Deci nu numai în sudul Franței, ci și în Italia a fost împrumutat germ. *brad-*. In italiană însă, se știe, apare și *bravo* pe care trebue să-l considerăm ca un împrumut din provansală, după ce acolo ajunsese să însemne și „curajos, viteaz". Meyer-Lübke credea că *brado* e resultat prin disimilație din *bravo* (disimilație imposibil de admis) sau că ar fi de privit ca *biado* alături de *biavo*, fără însă să explice forma dintîi (n. 1153; poate că o atribuia tot disimilației). Diferența de fonetism poate fi înțeleasă astfel: forma mai veche fiind *biavo*, aceasta a fost schimbat în *biado* ori sub influența lui *livido* ori, mai curînd, datorită coexistenței lui *brado* și *bravo*. Prin urmare, invers de cum presupunea Meyer-Lübke: *brado* — *bravo* ar fi dat naștere dubletului *biado* — *biavo*.

Cît privește celelalte forme romanice, cat. *brau* poate fi considerat și el ca un continuator direct al lui *brad-*, pe cînd sp., port. *bravo*, prin fonetismul lor, arată că sînt împrumutați din provansală; fr. *brave* și *bravo* apar, cum se știe, numai tîrziu (în sec. al XVI-lea și al XVIII-lea), ca împrumuturi din italiană și spaniolă.

OV. DENSUSIANU

ROM. *acătare*

Hasdeu, care s'a ocupat mai de aproape de acest cuvînt[2], n'a făcut nici o deosebire între adjectivul-pronume nedefinit

[1] Berneker, *Slav. etym. Wb.*, I, 98.

[2] *Etymologicum magnum*, 132-134.

acătare(le), care apare în textele vechi cu diverse înţelesuri, ca „oarecare, anumit, cutare, ce fel de"[1], şi între omonimul său, adjectiv invariabil şi adverb, întrebuinţat cu sensul de „ales, mai de samă, de mare treabă, de vre-un folos deosebit". Cu acest înţeles e frecvent astăzi în Moldova şi Bucovina, dar nu e cu totul necunoscut şi aiurea. Anton Pann înregistrează proverbul „eu *acătare* poamă nu sînt, dar nici fiece pasăre nu mă mănîncă"[2], iar Hasdeu citează după un corespondent din Transilvania (Tîrnova): „nu-i *acătare*, adică nu e mare treabă de el"[3]. Considerîndu-l identic, din punctul de vedere al originei, cu *atare* şi *cutare*, derivă cîteşi trele formele din lat. e c c u m-t a l e m.

Dicţionarul Academiei (I, 12) se îndoeşte de identitatea adj.-pron. nedefinit *acătare* cu omonimul său, adjectiv şi adverb, dar nu le poate lămuri originea.

Lăsînd de o parte adj.-pron. nedefinit, de a cărui origine mă voi ocupa în alt rînd, voi căuta să explic obîrşia celui de al doilea.

Înţelesul primitiv al lui *acătare* e fără îndoeală acela de „principal, de căpetenie", dela care s'a ajuns la acelea de „mai bun, mai de samă, de vre-un folos deosebit". Meyer-Lübke[4], ocupîndu-se de urmaşii lat. c a p ĭ t a l i s, citează, între altele, adj. span. şi port. *caudal* „vorzüglich", uitînd să înregistreze prov. *capdal* „principal" şi cat. *cabdal* „principal, esenţial". Cuvîntul latin, pe lîngă înţelesul cunoscut, avea şi pe acela de „vorzüglich in seiner Art", cum îl traduce dicţionarul lui Georges. Acesta fiind exact înţelesul actual al cuvîntului romînesc, nu încape nici o îndoeală că originea lui trebue să fie identică cu a cuvintelor romanice de mai sus. Lat. c a p ĭ t a l i s, sub forma de acusativ c a p ĭ t a l e m, a devenit de timpuriu *c a p t a l e, de unde rom. **cătare*

[1] Idem, *ibid*, 183. Densusianu, *Hist. de la l. roum.*, II, 195, citează mai multe exemple din textele din veacul al XVI-lea.

[2] *Povestea vorbei*, III, 129.

[3] *Op. cit.*, 183.

[4] *Etym. Wb.*, 1632.

(comp. *căta* < c a p t a r e). Cît privește proteticul *a-*, el poate fi de aceeași natură ca în *asemenea*, adică prep. lat. a d, afară numai dacă nu e datorit influenței omonimului său *acătare*, de care am vorbit mai sus.

Rom. *Agachi*

Acest nume propriu, pe care-l găsim la Alecsandri în titlul uneia din comediile sale (*Agachi-Flutur*) și mai adesea în expresiunea „înghite Agachi", cu înțelesul de „vrei, nu vrei, trebue să rabzi", a fost rău interpretat de Hasdeu. Socotind că finalul *-achi* e cunoscutul sufix diminutival, împrumutat din neogreacă, îl deriva „dela *agă* sau mai bine dela *agá*", iar expresiunea de mai sus va fi luat naștere pentru că „vr'un aga va fi fost silit vre-odată să înghiță ceva nu tocmai pe plac" (*Etym.*, 481).

Ne miră că Hasdeu n'a remarcat în documente numele propriu *Agachi*, pe care-l întîlnim în acte moldovenești, alături de *Agachie*, care alternează adesea cu *Agapie* (v. Ghibănescu, *Surete*, III, 215; VII, 93, 101, 106, 107; *Ispisoace*, II, 163, etc.). Acesta e numele martirului *Agapie*, pe care-l cinstește Biserica ortodoxă la 15 mart. Are aceeași origine ca și numele martirei *Agapia* (gr. ἀγάπη „iubire"), după care s'a denumit vestita mănăstire din Moldova.

Rom. *Barbu*

Singurul, cred, care s'a ocupat de originea acestui nume a fost Hasdeu, fără a-i putea da de urmă. S'a gîndit la *barbă*, din care s'ar fi refăcut un masculin *Barbu*, apoi la numele lat. B a l b u s, care, nu știm prin ce minune, ar fi ajuns pînă la noi, cu schimbarea grupului *-lb-* în *-rb-*. Totuși Hasdeu a trecut pe lîngă etimologia acestui nume, fără a-și da samă, cînd susținea că „cei cu numele de *Barbu*, printr'o asociațiune curat fonetică, își serbează ziua onomastică la Sf. Barbara", dar adăuga „cu care însă n'au a face etimologicește" (*Etym.*,

2513). Voi arăta, în cele ce urmează, că, tocmai dimpotrivă, una și aceeași origine au *Barbu* și *Barbara*.

Aceasta din urmă, trecut din grec. în lat. vulgară, s'a păstrat în toate limbile romanice și a ajuns la noi sub forma *Bárbura*< *Bárbora*< *Bárbăra*. Cum însă numelor sfinților și martirilor le corespund, în cele mai multe casuri, alte nume feminine, și vice-versa (comp. *Ioana* și *Petra* din *Ioan* și *Petru*; *Mărgărit*, *Paraschiv* din *Mărgărita*, *Paraschiva* etc.), s'a creat, din forma feminină *Barbura*, masculinul *Barbur*. Acest nume îl regăsim la Bulgari, într'o baladă populară, sub forma de genitiv *Barburov*, unde apare alături de *Radul* (Hasdeu, *Etym.*, 2514). Prin disimilarea celui de al doilea *r* din silaba atonă, a resultat forma *Barbul*, pomenită pentru întîia oară într'o diplomă din 1398, publicată de Venelin [1].

În legătură cu numele mucenițel Barbura, e interesant de relevat următoarele. La 4 decembre, ziua Sf. Barbura, mamele obișnuesc să-și îmbărbureze copiii, făcînd, cu un amestec de zahăr și miere, sau cu zeamă de căline, semnul crucei pe fața copilului, pentru a-l feri în special de *bubat*. Ce afinitate să aibă Sf. Barbura cu bubatul? Nu găsim nimic, în povestirile despre vieața ei, care să aibă vre-o legătură cu această boală. Nicăiri la Slavi nici la popoarele romanice nu întîlnim credința că Sf. Barbara ar avea darul să ocrotească lumea de această boală. Numai într'un colțișor depărtat din apusul Europei, în micul principat de Luxemburg, găsim aceeași credință ca la noi, anume că ziua Sf. Barbura trebue păzită pentru a fi apărat de variolă [2]. Această coincidență nu se poate explica decît astfel. În dialectele germane, și în graiul din Luxemburg, variola e numită *barpeln*, *borbeln*, *borpeln*, *parpeln*, *porpeln* etc. [3], ba chiar *Barbara*-

[1] *Vlaho-bolgarskaja... gramaty*, Petersburg, 1840, p. 19.

[2] E. Hoffmann-Krayer, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, I, 908.

[3] Dr. M. Höfler, *Deutsches Krankheitsnamen-Buch*, München, 1899, p. 480.

blattern[1]. Aceste nume derivă din lat. p u r p u r a, care, în graiul poporului, avea înțelesul de „bubat", din cauza petelor purpurii ce se ivesc pe trupul omului, cînd apare această boală. Formele dialectale germane, *barpeln* etc., fiind puse în legătură cu *Barbara*, au făcut din această mucenică, prin asemănarea numelui ei cu numele date variolei, o ocrotitoare împotriva bubatului. Tot astfel, la noi, lat. p u r p u r a, devenit *purpură* „bubat" (comp. fr. *pourpre*, it. *porpora* etc.), cuvînt care trebue să fi existat odată, dar care s'a pierdut cu timpul, a fost de asemenea pus în legătură cu numele Sf. Barbara, dînd astfel naștere credinței și datinei amintite.

Rom. *buiestru*

Nici una din etimologiile propuse pentru acest cuvînt nu e acceptabilă[2].

Următorul citat din *Dicț. Academiei*, I, 680, va servi ca punct de plecare pentru susținerea etimologiei pe care o propun la rîndul meu: „forma originară era *îmbuiestru* și cuvîntul era adjectiv; întrebuințîndu-se ca atribut pe lîngă „cal", indica un cal (de călărie) care, în mers, aduce deodată amîndouă picioarele laterale: *cal îmbuiestru* (H. VII, 149, XII, 25), *cal îmbuiestru, jucător și bășicat* (H. II, 717)". Din acest citat se vede că:

1. Forma primitivă era *îmbuiestru*.

2. Cuvîntul la început era adjectiv; zicîndu-se *cal îmbuiestru*, așa că, la feminin, se putea spune *iapă îmbuiastră*.

[1] Ed. de la Fontaine, *Luxemburger Sitten und Gebräuche*, Luxemburg, 1883, p. 107.

[2] Lat. *a m b u l a s t e r, propus de Pușcariu (*Zs. f. rom. Phil.*, XXXVII, 109), trebuie să devie *îmbl'estru > *îmbĭștru. Prototipul lat. *b o v e s t r i s „ochsenartiger Gang", la care se gîndise Tiktin (*Dicț.*, 234), nu se împacă cu înțelesul lui *buiestru*, umblet care nu aduce de loc cu mersul boului. Cea mai puțin convingătoare e etimologia lat. b o j a „piedecă la picioare" + -a s t e r, propusă de Giuglea, *Dacoromania*, II, 373.

3. Sensul cuvîntului indică umbletul calului care ridică deodată amîndouă picioarele laterale, adică alternînd cele *din afară* din dreapta cu cele *din afară* dela stînga.

Etimologia pe care o propun se întemeiază pe aceste trei puncte. Lat. a m b o (pedes) ē x t r a „amîndouă (picioarele) în afară" explică perfect atît mersul calului, cît şi forma primitivă cu *îm* inițial. E drept că dela a m b o-ē x t r a trebuia să ne aşteptăm la *îmbuiastră*. Dar, cuvîntul fiind adjectiv la început, din expresiunea *iapă îmbuiastră* se va fi refăcut pentru masculin forma în *-iestru*, zicîndu-se *cal îmbuiestru*.

Cine ştie dacă femininul dispărut *îmbuiastră* nu se ascunde în enigmaticul *boiastră*, asupra înțelesului căruia nu sîntem de loc lămuriți[1], şi pe care *Dicț. Academiei*, I, 600, îl derivă din lat. *b o v e s t r i s?

Rom. *lepăda*

Etimologia lat. l a p ĭ d a r e e primită cu îndoeală de unii filologi, sau e respinsă cu totul de alții, care caută să-i substitue alte etimologii, prea puțin convingătoare[2].

Obiecțiunile ridicate împotriva derivațiunei din l a p ĭ d a r e sînt următoarele:

1. Schimbarea neexplicabilă a lui *-a-* în *-e-*, *-ea-*, în formele *lepăda*, *leapăd*, nu numai în dacoromînă, ci şi în aromînă (*aleapid*, *alipidare*).

2. Curioasa evoluțiune a sensului dela „a arunca (în cineva) cu pietre" la acela de „a asvîrli", pe care o are cuvîntul romînesc.

---

[1] *Dicț. Academiei*, I, 600, dă, după Barcianu, înțelesul de „(vacă) doritä de gonițā", iar, după Damé, *Terminologia*, acela de „(vacă) care nu se lasă mulsă". Nu se cunoaşte sensul cuvîntului din versul: „Vaca fuge, boul muge, Ho, înlțato, na boiastro!" redat de Alecsandri, *Poesii pop.*, 252.

[2] E. Herzog, *Dacoromania*, I, 220-222, propunea *l i q u ĭ d a r e, iar N. Drăganu, *ibid.*, VI, 293-297; VII, 188-189, se gîndeşte la un prototip *l e p ĭ d a r e „a năpîrli, a lepăda învelişul, solzii" < l e p i s, -i d i s „solz".

Lăsând de o parte prima obiecțiune, cea de ordin fonetic[1] care poate fi înlăturată, dacă se ține seamă că, alături de forma *lepăda*, textele vechi presintă și forma *lăpăda*, obișnuită și astăzi în Oltenia, Bănat și Transilvania, voi examina mai de aproape a doua obiecțiune, cea privitoare la deosebirea de sens.

În *Apostolul* tipărit de Gaster (la sfîrșitul *Evangheliarului dela Londra*), după un manuscris transilvănean de pe la începutul sec. al XVII-lea, găsim un indiciu prețios asupra sensului primitiv al verbului *lepăda*. Astfel, la cap. VII, 58 din *Faptele Apostolilor*, cetim: „și-l scoseră afară din cetate și-l lăpădară și cu pietri-l ucidea pe jos", unde în contextul Vulgatei avem: „et ejicientes eum extra civitatem lapidabant". Copistul, după ce a scris cuvintele *și-l lăpădară*, dându-și seamă că verbul *lăpădară* nu va fi înțeles de oricine, l-a înlocuit cu cuvintele *și cu pietri-l ucidea*, uitând însă să șteargă prima expresiune. Cîteva rînduri mai jos, nu mai face această greșeală, ci scrie pe înțelesul tuturor: „și cu pietri ucidea pre Ștefan" (VII, 58), unde în contextul latin cetim: „et lapidabant Stephanum". În *Apostolul* lui Coresi e tipărit în amîndouă locurile: *cu pietri-l ucidea*.

Dela înțelesul primitiv de „a omorî cu pietri pe cineva, a da cu pietri în cineva", pe care l-a avut l a p i d a r e, s'a desvoltat acela de „a arunca pietri", cum cetim, de pildă, în *Tetraevanghelul* lui Coresi: *pietri aruncați pre mine* = „me lapidatis" (*Ioan*, X, 32) și *pietri n'am arunca spre tine* = „non lapidamus te" (*ibid.*, X, 33). Dela acest din urmă înțeles a luat naștere sensul actual de „a arunca, a asvîrli".

Rom. *tatin(ă), iarba-lui-Tatin, tătineasă, tătăneasă* „*symphytum officinale*"

Numele acestei plante înlocuește uneori „odoleanul" în trinitatea pe care o formează cu „avrămeasa" și „cărstăneasa",

[1] Să nu se uite că aceeași anomalie o presintă și repede < r a p i d u m.

în unele formule magice ale folklorului medical romîn[1]. Iarba-lui-Tatin e citată însă mai adesea printre buruienile întrebuințate ca leac contra tăieturilor, a scuipărei cu sînge, a vătămăturei, a ruperei și scrintirei oaselor[2]. Încă din primul veac d. Cr., Dioscorides recomanda rădăcina acestei plante ca leac contra scuipărei cu sînge și pentru vindecarea abceselor interne (IV, 10). Și pînă astăzi, mai pretutindeni, această rădăcină e întrebuințată de popor contra ofticei, disenteriei, rănilor produse de lovituri sau de arsuri și mai ales pentru vindecarea tăieturilor și a oaselor rupte[3]. Astfel se explică de o parte numele de *consolida*, sub care o citează Pseudo-Apulejus, nume păstrat în partea de apus a domeniului romanic (v. dicț. lui Meyer-Lübke, 2168), precum și acela de *Beinheil*, *Beinwell* etc., date de Germani, iar de altă parte numirile de *herbe des coupures*, *herbe de la coupure*, *herbe au charpentier* (dulgherul producîndu-și adesea tăieturi sau alte răni cu barda ori cu ciocanul)[4].

Aceloraşi virtuți recunoscute de poporul nostru acestei plante le datorește „tatinul" numirea lui. Socotită ca o buruiană proprie „a tîlharului", expus la tot felul de răni și tăieturi, numele ei reproduce întocmai cuvîntul slav. *tatinъ* „furis", derivat din *tatь* „fur" (Miklosich, *Lex.*, s. v.). E un împrumut făcut din limba și folklorul vechilor Slavi, căci nu regăsim acest cuvînt în nici una din limbile slave de astăzi, deși *tatь* s'a păstrat pe alocuri. Acest *tatinъ*, socotit ca nume propriu, a devenit apoi *iarba-lui-Tatin*, cum e numită planta în unele regiuni. Formele *tătineasă* și *tătăneasă* se explică prin influența numelor celorlalte plante, de care am vorbit: „avrămeasa" și „cărstăneasa" zisă și „cărstineasă".

---

1 Cf. Hasdeu, *Etym.*, 2180.

2 Dr. N. Leon, *Ist. natur. medicală*, 69; Grigoriu-Rigo, *Medicina pop.*, I, 134; Z. Panțu, *Plantele*, 305.

3 E. M. Zimmerer, *Kräutersegen*, 194; Hovorka u. Kronfeld, *Vergleichende Volksmedizin*, II, 700; E. Hoffmann-Krayer, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, VII, 1456.

4 E. Rolland, *Flore populaire*, VIII, 74.

CU PRIVIRE LA *oacheş*

Derivarea acestui cuvînt din lat. *o b a q u l u s, propusă de Densusianu (*Gr. şi suf.*, VI, 317-319), e convingătoare. La formele împrumutate de alte limbi dela ciobanii romîni, voi adăuga următoarele, pe care le-am notat în lecturile mele: rut. *makyrystyj* „vom Schafe: weiss, rings um die Augen mit schwarzen Flecken" (Želech., I, 54); alb. *makë* „pecora con muso nero e colle estremità delle zampe nere" (A. Leotti, *Dizionario albanese-italiano*, 1569); ung. *makara* „nume de oaie" (H. Otto, *A Magyar Pasztorok*, 522).

IT. *lucherino*, *lucarino*

Pentru acest nume pe care-l are „scatiul" în italiană, Meyer-Lübke (*Et. Wb.*, 5135) propune un prototip lat. l u c a r i n u s, pe care-l însoţeşte de menţiunea „woher?". După ce citează formele dialectale italiene, toate terminate în *-in(o)*, *-i* (lucch. *locarino*, ven., ver. *lugarin* etc.), pomeneşte şi următoarele forme, lipsite de acest sufix, pe care le socoteşte ca „Rückbildungen": ven. *lúgaro*, gen. *lúgow*, friul. *lúgar*, sic. *lékuru*, nap. *lękorę*, *rękolę*. La acestea putem adăuga: cerign. *lúkkuro*, maltes. *ékora* şi menton. *lúgaro* (E. Rolland, *Faune populaire*, II, 192).

Meyer-Lübke n'a cunoscut probabil span. *lugano* şi cat. *lluher*, amîndouă cu însemnarea de „sticlete" şi cat. *llucaret*, numele unei varietăţi de „scatiu", căci n'ar fi ajuns poate la concluziunile de mai sus.

E mai presus de orice îndoeală că formele în *-in(o)*, *-i*, *-et* sînt toate derivate posterioare dintr'o formă fără sufix *lúcar-*, pe care o regăsim în dialecte. Originea acestei forme e de sigur lat. l u c a r, l u c a r i s „genus avis quae pulcre canit primo mane quando lux emanat", cum se exprimă un glosator (CGL., V, 554, 20). Rămîne de stabilit dacă acest l u c a r derivă din l u x „lumină", cum pare a voi să suggereze glosatorul, ori din l u c u s „pădure". Dicţionarele latine

înregistrează un cuvînt **l u c a r**, dar cu înțelesurile de „imposit pe pădurile sacre" și „salariul actorilor", care n'are prin urmare nimic a face cu cuvîntul citat de glosator.

Constatăm însă că **l u c a r** convine numai formelor de mai sus accentuate pe prima silabă, nu însă și formelor span. *lugáno* și cat. *llukér*. Prima presupune un prototip **l u c a n u s**, pe care-l găsim într'adevăr în dicționare, dar cu înțelesul de „gîndac (rădașcă, boul-lui-Dumnezeu)". Pentru cealaltă trebue admisă o formă lat. ***l u c e r i u s**, cu care se poate compara numele geogr. *Luceria*. Amîndouă aceste forme latine derivă, fără nici o îndoeală, din aceeași temă **l u c-** care a dat naștere lui **l u c a r**, temă care stă la basa și a lui **l u x** „lumină" și a lui **l u c u s** „pădure", al cărui sens primitiv pare a fi fost „luminiș într'o pădure"[1].

SPAN. *nueza, nuerza, anorza*, PORT. *norça (norsa)*

Așa numesc locuitorii din peninsula iberică planta „bryonia alba", pentru care poporul nostru se folosește de termenii „mutătoare, curcubețea, împărăteasă" etc.

Această plantă, agățătoare din familia cucurbitaceelor, are un vrej lung de 3-4 metri, ceea ce face să fie numită în unele limbi „castravete sălbatic". Fructele ei sînt niște boabe negre, din care pricină e numită în diverse limbi „viță sălbatică", „viță neagră" sau „viță albă".

Plinin numește această plantă **n o t i a**, despre care spune că e „herba coriariorum officinis familiaris" (XXIV, 175, ed. Mayhoff). Se vede că la Romani era mult întrebuințată la argăsitul pieilor, după cum e și astăzi în unele regiuni din Franța, unde e numită din această cauză *herbe au tan* „buruiana argăselei" (Rolland, *Flore pop.*, VI, 48-49). În loc de **n o t i a**, găsim la Festus (165, 27) „*nautea*, herba granis nigris, qua coriarii utuntur", și tot astfel la Placidus (p. 68, ed. Deuerling): „*nautea*, aqua coriis foetida, in qua corium ma-

[1] Cf. Ernout et Meillet, *Dict. étym.*, 536.

ceratur". Alţi glosatori înregistrează numele acestei plante alterat în *notitia*. Aşa în CGL. III, 20: „agaricu id est vite alba, id est *notitia*", şi tot acolo, 536, 63: „*notitia*, bryonia". Alte forme alterate pe care le înregistrează glosatorii sînt *nuetia*, *nossa* şi *nessa*. Astfel, în CGL. III, 548, 22, găsim: „cucurbita, *nuetia*"; iar „cucurbita agrestis" sau „cucurbita silvatica" e glosată, cînd prin „bryonia" (CGL. III, 543, 57; 553, 20; 608, 34; 617, 36; 631, 27), cînd prin *nossa* (CGL. III, 593, 12; 627, 1) sau *nessa* (*ibid.*, 614, 65).

E mai presus de orice îndoeală că forma uzitată de poporul roman era *notia*, plantă pe care o pomeneşte Apulejus (*Herbarium*, 113) sub forma *notion* (νώτιον) şi pe care o consideră ca un fel de castravete sălbatic.

Lat. nōtia stă la basa cuvîntului span. *nueza*. Cît priveşte formele cu *-r-* epentetic, să fi fost oare influenţate de arab. *alorsan* „viţe", cum susţine Dicţionarul Academiei spaniole?

I. A. Candrea

Rom. *aht*

Acest cuvînt, cu circulaţie tot mai rară în dacoromînă, e curent în aromînă (*ahte*) şi apare în construcţii şi cu sensuri comune şi altor limbi balcanice. În acest dialect expresiunea *ăl-l'eau ahtea* însemnă „mă răzbun".

Sub raportul etimologic, *aht* a fost apropiat sau chiar derivat din interj. *ah*. În dicţionarul Academiei, în care e amintit la această interj. fără a fi înserat distinct, sînt reproduse şi formele ngr. ἄχτι şi tc. *ahk*. Etimologia nu poate fi decît tc. *ahd*[1] „engagement, obligation", care, şi din punct de vedere semantic, nu presintă nici o greutate mai ales pentru aromînă. Sensurile din dacoromînă sînt influenţate de interj. *ah*.

[1] Cf. Dimu Kélékian, *Dictionnaire turc-français*, 1911, p. 864, pe care îl vom cita prescurtat: Kélékian, cînd şi pagina.

Rom. *(a)lăută*

Etimologia admisă în general e germ. *Laute*. Tiktin amintește forma arabă *alūd* și gr. λαοῦτο. Th. Capidan îl derivă din forma grecească *(Dacoromania*, III, 232). Acest cuvînt, ce apare și în alte limbi romanice și pentru care e propusă ca etimologie forma arabă, credem că reproduce și el tc. *laouta* „luth" (Kélékian, 1073) — ceea ce ar fi în concordanță și cu faptul că dela Turci ne-au rămas și alte numiri de instrumente musicale.

Rom. *bucovină*

Din interesantul material de limbă pe care l-am extras din *Documente basarabene* publicate de L. T. Boga desprind această unică atestare a cuvîntului *bucovină*: „...dela obîrșia Ivancei în fața locului sub bucovină și de aci sub bucovină în jos unde se întîlnește cu hotarul Mucicăuților..." (V. pag. 27). Forma apare în traducerea romînă a documentului original slav, datat din 1576, și reproduce forma slavă под буковинꙋ. Nu știm dacă astăzi acest element lexical mai circulă ca substantiv comun, așa cum circulă *făget*, *brădet* etc.

Rom. *cîta*

Cu înțelesul de „puțin,-ă", această formă invariabilă e curentă în Bănat. Circulă și în istroromînă: *dupa cîta zile* „după puține zile" (S. Pușcariu, *Studii istroromîne*, I, p. 15, v. 72 etc.). Această întîlnire dintre istroromînă și graiul bănățean pe de o parte îngreunează, dacă nu înlătură, derivarea sau măcar apropierea ce am putea-o face cu tc. *qyt'a* „partie, morceau, fragment" (Kélékian, 965), iar pe de altă parte arată și ca o interesantă identitate caracteristică acestor două graiuri.

Rom. *fit*

Unica etimologie propusă și admisă e germ. *quitt* (cf., acum în urmă, și I. Iordan, *Buletinul Institutului de filologie*

romînă „*Alexandru Philippide*“, I, 155-160). Fără a contesta o anumită circulație și influență a formei germane, credem că forma populară din vechiul regat reproduce tc. *fit* „être quitte au jeu, dans un compte etc.“ (Kélékian, 916).

Rom. *maldăr*

In lexicologia noastră etimologia e dată ca necunoscută. L. Șăineanu relevează apropierea cu pol. *maldr*. Avem a face cu compusul turcesc *mal-dar* „opulent,-e, riche“ (Kélékian, 1094), format din *mal* „biens, fortune, somme“ (1094) și *dar* „qui tient, qui a“ (561).

Rom. *marț*

Cu același sens ca și în dacoromînă și în directă legătură cu jocul de table, cuvîntul e curent și în aromînă. Etimologia admisă e it. *marcio* sau forma dialectală *marzo*. Se știe însă, că o bună parte din terminologia jocului de table e de origine turcească. Ca atare, și *marț* reproduce tc. *mars* „gain doublé dans le jeu de tric-trac“ (Kélékian, 1091). In limba turcă *mars etmek* înseamnă, ca și în dacoromînă, „faire double jeu“. Cît privește trecerea lui *-s* la *-ț*, aceasta s'a făcut sub influența formei *marți*.

Rom. *mat*

Credem că și acest cuvînt, care lipsește în dicționarul lui Șăineanu și al lui Tiktin, trebue considerat ca fiind tot de origine turcească. Se știe că *șahul* — după cum arată chiar numele lui — e un joc oriental. Ca atare, și avînd în vedere influența turcească în limba romînă, înclinăm a vedea în cuvîntul *mat* nu fr. *mat* — cf. I. A. Candrea, *Dicț. enciclopedic ilustrat* —, ci tc. *mât* „mat (au jeu d'échecs)“ (Kélékian, 1088). Și în limba turcă *mât etmek* înseamnă „vaincre, réduire à un état qui ne permet plus de résister, de se défendre“.

Rom. *șabac(ă)*

Ca și Tiktin, Candrea apropie acest element lexical de it. *sciabica*. Tiktin mai amintește și tc. *chébéké*, care însemnează „grille, filet" (Kélékian, 719). Originea lui e tot turcească, reproducînd însă forma *mouchabaq* „broderie en forme de tresse, ciselure" (Kélékian, 1170). Singura dificultate pe care o presintă, și anume afereza silabică, s'ar putea explica prin încrucișarea formei *mouchabaq* cu *chébéké*.

Rom. *Lehliu*

In seria elementelor de origine turcească trebue trecut și *Lehliu* — numele unui sat din Bărăgan, jud. Ialomița. El reproduce tc. *Lehli* „Polonais,-e" (Kélékian, 1085).

Tache Papahagi

Asupra redărei sunetului frances ü în limba romînă

In împrumuturile din francesă ü e redat în trei feluri. Avem, mai întîi, pronunțarea ortografică, cum e în *costum*, *buletin*, *nuanță*, *tulipă*, *tunel*. Pe urmă, pronunțarea romînă desrotunjitoare a sunetului ü care, în limba francesă ca și în limba germană modernă, e rostit cu buzele rotunjite și care nu există în limba romînă, de ex.: *birou*, *chiloți*<fr. *culottes*. În al treilea rînd, în loc de ü apare *iu*: *biurou*, *chiuloți*, *chiunetă* (popular însă *ghiuetă*), *piure*, *meniu*, *pardesiu*, *mani-*, *pedichiură*. Tot așa elevii romîni care încep a învăța limba francesă foarte des pronunță *le miur* (*le mur*). Aceeaș substituire se poate observa și în limba englesă, unde, din timpul pătrunderei Normanzilor în Anglia, cuvintele de împrumut frances din această categorie apar, în majoritatea casurilor, cu pronunțarea *iu*: *accuse*, *bugle*< vfr. *bugle* „corn de vînătoare", *due* „datorit, (de) drept", *duke* „duce", *mew*<fr. *muer* <*mutare* propriu zis „a schimba pielea", *pew* < vfr.

puie < *podia*, *pure* „curat", *refuse*, *use* etc. Sunetul frances ü e format prin articulația lingualǎ a unui *i* și prin posiția labială a unui *u*, vocalele *i* și *u* fiind rostite dintr'odată [1]. Din causa lipsei acestui sunet în limba romînă și în limba englesă (acolo din sec. al x-xi-lea) [2] el a fost substituit prin cele două componente ale lui *i* și *u*. Chiar astăzi Englesii care nu au studiat fonetica francesă înlocuesc sunetul ü cu *iu* [3]. Și limba veche germană avea diftongul *iu* care însă, contrar limbei romîne și englese, a fost redus la monoftongul ü din sec. al x-lea [4].

În legătură cu felul cum e redat ü fr. în romînă cred că se poate lămuri și originea expresiei „a trage chiulul". Ea aparține argoului, și mai ales celui studențesc. E interesant de observat că cuvîntul *chiul* nu permite un alt verb pe lîngă el decît *a trage* — ceea ce nu este contrazis nici prin primul exemplu pe care-l găsim în *Dicționarul Academiei*: „Doftorașul, plictisit,... se hotărî să *recurgă la* un subterfugiu, la acea ce... *în argoul studențesc* se numește un chiul (Caragiale, *Momente*, p. 88)". Aci verbul „a recurge la" se referă numai la cuvîntul „subterfugiu", pe cînd „chiul", fiind subiectul propozițiunii subordinate „ce... se numește...", s'a pus numai drept cuvînt explicativ pentru „subterfugiu". Rar *chiul* apare ca *substantiv independent*, așa cum este în exemplul citat. În toate celelalte exemple din *Dicț. Acad.* verbul *a trage* e pus pe lîngă *chiul*.

S'a crezut că *chiul* ar fi de origine turcească. Întrebarea însă este: din care cuvînt turcesc ar deriva? Șăineanu, cel dintîi, în *Influența orientală*, II, 47, s'a ocupat de acest

[1] Wilhelm Vietor, *Elemente der Phonetik des Deutschen, Englischen und Französischen*, § 63; Leipzig, 1915.

[2] Karl Luick, *Historische Grammatik der englischen Sprache*, I, 1. Abtlg., § 412; Leipzig, 1921.

[3] Joseph Wright, *An elementary english grammar*, ed. a 2-a, § 116; Oxford.

[4] W. Braune, *Althochdeutsche Grammatik*, 4. Aufl., § 49; Halle, 1925.

cuvînt; dînsul spune acolo că forma aceasta e *abstrasă din chiulangiu*. Cum însă s'ar justifica, din punct de vedere morfologic, o astfel de „abstragere" din *chiulangiu*? De altfel, legătura strînsă a verbului *a trage* cu substantivul *chiul* nu e lămurită.

Tiktin, în dicţionarul său, face o altă propunere, foarte vagă. Marele lexicograf se întreabă dacă *chiul* nu ar putea fi derivat din cuvîntul turcesc *kül'juju*, care înseamnă „leşie", şi combină înţelesul acesta cu expresia germană „Jemanden einseifen" — lit. „a săpuni pe cineva", pentru „a înşela pe cineva". Însă şi propunerea aceasta este, din punct de vedere şi morfologic, şi semantic, prea riscată. Nici Tiktin nu-şi da samă că *chiul* se leagă strîns de verbul *a trage*.

Ultima etimologie s'a dat de A. Scriban, în *Arhiva* din Iaşi, XXIII, 382. După părerea sa, *chiul* ar fi „o variantă din *chiulaf*" < turc. *külah*, ce ar însemna nu numai „calpac de derviş, căciulă", ci şi „înşelătorie, chiul". Întîi, cuvîntul turcesc *nu* înseamnă niciodată „înşelătorie", ci numai „căciulă, pălărie" (cf. A. C. Barbier de Meynard, *Dict. turc-français*, Paris, 1881, II, 639, şi J. Th. Zenker, *Dict.-turc-arabe-persan*, 756, 2). Din punct de vedere morfologic, de asemenea, o astfel de „variantă" sau prescurtare întîmplătoare care s'ar fi produs fără nici un motiv special e cu totul exclusă. Scriban afirmînd că *chiul* a fost isolat din *chiulaf* sau turc. *k'ülah* (aşa, cu *k'*, este transcrierea fonetică la Zenker) şi că acesta ar însemna şi *chiul*, nu dovedeşte absolut nimic şi se întoarce în jurul punctului de plecare. În ce priveşte ipoteza greşită că turc. *külah* ar însemna şi „înşelătorie", Scriban nu a sondat bine locuţiunea turcească *külah etmek*, pe care se sprijineşte; *külah etmek* înseamnă, tradus literal, „a face o căciulă" (*etmek* = „a face"). Dat fiind că la pielărie se înşală foarte des, expresia *külah etmek* e indicată, la Meynard, *l. c.*, cu sensul de „jouer un bon tour, duper". Verbul *etmek*, care întotdeauna urmează substantivul, se întrebuinţează ca verb auxiliar după verbe şi substantive de origine arabă sau persană (cf. Meynard, I, 217). Există şi o altă expresie

în limba turcească, cu o însemnare asemănătoare, conținînd și verbul *etmek*: *reng etmek* „tromper, séduire" (Meynard, II, 25): *reng* „couleur, coloris, teinte".

Greșită e și explicația pe care Scriban o dă pentru *chiulangiu*[1]; dînsul indică numai sensul figurat al turc. *külahdji* „șiret, isteț", din care ar deriva *chiulangiu*. Sensul primitiv al lui *külahdji* însă este acela de „fabricant de căciuli", *külahdji* fiind un derivat din *külah*. Scriban lasă neexplicată presența lui *n* în *chiulangiu*. Șăineanu a dat etimologia foarte plausibilă a lui *chiulangiu* în *Infl. orient.*, II, 117.

Cred că locuțiunea *a trage chiulul* este un împrumut din franceză.

Există în argoul francez militar expresia *tirer au cul*, cum mi-a relevat, cel dintîi, colegul meu Alexandru Vasiliu, asistent universitar la Fac. de Lit. din București. Pare că expresia franceză nu este veche, nu se găsește, de pildă, în dicționarul lui Littré, nici într'un alt dicționar al limbei franceze. E important faptul că Șăineanu o înregistrează pentru argoul francez din sec. al XIX-lea (*Le langage parisien au 19e siècle*, Paris, 1920, p. 141) cu însemnarea *a trage chiulul serviciului militar*, pe cînd în lucrarea sa *Argot ancien (1453-1850)* expresia aceasta lipsește. Din *tirer au cul* s'a format un substantiv modern: „un tire-au-cul", însemnînd acela care trage chiulul tot serviciului militar (cf. Șăineanu, *L'argot des tranchées*, Paris, 1915, p. 113).

Nici în limba română expresia nu e veche. Exemplele date în *Dicț. Ac.* se referă toate la jumătatea a doua a secolului trecut, ca și la secolul nostru. Singurul exemplu citat în *Proverbele* de Zanne e dat cu un asterisc, care înseamnă că nu s'a găsit în nici o altă culegere de proverbe anterioară. Apariția recentă și însemnarea locuțiunei române, strînsa ei legătură cu verbul *a trage* — *tirer* și întrebuințarea ei exclusivă astfel dovedesc proveniența sa franceză. Trecerea lo-

[1] Tot așa a fost explicat de G. Pascu, *Grai și suflet*, IV, 388.

cuțiunei franceze, pur militare, la Romîni în vorbirea școlărească și comercială a putut ușor să se întîmple[1].

Rămîne de lămurit un punct: de ce se zice în limba franceză *tirer au cul* și în limba romînă *a trage chiulul*? Schimbarea dintr'o construcție intransitivă într'una transitivă a fost ușurată prin faptul că sînt alte locuțiuni franceze, cu o însemnare asemănătoare, în care verbul *tirer* apare ca transitiv. De exemplu: *tirer le poil à qn.* (învechit) „a căpăta bani dela cineva prin vorbe dulci"; *tirer une dent à qn.*, sau: *tirer une carotte à qn.*, „a înșela (cu bani) pe cineva".

E de notat că vb. *a trage* apare și în expresia *a trage clapa*, cum și în locuțiunea școlărească *a trage la fit* (aceasta nu tocmai clară, cum e explicată de *Dicț. Acad.*, din germ. *quitt*).

E. Lange-Kowal

CU PRIVIRE LA IMPERATIVUL *duce-vă-ți*

In *Bulletin linguistique*, III, 55, J. Byck se ocupă de forma de imperativ *duce-vă-ți*, căutînd să conteste părerea pe care am susținut-o asupra originei ei în vol. VI, 336 al revistei[2] și care ar fi plecat dela „un champ de recherches trop limité".

[1] Termenul de argou a putut ajunge la Romîni prin ofițeri care au fost în școli militare din Franța. Cît privește pronunțarea cu -l, ea poate fi datorită faptului că cuvîntul francez a fost redat așa cum era scris. Nu e exclusă totuși altă explicație: dacă s'a zis mai întîi *chiu*, în acord cu rostirea franceză, pe urmă forma argotică romînească a putut fi influențată de *chiulangiu*, și atunci numai în sensul acesta *chiul* ar avea oarecare legătură cu *chiulangiu*, pentru că am arătat că derivarea lui din acesta nu poate fi admisă.

[2] J. Byck afirmă (p. 56) că explicația pe care am dat-o ar reproduce numai ce a spus L. Morariu în *Codrul Cosminului*, IV-V, 63, dar după Morariu optativul nu ar fi punctul de plecare pentru ca să se ajungă la *duce-vă-ți*, pe cînd eu am susținut că *duce-vă-ți* a fost provocat direct de optativul *duce-v'ați*.

Informaţia mea nu era totuşi „limitată", nu am amintit, e adevărat, toate părerile exprimate asupra acestei particularităţi morfologice, pentru că expunerea mea se reducea la o notiţă — nu avusesem intenţia să-i dau extensiunea unui articol. Şi atestările la care mă referiam mi se păreau suficiente pentru a pune în evidenţă explicaţia pe care o propuneam; din ele am lăsat chiar unele la care aşi fi putut recurge, după cercetări dialectale în Prahova şi Argeş.

După Byck, imperativul cu reflexivul intercalat înaintea terminaţiunei ar fi datorit adăugirei desinenţei *-ţi* în *duceţi-vă* pentru că „on a senti le besoin de souligner l'idée de personne" (p. 60) şi, pe urmă, *duceţi-vă-ţi* s'ar fi redus la *duce-vă-ţi* prin disimilaţie, pentru ca să se evite „d'avoir un trop grand nombre de syllabes après l'accent" (p. 64).

Ipoteza aceasta a părut „ingenioasă" şi a convins, cel puţin în parte, pe L. Spitzer care a publicat o notiţă în *Bull. ling.*, IV, 180-182.

Într'o astfel de problemă care priveşte o particularitate morfologică de dată relativ recentă (neînregistrată în aromână sau meglenită şi neîntîlnită în textele vechi) se impune o cercetare atentă, trebue ţinută în samă aria geografică a fenomenului şi urmărită forma de origine, mai ales cînd se întîmplă, cum e în casul nostru, să coexiste cele două forme în aceeaşi regiune.

J. Byck chiar cînd s'a ocupat de istoricul acestei chestiuni nu a dat decît o parte din bibliografie — nu a citat bunăoară pe Friedwagner[1] —, pe de altă parte, în argumentarea sa a utilisat indicaţiile mele şi cînd adaugă unele forme nu ne spune niciodată de unde au fost înregistrate. Iar lista pe care o dă la început — de ce? — dovedeşte tocmai că la alte verbe nu s'a simţit nevoia de adăugirea lui *-ţi* după *-vă*.

Ce trebuia să documenteze Byck era întrebuinţarea de imperative la alte conjugări tot aşa de frecventă ca şi a lui *duceţi-vă-ţi*, iar aserţiunea preexistenţei acestei forme se lo-

[1] *Ueber die Sprache u. Heimat der Rumänen*, p. 685.

veşte de realitatea lingvistică. Însăşi enumerarea dela p. 55 este elocventă: *duceţi-vă-ţi* atestat în Gorj, *sculaţi-vă-ţi* în Ţara Oltului, pe cînd tipul *duce-vă-ţi* este înregistrat în Prahova, Argeş, Gorj, Sibiu, la care trebue să adăugăm Haţegul, Bănatul, Moldova, Basarabia (menţionez că fiind vorba de cronologia unui fenomen morfologic, referinţa la Basarabia are importanţa ei, întrucît graiul basarabean redă o fasă mai veche a celui moldovenesc). Maramureşul, Oaşul nu cunosc nici o formă, nici pe cealaltă.

Dacă *duceţi-vă-ţi* are o circulaţie mult mai redusă, l-am putea admite la rigoare ca tipul cel vechi cît timp el ar fi fost înregistrat în regiuni isolate unde s'ar fi putut păstra pînă astăzi nealterat, însă nu-l putem socoti astfel din regiuni ca Prahova sau Gorjul, cu flux şi reflux de populaţiune. Exemplul acestor regiuni este cu atît mai caracteristic cu cît ele ofer dublul aspect morfologic, de o parte *duce-vă-ţi*, de alta *ducéţi-vă-ţi*.

Cînd am admite că *dúceţi-vă-ţi* a pierdut pe *-ţi* prin disimilaţie, ca să devie *duce-vă-ţi*, ar urma să ne întrebăm ce rost mai are totuşi alături de el *dúceţi-vă-ţi*, cum găsim în Gorj.

Presentîndu-se astfel faptele, este cu nepútinţă a nu vedea clar că *duceţi-vă-ţi* este resultat din întîlnirea acelora care pronunţau *duceţi-vă* cu aceia care aduceau forma *duce-ţi-vă*.

Dar Byck crede că *-ţi* a putut cădea deoarece se afla în plus — odată ce se adăugise un alt *-ţi* —, explicaţie de două ori neconvingătoare: întîi, fiind că prin această alipire nu s'ar fi înmulţit numărul silabelor şi, al doilea, pentru că din moment ce în limba noastră, cum susţine Byck, se evită prea multe silabe după accent, ce rost mai avea o adăugire fie ea chiar asilabică spre a lungi cuvîntul?

Desinenţa *-ţi* s'a putut adăugi la *duceţi-vă* numai după ce accentul s'a deplasat spre terminaţiune, prin analogie cu celelalte conjugări: un *întoárceţi-vă-ţi*, *înţelégeţi-vă-ţi* n'au putut fi înregistraţi, iar această mutare a accentului este o dovadă că *ducéţi-vă-ţi* este posterior lui *duce-vă-ţi*.

Deci seria se presintă astfel: *duce-vă-ți, ducești-vă-ți, ducéți-vă-ți* și după acesta prin unele locuri s'a zis *spălați-vă-ți*.

La această indicațiune se adaugă și alta care nu poate fi trecută cu vederea. Cînd Byck dă acel tablou de imperative pentru verbele reflexive și active cu pronumele aton complement direct și indirect n'a remarcat că formele în care imperativul e urmat de pronumele în dativ nu sînt întărite de desinența *-ți*. De ce aici nu s'ar fi simțit nevoia de a sublinia ideea de persoană? Dacă, prin urmare, nu găsim forme ca *duceți-mi-ți, aduceți-ne-ți* sau *cereți-i-ți*, presența lui *-ți* în *duce-vă-ți* nu poate fi datorită intenției de a se precisa ideea de persoană [1].

Neputîndu-se dovedi nici preexistența tipului *duceți-vă-ți* și nici preocuparea de a marca persoana (lipsa lui *-ți* în formele verbale urmate de dativ), explicația dată de Byck nu se susține.

Forma cea mai veche *duce-vă-ți* se poate bine explica din condiționalul *duce-v'ați*, mai ales că în regiunile pe care eu le socotesc locul de origine al fenomenului *duce-vă-ți* < *duce-v'ați* el putea fi favorisat și de forma de viitor *v'ăți duce* < *v'eți duce* < *vă veți duce* și care, inversată, *duce-v'ăți*, avea aspect fonetic apropiat [2]. Chiar ca sens nu apare imposibilă influența în oarecare măsură a acestui viitor (cf. *m'oi duce, duce-m'aș*).

Ca să se vadă că *duceți-vă-ți* este resultatul unui amestec de populațiune dintr'o regiune care vădește și alteori tendințe de inovare nu era nevoie decît de cunoașterea de aproape cel puțin a unui grai local; n'ar fi lipsit astfel dreapta interpretare a faptelor.

A. Istrătescu-Tzurka

---

[1] Nici L. Spitzer, *l. c.*, p. 160, cînd împărtășește părerea lui Byck că *duceți-vă* era „une forme aberrante du type normal d'une seconde personne", nu s'a întrebat de ce nu s'a recurs la adăugarea lui *-ți* și după pronumele aton în dativ (*duceți-mi* etc.).

[2] Din Clopotiva (v. mai sus, p. 146) M. Gregorian relevează chiar întrebuințarea lui *dúce-vă-ț* alături de *duce-vă-ț* sub influența viit. *v'ăț duce*.

Observații la cercetări asupra Aromînilor și graiului lor

În legătură cu lucrarea lui Th. Capidan, *Aromînii*, și amănunțita dare de samă asupra ei publicată de T. Papahagi în vol. VI al revistei, cred că unele observații vor putea folosi cercetătorilor.

Asupra unui punct nu pot fi de aceeași părere cu T. Papahagi și nici cu Th. Capidan, anume în ce privește numărul Aromînilor. Capidan, „după unele cercetări făcute la fața locului" (p. 32), dă ca număr total 300000-350000, dintre care 150000 în Grecia, 100000 în Iugoslavia, 40000 în Bulgaria și 65000 în Albania. T. Papahagi în *Images d'ethnogr. roumaine*, II, 8, crede că sînt aproximativ 200000.

Cred, tot „după unele cercetări făcute la fața locului" că — în Grecia cel puțin — numărul Aromînilor e mai mare. Π. Ἀραβαντινός în Μονογραφία περί Κουτσοβλάχων, ἐν Ἀθήναις, τυπογρ. Σπυρίδωνος Κουσουλίνου, 1905, p. 52, făcînd o statistică, după registrele parohiilor, a *capetelor de familie*, găsește că în Epir, Tesalia și Macedonia numărul acestora ar fi cam de 28400; socotind cîte 5 suflete de fiecare familie, ajungem la cifra de 142000.

Dacă ținem samă de următoarele:

1. Că statistica lui Ἀραβαντινός nu e obiectivă, deoarece dă mai mulți Greci acolo unde chiar astăzi nu sînt nici pe jumătate;

2. Că Aromînii din orașe cum sînt Salonic, Ianina, Volo, Pireu, Atena, Patras, Arta, Agrinion etc. nu sînt de loc menționați și numai în Salonic sînt cîteva mii;

3. Că făcînd numărătoarea pe localități și enumerînd localitățile în care a cercetat registrele parohiilor, a lăsat la o parte foarte multe sate locuite exclusiv de Aromîni;

4. Că n'a trecut o parte din Albania și de loc pe cei din Bulgaria;

5. Că Aromînii nomazi, nefiind dați în registrele nici unei parohii, deși numărul lor e atît de mare, sînt trecuți cu vederea ca neexistînd;

6. Că în registrele parohiilor, chiar, mulţi Aromîni au fost înscrişi ca Greci, fie după declaraţia lor, dar mai ales din iniţiativa celor ce ţineau registrele parohiale;

Ţinînd samă numai de aceste motive, resultă că statistica lui Ἀρβανίτης dinainte de 1905 era departe de a da numărul exact şi total al Aromînilor. Şi, cum, de atunci a trecut o generaţie, de sigur că numărul lor e şi mai mare.

După părerea mea, numărul Aromînilor trece de 500000. Incontestabil că o statistică exactă e grea de realisat. Risipiţi în patru ţări — o bună parte nomazi şi alta răspîndiţi prin oraşe —, declarîndu-se ei înşişi de alt neam şi anume cel dominant, fără a putea fi învinuiţi cituşi de puţin pentru aceasta, nici una din statistici nu poate fi controlată şi nu poate fi respinsă cu suficiente argumente. Mai sînt necesare cercetări adhoc şi o statistică mai aproape de adevăr s'ar putea realisa cu ajutorul elevilor dela şcoalele romîneşti.

Opera de sintesă a lui Th. Capidan este mai mult o lucrare de birou. In afară de graiul din Bitolia pe care „îl cunoaşte de acasă" a făcut cercetări la Aromînii din Albania. Cei mai numeroşi însă, din Grecia, care au graiul lor aparte, au rămas necercetaţi. S'a folosit de textele publicate de Wace şi Thomson, Pericle Papahagi, Tache Papahagi, Weigand, de textele de prin reviste şi de dicţionarele şi glosarele lui St. Mihăileanu, I. Dalametra, Const. Nicolaidi şi G. Weigand. Textele acestea nu presintă însă decît graiul dintr'un număr restrîns de sate. Cei mai numeroşi, Aromînii de pe valea Rîului-alb, care-şi au particularităţi de grai ce nu se întîlnesc aiurea, nu sînt trecuţi în studiul lui Capidan. Deasemeni, nici Aromînii din Bulgaria: deşi socoteşte numărul lor la 40000, s'ar părea că nu presintă o însemnătate deosebită, deoarece nu le studiază graiul, ceea ce surprinde, fiind că un grup atît de numeros, trăind despărţit de ceilalţi Aromîni, va fi presentînd particularităţi interesante de limbă.

La p. 12 Capidan spune: „pe muntele Smolica se află marea comună Samarina"; afirmaţia nu e adevărată, după cum observă şi T. Papahagi. Trebue făcute două precisări: a) Aro-

mînii nu zic Smolica, așa spun numai Grecii, ci Smolcu; b) Samarina este așezată spre sud-est de muntele Smolcu, la poalele muntelui Gurgul'ŭ.

Tot la p. 12 este menționat muntele Culú, greșeală relevată de T. Papahagi: Aromînii zic Coléu și Culéu. Numele îi e dat de Fărșeroți.

La p. 98, corectînd pe Miklosich la transcrierea textului lui Cavallioti, exactă totuși, introduce o formă greșită. Astfel Miklosich a transcris *ščl'iopu*, iar Capidan dă ca formă corectă *ščopu*, așa cum nu se pronunță nicăiri.

La p. 180, în notă, dă pentru forma feminină dela *Turcu* pe aceea de *Turkisă* ca „singura întrebuințată în graiul din nord și Macedonia", combătînd pe Pericle Papahagi care dă forma *Turcă*. Pentru Macedonia și Epir ar fi trebuit să releve o a treia formă care circulă, *Turcală*. Eu am înregistrat-o în Cernești, Băiasa, Amineiu, Grebena, ca singura întrebuințată.

Asupra următoarelor forme trebue să ne oprim iarăși, față de categorice afirmațiuni.

La p. 105 sînt date ca forme rare *cucuć*, *guguć* „Tannenzapfen". Dar formele acestea nu sînt rare, ci foarte obișnuite. Mai puțin răspîndită este forma *cuculiću* întrebuințată în Samarina și Smixi.

Tot ca formă rară ar fi *țară* (p. 238) pentru Aromînii din sud. După cum notează și T. Papahagi, ea e singura întrebuințată în sud.

Pentru „pește", se dă la p. 231 forma *peaște* întrebuințată rar și numai în Samarina. E drept că Sărmăniații sînt luați în rîs de Pîrvuliați pentru această formă cînd zic: „mi dușŭ la pung'ia-al Piang'ie ș'acîțai un peașk'ie", însă eu am înregistrat *peaște* pentru *pescu* în Amineiu, Băiasa, Cernești și Turia.

In ce privește forma *noară* pe care o dă după Wace și Thomson ca obișnuită în Samarina, astăzi nu e cunoscută.

La p. 230 Capidan citează formele *ńerlă* și *ńirlă*, după Weigand, dar spune că nu le-a găsit atestate nicăiri. Reserva aceasta trebue făcută pentru precedentul *noară*, fiind că *ńirlă* l-am înregistrat în K'iari și probabil că

a întrebuințat și *aiurea*. Mai obișnuit e slav. *kóșuuă*, dar nu e citat.

Pentru Samarina se folosește mult de Wace și Thomson, care au transcris adeseori greșit, după cum observă și T. Papahagi.

La p. 195 dă pentru Samarina *bîrbeațe* „berbece", dar acolo circulă ambele forme: *bîrbeațe* și *bîrbecă* cu diferențiere de sens: a) *bîrbeațe*, pl. *bîrbeț*, e numit animalul de tăiat (*pe bîrbeațe tri til'(are)*); b) *bîrbecă* e animalul de prăsilă.

La p. 208 *sin* „sănătos" e greșit redat ca sens, tot după Wace și Thomson. Pentru „sănătos" există doi termeni: *sănătos* (*snătos*) și *putut*. *Sin* însemnează „voinic, puternic" („eu h'im fîndzid, cu tut-ațța h'im cama sin di nisă").

Afirmațiunea dela p. 194 că *cătare* e înlocuit în Băeasa cu *țare* e falsă.

La p. 196, făcînd deosebirea între graiul Aromînilor din Olimp și al celorlalți Aromîni, Capidan afirmă că Aromînii din Olimp presintă particularitatea rostirei lui *ș* ca *s* și *ž* ca *z*. Circumscrierea acestui fenomen numai la Aromînii din Olimp nu e valabilă — e dată după Weigand —, fiind că dacă ar fi cercetat puțin ar fi văzut că el e general răspîndit la Aromînii aspropotamiți, dela Prosvala pînă la Agrafa (v. și T. Papahagi, *Aromînii*, curs univ. lit., 1932, p. 71).

Localisarea lui *escu* numai la nord și a lui *h'iu* numai la sud (p. 195) e greșită. *Escu* circulă în Ardela, Veria și în Aspropotamos. În Samarina pers. 1ª sg. dela ind. pres. este *h'im* (*eu h'im*). Forma singulară pentru Samarina nu e dată nici la p. 483-484, la gramatică. La fel și cu pronumele personal de pers. 1ª (p. 195): *mine* nu e exclusiv pentru graiul din nord, ci — destul de frecvent — circulă și în sud.

La cuvintele de origine latină, cu evoluție semantică deosebită de aceea din dialectul dacoromîn, sînt dați *inimă*, p. 152, cu sensul și de „pîntece", și *macră* cu sensul de „carne fără oase". Ambele cuvinte apar însă la fel și în dacoromînă, cum se poate vedea în dicționarul lui Tiktin.

La lista presentată acolo sînt de adăugat: *acrișteare* cu

sensul de „a ridica“, „a strînge“: *acriştiţi measa* „ridicaţi, strîngeţi masa“; *antani* „întîia între femei“, „femeie frumoasă, vrednică; *pavrie* „frică“ (Grădişte, Aspropotamos); *rădzim* „coastă de munte, de deal“; *rudzinare* „ofilire“, *faţă rudzinată* „faţă ofilită“; *i se scrumă gura* „i se uscă, i se arse gura de boală“; *şuperare* „a-şi bate joc“ (în Amineiu); *aprindire* are, în Zagor, şi alt sens: „a înţelege, a pricepe“: *aprenşişi?* „ai înţeles“?

La p. 173 sînt înşirate 18 cuvinte albaneze care au pătruns în aromînă, după despărţirea de dr., „întrebuinţate în grai de către *toţi* Aromînii, oriunde se găsesc cu aşezările lor, în Tesalia, Epir, Olimp, Macedonia, Tracia sau aiurea“. Dintre acestea *g'elă* „mîncare“ (< alb. *g'ele*) e cunoscut numai Ardeliaţilor dintre Pindeni; *kipru* (*kipur*) „clopoţel, zdrîngănel“ (alb. *k'ipre*) deasemeni nu e general răspândit; mai răspîndit, în sud, e *girgilică*; *poćă* „ulcior“ (< alb. *poć*) se întrebuinţează şi sub forma *puteţă* (Turia); *păitescu* „tocmesc un servitor cu plată“ (< alb. *paitoj*) e necunoscut în sud; *bală* „un fel de zară“ (alb. *bale*) are în toate regiunile locuite de Aromîni, chiar şi la Bitolia, sensul de „lapte bătut“; *bal'ă* (despre cal) „cu o pată albă în frunte“ (alb. *bal*) se întrebuinţează şi pentru ţapi; *l'ar* (despre oi şi cîini) „pestriţ“ (< alb. *l'are*) se zice şi despre boi, foarte des: *bou l'ar*.

La p. 159 şi 188 e dată o listă de forme aromîneşti care au pătruns în limba greacă. În afară de cele menţionate de Capidan, adaug:

ἀλέθου (ar. *ales*): X. Σούλη, Τὰ Ρώμικα τῆς Ἠπείρου, 153.

τὸ κάλτου (ar. *caldă*), *ibid.*

γκοῦρα (ar. *gura*): X. Σούλη, Τοπωνυμικὸν τῶν Χουλιαράδων, în Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, 1932, p. 227.

τὸ κατσὰλ (ar. *căpăl*): X. Σούλη, Τὰ κουδαρίτικα τῶν Χουλιαροχωρίων τῆς Ἠπείρου, 164.

τὸ λιούντρ' (ar. *lingură*), *ibid.*, 165.

ἡ μιντζούνα (ar. *minğună*) „minciună“, *ibid.*

ἡ νάρου (ar. *nare*) „nas“, *ibid.*, 166.

λάργκου (ἀλάργκου) < ar. *alargu* „departe".

σκούρτου (ar. *scurtu*), întrebuinţat de Greci numai pentru a numi vîrfurile mai mici ale munţilor.

La influenţa greacă trebuia să se arate cum ea apare în expresii traduse *ad litteram*; voi da cîteva:

fără di altă „neapărat" (ngr. χωρὶς ἄλλο).

il lo pri guşă „din vina lui i s'a întîmplat nenorocirea" (τὸν πῆρε στὸ λαιμό του.)

na ni hară dumnidzălu „o să ne piardă Dumnezeu" (θὰ μᾶς χάσει ὁ Θεός).

şi la caplu-a tău „şi la capul tău, şi tu să ai parte de aşa ceva" (răspuns la o urare) (καὶ στὸ κεφάλι σου).

aoa ş' doi anj „acum doi ani" (τώρα καὶ δύο χρόνια).

Lacune şi inexactităţi se observă multe în lucrarea lui Capidan—şi am relevat numai o parte din ele—, fără să mai vorbim de curioase explicaţii, cum este aceea pentru *cucurec* care nu e „un fel de cîrnat" (p. 189) şi chiar pentru un cuvînt aşa de cunoscut ca *urda*, despre care se spune că e „un fel de brînză de formă rotundă" (p. 192).

Intr'o lucrare de asemenea proporţii şi intitulată *Aromînii* nu trebuia să lipsească o hartă cu aşezările Aromînilor de pretutindeni. M. Χρυσοχόος în lucrarea Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι, Atena, 1909, presintă două hărţi, dar însemnează regiunile locuite de Aromîni cu coloare roşie, fără a însemna şi localităţile în amănunt.

Un studiu de sintesă asupra Aromînilor, cu mai bogată informaţie şi cu riguros control totdeauna, rămîne deci să vie de acum înainte.

P. Gherman

Glose la cîteva expresii din argou

In *Bulletin linguistique*, IV, 196, A. Graur aduce unele rectificări şi completări la *Les mots tsiganes en roumain*, articol asupra căruia a mai revenit şi în al treilea volum

al aceleiaşi reviste, p. 185. Recunoscînd că informaţiile care i-au servit i-au fost insuficiente şi uneori eronate, ar fi trebuit ca de data aceasta să fie mai circumspect şi să nu acorde aceeaşi încredere — pe care a arătat-o revistelor *Veselia* şi *Pardon* — glosarului dat de A. Cota, *Argot-ul apaşilor, dicţionarul limbei şmecherilor*. Uneori A. Graur îşi însuşeşte explicaţii greşite ale autorului acestui glosar, iar alteori interpretează greşit cuvîntul dat de acesta pentru a susţinea o explicaţie anterioară, cum e cazul pentru ***bulan*** căruia în articolul său îi dă sensul de „şezut" şi acela de „buzunar dela spate". Această din urmă semnificaţie a găsit-o în *Dimineaţa*, 1. V. 1932, şi acum, revenind, o confirmă cu ceea ce găseşte la Cota. Aici însă cuvîntul e înregistrat de două ori: *bulan* „spate" — numai pe acesta ar fi trebuit A. Graur să-l ia în consideraţie — şi *la bulan* „buzunarul dela spatele pantalonilor". Interpretarea justă e aceea pe care am dat-o, adică prin *la bulan* trebue să se înţeleagă „buzunarul dela bulan".

Revenind asupra lui *cardi*, citează cîteva expresii dela A. Cota, din care reiese bine sensul de „a lovi" şi într'adevăr acesta e înţelesul de bază a cuvîntului, iar nu acela de „a vorbi", cum credea mai înainte. Înregistrînd apoi derivatul *carditor*, A. Graur îşi însuşeşte explicaţia dată de A. Cota: „animator (complice)". Nu ştiu ce vrea d-sa să înţelegem prin „animator".

Pentru susţinerea sensului de „a da" pe care îl atribue lui *dili* citează dela A. Cota expresia „donner un coup". E tocmai ce am spus cînd m'am ocupat de cuvîntul acesta, că are anume sensul de „a da lovituri, a lovi", nu propriu zis acela de „a da". Se spune: *i-a dilit o palmă*, dar nu se poate spune *i-ad ilit o carte, o ţigară*, unde avem sensul de „a da". Nu ştiu de ce a citat A. Graur expresia dela Cota, pentru că nu vine de loc în sprijinul explicaţiei d-sale, ci din contra.

Atestarea lui *manglitor* în glosarul lui Cota şi în *Ordinea*, 19. XII. 1935, face pe A. Graur să recunoască că ***manghitor*** — pe care l-a dat astfel în articolul său, după *Dimineaţa* — e

datorit, cum am spus, unei erori de tipar și renunță la etimologia greșită pe care o dăduse, datorită tocmai acestei erori. Aceeași rectificare ar trebui să o facă fusă și în ce privește pe *mahalit* în loc de *mehalit* și să renunțe de asemenea la etimologia *ma* + *halo*, pe care a propus-o pentru această formă inexistentă.

Nu înțeleg de ce avea nevoie A. Graur de atestările dela Cota pentru *mardeu*, *motol*, *mierli*, *mişto*, *mol*, *muie* etc., cînd nu aduc nimic nou ca sens sau ca fonetism, fiind destul de frecvente în argou.

Paradit e dat de Cota cu sensul de „lovit, spart capul" și A. Graur reproduce — e drept, cu un semn de întrebare — această naivă și greșită explicație. Și apoi *paradit* nu e propriu zis un derivat, ci forma participiului trecut a lui *paradi* „a sparge".

Șindi e dat după Cota cu sensul de „a tăia pe cineva", cînd în realitate are sensul general de „a tăia": *i-a șindit crăcanii la bulau* „i-a tăiat pantalonii la spate". Ceea ce e mai ciudat e că dă tot de aici derivatul cu *șindeală* „furt prin tăierea buzunarului cu lama de ras sau cu briciul". Avem ceva paralel lui *la bulau*, adică prin cu *șindeală* s'a înțeles „furt cu șindeală". Cuvîntul întrebuințat în această expresie e sau derivatul dela *șindi* cu sensul deci de „tăiere, tăietură" sau substantivul identic ca formă — pe care l-am relevat — cu sensul de „lamă, cuțit", substantiv pe care Cota și A. Graur nu-l cunosc.

Ușchit e dat, ca la Cota, cu sensul de „zăpăcit, plecat". Dar aici sau avem două sensuri: un adjectiv și un verb la participiul trecut și atunci trebuia să se facă prin cifre această diferențiere sau mai curînd trebuia să se renunțe la al doilea sens, acesta neconstituind propriu zis un derivat. *Ușchit* îmi este cunoscut mai mult la feminin: *femeie ușchită* cu sensul de „femeie trecută, îmbătrînită".

Tot în acest număr din *Bulletin linguistique* A. Graur se ocupă de unele forme de argou în *Notes d'étymologie roumaine*. Înregistrînd expresia argotică *a cădea pe bec* pe care am dat-o

cu sensul de „a fi arestat" din argoul pungaşilor — există şi aici nu numai în mediul celor culţi cum crede A. Graur — şi în general cu acelaşi înţeles ca al termenului, de asemenea argotic *a se arde*, traducînd expresia argotică franceză *tomber sur un bec de gaz*, A. Graur este convins că în romîneşte prin *bec* s'a înţeles „faţă" — întrebarea e atunci de ce nu s'a tradus şi cuvîntul *bec* — şi de aceea s'ar fi suprimat articolul nehotărît *un*. Ar fi vrut A. Graur să se zică: *a cădea pe un bec*? nu ar fi fost romîneşte sau: *a cădea pe un bec electric*? nu era nevoie de această precisare, pentru că în limba noastră — spre deosebire de franceză — *bec* nu are decît acest sens, de „bec electric". Expresia franceză a plecat, cred, dela ceva foarte concret. Au impresionat adică fluturii, micile insecte care, atrase de lumina becului, se lovesc de el şi cad arse. Avem deci un sinonim al cuvîntului din argoul francez *brûler* şi al celui romînesc *a se arde*. Astfel se spune despre cineva incorect în mînuirea unor bani streini cînd e descoperit: *a căzut pe bec*, sau *s'a ars*. Mai mult chiar, şi sensul obscen al lui *a se arde* este redat de *a cădea pe bec*. Se spune astfel despre o fată care a greşit că *a căzut pe bec*. Interpretarea pe care o dă A. Graur acestei expresii cred deci că trebue exclusă.

Al. Vasiliu

Pe marginea unui răspuns

În *Dacoromania*, VII, 155, Şt. Paşca, răspunzînd dărei de samă pe care am făcut-o, în această revistă (VI, 387-389), la al său *Glosar dialectal*, aduce o serie de obiecţiuni şi unele apreţieri care cred că nu pot fi trecute cu vederea.

Astfel, Paşca îmi atribue afirmaţiuni, unele, pe care nu le-am făcut sau, altele, pe care le-am făcut cu totul sub altă formă.

Nu mi-am spus părerea, în darea mea de samă, asupra valoarei materialului de limbă adunat cu ajutorul „membrilor corespondenţi". Nu m'am pronunţat asupra acestei chestiuni

nici într'un fel: nici diminuînd, nici negînd. Prin faptul că am făcut o serie de obiecțiuni în legătură cu unele cuvinte din *Glosar*, crede Pașca, oare, că poate să-mi atribue afirmațiuni ce nu erau în intenția mea?

Deasemenea, nu am discutat cauzele greșelilor din materialul cules prin membrii corespondenți, așa cum lasă să se înțeleagă Pașca atunci cînd spune: „E just că formele de limbă culese de unii membri corespondenți pot presenta transcrieri mai puțin exacte sau lipsă de precisie în redarea sensurilor cuvintelor. Aceasta provine din lipsă de pricepere uneori, altădată din superficialitate; nu însă din rea credință". Nici în chestiunea aceasta nu am făcut nici o apreciere. Am relevat doar greșelile din *Glosar*, fără să precisez de unde provin. Nu m'a interesat cui se datoresc — corespondenților sau lui Pașca [1] —, ci am arătat numai greșelile cum apar de atîtea ori.

Apoi, eu nu „tăgăduesc pur și simplu" — cum prea categoric se pronunță Pașca — existența unor cuvinte cuprinse în *Glosar*, ci spun „cîteva nu le-am putut înregistra la fața locului și cred că nici nu sînt întrebuințate" [2]. E o sensibilă deosebire între ceea ce spun eu și ceea ce-mi atribue Pașca; și mă așteptam ca nuanțele de sens să fie sesisate cel puțin de cei ce se ocupă și cu „înțelesul" cuvintelor.

Argumentarea pe care o folosește Pașca în răspunsul său îmi pare, uneori, nu numai șubredă, dar chiar curioasă. Cîteva spicuiri pentru exemplificare.

La observația mea că *bîtă* „mamă, lele" nu este cunoscut

[1] Acum pot să precisez că sînt unele erori care nu se datoresc membrilor corespondenți, ci acelora care întrebuințează materialul cules de aceștia, în cazul de față lui Pașca. Astfel formele *biță*, *junișean*, *potoriță*, *săceleu* din *Glosar*, în loc de *liță*, *junișan*, *poloriță*, *săcăleu* sînt datorite unei false lecturi a notelor lui V. Lazăr (iar nu Lazar), corespondentul care a comunicat materialul din Jina.

[2] Cînd am presupus („cred") că aceste cuvinte „nici nu sînt întrebuințate" m'am bazat pe faptul că am urmărit, pe teren, fiecare cuvînt la cel puțin 5, 6 persoane (de vîrstă și sex diferit).

în Jina, ci numai *liță*, Pașca răspunde: „*biță* este o creație analogă (din *băbiță*) cu *liță* (din *leliță*)“[1]. Eu nu am spus că *biță* este sau nu este o creație din *băbiță*, ci am susținut că *biță* nu este cunoscut în Jina. De ce atunci Pașca ocolește observația mea? Sau poate crede că *biță*, fiind o creație din *băbiță*, trebue să existe și în Jina? Sînt îndreptățit să atribui acest curios raționament lui Pașca, deoarece îl regăsesc și mai departe: „nu putem spune că *cioară* nu se zice (la Jina) și Sașilor, cînd e sigur că această poreclă li se dă și în alte părți alte Transilvaniei“. Fiind că *nare* sau *brîncă*, de exemplu, se întrebuințează în alte părți ale Transilvaniei cu sensul de „nas“ și „mînă“, după raționamentul lui Pașca ar urma ca și în Jina (unde aceste cuvinte au înțelesul obișnuit) să însemneze tot „nas“ și „mînă“[2].

In darea mea de samă am observat că în Jina nu se spune *junișcan*, ci *junișan* și că *meleandră* nu înseamnă „haină rea, zdreanță“, ci „numai zdreanța pe care se pune ceaunul de mămăligă cînd o mestecí“. Pașca răspunde: „credem că se spune la Jina și *junișcan*, nu numai *jinișan* [eu am spus *junișan*], tot așa cum se zice și *meleandră* — haină rea, zdreanță, care se poate întrebuința și (nu „numai“, cum zice Ș.) la a pune pe ea ceaunul de mămăligă, cînd se mestecă“. Deci, la observația mea, basată pe fapte constatate la fața locului, așa cum am arătat, Pașca răspunde cu „credem“. Și totuși „a aprecia așa ca Șandru... nu e nici leal și nici științific“[3].

Pașca nu înțelege legătura pe care am făcut-o între

---

[1] In *Glosar*, Pașca trimite la „† *biță* in DA.“. Nu am găsit forma de mai sus în *Dicționarul Academiei*, ci numai *biță*, care, deci, circulă încă și este un diminutiv din *bădiță*; așa dar, nici o legătură cu *biță* din *băbiță*, cum afirmă Pașca.

[2] Observațiile ce le fac aci în legătură cu *biță* și *cioară* sînt valabile și pentru *baliț* și a *cărzui*.

[3] Găsesc nimerit să-mi exprim aci o nedumerire: Pașca recunoaște că în unele cazuri (*bleuac*, *potoriță*, *săcăleu* etc.) observațiile mele au fost juste. Pe ce se basează cînd le admite pe acestea și cînd nu admite altele?

buclă și *buglă*. Cuvîntul *buclă* „răpsen", dat de *Glosar*, este necunoscut în Jina; în schimb, este cunoscut *buglă* (deci, o simplă legătură de formă) „claie de fîn".

Subliniez că nu am atras atenția cutărui lexicograf de samă în legătură cu întrebuințarea formei *fădă* — pentru care aşi fi făcut aceeaşi... greșeală pe care o face și Pașca cu *jună̆pan* —, ci cu privire la întrebuințarea formelor *cheș*, *colдănese*, *melcandră* și *vărzui*.

Frasa: „e just că adj. *cheș* „pestriț, cu pete de diferite colori pe corp" se întrebuințează numai pentru vite. Dar sînt oare și oameni cu pete de „diferite colori" pe corp? Dacă ar fi, orice Romîn ar zice că sînt *cheși* (sau *cheșei*, cum zice Ș.[1])" denotă prea multă insistență de ironisare, pentru ca să nu mă opresc asupra ei. Vorbind despre acest cuvînt am observat că într'adevăr adj. *cheșei-cheșeie* (iar nu *cheș*, cum continuă să „creadă" Pașca) înseamnă „pestriț, cu pete de diferite colori pe corp", dar, am adăugat, „se întrebuințează numai pentru vite", nu și, bunăoară, pentru pasări, pești, insecte. Dacă Pașca a găsit de prisos — și chiar motiv de... subtilă ironie — precisarea mea, presupun că, după dînsul, sau oricărei viețuitoare „pestrițe, cu pete de diferite colori pe corp" poate să i se zică, la Jina, că este *cheșeie*, sau orice viețuitoare, în afară de om, e clasată în categoria „vitelor".

Cînd observațiile mele au fost lipsite cu totul de nota polemică și cînd am dovedit — Pașca admite în majoritate observațiile mele[2] —că din cele 55 de cuvinte presentate din Jina mai bine de jumătate sînt greșit redate, fie ca formă,

[1] Cum l-a comunicat și V. Lazăr. Cînd că însă se găsește în *Dicționarul Academiei* la cuvîntul *cheș*: „*cheșeiu*, adj. m. = pestriț (Jina, jud. Sibiu, com. V. Lazăr)". Unde e greșeala, la Pașca sau în *Dicționarul Academiei*?

[2] Din seria rectificărilor pe care le-am făcut în darea mea de samă Pașca recunoaște (îmi și mulțumește) justețea unora (8 cuvinte), trece sub tăcere altele (12 cuvinte) și doar în legătură cu 9 cuvinte — de care a fost vorba aci — are de făcut unele rezerve.

fie ca înţeles, cred că apreţierea mea finală nu-mi poate aduce epitetul grav de „neleal" şi „neştiinţific".

Deşi Paşca îmi atribue — şi nu una, ci mai multe — afirmaţiuni pe care nici vorbă să le fi făcut, deşi evită cu abilitate observaţiile mele, recurgînd la digresiuni, care nu aduc nimic pentru discuţie (casul *biţă*), deşi îşi basează susţinerile pe subiective „credem", „se poate", iar nu pe fapte reale şi verificări obiective, nu insist să-i atribui lipsă de lealitate, de probitate sau metodă ştiinţifică, ci presupun că i-au provocat oarecare enervare cele cîteva rînduri, al căror scop era acela de a aduce *Glosarului* unele rectificări şi de a atrage atenţia celor ce eventual l-ar întrebuinţa, asupra încrederei ce trebue să i-o acorde. Că observaţiile mele au putut să arunce o umbră de îndoeală asupra lucrărei sale, turburîndu-l, nu pot fi de vină.

D. Şandru

DĂRI DE SAMĂ

CH. BALLY. Linguistique générale et linguistique française; Paris, E. Leroux; 1932; VIII-440 pag.

Intreg volumul redă cursuri universitare, partea întîi cuprinzînd o expunere de principii şi metodă, a doua o caracterisare a francesei de azi.

O părere exprimată de Bally în primele pagini e că, împotriva celor susţinute în general de lingvişti, orice limbă apare, în realitate, ca „instituţie tradiţională", cea mai tradiţională: „la langue ne connaît pas les mutations brusques qu'on observe dans la politique, le droit, voire la morale et la religion" (p. 4-5). Prea categorică afirmaţie, cînd termenii de comparaţie sînt departe de a fi în acord cu evoluţiile lingvistice. Intrucît evul mediu, şi referindu-ne numai la ţările romanice, arată din punct de vedere lingvistic mai mult spirit tradiţionalist decît sub alte raporturi? Il caracterisează, din contra, permanenţe de organisaţie socială, fără să mai vorbim de religie, pe cînd limbile romanice au trecut atunci prin nenumărate schimbări. Pentru timpurile mai nouă chiar limba francesă, tradiţionalistă în unele privinţe, nu arată totuşi că a trecut mult peste ceea ce apare cu persistenţe uşor de recunoscut în alte direcţii? Şi limba noastră nu este o pildă de repezi, chiar neaşteptate uneori, transformări, de un secol şi jumătate încoace? Cînd stările sociale rămîneau aceleaşi, totuşi ea, la sfîrşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui al XIX-lea, s'a îndreptat spre înnoiri atîtea foarte îndrăzneţe, şi chiar în cele din urmă decenii a evoluat cum nu s'a întîmplat în alte direcţii, cu stăruinţe de rămîneri în urmă. Tradiţionalismul şi înnoirile în ce priveşte limba nu pot fi privite apodictic după alăturări cu unele manifestaţii ale vieţei sociale.

Mai departe Bally găseşte o corelaţie între tradiţia unei limbi şi unitatea ei: „Plus celle-ci est une, plus elle tend à se fixer. C'est le cas du français beaucoup plus que de l'allemand: là, en effet, les dialectes sont encore vivants et pénètrent de toutes parts

dans le haut allemand" (p. 10). Variaţiunile dialectale ştim însă cît de numeroase sînt în franceză, nu mai reduse decît în germană, aşa că nu vedem întrucît tradiţionalismul limbei franceze ar putea fi explicat cum admite Bally. Şi referindu-ne iarăşi la limba noastră, ea nu apare mai tradiţionalistă decît franceza, cu toate că arată mult mai puţine diferenţieri dialectale.

Multe observaţii pe care Bally le face cu privire la structura limbilor — unele cunoscute din lucrările sale anterioare, altele nouă — sînt de reţinut, prin valoarea lor de analisă şi evidenţieri ce reies din ele.

Poate să pară surprinzătoare enunţarea dela p. 49: „*Tout rapport grammatical est verbal. La grammaire tout entière est dans le verbe; inversement, tout verbe exprime par lui-même ou contient de la grammaire*". Părerea e justă în ce priveşte rolul însemnat pe care-l are verbul, dar în loc de: „gramatica în întregime e cuprinsă în verb" poate fi caracterisată astfel gramatica în cea mai mare parte a ei, deci fără generalisarea exprimată de Bally. Noţiunea verbală nu e totdeauna absolut implicită în fiecare categorie gramaticală.

Asupra exprimărei sintetice şi celei analitice Bally relevează (p. 111), şi cu deplină dreptate, cum aceşti termeni sînt întrebuinţaţi arbitrar adeseori. Totuşi recunoaşte că trebue să recurgă la ei, aducînd unele precisări. Astfel insistă asupra faptului că atunci cînd gîndirea nu este comunicată apare „sintetică, adică globală": necesitatea de a împărtăşi gîndirea duce la „analisarea elementelor representărei"; un strigăt este „sintetic", pe cînd frasa este „analitică". De aici conclusia: „un procedeu lingvistic e cu atît mai sintetic cu cît se apropie mai mult de nebuloasa primitivă, cu alte cuvinte de gîndirea neîmpărtăşită". De sigur că un strigăt e aşa cum îl caracterisează Bally, dar cînd este vorba de exprimarea prin frase aspectul lor analitic e foarte relativ, nu arată o categorică dependenţă de neprimitivism: un om simplu se exprimă adeseori mai analitic, pentru că întîmpină greutăţi în redarea celor ce are să spuie, e impresionat de amănunte pe care nu e în stare să le înlăture cînd vorbeşte, pe cînd cineva cult găseşte uşor o exprimare mai sintetică. Alteori, se ştie, felul exprimărei poate să fie invers, aşa că şi în modul cum Bally întrebuinţează termenii de „sintetic" şi „analitic", cu toată intenţia sa de a-i precisa, vedem un desacord faţă de realităţile lingvistice.

Caracterul analitic al limbei franceze îl atribue Bally (p. 165), în parte, declinului flexiunilor, confundărei mai multor forme în una singură, pentru a exprima funcţiuni deosebite şi căutîndu-se să se înlăture confusiunile într'un fel sau altul. Se poate obiecta

însă că dacă în vechea franceză flexiunea substantivală și cea verbală cunoșteau diferențieri care au dispărut cu vremea, nu urmează de aici că ea era mai analitică decît franceza modernă: forme vechi ca *li filz*, *le fil* sau *je disoei*, *tu disoeis*, *il disoiet*, față de cele de azi *le fils* și *je disais*, *tu disais*, *il disait*, nu contribuiau întru nimic ca franceza veche să apară mai puțin analitică decît cea de azi.

După numeroase relevări, arătînd ce elemente sînt cu deosebire proprii structurei limbei franceze, Bally se oprește la cîteva considerații estetice. Ele pleacă dela întrebarea dacă limba franceză e „artistică" ori „poetică" (p. 380). Pusă astfel, întrebarea nu poate duce la o întemeiată caracterisare. Precisînd ce înțelege prin acești doi termeni, Bally spune că „o operă de artă pură este *plastică* în esența ei; arată mai mult decît sugerează", pe cînd „o operă poetică pură ...... îndreaptă sufletul spre vis; expresiunea ei ideală este musica". Ar urma de aici că musica trebue separată de artă. Distincțiuni, circumscrieri cum le admite Bally desorientează interpretările estetice. Arta adevărată nu rămîne niciodată departe de poesie, cuprinde într'o măsură sau alta și cu variațiuni de nuanțare virtualități de sugestiune — chiar și știința adevărată, trecînd peste erudiție, amplificînd-o, ne duce spre poesie.

Urmînd criteriul estetic care i s'a părut că trebue luat în considerație, Bally formulează părerea sa cu privire la franceză astfel: „Le français n'est guère fait pour le prolongement de la pensée dans le rêve. Il donne aux idées la limpidité du cristal; il lui en impose aussi la rigidité" (p. 381). Claritatea în exprimarea ideilor a fost totdeauna recunoscută Francesilor, dar de ce Bally se mărginește, în această caracterisare generală, numai la ea? Nu trebuia uitată exprimarea sentimentelor cînd era vorba de „prelungire în vis".

Mai departe, e adevărat, Bally se referă la exprimarea lirică, dar afirmă că în poesia franceză lirismul a fost totdeauna „un accident" (p. 383), pe cînd altfel se înfățișează poesia germană. E o exagerare în clasarea astfel a poesiei franceze. Accentele lirice, cufundările în vis nu se reduc în poesia franceză la cît susține Bally: nici în evul mediu, nici mai tîrziu, la romantici ori la simboliști; celor din urmă le recunoaște Bally că au știut să exprime „impresii vagi", dar aceasta, adaugă, a fost ceva întîmplător și datorită influențelor streine — părere plecînd numai dela unele impresii, denaturînd realitățile literare. Căutînd să caracterizeze limba franceză și raportîndu-se la literatură, Bally a pierdut din vedere producțiunile literare franceze în totalitatea lor, deci și cele în proză. De altfea ori acestea sînt străbătute

de lirism şi ne îndreaptă spre vis, cu o superioritate de exprimare artistică ce lasă în urmă proza germană, aşa că ele nu pot fi neluate în samă. In apreţieri asupra limbei şi literaturei franceze păreri unilaterale le vedem des repetîndu-se.

Cîteva pagini sînt consacrate francesei ca limbă de comunicaţie. In general, spune Bally, cînd o limbă ajunge să fie vorbită şi scrisă de cît mai mulţi ea se şi simplifică, înlătură forme putînd fi o piedecă la întrebuinţarea ei cotidiană; urmează observaţia: „il est curieux de constater que les deux peuples qui ont le plus colonisé, les Anglais et les Espagnols, sont aussi ceux dont la langue possède les formes générales les plus simples et les plus régulières" (p. 386). Concordanţa pe care o găseşte Bally e contestabilă: engleza şi spaniola — aceasta totuşi neapărînd tocmai cum e înfăţişată — îşi afirmase caracteristicile lor înainte ca expansiunile coloniale să aibă loc, aşa că nu vedem ce legătură ar fi între faptele la care se referă Bally.

Franceza e presentată ca în desacord cu posibilităţi de răspîndire în anumite direcţii, pentru că ea are oroare „de tout ce qui conduit à l'automatisme, au travail linguistique exécuté en séries" (p. 391). Ea rămîne pînă acum, spune Bally, la ceea ce a făcut din ea o limbă adresîndu-se în primul rînd elitelor, iar dacă transformări în vieaţa popoarelor se vor accentua în sensul că „totul se democratisează", ar fi de regretat ca ea să ajungă la „avilissement", la diminuarea prestigiului ei. Trecînd la asemenea consideraţiuni, Bally atinge problema orientărilor sociale, dar asupra lor ştim cît de departe pot merge divergenţele de păreri.

O. D.

M. FRIEDWAGNER, Ueber die Sprache und Heimat der Rumänen in ihrer Frühzeit; Halle, Niemeyer; 1934; extr. din *Zs. f. rom. Phil.*, LIV, 641-715.

Cu deplină cunoaştere a cercetărilor de pînă acum — şi unele de amănunte, risipite prin publicaţii dela noi nu uşor de urmărit pentru un învăţat strein — M. Friedwagner arată în ce stadiu se găsesc azi şi, examinîndu-le obiectiv, desprinde din ele ceea ce i se pare că e de luat în samă, dar în acelaşi timp aduce consideraţiuni nouă, insistă asupra unor fapte care ori au fost, după părerea sa, greşit interpretate ori au rămas nerelevate pentru elucidarea unor puncte.

Din discuţiile asupra părăsirei Daciei, Friedwagner — după ce analisează relatările lui Vopiscus, Eutropius şi Sextus Rufus —

pune în evidență partea lor pozitivă, ce trebue recunoscut pe bune temeiuri. Că părăsirea Daciei de întreaga populație romană nu poate fi admisă arată Friedwagner amintind (p. 648), ca asemănare de împrejurări, cum a fost relevat de Jung, ceea ce ne spune Eugipius cu privire la Noricum și Vindelicia: Odoacru, la 488, stărnia pe llogă fratele său ca „toți" locuitorii din aceste două provincii să nu mai fie lăsați acolo, să fie îndemnați a trece în Italia; după Eugipius, ar rezulta că toți ar fi ascultat acest îndemn și cu toate acestea nu s'a întâmplat așa, pentru că la începutul sec. al IX-lea pe moșiile mănăstirești dela St. Emmeram (Regensburg) și St. Peter (Salzburg) se găsiau numeroși țărani (ca locuitori în *vici romanisci*) și chiar denumiri toponimice de azi dovedesc că relativ până târziu au trăit prin acele părți urmași ai coloniștilor romani.

Numărul celor rămași în Dacia crede Friedwagner că era redus, față de al celor care o părăsise (... „ist aber jedenfalls nicht die Mehrheit der römischen Bevölkerung im Lande verblieben"). Mai departe însă (p. 649) Friedwagner stărue asupra faptului că și înaintea lui Aurelian, la începutul sec. al III-lea, se întâmplase năvăliri ale Goților și cu toate acestea nu se vorbește de vre-o strămutare a populației, din cauza lor, așa că nu trebue exagerate urmările lor, pe vremea domniei lui Aurelian, că adică locuitorii Daciei care erau legați de pământ într'un fel sau altul, în special cei din clasele de jos, nu aveau de ce să se refugieze peste Dunăre, cu atât mai mult cu cât Goții nu veniau ca aprigi cutropitori, sunt înfățișați ca oameni mai pașnici. Se pune atunci întrebarea: aceia care, după hotărîrea lui Aurelian, au părăsit Dacia, fie că erau ostași, fie că aveau însărcinări administrative, fie că făceau parte din aristocrațime, ne putem oare închipui că întreceau ca număr masa populației de rând din orașe și dela țară! Proporția presupusă de Friedwagner nu apare tocmai convingătoare.

Expunerea asupra influenței albaneze și celei slave concentrează ce este esențial pentru înțelegerea lor. Cu privire la cele mai vechi atingeri cu Slavii, așa cum sunt prezentate de Friedwagner, pot fi aduse însă unele obiecțiuni: părerea sa e că puține elemente slave (cel mult „vre-o sută", p. 695) au putut pătrunde atunci în limba noastră: despre o influență hotărîtoare în acest sens nu poate fi vorba decât de prin sec. al IX-lea (p. 673, 687 urm.). Epoca aceasta ar coincida, cum a susținut Pușcariu, a cărui părere și-o însușește Friedwagner, cu apropierea mai mare între noi și Slavi, după creștinarea lor. Considerațiuni religioase e greu de închipuit că ar fi avut o înrîurire decisivă în acest sens: pentru strămoșii noștri, creștini, păgânismul Slavilor până în sec. al IX-lea

nu a putut fi un motiv de isolări şi, deci, din punct de vedere al limbei, o piedecă pentru un şir de împrumuturi mai numeroase decît le admite Friedwagner. O comparaţie mi se pare că poate fi făcută în această privinţă, ca dovadă indirectă pentru ceea ce nu s'a putut întîmpla între sec. al VII-lea şi al IX-lea: în curs de vre-o două sute de ani am împrumutat multe cuvinte dela Turci, dela necreştini prin urmare, priviţi duşmănos, veniţi la noi în treceri, rămînînd mereu streini; percurgînd dicţionarul lui Cihac şi statistica dată de Şăineanu, *Infl. orient.*, I, CCLXXII, vedem cum peste 300 de cuvinte turceşti le-am păstrat pînă azi — multe altele ştim ce obişnuite erau în sec. al XVII-XVIII-lea. Ţinînd samă de condiţiunile de vieaţă din regiunile carpato-balcanice în sec. al VI-lea şi mai tîrziu, năvălirile Slavilor şi aşezările lor prin multe locuri nu ni le putem representa ca potrivnice contactelor dese cu populaţia romană din aceste părţi şi urmarea lor nu putea fi, chiar înaintea sec. al IX-lea, decît aceea de amestec intens etnic şi de bilingvism, adeseori. Aceasta ne duce spre recunoaşterea unei influenţe nu prea reduse din partea Slavilor asupra limbei noastre încă din sec. al VI-lea, al VII-lea.

Pînă atunci Friedwagner crede că strămoşii noştri au trăit din plugărit, au dus o vieaţă presupunînd stabilitate (o „gesicherte Sesshaftigkeit, die für den Ackerbau Voraussetzung ist", p. 666), că numai pe urmă s'au îndreptat spre păstorit, cu strămutări dintr' un loc în altul. O continuitate între vieaţa păstorească din epoca romană şi a noastră nu poate fi totuşi contestată, cum reiese din mulţi termeni referindu-se la ea. Nu trebue pierdut din vedere nici faptul că îndeletnicirea de plugar nu e părăsită uşor pentru cea de păstor; în schimb, se întîmplă des procesul invers, trecerea dela păstorit la agricultură.

Cu privire la Istroromîni şi Megleniţi, Friedwagner înclină spre părerea că originea lor trebue căutată la sudul Dunărei (p. 659, 690 urm.). Părerea aceasta lasă însă nelămurit un punct: de ce Megleniţii nu au fost absorbiţi de Aromîni sau nu au urmat curentul de admigrare spre nord?

Admigrarea e admisă de Friedwagner (p. 667, 705), dar urmările ei i se par că nu pot fi interpretate în sensul „fusiunei" elementului dela sud cu cel dela nord, ci al „suprapunerei" celui dintîi peste celălalt. Distincţiune care poate fi luată întrucîtva în consideraţie, să fie înţeleasă adică astfel: în punctele de contact dela sud şi dela est fusiunea s'a putut întîmpla, pe cînd spre vest elementul admigrator nu a putut avea de cît o influenţă redusă la cîteva particularităţi suprapunîndu-se celor caracteristice dacoromînei. Un termen, deci, nu ar exclude pe celălalt, amîndoi

corespunzînd condițiunilor deosebite, după regiuni, în care s'a produs contactul între cei veniți de peste Dunăre și cei rămași în Dacia.

Și asupra altor chestiuni referitoare la trecutul nostru studiul lui Friedwagner concentrează aceeași bogată informație, aduce observații nouă, așa că va fi de nelipsită consultare atît pentru filologi, cît și pentru istorici.

O. D.

ALF LOMBARD, La prononciation du roumain; Uppsala, Lundequistska bokhandeln; 76 pag.; extr. din *Uppsala Universitets Årsskrift*, 1936.

Spre deosebire de lingviștii străini care au studiat limba noastră din alte puncte de vedere, Alf Lombard a căutat să arate ce caracterizează pronunțarea romînească de azi, în special cea bucureșteană așa cum se aude în cercurile culte. Pentru această anchetă lingvistică s'a orientat după vorbirea unui tînăr profesor, născut la București și făcîndu-și tot timpul studiile aici.

Cu rare aptitudini pentru asemenea cercetări, urmărind pînă în cele mai subtile nuanțări articularea sunetelor, controlînd mereu observațiile, Lombard a reușit să pună în evidență particularitățile proprii rostirei noastre, cu unificări mai mult sau mai puțin, ca să dea și străinilor imaginea exprimării culte — unele din aceste particularități sînt arătate întîia oară așa cum apar dintr'o minuțioasă analiză fonetică.

Pronunțarea lui *s* (*c*) în cuvinte ca *scenă*, *sceptic*, *exces* apare, după justele observații ale lui Lombard (p. 16), așa cum este în realitate, anume nu cu *s* curat, ci apropiindu-se de *ș*, sub influența asimilatoare a lui *c*. Aceeași consoană, spune Lombard, se aude dinaintea unui *i* silabic, dar în exemplul dat, *mașină*, pronunțarea lui *ș* nu pare de loc să fie alta decît în forme ca *lașir*, *apeș*.

Felul cum e rostit diftongul *oe* în unele cazuri e bine precisat la p. 30: în *ploești* pronunțarea adevărată a lui *e* nu este cea ortografică, ci aceea ușor de înțeles foneticește, adică: *e* > *ö* datorită acțiunei asimilatoare a lui *o* următor; cum foarte bine a observat, iarăși, Lombard acest *öo* ajunge uneori să fie monoftongat: alături de *plöoești* se aude și *plöești*.

Sînt de reținut și alte mai multe observații, acelea asupra felului cum sînt articulați *h*, *î*, *ĭ*, asupra nasalisărei, devocalisărei etc.

Cu privire la *au* şi referindu-se la formele *caut*, *balaur*, Lombard se întreabă (p. 20) dacă poate fi nedumerire asupra adevăratei pronunţări: *au* ori *au*. Mulţi susţin, într'adevăr, că *au* e rostit ca două silabe în *cauta* (de aici prezentarea lui astfel în versificaţie); e o eroare, *au* fiind în realitate diftong şi astfel îl recunoaşte şi Lombard.

Pentru *i* final fonetismul e dat ca variind după natura vocalelor ce preced: cînd acestea sînt *a*, *o* pronunţarea lui *i* s'ar deosebi întru cîtva de aceea cînd el se găseşte după alte vocale (p. 39); distincţiunea care i s'a părut lui Lombard că poate fi făcută între *mai*, *doi* şi *tei*, *păi* etc. lasă totuşi oarecari îndoeli.

Rămîne îndoioasă şi distincţiunea făcută cu privire la durata vocalelor după cum sînt urmate de o consoană sonoră ori surdă (p. 44); în cazul întîi ele ar fi pronunţate ceva mai lung: *a* şi *u* din *drag* şi *Cluj* sînt rostiţi, spune Lombard, mai lungi decît în *drac* şi *Teiuş*; nu mi se pare să existe o asemenea deosebire; poate că Lombard a fost influenţat de rostirea specială în unele cazuri, cu o nuanţă afectivă, a lui *drag* (*mi-i tare drag*, unde *a* poate fi rostit, într'adevăr, mai lung); un *a* la fel se poate auzi însă şi în forma *drac* din anumite expresii, iarăşi afectiv nuanţate (*să-l ia dracul*, *ducă-se la dracul*); deci o diferenţă de pronunţare ar fi de recunoscut nu după natura consoanei cu care vine în contact o vocală, ci după cum aceasta e rostită într'un cuvînt susceptibil de anumite nuanţări.

La sfîrşit e dat un text (după Ispirescu) în transcriere de riguros control fonetic. În vre-o două forme însă nasalizarea a fost notată cînd nu apare de fapt ori a rămas neînsemnată; aşa în *lihnit* (fraza 12 dela p. 68; dealtfel, într'o notă dela p. 35, e arătată ca îndoioasă); în *spune* (frazele 28, 31 dela p. 71, 72, unde lipseşte semnul nasalizării pe *u*).

Ajungînd să cunoască aşa de bine limba noastră, Lombard arată prin această lucrare că un străin poate distinge, uneori, nuanţe de pronunţare de care nu ne dăm samă.

O. D.

G. Rohlfs, Dizionario dialettale delle tre Calabrie; Halle, M. Niemeyer; Milano, V. Hoepli; 1932-1936; vol. I, 424 pag.; vol. II (fasc. 7-10), 256 pag.

Vocabulare calabrese s'au publicat relativ multe, dar cu înregistrări limitate ori cu informaţii nu totdeauna bine controlate. După alte importante lucrări pe care i le datorim, G. Rohlfs ne dă acest dicţionar cuprinzînd o mare bogăţie de forme culese din

vre-o 250 de comune și însoțite de lămuriri asupra originei lor. In introducere sînt arătate aspectele caracteristice ale dialectului calabres, dintre care relese mai ales acela al latinității mai arhaice păstrată în nord, pe cînd în sud circulă numeroase forme atestînd inovații (deosebirea aceasta o arată cu mai multe exemple la p. 131-135).

Dintre cuvintele de origine obscură, poate din oscă sau din vre-un alt grai, Rohlfs relevează pe *calfa*, *carfa* „ghiro madre" (p. 31); forma primitivă e însă *carpa*, cum e dată deasemenea în dicționar, și aceasta poate fi pusă în legătură cu gr. καρπάλιμος „iute, sprinten", visl. *hrapa* „a alerga" (v. dicționarele lui Walde-Pokorny, II, 472 și Falk-Torp, 879). Numele animalului, explicabil din noțiunea de „iute, sprinten", ar proveni astfel dintr'o formă greacă veche (*κάρπος) din care s'a derivat pe urmă καρπάλιμος.

Ca urme de fonetism osc Rohlfs citează (p. 30) formele *gliefa* și *tifa*; la acestea, cu fonetism umbric, trebue adăugat *cricalu*, arătat în dicționar ca resultat din lat. cingulum + umbr. *krenkatrum*.

Interesante sînt cîteva forme latine care pînă acum nu au fost relevate în nici un grai romanic; astfel: *coi* „legame vegetale... per attaccare il giogo al timone" < cohum; *grillu* „seme dell'uva" < grillus; *murcu* „monco d'un braccio" < murcus; *ntichiare* „misurare il terreno prima di piantare le vite" < intitulare; *pricetta* „caciuola, piccola forma di cacio" < praecepta (v. și lista dela p. 15, din care trebue suprimat *interimme* < interim, pentru că singur Rohlfs observă mai departe, s. *nterimme*, că e probabil un latinism din limba juridică).

Cum mai multe forme se întîlnesc cu cele din limba noastră sau dau loc la unele observații, relevarea lor poate pune și mai bine în evidență bogăția lexicală a dialectului calabres:

addijere „scegliere" < allegere (aceasta e forma atestată, nu alligere dat de Rohlfs după Meyer-Lübke).

adaterzu „l'altrieri" < dies tertia; amintește pe al nostru *anțărț* (cf. Meyer-Lübke, 8679).

ammagari „ammaliare, incantare, istupidire", der. din magus, ca *amăgi*; nici forma romînească, nici altele nu sînt date de Meyer-Lübke.

ammarmurare „impietrire, divenir quasi di marmo per paura, dolore o freddo", derivat interesant întîlnindu-se cu *înmărmuri*.

amprari „andare in campagna" < amplare; se alătură la seria pe care am studiat-o cînd m'am ocupat de formele latine derivate din tema pal- (*I-ul Congres al fil. rom.*, 91).

cardararu „specie di piccolo uccello" ne îndreaptă spre car-

duolis, ca şi alte forme romanice care arată variate alterări ale cuvîntului latin (Candrea-Densusianu, *Dicţ. etim.*, 233).

carrare „portare"; ca rom. *căra*.

ciancianielli „minutaglie d'adornamenti, bargigli sotto il collo della capra" trebue privit ca derivat din cincinnus; chiar sensul de „sonagli che portano i cavalli" poate fi explicat din acesta; apare, e adevărat, şi *cianciunu* însemnînd numai „campanello, sonaglio" pe care Rohlfs îl consideră ca formaţiune onomatopeică (*cian-cian*), însă mai curînd ne îndreaptă spre cincinnus, aşa că şi forma simplă putem admite că s'a păstrat.

cica „forma plebea apocopata di *dicica* „tu dici" o „si dice che" (de fapt aferesată) presintă o interesantă asemănare cu al nostru *cică*.

colldare „tramontare" (cf. *collare*, *coriare*, *cuddare*) ca derivat din collis, adică „a trece peste o colină" ne aminteşte şi el de semantismul rom. *scăpăta*; de notat că în calabreză *cuollu* < collis a primit accepţiunea specială de „terreno da pascolo".

codiv illula „coditremola" (cf. *cudivătula*, -u), deci la fel cu rom. *codobatură*; aceleiaşi pasări i se mai zice *cudalpra*, *cudicitulu*, *cuddifita*, *culércia*, *culicitula*, *lumpacuda*.

crudiceddu „alquanto crudo" = rom. *crudicel*.

figghianu „figlioccio" < *filianus se alătură şi el la rom. *fin* şi alte cîteva forme dialectale italiene.

ghela „specie di conifera che serve a fare scheggie resinose" dat ca o deformare a lui daeda trebue probabil explicat prin contaminare cu gr. ἐλάτη „brad".

jéminu „gemello" < geminus, ca rom. *geamăn*.

locu locu (s. *luocu*) „subito subito"; comp. rom. *pe (de) loc*.

mamma „fondigliuolo che fa l'aceto", rar atestat pînă acum şi presentînd un semantism paralel aceluia al lui mater (Candrea-Densusianu, *Dicţ. etim.*, 1071).

mangeniare „maciullare", numai în parte se aseamănă cu rom. *mîngîia*.

márgara, *margiccia* (*crapa* ~) „capra che porta dei bargigli sotto il gozzo"; comp. numele de capre la noi *Mărgela*, *Mărgeluşa*.

mbu(a) „voce con cui i bambini chiedono da bere, acqua"; cf. *mbumbu*; e o altă urmă a lat. bua, păstrat cu schimbarea terminaţiunei şi în rom. *bu*, cum am arătat în vol. III al revistei, p. 132.

mintere < mittere apărînd şi cu înţelesul de „tramontare" presintă o interesantă analogie cu ponere şi derivate ale lui.

moddarolu „parte molle nel cranio dei bambini"; comp. rom. *moalele capului*.

picca şi *piccu*: *na picca, nu picchu* „un poco"; deci tocmai ca rom. *un pic*.

ritedda „base di legno, di forma rettangolare, su cui si lavora il cacio fresco per metterlo nelle fiscelle e per far colare il siero" < *r e t e l l a, de unde şi rom. *reţea*.

scutulare (refl.) „tirarsene fuori, non impicciarsene", *mi ndi scótulu* „me ne lavo le mani, non voglio sapere nulla di questo fatto"; la fel, prin urmare, cu rom. *a se scutura*.

Din cuvintele la care ne-am referit cîteva am văzut că privesc păstoritul, dar găsim numeroşi alţi termeni de acest fel şi Rohlfs a ţinut, ca şi în alte lucrări ale sale, să urmărească de aproape această parte a vocabularului calabrez. Printre cei mai caracteristici de notat cîţiva ca:

ancinaria „albero con molti rami laterali su cui i pastori appendono i loro oggetti", der. din ngr. ἀγκίνι; e ceea ce păstorii noştri numesc *străciner* etc.

cortina „parco scoperto in cui si chiudono gli animali" şi *curtina* < *c o h o r t i n a.

curtaglia „steccato per raccoglierví le pecore, ovile" < *c o h o r t a l i a.

fide „contratto di pascolo" < f i d e s.

fronza, crapa — „capra dalla fronte bianca".

χédela „capra di vari colori" < *χελιδάς.

mišcu şi *mišculu* „bastone per rompere il latte cagliato e per rimestare il latte" < *m i s c u l u m.

Aproape de a fi încheiată — ultimul fascicol a ajuns la litera *S*—, partea întîi va fi urmată de a II-a (ital.-calabr.), care şi ea va înlesni mult cunoaşterea de aproape a acestui dialect.

O. D.

P. Scheuermeier, Wasser- und Weingefässe im heutigen Italien; Bern, A. Francke; 1934; 61 pag. (Heft XII din *Neujahrsblatt der Literarischen Gesellschaft Bern*).

Sîrguinciosul anchetator la *AIS* ne dă în această lucrare materialul pe care, după cum ne spune în introducere, l-a adunat, după terminarea notiţelor sistematice ale Atlasului, în patru călătorii prin 20 de localităţi în tovărăşia artistului gravor în lemn Boesch.

P. Scheuermeier a reţinut dintr'un imens material etnografic cu deosebire vasele de apă, deoarece în Italia ele formează zone distincte, aşa încît după o scenă dela fîntînă, unde s'ar vedea

forma vaselor, s'ar putea cu precisiune determina regiunea din care provin.

Gruparea nu e făcută de Scheuermeier nici după forma sau materialul din care au fost alcătuite, nici după felul de a fi purtate; criteriul este arbitrar, în sensul că dintre cele trei capitole ale lucrărei primul cuprinde vasele în care se aduce apa dela fântână, al doilea pe acelea în care se bea acasă sau la cîmp, iar ultimul sticlele. De aceea, deşi greu de urmărit — întrucît multe forme din capitolul întîi revin în cel de-al doilea —, intenţia autorului a fost să desvolte ce a cuprins schematic în cele trei hărţi etnografice dela sfîrşit; lucrarea în partea ei descriptivă este completată de desenele lui Boesch, ca şi de fotografii. Se pot astfel stabili uimitoare asemănări cu ce găsim în această direcţie şi la noi.

Intre vasele în care se aduce apa dela fîntînă construite din lemn deosebim *mastela* sau *secio* din Istria, Apeninii parmegiani şi Sardinia, identice cu *vadra* din Oltenia şi ca şi ea purtată pe cap, *brenta* din Piemont (ca un *putinei*) dusă pe spate ca şi cea purtată de femeile din Albania de sud, unde seamănă mai degrabă cu un *fedeleş*, şi *secchio* sau *galetta* purtate, cînd sînt două, cu cobiliţa pe umeri ca *gălețile* noastre, deoarece au, specific, toarta deasupra.

Intre cele de aramă — cazanele —, pentru cea mai mare parte a Italiei de jos unde s'au păstrat şi în olărie diferite forme de ceramică antică, este caracteristică în forma ei păstrînd tradiţia milenară (amfora) *conca romana*, purtată pe cap.

In sumedenia de oale de pămînt — să reţinem că Vetralla, centru de industrie a olăritului, alimentează cu mult mai departe decît împrejurimile — sînt altele care se pot asemăna fie oalelor noastre cu o coadă sau două, fie ulcioarelor — termenul specific dealtfel e *orcio* —, a căror frumuseţe însă n'o ajung, nici ca formă, nici ca desen. Ceea ce este cu desăvîrşire inestetic la ele, ciuciurul — ţeava prin care se scurge apa — le îndepărtează mult de ulcioarele noastre.

Cositorul mai uşor, comod, are mai mult de luptat decît arama cu regiunile conservative, cu toate că se străduește a se imita unele forme caracteristice.

In orice caz, se deosebesc unităţi etnografice nu atît ca material de fabricaţie, cît mai ales ca fel de a le purta: nordul Italiei, cu purtatul vaselor de o toartă, se întinde pînă în Toscana şi Umbria, iar partea cea mai mare peninsulară şi maritimă — ca şi Liguria şi Istria — unde ele sînt duse pe cap, pe cînd cobiliţa apare sporadic în Emilia, Friul, Lombardia.

Totuşi din acest punct de vedere încă nu se pot grupa uşor vasele de apă, pentru că felul de a le purta este supus întrucîtva modei; de aceea, cum remarcă Scheuermeier, se pune genetic întrebarea: s'a schimbat modul de ducere cînd s'a impus o formă nouă de vas sau acesta s'a conformat unui fel nou de transport cînd cel vechi a ieşit din uz?

Părerea lui Scheuermeier, deşi nu e categorică, înclină totuşi spre a socoti purtatul pe cap ca obiceiul cel mai vechi de transport, dovadă menţinerea lui în periferiele Liguria şi Istria. Însă motivul acesta nu este singurul, credem: la el se mai adaugă consideraţia că oalele de pămînt — mai vechi — sînt *toate* purtate astfel, asişderea şi *conca romana* continuatoarea amforei, pe de altă parte Albanesele nu duc niciodată astfel vasele de apă.

Un alt indiciu este comparaţiunea cu ce se petrece în alte regiuni în afara Italiei. Fr. Krüger îl socoteşte ca modul de transport cel mai vechi în Pirenei, Bascii mai conservativi încă îl păstrează, îl regăsim în Provansa, în ţinuturi muntoase din Franţa, în Elveţia şi chiar la noi: femeile din Oltenia, Bănat şi o mare parte din Transilvania tot astfel transportă greutăţi pe întinderi destul de mari. Sînt coincidenţe etnografice care ne îndreaptă mult înainte în timp şi atestă vechimea obiceiului. Dealtfel, chiar în Grecia veche exista acest obicei, cum se poate vedea din scenele pictate pe vasele din acea epocă.

Ce ar fi adăugat mult la valoarea etnografică a lucrării ar fi fost indicaţiunea dacă pretutindeni unde se poartă vasele astfel se întrebuinţează o perinuţă sau colac împletit din cîrpă peste care să se aşeze vasul pe cap — ceea ce numai indirect aflăm din fotografii pentru unele ţinuturi şi numele nu e menţionat decît din Umbria şi Sardinia.

Dintre oalele mai mici cea mai răspîndită, *brocchetto*, oală cu coadă şi ciuciur, se întinde în toată Italia de mijloc fără să treacă de Roma şi Abruzzi, unde este caracteristic *bombolo* cu două toarte, formă ce se găseşte în ceramica greacă veche şi arată conservatismul Italiei meridionale.

Tot în sud — referindu-ne la ultimul capitol — autorul a mai găsit sticle din piele, burdufuri, după cum în nord se mai fac din dovleci (cum avem noi cucurbota, tigva, tîlvul, traga), vase ce poartă ca şi la noi numele plantei din care sînt făcute şi atestînd o străveche tradiţie spre a păstra băutura rece. Peste acestea şi peste cele de pămînt s'au suprapus cele de sticlă, dintre care menţionez pe acesa care s'a introdus şi la noi, apărată de o împletitură de răchită, *damigiana*.

Alăturînd la aceste descrieri şi fixări de arii geografice ex-

cursul filologic pentru stabilirea etimologiei lui *brocca*, plecînd dela realitatea concretă a lucrurilor, Scheuermeier arată că oricît ar voi un etnograf să se țină departe de cercetările lingvistice, lucrurile însești îl duc inerent la acestea. Notițele etimologice dela sfîrșit, deși în mare parte impersonale, au avantajul că presintă la un loc ce se găsește în dicționarele lui Meyer-Lübke, Wartburg și Rohlfs.

Lăsînd la o parte unele elemente de cercetare, lucrarea rămîne totuși unică în genul ei prin varietatea și bogăția materialului.

A. IATRATESCU-TZURRA

P. SAINTYVES, Manuel de folklore; lettre préface de S. Charléty; Paris, Libr. E. Nourry; 1936; VII-218 pag.

Alături de articole pe care Saintyves le-a publicat în diferite reviste, volumul tipărit după moartea sa cuprinde o parte inedită, căreia nu ajunsese să-i dea redactarea definitivă. Cercetător pasionat și știind să derive erudiția spre bune alegeri, Saintyves a fost preocupat și de latura doctrinară a folklorului, a căutat să-i fixeze domeniul, să arate cum înțelegea să fie orientate cercetările. Găsim astfel în acest „manual", după expunerea diferitelor interpretări date folklorului, părerile la care ajunsese, dar cu unele șovăiri și formulări dînd loc la obiecțiuni. Într'o conferință la „Societatea belgiană de folklor" spunea în 1927: „par le seul fait que le folklore étudie aujourd'hui non seulement la littérature du peuple, mais tous les innombrables ouvrages sortis de ses mains, son intérêt est devenu sensible, en une large mesure, même aux moins avertis" (p. 6). Folklorul era înfățișat astfel cu întinse ramificații, pînă la etnografie. În aceeași conferință, și ca încheiere, Saintyves îi atribuia folklorului această menire: „lorsque les peuples, non pas un ou deux peuples mais la grande majorité des peuples aura compris les leçons du folklore, alors seulement s'ouvrira l'ère de la paix véritable dans l'humanité" (p. 20) — alunecare spre impresionări de moment, spre exagerări care surprind că se mai pot strecura în știință.

Părerea că folklorul cuprinde întreaga vieață a unui popor o regăsim mai departe (p. 30-31) și după ce Saintyves spunea că folklorul ar putea fi numit «la science de la vie ou de la culture populaire" definiția a căutat să o precizeze astfel: „le folklore est la science de la tradition chez les peuples civilisés et principalement dans les milieux populaires" (p. 39). Ținea astfel să înlăture termenul de „tradiție orală" — admis de alții și bine justificat —, pentru că apropia folklorul de etnografie, dar susținea

că nu trebue confundate. Saintyves se lasă astfel influențat de aceia care au crezut sau mai cred că folklorul e în strînsă dependență de etnografie.

Vorbind de culegerile etnografice alături de cele folklorice, le caracterizează astfel: „les collections ethnographiques et les collections folkloriques, qui ont tant d'analogies, témoignent néanmoins fort nettement de deux esprits et de deux mentalités...; il s'agit, en réalité, de deux mondes différents: le premier... est formé par les primitifs ignorant l'écriture et les livres; le second est formé par les classes populaires des pays civilisés, où la grande majorité sait plus ou moins lire, écrire..." (p. 32). Asupra acestei distincțiuni revine la p. 46 unde, ca subdiviziuni ale antropologiei, etnografia și folklorul sînt prezentate într'un tablou astfel: cea dintîi ca „étude de la culture matérielle et intellectuelle des primitifs, c'est-à-dire des sociétés ignorant la tradition écrite", iar folklorul ca „étude matérielle et intellectuelle dans les classes populaires des pays civilisés". Arbitrară distincțiune și care răstoarnă interpretarea dată etnografiei chiar de aceia cu care Saintyves spunea că se întîlnește. După concepția sa, ar urma așa dară că cercetările etnografice s'ar îndrepta numai spre cei care „nu știu ceti și scrie", spre primitivi, adică nu s'ar putea vorbi de o etnografie a țărilor cu cultură bine afirmată — acolo termenul de „folklor" ar fi singur îndreptățit. Dar atunci, chiar în asemenea țări unde se întîmplă să mai fie mulți analfabeți, ca la noi, ar reieși că cercetările de etnografie și de folklor ar fi în dependență de variațiunile de cultură privită astfel. În loc să limpezească distincțiunile dintre etnografie și folklor sau raporturile dintre ele, modul de a vedea al lui Saintyves aduce curioase considerațiuni, limitînd, de o parte, domeniul etnografiei și extinzînd, de alta, pe al folklorului, deși în același timp acestuia îi fixează limitări — se poate să nu se vorbească de un folklor al primitivilor?

Partizan prea categoric al tradiționalismului, Saintyves polemizează (p. 151-157) cu A. van Gennep și A. Marinus, pentru că susțin însemnătatea actualității și în cercetările de folklor. Pentru Saintyves, aceasta ar însemna excluderea punctului de vedere istoric, dar așa ceva nu-l poate trece nimănui prin minte. Cînd arătam, întîia oară, în 1909 (v. *Folklorul — cum trebue înțeles*) în ce sens trebue înnoite cercetările folklorice, prin luarea în considerare a actualității, ar fi fost o exagerare și din partea mea să exclud ce aparține metodei istorice; criticam „mania archeologică" așa cum a dominat mult timp în folklor și susțineam că trebuia să se reacționeze împotriva ei.

Dacă felul cum Saintyves privia folklorul arată neemanci-

pare de interpretări exclusiviste şi unele imprecisiuni, cartea se rămîne de consultat cu folos prin expunerea despre diferite păreri asupra folklorului şi metodei de urmat în cursul anchetelor.

O. D.

TH. CAPIDAN, Romanitatea balcanică; discurs rostit la 28 mai 1936 în şedinţa solemnă a Academiei romîne, cu răspunsul D-lui S. Puşcariu; Bucureşti, Impr. naţ.; 1936; 68 pag.

In discursul său de recepţie la Academie, profesorul dela Cluj a căutat să caracteriseze „acea latinitate orientală, care de pe la sfîrşitul secolului al IV-lea, din causa evenimentelor istorice, n'a mai putut păstra legăturile de limbă cu latinitatea occidentală" (p. 9). După această enunţare urmează precisarea că romanitatea balcanică trebue privită ca resultînd dintr'o „uniformisare în tipul şi mentalitatea popoarelor din sudul Dunării, care în mod firesc au dus la omogenitatea lingvistică, în măsura în care se arată azi în graiul tuturor populaţiunilor balcanice" (p. 10).

Pentru punerea în evidenţă a „omogenităţei balcanice", Th. Capidan urmăreşte raporturile etnologice, istorice şi lingvistice ale acesteia cu elementul traco-iliric, albanes şi slav. Regăsim însă, în cea mai mare parte, ceea ce ne e cunoscut din temeinicul studiu al lui Kr. Sandfeld, *Linguistique balkanique*; observăm că Th. Capidan e mai aproape de adevăr cînd reduce importanţa elementului grec, intrat în romanitatea balcanică.

În introducere, Th. Capidan îşi exprimă unele păreri în legătură cu fonetica, problema substratelor, rolul social al vorbirei etc.

D-sa socoteşte că „pentru cei mai mulţi, aceste studii (de fonetică) se reduc astăzi la preocupări mărunte de schimbări de sunete şi forme gramaticale" şi încheie cu observaţia nejustificată că „dacă în cursul cercetărilor lingvistice se face prea mare caz de sunete, aceasta se explică din faptul că ele, constituind elementul primordial al vorbirei, represintă tot ceea ce limba are mai resistent în evoluţia ei dinamică" (p. 10). Sunetele, ştim totuşi că nici în limba noastră, nici în altele nu apar ca elementele „cele mai resistente".

Însemnăm şi nedumerirea pe care o deşteaptă această afirmaţie: „Aromînii... represintă elementul muntean prin excelenţă, ca unii care s'au ocupat cu păstoritul, înainte chiar de a fi fost romanisaţi, astfel încît chiar înainte de secolul al X-lea, numele lor etnic echivala cu numele apelativ de păstor" (p. 21). A vorbi

de Aromîni „înainte de a fi fost romanisați" arată o gravă ușurință de exprimare.

Asupra originei Albanesilor, sînt exprimate două păreri, contrazicîndu-se. După ce e arătat procesul de romanisare a limbilor balcanice, cetim: „puține din ele, cum au fost acele vorbite de tulpinile iliro-trace, din care derivă strămoșii Albanesilor, au izbutit să se salveze" (p. 25). Th. Capidan, deci, socotește pe strămoșii Albanesilor Traco-Iliri. E o părere pe care o repetă la p. 47. Alt ceva ni se spune însă la p. 40, „nu știm sigur care sînt strămoșii Albanesilor: Tracii sau Ilirii".

Ne surprinde deasemenea că, vorbind despre raporturile albano-romîne (p. 39-48), Th. Capidan nu amintește considerațiile istorice, geografice și lingvistice expuse de T. Papahagi în articolul *O problemă de romanitate sud-ilirică*[1].

Sfîrșitul aduce încă o contrazicere. În nota 2 dela p. 61 se spune despre despărțirea dialectelor că „nu poate fi determinată nici aproape" — combătîndu-se părerea lui Al. Philippide și a lui Ov. Densusianu, primul statornicind acest fapt în secolul al VI-lea, iar cel de al doilea în secolul al XIII-lea. Th. Capidan, amintind „apariția Vlahilor" în peninsula balcanică, e de părere că aceasta „nu implică despărțirea lor de restul poporului romîn la o dată atît de timpurie", pentru ca să afirme, ceva mai jos, că „despărțirea acestora [a Aromînilor și Megleniților] trebue să se fi întîmplat... cam prin sec. X-XI".

Maria I. DUMITRESCU

SIMIN PALAY, Dictionnaire du béarnais et du gascon modernes (bassin de l'Adour); Pau, Impr. Marrimpouey; 1932; vol. I, XV-575 pag.; vol. II, 666 pag.

După dicționarul lui Lespy, apărut acum cincizeci de ani, un alt dicționar era așteptat pentru o mai extinsă cunoaștere a acestui dialect. Cel pe care-l publică Simin Palay răspunde în parte acestei așteptări, pentru că cuprinde forme neînregistrate pînă acum ori adausuri asupra întrebuințărei celor care erau cunoscute; nefiind însă datorit unui lingvist, redacterea lui presintă insuficiențe, rămîne departe de ceea ce trebue avut în vedere astăzi în publicațiile dialectologice. Cum dintre cuvintele înșirate sînt multe care i-au rămas necunoscute lui Meyer-Lübke pentru dicționarul său etimologic și unele presintă interesante concordanțe

[1] In vol. I al revistei, p. 72 urm.

cu vocabularul nostru, am crezut că va folosi lexicografilor să fie relevate aici:

abourri „lancer avec force", *abourri-s* „se jeter impétueusement sur quelque chose, s'élancer"; trebue pus alături de *bourrà*, de care m'am ocupat altădată (t. II al revistei, p. 346).

acapulát „qui porte une huppe..., un capuchon", *pic acapulát de nèu* „un pic avec un chapeau de neige"; ca înțeles, comp. toponimicul nostru *Căciulata*, zis așa pentru că o culme acoperită de zăpadă a părut că seamănă cu o căciulă albă.

adescà „donner la becquée, nourrir", der. din e s c a r e.

afrayrát „qui est comme un frère"; comp. rom. *fârtat*.

agneri „laine d'agneau" (cf. t. I, 565), ca der. din a g n e l l u s, deci o formă paralelă lui *miț(ă)* < *a g n i c i u s (Candrea-Densusianu, *Dict. etim.*, 1142), pe care Meyer-Lübke (n. 5557) îl explică cu totul greșit.

alempid „rendre net, clair", din l i m p i d u s, în suplim. (t. II, 644) e dat și cu sensul de „caresser".

alengà „commencer, mettre en train, sur le métier; faire parler quelqu'un qui hésite"; formă interesantă, în felul ei, pentru că arată un înțeles special dat de țesătoare și amintindu-ne întrebuințarea la noi a lui *rost* și *rosti* în legătură cu țesătoria.

aloulà „bercer", din germanicul *lullen*.

amastoucà, *mastoucà* „entasser, mal faire, bâcler (un travail)", alături de *amassoucà* „agglomérer, entasser", pare să fie de luat în samă pentru explicarea fr. *maroc* — nu bine lămurit până acum —, cu atât mai mult cu cât apare și forma *mastoulhà* „faire mal un travail".

angós „gorge, passage étroit" < a n g u s t u s.

anià „habituer une poule... à rester au nid".

apoùts (II, 645) „sédiments, tartre, lie du vin" < a p p o s i t u s.

arremaniu „se dit d'une personne, d'une bête difficile à éduquer, à dresser, rétif"; ca sens („care rămâne în urmă"), se aseamănă cu *îndărătnic*.

arrepèu (à) „à rebrousse-poil" (cf. II, 568); comp. *în răspăr* și log. *pilimbesse*.

arrougnoùs „rouillé" (trebue deosebit de aceeași formă derivată din *arrougne* „rogne, gale"); comp. *ruginos*.

assole „pré, pâturage dont on a retiré le bétail" (comp. vprov. *asolta*), der. din a b s o l v e r e.

bengle „tige de bois fendue pour tenir la chandelle de résine, pince en bois" < v i n c u l a.

berdiu „verdissant", ca al nostru *verziu*.

birà „tourner... châtrer un animal"; comp. *a întoarce (un ber-*

becel și derivatele pe care le dă Meyer-Lübke din volvere și *volvitare.

boùtre „vautour" < vultur, deci aceeași formă cu vfr. *voutre*.

cabedure „contenance, ce que contient un récipient"; comp. *încăpătură*.

cauche (mousque) «mouche de chien, de cheval, on dit aussi *mousque câsques*»; comp. *muscă câinească*.

capă „châtrer" de alăturat la sp. port. *capar*.

cèbe, sèbe apare în expresia *nou bau pas ue coude de sèbe* „cela ne vaut rien", ca la noi cînd se zice: *nu face o ceapă (degerată)*.

ceselhoù „neige fine et drue", *ceserilhe, ceserique, -ile* „grésil", *cesericà, ceserilhoà* „grésiller", *ceserìcade* „averse de grésil"; toate cu înțelesuri ca *măzăriche*.

charpid și *escharpid* „griffer, égratigner" < *carpinare, excarpinare, scarpinare (cf. *Hist. l. roum.*, I, 167).

cimét, cimo, cimse și *simèc* „punaise" < cimicem (singură a treia formă redîndu-l normal; cea dintîi și cea din urmă cu schimbare de sufix, iar *cimo* refăcut din *cimét*); și *chinche* luat din spaniolă.

coudarrouy, coude-rous „queue rouge, le rouge-queue" (cuprinzînd în partea a doua pe rubeus și russus); comp. *codroș*.

coulhèstrou „colostrum" (dat ca întrebuințat foarte rar).

counjést(r)e „neige accumulée par le vent, l'avalanche" < congesta; Meyer-Lübke înregistrează numai forme derivate din congeries.

courtàlh „étable, loge à bêtes, parc, bergerie" < *cohortalia (v. mai sus, p. 327, forma identică din calabreză).

courtìn (t. II, 655) „compartiment ménagé dans la bergerie pour isoler des bêtes" < *cohortinus; deci o formă asemănătoare cal. *cortina* (v. mai sus, p. 327).

darrigà, desarrigà „arracher, déraciner"; comp. *derelica* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 484).

deboucà, desboucà „répandre, verser (un liquide, des grains etc.), faire tomber quelque chose" < *de-, *disvocare; comp. *dehoca, dăzvoca* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 474, 481).

deglarà, desglarà „égrener" < de-, *disglabrare; comp. *desghieura* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 730).

delouèng „qui se prolonge, qui est long", *delounguejà* „traîner en longueur, prolonger"; comp. *îndelung*.

derramà-s „s'user, s'élimer" (cf. *desarramà* „ébrancher", *esdarramà* „épamprer", t. II, 660) < *deramare; comp. *dărîma*.

desanà „mal aller, laisser déchoir“ < *desanare.

deschidà „éveiller, réveiller“ < *deexcitare; deci forma care continuă pe vprov. *desidà*, alăturîndu-se la *deștepta*.

descougnà „mal arranger, mal disposer des choses“; comp. *descuia*.

destromà „défaire la trame“ (cf. II, 656); comp. *destrăma*.

doumèdye „privé, apprivoisé, domestique“, deci vprov. *doumegue* păstrat pînă azi.

drascà „écraser les raisins dans une cuve“; de alăturat la fr. *drèche*.

endilho „pièce de fer placée derrière la meule pour régler le débit de l'eau“ < indiculum.

ennebà (și cu refl.) „(s')enneiger“; comp. vrom. *înnea*.

entarridà „asticoter, agacer, exciter“; deci și forma cu *en-* (ca *întărîta* etc.), neatestată pînă acuma în prov.

esloucouncle „furoncle“; pentru *es-*, comp. ar. *sfurunfel*.

esprimaberà „passer le printemps“; comp. *desprimăvăra*.

espumà „écume“; și această formă păstrată prin urmare (ca în vprov.), pe lîngă *escuma*.

estebeà „rendre tiède“ < *extepidare.

estèyt „qui s'est détaché de la bogue, de l'écale (châtaigne, noix etc.)“ < *exlectus.

estrèm „étoupe non peignée“; comp. *strană* (*Graiul din Țara Hațegului*, 53).

estremèra „brebis de 3 à 4 ans, à mettre de côté“ < *extremaria.

galhcantàa (à) „au chant du coq, l'aurore“; comp. *la cîntători*.

gaule „creux dans la terre“; comp. *gaură*.

ibernàu „lieu où les troupeaux passent l'hiver“ < hibernivum; ca ar. *arnic*.

meyà „cloison en bois, planchette qui divise la mangeoire des vaches“; ca derivat din medius prezintă o asemănare de înțeles cu *prinez*.

ouèr „qui est de l'œuf, de l'ovaire“ (cf. *ouère*) < ovarius; comp. *ouară* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etym.*, 1255).

papoulòu, *-lète* „coccinelle“, formă ce poate fi apropiată de *păpăruie*; ca terminație comp. *cigalhòu* < *cigalhe*, dar ce ar putea fi partea întîi? În gasconă apare și *pape* „bestiole, insecte“ care pare să ne îndrepte spre lat. papula, noțiunea de „insectă“ și de „umflătură, bășicuță“ fiind adesesori asociate (comp. s.-cr. *buba* „insectă“ alături de alte forme slave însemnînd „bășicuță, bubă“; chiar păpărușei în s.-cr. i se zice *buba Mara* și la noi prin unele părți i se spune *buburuză*). Gasc. *pape* presupune forma pappa,

a cărei întrebuințare reiese confirmată de *Corp. gloss.*, V, 622 (*pappa vel papilla*). Pentru păpăruia Mistral dă altă formă: *parpaiolo*, putînd fi explicată sau prin influența lui *parpalhò* „papillon" sau prin încrucișare cu *parpale* „nom générique du genre coléoptère", *parpalèle* „petite parpale", care înseamnă și „toute petite fille", acest înțeles trebuind să fie pus alături de al lui *parboulét* „petit enfant" (< *parbol*, vprov. *parvol* „enfant" < p a r v u l u s; deci tema *papp-* schimbată în *parp-*, prin asimilație din *parb-* < p a r v u l u s, între noțiunea de „insectă" și „mic" putîndu-se ușor stabili o legătură). Revenind la cuvîntul nostru *păpăruie*, mi se pare că poate fi derivat din p a p u l a > **păpură* și cu sufixul *-uie*: **păpuruie*, *păpăruie* (*-pu-* asimilat de *pă-* precedent).

În legătură cu folklorul e interesantă credința care se găsește și la noi și în sudul Franței că după sborul acestei insecte poate cunoaște cineva ursita lui și de aceea fetele luînd-o în mînă și lăsînd-o să sboare zic (v. Marian, *Insectele*, 110):

> Buburuză,
> Buburuză,
> Unde-i sbura
> Acolo m'oi mărita.

Vorbeuri la fel rostesc fetele din Gasconia; pentru că păpăruia e numită acolo și *catarineto*, ele o întreabă astfel ce le prevestește pentru măritiș (v. Mistral, *Tresor*, I, 495 și cf. E. Rolland, *Faune pop.*, III, 353):

> Digo-me, catarineto,
> Ounte passaral,
> Quand me maridarai?

O credință, se vede, veche ducînd spre cuvîntul gascon derivat dela St. Ecaterina, socotită în Franța ca „patronne des jeunes filles", și poate că această credință, deși e cunoscută și aiurea, a fost întărită de asocierea altei denumiri a păpăruiei, la noi *Măriuța*, la Gasconi *bote-Marie*, cu *mărita* și *maridà*; prin Bucovina fetele zic (v. Marian, *l. c.*, 111):

> Măriuță,
> Măriuță,
> Incotro'i sbura
> Intr'acolo m'oi mărita.

pechicà „pincer", cu *pișca* și alte forme romanice plecînd dela *p i c c (i a)-.

pegulhe „bétail" < p e c u l i u m; și *pegulhà, -lhé* „pâtre".

pegrebatàde „ampoule sous le pied"; comp. *bătătură*.

sási, sasi „repu" < *s a t i u s (influențat de *sai* „grue"); comp. *saț*.

sauladure „saillie, saut d'étalon"; comp. *săltătura*.

semiadure „action de semer, ensemencement"; comp. *semănătura*.

souble „prompt", ca vprov. *soble* < s u b i t u s.

sougith „laine des basses cuisses"; v. mai departe, p. 340.

tardign,-din „bête, ovin notamment, née en fin de saison" < *t a r d a n e u s.

tercoñ „bovin de trois ans" < *t e r t i o n e m.

tes(t) „petit récipient de terre, la boîte cranienne" < t e s t u m; comp. *țest*.

tierroñ „veau non sevré" < *t e n e r o n e m.

tinóc „gros morceau de bois informe pour le feu", der. din t i n a.

torb „hypocrite" < t o r v u s.

tourme „foule", neatestat pînă acum.

tresmudá „transporter, déplacer", ca vprov. *trasmudar* < t r a n s m u t a r e.

O. D.

ION CONEA, Țara Loviștei; geografie istorică; București, Imprimeria națională; 1935; 120 pag. (extras din *Bul. Soc. de geografie*, LIII).

Clasînd ca eronate interpretările de pînă acum ale istoricilor, studiul lui I. Conea situează geografic țara pomenită, în donațiunea lui Bela IV din 1233 contelui Conrad de Tălmaci, cu numele de Loysta, fără să se ocupe mai mult de autenticitatea acestui act de cancelarie regală ungurească.

Sprijinindu-se pe cercetările geografilor, pe atestările lui Bauer și Sulzer, în primul rînd pe cele ale topografului Schwanz, culegînd mărturiile localnicilor de dincoace și dincolo de Olt, autorul fixează după observațiunile sale proprii Loviștea în basinul Titești-Brezoi, identificîndu-i caracterul istoric cu această depresiune intramuntoasă în formă de dreptunghi dela răsărit de Olt, integrînd-o deci în ținutul mai mare al Argeșului.

Fixată astfel, se revendică pentru ea rolul principal, reducîndu-se valea Lotrului—căreia i s'a exagerat importanța istorică și etnografică — doar la o anexă, un răsadn care fără așezări omenești nu putea constitui acele «utilitates» de care vorbește documentul amintit. Prin faptul că Oltul nu a putut fi un drum continuu por-

fiind dela Cozia în sus decît pe vremea Romanilor și mai tîrziu în aceea a stăpînirei austriace—menținut astfel numai cu supraveghere strictă și multă cheltuială, ca și în zilele noastre — ținutul acesta apare ca o răscruce de drumuri dintre care principalul Călineni-Titești-Perișani-Sălătruc predomină în rețeaua de drumuri mai mici pastorale, de aceea — el însuși o cetate—a trebuit să fie întărit prin fortificații în toate timpurile.

Cercetînd toponimia Loviștei, cea din documente completată cu cea actuală aflată dela localnici, în special ciobani, Conea constată asemănarea, ca și în onomastică, cu aceea a celorlalte «țări» (Hațegul, Maramureșul, Vrancea), cuprinzînd și ele numeros contingent de forme slave, ca să deducă, după judicioase observațiuni, că aci a fost aceeași populațiune, rămînînd mereu locului. Totuși nu exclude, alături de locuitori de origine străveche, contribuția din afară provenită din pustnici, ciobani și fugari — dovadă existența toponimicului *Bejenia*—, regiunea constituind mereu un refugiu pentru năpăstuiții de dincoace și dincolo de munți, dar mai ales pentru tîlhari. Ca să dovedească contribuția lor la sporul populațiunei din Loviștea, Conea se referă la numele Lotrului, dar mai semnificativ este, după mine, însuși numele punctului sudic *Sălătrucul*, care este un indiciu de cum erau socotiți Loviștenii de către cei din jur: așezărei acesteia i s'a dat numele de «adăpost de hoți». Intr'adevăr, *Sălătruc* nu poate fi decît sl. *selo lotr-* («sat al hoților») — o înștiințare deci acelora care trebuiau să apuce acest drum, la ce se puteau aștepta dela răufăcătorii de pe acolo.

In privința ocupațiunei principale a Loviștenilor, Conea nu pare să admită că ar fi fost păstoritul, totuși dintre agricultură, vînătoare, pescuit tot el se reliefează ca îndeletnicirea de căpetenie mai ales pentru trecut, deoarece oricîtă importanță am acorda «curăturilor» pentru agricultură, nu trebue să pierdem din vedere situația economică a locuitorilor moștenind pămîntul în devălmășie. Dacă nu știau niciodată unde le era pămîntul, e că nu erau direct legați de el—ceea ce e cu neputință unui agricultor—, mai cu samă cînd atîtea proprietăți sînt pe jghiaburi și «ohlanțuri».

Utilizînd o bogată bibliografie—chiar manuscrisul lui Pamfil Polonic, atît de năpăstuit prin nepublicarea lui, este adus în argumentare —, lucrarea stă pe planul întîi în această ramură și ar fi cîștigat în ce privește limba prin suprimarea dativului *ai*, scump istoricilor acolo unde corect se zice *ale*, și a formelor ca *fiind fost* care nu se justifică în exprimarea literară.

A. Istratescu-Tzurea

A. TH. SCHMITT, La terminologie pastorale dans les Pyrénées centrales; Paris, E. Droz; 1934; xix-156 pag. (vol. XI din seria *Soc. de publ. romanes et françaises*).

Din două călătorii prin Pirenei și folosind ce s'a publicat de alții, A. Schmitt dă un bogat material lexical și câteva informații asupra vieței păstorești din această regiune; ele ar fi putut fi însă mai numeroase uneori, după extensiunea dată monografiei.

Găsim și aici o formă, *kurtáe*, „gîte du pâtre et de ses troupeaux", din lat. *c o h o r t a l i s, care am văzut (p. 327; cf. 335) că se întîlnește și în sudul Italiei; *kurráe* însă e greșit dat ca având aceeași origine.

Cu semnificație la fel mai apare, numai în vre-o două locuri, *kueylá, kuilá* < *c u b i l a r e.

La derivatele din s a l referindu-se la păstorit, ca al nostru *sărune* etc., se adaugă *salyéro* etc. (*s a l i n a r i a) „auge où l'on met le sel pour les moutons", *salyé* (*s a l i n a) „pierres où l'on donne le sel aux bêtes".

Semnificație specialisată la păstorit presintă *ses* (s e s s u m) însemnînd „étable de montagne" și „lieu où l'on trait le bétail".

Unui berbece sau junc de trei ani i se zice *tersun* (p. 46, 65, nerelevat în glosar) < *t e r t i o n e m, formă ce aduce aminte de al nostru *tîrțiu* (*t e r t i a n e u s).

Ca forme asemănându-se în totul sau în parte cu elemente latine ale noastre mai pot fi relevate: *meyes* „poutres qui séparent les bêtes" < m e d i u s (comp. *primes*), *aurelat* „bête qui a de longues oreilles" < a u r i c u l a t u s (*urechiat*), *arren* „épine dorsale" < *r e n a, în loc de r e n (deci ca *rină*).

Sabalà „enlever la laine autour du derrière, à la queue et au ventre" nu poate fi *s u b v e l(l) i a r e, cum, dealtfel, Schmitt îl dă cu un semn de întrebare. Meyer-Lübke, în dicț. său etimologic, n. 8302 a, referindu-se la aceeași formă din Hautes-Pyrénées, o pune alături de arom. *suil'are* (< *s u b i l i a r e), dar cu toată asemănarea de înțeles forma prov. nu poate avea aceeași origine; trebue privită ca un derivat cuprinzînd în partea a doua pe a l a, așa că ar coincide în parte cu megl. *sgară*, alături de *subțioară* (*s u b a l a).

Burrék „bête à laine d'un an à deux ans" e exclus să aibă vre-o legătură cu interjecția *br*, cum e explicat la p. 64; ca și port. *borrego* etc., apare obscur pentru că nici derivarea lui din b u r r u s, admisă și de Meyer-Lübke, nu-l lămurește bine.

Nabeto nu se vede cum ar putea deriva din n o v u s (p. 60); trebue pus în legătură cu *nabel, nap*, deoarece în aceeași serie

apar derivate ca *pomato*, *sirezato*, deci denumiri de colori după o legumă, un fruct.

Pentru „a mulge" vacile e de relevat forma *afrunta* < a f f r o n t a r e, întrebuinţată în Haut-Adour şi explicabilă, cum observă Schmitt (p. 100), deoarece „quand il s'agit d'une vache..., pour la traire, il faut litt. „poser son front contre le flanc".

In indice ar fi fost bine să se dea formele latine şi de altă origine, din care derivă cele dialectale, pentru ca să se vadă repartizarea lor.

O. D.

Atlasul lingvistic romîn (ALR.), publicat de Muzeul limbei romîne din Cluj, de **SEVER POP** şi **EMIL PETROVICI**, sub direcţia lui **SEXTIL PUŞCARIU**: prospect; Bucureşti, Mon. oficial; 1938.

Despre utilitatea atlaselor lingvistice prefaţa scrisă de S. Puşcariu pentru acest prospect caută să dea unele lămuriri, socotite cu necesare, se vede, faţă de insuficienţa la care ar fi rămas cele aduse de alţii; sînt prezentate astfel, în primele rînduri: „O limbă n'o poţi cunoaşte numai din gramaticele seci, precum vieaţa plantelor n'o poţi înţelege din ierbare, cu florile lor lipsite de sevă, coloare şi mireasma. Pentru ca să înţelegi vieaţa plantelor trebue să le cauţi în pădurea seculară, în stepa bătută de vînturi sau în cîmpia luminată de soare. Tot astfel, dacă vrei să pătrunzi în tainele graiului omenesc, trebue să treci peste categoriile rigide ale gramaticei, să nu laşi tiparul să-ţi întunece sensul pentru varietate şi nuanţă". Comparaţia la care recurge Puşcariu răsună din depărtări ale filologiei, cînd lipsa disciplinei ştiinţifice ducea la argumentări uşoare, la impresionări cu naivităţi de literarizare. Gramatici — ierbare, întrucît pot fi puse alături cum face Puşcariu? Nu cuprind, desigur, gramaticile forme fără vieaţă, cum în ierbare se înşiră „flori fără sevă", şi ne surprinde să le vedem judecate astfel chiar de un filolog. După aşa de nepotrivita comparaţie urmează fraza cu intenţia de evidenţiere a importanţei geografiei lingvistice: „numai ieşind pe teren, făcînd *geografie lingvistică* poţi întrezări lupta pentru existenţă — adesea crîncenă şi cu desnodăminte tragice — pe care cuvintele unei limbi şi-o dau unele altora". Lupte crîncene între cuvinte, tragedii ale lor..., iarăşi reminiscenţe de frazeologie de altădată — în lingvistica de azi alţi termeni îşi găsesc nimerita alegere, fără să mai vorbim de discreditate teoretizări.

După gramatici, nici dicţionarele nu sînt cruţate, fiind caracterizate astfel: „...dicţionarul singur nu este în stare să dea o

idee despre bogăţia unei limbi şi despre posibilităţile ei variate de a exprima un gînd. In dicţionare vorbele stat fixate una după alta, în ordinea convenţională a alfabetului; abia din *atlasele lingvistice* răsare viaţa cuvintelor, în întovărăşirile multiple în care le fixează, în mod firesc, omul în mintea sa". Au de sigur dicţionarele ceva mecanic şi cuprind multe lacune, dar nu se poate spune că din ele nu ajungem să cunoaştem cuvintele în „întovărăşirile" lor. Acelea care arată, cu frase, expresii din limba de altădată sau actuală, diferitele întrebuinţări ale cuvintelor nu desmint ce susţine Puşcariu? Se pare că nu şi-a pus această întrebare, nu indiferentă pentru felul cum priveşte chiar *Dicţionarul Academiei*, de sub conducerea sa.

Trecînd la precisări pentru ceea ce va aduce nou *Atlasul lingvistic*, Puşcariu dă cîteva exemple, printre care acestea: «cîţi dintre noi am şti oare, fără de Atlas, că în nordul Ardealului cuvîntul „nas" e necunoscut şi în locul lui se întrebuinţează *nari* (vechiul plural al lui *nară*)....; că prin centrul Transilvaniei „florilor" li se zice *pene*...; că pe valea Someşului „şarpelui" îi zic *gîndac*»? Pînă la *Atlas* ar urma deci că nu se cunoştea întrebuinţarea astfel a acestor forme, că el ne-ar aduce asemenea revelaţii lexicale. La improvisatele afirmaţii iată însă cum răspund rectificări pe care nu le credeam că trebue aduse: pentru *nare* cu înţelesul de „nas" se poate vedea că l-am dat în *Dicţ. etim.* (n. 1202), al meu şi al lui Candrea, ca întrebuinţat astfel în Bănat şi Transilvania (Puşcariu vorbeşte numai de nordul Ardealului, ignorînd Bănatul, poate fiind că anchetele pentru Atlas au lăsat forma neînregistrată de acolo; *gîndac* cu sensul de „şarpe" e cunoscut şi el demult, l-au relevat Weigand, Viciu, T. Papahagi (e dat chiar de *Dicţ. Academiei*); în ce priveşte *pene*, că ar fi sinonim cu „flori", prin centrul Ardealului, din felul cum se exprimă Puşcariu ar reieşi că semnificaţia aceasta ar fi generalisată prin acele părţi; se spune *pana, penele* („florile") dela pălărie, dar aceasta nu înseamnă că „florilor li se zice *pene*" orişicînd... nu cresc *pene* pe cîmp şi nu se culeg din grădină.

Numai datorită Atlasului, insistă Puşcariu, am ajunge şi la constatări importante de care am fi rămas prea streini: „abia acum"—cetim mai departe—se va vedea „cu adevărat că în graiul ţăranilor şi ciobanilor din Carpaţi şi din munţii Macedoniei, Albaniei, Pindului şi ai Istriei mai există o comoară întreagă de urme vechi, pierdute la popoarele romanice apusene". Ştiam şi o ştiu toţi romaniştii că elementele latine fundamentale ale limbei noastre au fost recunoscute, cu stabiliri în ce priveşte cele care nu se regăsesc în alte limbi romanice, şi aceasta datorită cerce-

tărilor de pînă acum de lingvistică istorică sau de dialectologie; dela ele putem, de sigur, aștepta ca alte cîteva forme latine, neidentificate pînă acum ca atare sau neînregistrate încă, să fie adause la cele cunoscute. Crede Pușcariu că Atlasul va veni cu o contribuție însemnată în acest sens? Admițînd chiar că anchetele făcute de S. Pop și E. Petrovici vor mai aduce vre-o două, trei cuvinte latine ce ne-au rămas necunoscute, întrucît aceasta va schimba mult constatările de pînă acum asupra elementelor latine ale limbei noastre?

Proporțiile de atribuiri Atlasului, așa cum le anunță Pușcariu, merg pînă la afirmarea că hărțile lui vor aduce „lumini nouă și surprinzător de limpezi în chestiunea mult discutatei probleme a patriei primitive a poporului romîn". Va rămînea neîmplinită și această vestire: mai mult decît au arătat cercetările de pînă acum cu privire la continuitatea noastră la nordul Dunărei nu întrevedem ce „lumini nouă" va aduce Atlasul.

Hărțile, ca inovație, vor fi de două feluri: pe lîngă cele pe foi mai mari, altele reduse și colorate formînd *Micul atlas*. Destinația acestora ar fi să înlesnească urmărirea formelor înregistrate pe diferite întinderi. Utilizarea lor va fi însă relativă, cînd circulația unor cuvinte e indicată aproximativ, lăsîndu-se să se înțeleagă că alături de ele sînt întrebuințate altele în zona presentată totuși uniform în colori; astfel, în harta 1 *viziu* e dat ca avînd circulația cea mai extinsă, dar e urmat de etc., așa că formele neindicate acolo trebue căutate în cealaltă hartă. Din cele cîteva hărți presentate ca specimen reiese, iarăși, că înregistrările, așa cum vor urma în cele zece volume ale Atlasului, vor deștepta îndoeli, vor da chiar o imagine cu totul falsă a răspîndirei unor forme. Din harta 7 ar resulta că *împărtășanie* e întrebuințat nu numai în Moldova, dar și mai spre sud pînă în Prahova și Ilfov, iar în restul Munteniei apare *grijanie*; *cuminecătură*, însemnat cu totul răzleț în două regiuni din Moldova și Muntenia, e dat ca general peste munți. Cît știu, întrebuințarea lui *cuminecătură* este mai întinsă decît o arată Atlasul. În harta 5 *mocan* e însemnat ca termenul curent pentru „cioban", în sud-vestul Moldovei, cu prelungiri spre Muntenia; să fie așa, să nu se audă des pe acolo *cioban*? De evidentă presentare cu totul falsă e harta 10: acolo *vioară* e notat ca formă curentă în Moldova, pe cînd știm că se zice de obicei *scripcă*.

Ca anexă, Atlasul va arăta și formele aromîne etc. corespunzătoare celor dacoromîne. Și în această privință însă constatăm o procedare cu insuficiențe, putînd induce în eroare: harta 5 dă pentru aromînă numai *picurar*, deși *cioban* apare și în acest dialect; foarte rar, e adevărat, dar cineva informîndu-se după Atlas va crede că aromîna cunoaște numai cuvîntul latin.

Pentru ca să nu fie privit numai ca un *Atlas țărănesc* — termen care ne mirăm că a părut la locul lui —, într'un chenar din josul hărților se vor găsi și formele din limba literară, după răspunsurile la un chestionar ale lui Brătescu-Voinești, Sadoveanu și Agârbiceanu, ca scriitori representînd Muntenia, Moldova și Ardealul. Într'o hartă se consemnează astfel că *mult, nea, zăpadă* sînt forme ce le-a dat Sadoveanu în răspunsurile sale. Dacă un scriitor întrebuințează exclusiv anumite forme sau altul e atras, cîteodată, spre eclectism, cu adoptări de provincialisme, întrucît aceasta poate avea importanța de a se consemna într'un Atlas lingvistic, neaducînd alte informații ce nu trebuiau lăsate la o parte? Inovația socotită de Pușcariu că mărește valoarea Atlasului se pierde în iluzionare.

Texte culese din mai multe sate ni se spune că vor cuprinde povestiri ale țăranilor despre felul cum trăesc, descrieri de obiceiuri etc., interesînd astfel alături de dialectologi și pe folkloriști și pe sociologi: o recunoaștere a ceea ce am susținut totdeauna, începînd cu *Graiul nostru*, că dialectologia — și ea înseamnă mai mult decît geografia lingvistică, cum s'a practicat și se practică încă — nu se poate înțelege fără culegeri de cît mai multe asemenea texte. Ca supliment la Atlas, ele vor fi totuși, poate, mai bine de folosit decît unele hărți, cînd tocmai partea aceasta a Atlasului am văzut că se anunță cu prea visibile lacune, care puteau fi evitate.

O. D.

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

Conférences de l'Institut de linguistique de l'Université de Paris; I-III (a. 1933-1935); Paris, Boivin; 1934-1936; 70, 51 și 55 pag. — Conferințele organisate de „Institutul de lingvistică" din Paris au plecat dela intenția de a arăta care sînt directivele actuale în lingvistică, putînd interesa uneori și pe alții, în afară de specialiști. În prima conferință J. Vendryes relevează cîteva fapte care vin să explice dispariția unor limbi și insistă asupra bilingvismului cu urmările lui în acest sens, cînd adică una din limbile vorbite dispare, găsindu-se, într'un fel sau altul, în condițiuni de inferioritate. La alt aspect al bilingvismului, așa cum apare în clasele culte, se referă expunerile lui A. Meillet și A. Sauvageot. Limbile hamito-semitice, caucasiene și chinesa fac subiectul conferințelor lui M. Cohen, A. Basset, G. Dumézil și G. Maspéro. Sînt tratate și chestiuni privind direct romanistica: structura

francesei de azi, de A. Meillet și Ed. Pichon; dialectologia galo-romanică, de O. Bloch; toponimia franceză, de A. Dauzat. In fasc. II e adăugată comunicarea, despre fonologie și limba poetică, făcută de J. Vendryes la al doilea Congres internațional de fonetică ținut la Londra în 1935. — O. D.

G. Schaad, *Terminologia rurale di Val Bregaglia*, tesi di laurea; Bellinzona, Arti graf. A. Salvioni; 1936; 109 pag. — Neînsușindu-și, cum ține să spună dela început, formula anchetelor cu un singur informator dintr'o localitate și arătînd (p. 73) alte insuficiențe ale geografiei lingvistice, ale culegerei de material și pentru atlase cum se procedează, G. Schaad ne înfățișează mediul rustic din această regiune, în special cu privire la agricultură și păstorit, după ce întrucâtva ne era cunoscut din alte cercetări. Partea lingvistică e însoțită de numeroase lămuriri etnografice. Printre formele mai caracteristice referitoare la păstorit de notat: *galdüda* < *gaudota „profitul din produsele dela stână", *nudrik*, der. din nutricare „la bestia che si vuole allevare"; *past* < pastus, nu cu înțelesul de «pășune», ci de «mulsoare»; *štrajanič* < extra + junicius «bovina di quattro anni che non abbia ancora figliato», care ne amintește pe al nostru *strămior*. Alte forme prezintă interesante asemănări cu cele dela noi: *furčela* «crestătură la urechea oilor» (comp. *furculiță* cu același înțeles); *koš* «tumore» (comp. *coș*). Pentru *kampač* «coș mare pentru dus fânul» Schaad se referă la etimologia admisă de Meyer-Lübke (< *capacium), însă cuvântul bregagliot nu poate fi izolat de *kāuna*, *kamnä(a)* dați tot de Schaad și arătînd că stau în legătură cu noțiunea de «ceva îndoit» (chiar *kampač*, cum se poate vedea din figura dela p. 47, arată că e făcut din vergi îndoite); Schaad se raportează pentru *kāuna* la *campa, artificial reconstruit de Meyer-Lübke; dacă în parte se pare că avem a face, ca și pentru alte forme romanice, cu derivate din capere, sau poate vre-o altă formă, fonetismul cu *-m-* ne îndreaptă spre lat. camus sau chiar camur; deci un caz de contaminare (dealtfel, toată seria aceasta așteaptă să fie urmărită de aproape). Asupra lui *kurtin* nu poate fi îndoeală că redă un derivat din cohortem paralel lui *cortina* din catalană și provensală (v. mai înainte, p. 327, 335). *Rauna* «mucchio di fieno» e lăsat nelămurit; Schaad are dreptate să pună la îndoeală etimologia admisă și de Meyer-Lübke, din readunare. Identificarea lui mi se pare însă evidentă: trebue considerat ca un împrumut germanic, îndreptându-ne spre visl. *hraun* «grămadă de pietre» (v. Fick, *Vergl. Wb.*, III, 107; Falk-Torp, *Norw.-dän. etym. Wb.*, 933, 1537). — O. D.

V. Brøndal, *Franceza limbă abstractă*; București, Mon. ofic.; 1936; 17 pag. (extr. din *Rev. Fund. Reg.*). — Caracterisarea unei limbi în legătură cu psihologia celor care o vorbesc implică atîtea distingeri, aprofundări încît nu e ușor să fie precisată, de aceea încercări în sensul acesta s'au oprit de atîtea ori la enunțări sau prea categorice sau prea vagi. V. Brøndal, în această conferință ținută la București, a căutat să arate ce i se pare că este propriu limbei franceze, pentru ca să ajungă la încheierea că ea poate fi considerată, în primul rînd, ca o limbă abstractă. Ceea ce, după Brøndal, a contribuit ca ea să apară astfel e „desvoltarea autohtonă și spontană a Franței medievale..., mai ales prin învățămîntul filosofiei și al teologiei speculative". A fost de sigur aceasta o causă determinantă, dar ar fi de ținut samă și de faptul că franceza dela o vreme s'a isolat de felul de exprimare al altora, de vorbirea celor mai puțin culți, neprimind ce o putea devia dela anumite norme. Nu ar fi iarăși de pierdut din vedere că spiritul francez e caracterisat prin pasiunea criticei, prin stăruința de a alege ce i se pare cu justificate preferințe. Comparînd pe Francezi cu Italienii, Brøndal spune că Francezul „nu are simțul artistic imediat al Italianului". O deosebire între ei cred că se observă mai mult în sensul că la Italieni spiritul critic nu este așa de viu ca la Francezi.

Cu tot cadrul ei restrîns, expunerea lui Brøndal cuprinde un șir de observații cu apropieri bine alese ale lingvisticei de istorie, literatură, psihologie. — O. D.

W. Patzer, *Volkskundliches aus den Marken*; Hamburg; 1934; 91 pag. (*Hamburger Studien zu Volkstum u. Kultur der Romanen*, 17). — Descriere uneori amănunțită, alteori sumară a acestui ținut, cu termenii referindu-se la agricultură, păstorit, viticultură, locuințe, port și diferite unelte. Plugul primitiv se mai păstrează bine (p. 50) și sînt date două desemuri. Despre cum se practică transhumanța se dau cîteva informații la p. 14. În legătură cu obiceiul de a purta ulcioarele etc. pe cap sînt înșirate (p. 71) cuvintele pentru oblanic: *rôčča* < *roten, *goróga* < *corollium ș. a. Foarte variate apar formele pentru „leagăn"; *túča* e explicat ca resultat dintr'o onomatopee, dar nu poate fi despărțit de nap. *tuculiare* „vacillare", sic. *tucculiari* „agitare" care nu pot fi *excutulare, cum credea Meyer-Lübke (n. 3000); trebue priviți ca de origine germanică, comp. mhd. *tuc*, *duc* „mișcare repede" (Falk-Torp, 1268). — O. D.

Alf Lombard, *L'infinitif de narration dans les langues romanes*; étude de syntaxe historique; Uppsala, Almqvist; 1936; 309 pag. (In *Skrifter utgivna av K. Hum. Vetenskaps - Samf.*, XXX). — Pentru

această particularitate sintactică, insuficient cercetată pînă acum de romaniști, privită după contestabile interpretări, Alf Lombard ne dă cel dintîi studiu temeinic. Față de alte infinitive absolute, pe cel de narațiune îl definește ca „un infinitif absolu exprimant, sans aucune idée appréciable de modalité, l'idée d'un procès réel, de quelque chose qui se produit, ou qui est, réellement" (p. 9). E de părere însă că trebue făcută o distincție între infinitivul de narațiune (istoric) propriu zis și cel pe care-l numește descriptiv: primul exprimă viu o acțiune nu în succesiuni, ci în sens aoristic, raportată la un anumit punct, de obicei atunci cînd ea a început; al doilea descrie un șir de fapte mai mult sau mai puțin simultane sau repetarea unor fapte (p. 180). După ce arată cum apare infinitivul istoric în latină, Lombard îl urmărește în franceză, italiană etc., cu numeroase exemple — în românește construcții în totul asemănătoare lipsind (ar rămînea totuși de cercetat dacă anumite construcții de subjonctiv nu au înlocuit pe cele de infinitiv astfel). În ce privește italiana, infinitivul istoric așa cum se întîlnește în texte din evul mediu i se pare că poate fi privit ca transmisiune sintactică din latină (p. 149). Presupunere ce poate fi dusă mai departe, în sensul că textele religioase și istorice au favorizat, în special, pînă relativ tîrziu întrebuințarea construcțiilor ca în latină. Deoarece din sec. al XII-lea în franceză și mai tîrziu în spaniolă etc. infinitivul de narațiune apare cu prepoziția *ad* (nu însă în provensală), acesta e considerat de Lombard ca o creațiune romanică. El și-a putut lua naștere dintr'o predispoziție de exprimare apărută independent în diferite limbi. În capitolul din urmă Lombard dă exemple de infinitiv istoric din engleză, germană, limbile slave etc. și ajunge la concluzia că în cele mai multe cazuri nu poate fi vorba decît de poligeneză, că forma aceasta de infinitiv, expresivă, caracterizînd bine intenții, situații, are pecetea creațiunilor spontane.

Din lucrarea lui Lombard, de vastă documentare, de continue confruntări, cu puneri la punct cerînd multă perspicacitate, se poate vedea cîtă muncă implică lămurirea unor probleme de sintaxă. — O. D.

W. Bergmann, *Studien zur volkstümlichen Kultur im Grenzgebiet von Hocharagón u. Navarra;* Hamburg; 1934; 99 pag. (*Hamburger Studien zu Volkstum u. Kultur der Romanen*, 16). — În acord cu titlul, monografia aceasta înfățișează viața rustică din această regiune și sub aspecte care în unele monografii sînt lăsate la o parte; astfel la sfîrșit se spune cum se exploatează pădurile, cum se lucrează la lemnărie, se construesc plutele. Dintre termenii păstorești de notat: *cabilar* „țarc" (p. 75); *cabrementada* „capră de doi ani", numită

aşa pentru că i s'au schimbat patru dinţi; *tarrada* „capră de patru ani", a cărei vîrstă nu mai e arătată de numărul dinţilor (p. 73). Din ce se spune la p. 81 aflăm că se mai păstrează, ca şi la noi, furcile de tors avînd forma în acord cu denumirea lor *(forca, burcullu)*. — O. D.

G. Vidossi, *Nuovi orientamenti nello studio delle tradizioni popolari* (extras din *Rivista di sintesi letteraria*, I, 1934, pag. 197-215; Torino). — Intr'o expunere concentrată şi cu multe referinţe bibliografice, G. Vidossi arată cum a privit folklorul de diferitele şcoale: cea engleză, cea finlandeză, germană ş. a. Preocupări ale lor, ori prea extinse ori prea limitate, le subliniază cu observaţii juste şi, în acelaşi timp, arată unele perspective de orientare. Recunoscînd că folkloriştii nu trebue să rămîie streini de realităţi de azi, asupra acestui punct nu insistă mai de aproape, arătînd mai mult preferinţă pentru şcoala tradiţionalistă. Ocupîndu-se de părerile lui Naumann şi Hoffmann-Krayer, cu privire la ceea ce trebue considerat ca individual şi colectiv în motivele de folklor, Vidossi aduce cîteva consideraţiuni judicioase. In încheiere accentuează tendinţa de a se emancipa folklorul de „retorica diletanţilor" şi idei preconcepute. — O. D.

Revue internationale des études balkaniques; directeurs: P. Skok, M. Budimir; Beograd, Imprimerie Minerva; 1934-1936; Ière année, 338+203 pag.; IIme année, 629 pag. — Intenţiei cum era arătată în programul revistei i-a urmat, la scurt interval, apariţia a două volume în care multe articole şi notiţe se referă la lingvistică, semnate de A. Meillet, P. Kretschmer, N. Jokl, Kr. Sandfeld, A. Belić, P. Skok, V. Pisani, C. Tagliavini, L. Spitzer, Th. Capidan ş. a. Mai puţin reprezentat e folklorul, iar celelalte articole arată o prea inegală varietate. Dacă asupra ţărilor balcanice rămîn multe, foarte multe cercetări de făcut, ar fi fost totuşi de preferat ca revista ce apare la Belgrad să se mărginească la publicarea de studii temeinice în două, trei direcţii; căutînd să se extindă spre toate domeniile, şi fără contribuţii nouă, adeseori numai cu sumare notări, cu reveniri asupra unor lucruri cunoscute, ea se îndepărtează de preocupările pe care în primul rînd ar fi trebuit să le aibă în vedere. — O. D.

P. Bosch-Gimpera, *Etnología de la Península ibérica*; Barcelona, Editorial Alpha; 1932; 711 pag. — Lucrări anterioare ale sale şi altora asupra peninsulei iberice sînt mult amplificate de P. Bosch-Gimpera în această operă de sinteză. Cu ajutorul arheologiei, mărturiilor istorice etc. urmăreşte pînă în trecutul cel mai depărtat diferitele elemente din care şi-au luat naştere Spaniolii, Portughezii şi Bascii,

unele din ele cu prelungiri dincolo de Pirenei; cum au constatat şi alţii, apar chiar surprinzătoare concordanţe mergînd departe spre nord pînă în Irlanda. Pe Basci nu-i consideră ca urmaşi ai Iberilor (p. 615) şi, ca în alte studii ale sale, susţine că problema afinităţilor antropologice trebue despărţită de aceea a originei limbei lor. Cu privire la Celţi, Bosch-Gimpera arată că ei nu au avut aşezări statornice în ţinuturile basce şi astfel ne explicăm de ce limba bască nu cunoaşte elemente caracteristice împrumutate dela Celţi. — O. D.

H. Sköld, *Materialien zu den iranischen Pamirsprachen*; Wörterverzeichnisse von H. Smith; Lund, C. Gleerup; 319 pag. (vol. XXI din *Skrifter utgivna av Kungl. Hum. Vetenskapssamf. i Lund*). — O parte din culegerile făcute de H. Sköld într'o călătorie de cercetări în 1927 e publicată, după moartea sa, prin îngrijirea lui G. Morgenstierne şi altor savanţi. Sînt descrise graiurile waxi, iškāšmī etc. (pentru wanji, care mai e vorbit numai de cîţiva bătrîni, nu a putut avea informaţii mai precise). Textele de folklor sînt urmate de un glosar, cuprinzînd mai multe forme nouă pe lîngă cele atestate pînă acum; iraniştii vor avea astfel un nou izvor pentru cunoaşterea acestor dialecte. — O. D.

BCU IASI / CENTRAL

INDICE

ROMÎNĂ

Dacoromînă[1]

acătare 283
Aguchi 285
ahi 293
(a)lăută 294
amăgi 325
anțîrț 325
argea 86
astară 278
Barba 285
Barbura 295
bătătură 337
bătîrn 233
baiastră 288
bardei 87
boroacă, borocos 275
bucovină 294
bui 326
buiestru 287
burdă 88
bușdă, bușdei 88
Căciulata 334
caier 275
cătra 326
căhui 90
ceapă: o ceapă degerată 335
chiul 297
chiulangiu 297, 298
chizmi 279
cică 326
cîmmuncă (muncă–) 335
ciutături 336
clta 294
codobatură 326
codroș 335
coș 345
cruditcă 325
dărîma 335
dăzvoca 335
dehuca 335
desghieura 335
dereticа 336
descuia 336
desprimăvăra 336
deștepta 336
destrăma 336
fapioriu 274
fărîat 334
feșnec 279
feștanie 279
feștilă 279
fin 326
fîrși 279
fiștoc 279
fît 294, 300
frapsin 271, 273
furculiță 345
gaură 336
geamăn 326
ģineru 236
iarba-lui-Tatin 290
îmbuiestru 287
înmărmuri 325
încărătură 335
îndărătnic 334
îndelung 335
înneua 336
întărîta 336
întoarce 334
Lehliu 296
lepăda 288
loc: pe de – 326
măldăr 295
Mărgela 326
Mărința 337
marț 295
mat 295
măzăriche 335
mîngîia 326
miț(ă) 334
moalele capului 326
oacăr 294
oară 336
opt (=op) 278
păpărude 337
pișcoa 337
pic: un – 327
primez 336, 340
purpură 287
răspăr 334
rețea 327
rînă 340
rosti 334
ruginos 334
rutes 277
sabac(ă) 296
Sălătruc 339
sălătură 338
sînune 340
sațe 338
scăpăta 325
schizmi 279
scutura 327

[1] Nu s'au trecut nici formele dela p. 78–91, 101–131, 184–193, 246–248, 251–252, putând fi ușor urmărite în ordinea cum sînt date acolo.

semănătură 338
Sfredelul-Rusaliilor 280
şoşele 281
şoşoli 281
Strada-, Stradul-Rusaliilor 280
strădomnuş 280
straiul 336
strămior 345
strămut (adj.) 279
Strat-de-Rusalii 280
Streienie 280
strişte 280
surdumuş 280
şuşai 281
şutează 281
şuteli 281
ţarnale 278
ţărţin 340
tatină, tătineană 289
trăstui 278
trişte 279
urechiat 340
verziu 334

Istroromînă

căla 194

Meglenoromînă

smară 340

Aromînă

acriştoare 307
ahte 293
antaut 308
aprindire 308
arnia 336
bal'ă 308
bîrbeaţe, bîrbeaă 307
balâ 308
escu 307
frapsin 271, 273
g'ală 308
gîrgilică 308
kipru 308
l'ar 308
nirlă 306
păltescu 308
paarie 308
poliu 308
puteţă 306
răulzimare 308
sfuranţel 336
sta 307
sinătos 307
sul'are 340
şuperare 308
Turcală 306

ITALIANĂ

addijare 325
adalerzo 325
ammagari 325
ammarmarare 325
amprari 325
ancinaria 327
biado, biano 283
brado 283
brano 282
cardarara 325
carrare 325
cianelanielli, ciancianu 326
cicu 326
coldare 326
codamitula 326
copi 325
cortina 327
criculu 325
crudiolddu 326
curtáglia 327
fide 327
figghiana 326
fronza 327
furcela 345
galdăda 345
ghala 326
gliefa 325
goraya 346
grillo 325
ẓădelu 327
jéminu 326
kaunpăc 345
koă 345
kortua 345
lpeu, lpeu 326
lacherino 291
mamma 326
mangunlaro 326
marcia 295
margura 326
mbuţ(a) 326
mintere 326
mišcu, mišculu 327
moddarolu 326
mumma 326
mureu 325
nterimme 325
nticchiare 325
pleca, pecu 325
pricelta 325
ripeddu 327
rócca 346
runa 345
scatulare 327
štrafantlă 345
tais 278
tifa 325
tóča 346
turuliare 346

SARDĂ

fatkesu 278
pilimbesse 334

FRANCESĂ

borde 88
brace, brano 283
drèche 336
herbe au fou 292
herbe des coupures 290
mastoc 334
toise 278
poutre 335

PROVANSALĂ

aboarri 334
acanalat 334
adeacó 334
afrayrăt 334
agneri 334
ahrunlă 341
alempia 334
alengă 334
aloută 334
(a)masouca 334
angoi 334
apaits 334

arrea 340
arremania 334
arrepéu (à) 334
arrougnoûs 334
assote 334
aurelat 340
baugle 334
berdin 334
birà 334
borda 68
bourdeu 69
bourrù 334
bourrugo, bourrugous 275
braus 282
burrèlè 340
cabeluro 335
canche, calsyne (mon-aque –) 335
capdal 284
cayado, cayat 277
caselhoû 335
cimel 335
coudarrouèy, coude-rous 335
coulhistras 335
counjesti rje 335
courèilh 335
courtin 335
deloung 335
derramà 335
derrigà 335
desanà 336
des'alhoucà 335
deschidà 336
descaugnà 336
des'aglarà 335
destramà 336
draucà 336
eculho 336
ennebà 336
enterridà 336
(es)charpià 335
eslourrame 336
esprimabera 336
espume 336
estebeà 336
estèyt 336
estràm 336
estremèra 336
galh cantàn (à) 336
gaudo 336
iberniu 336
karrèu 340
kartòu 340
kaupla 340
meyà 336
mayes 340
oebi 336
nabet 340
pape 336
papoalet 336
parpalolo, parpole 337
peclinà 337
peguthe 337
peyrebatiche 337
salyèro 340
salye 340
sèsi 338
santadure 338
semiadure 338
ses 340
sarbito 338
saugàlh 338
sabedà 340
tardàgu 338
terpet 335, 340
terrudà 338
tinòc 338
torb 338
tourme 338
tranudà 338

CATALANĂ

brau 283
cabdal 284
gayat, -ado 277
llucaret 291
lluher 291

SPANIOLĂ

berrugoso 275
braus 283
burculla 348
calremoudado 347
caudal 284
cayado 277
cuêlar 347
forca 348
lugano 291
mod r jza 292
zarrada 348

PORTUGHESĂ

borrego 341
bravo 283
cajado 277
caudal 284
norça 292
verrugoso 275

LATINĂ

absolvere 334
*affrontare 341
allegere 325
ambo extra 280
amplare 325
angustus 334
appositus 334
ardeus 325
auriculatus 340
barbarus 282
*berruca 275
bua 326
burrus 340
cata, *cauca, *cafulus 276, 277
calare, caiatio 276
camera 345
capitalis 284
carduelis 325-326
cimex 335
cincinnus 326
*cohortalis 327, 335, 340
*cohortinus 327, 335, 345
columna 325
collis 326
congesta 335
*corallium 346
*cubilare 340
daedo 326
*deexcitare 336
*desunare 336
de-, *discocare 335
*disglabrare 335
commodulum 284
escare 334
*extectus 336
*extepidare 336
extra junctus 345
*extramaria 336
fides 327
*filianus 326
*gumbata 345
geminus 326
hibernicus 336
indiculum 336
interim 327
lapidare 288
lapis 288
limpidus 334
lucar 291
magus 325
mater 326
*misculum 327

militare 326
muraus 325
nolia 292
ocarius 336
papula 336, 337
parvulus 337
pendinum 337
**pleri(a)-* 337
praecepta 325
purpura 287
**ruma* 340
**rebella* 327
**rotea* 346
rursus 276
salina,-aris 340
**salius* 338
sessana 340
**subula* 340
**subiliare* 340
subitus 338
**tardamens* 338
**tenerumem* 338
tensura 278
**tertianeus* 340
tertiamem 338, 340
tertius 325
tina 338
to vas 338
transmutare 338
verruca, verrucosus 295
vincula 334

GREACĂ

ἀγάπη 285
ἐλάτη 326
καρκάλιμος 325
ῥήγνυμι 87
*χελιδός 327

Neogreaca

ἔγαλμ 327
ἐλέθου 308
ἄχτι 293
γκούρα 308
κάλτου 308
κυταῦνα 93
κυτσάλ 308
λαούτα 291
λάργου 308
λιαίνερ' 308
μιντζοίνα 308
νιάρου 308
σκιάρτου 309

MACEDONICĂ

ἀργέλλα 86

ILIRICĂ

βαρδόκα 89

ALBANEZĂ

katunt, katundar, katundes 90, 93, 95
ragal 86
vekëř 291
vend, vendar, vendes 93

ARMEANĂ

argel, argelum 87
argie-aprnem 87

SLAVA

bordej 87
baba Maru 336
baju, bajak 283
koban 93
srdomasi 280
srĕda 280
srna, sŕnast, srnec, srnjenig, srnul'a 280
s'rĕda 280
šutja se, šutil 282
tata, tatin 290
ozokyryatyi 291

LIMBI GERMANICE

barpeln 286
bräd, brädan, brädr 282
Bandheil 290
Haken 277
krapa 325
kraun 345
tallen 334
quilt 294
racud 87
stern- 279
tac. doc, 346

LIMBI IRANICE

kata-, kant, kat, katak, kl'k 91
k'n'k 91
ak'di 91

SANSCRITĂ

argala-h 87
bardhaka-h 89

UNGARĂ

bordej 93
askura 291

LIMBI TURCO-TĂTARE

arga 87
ahk 293
chelelei 296
fil 295
kilah, kilahdji 298, 299
taula 294
Leldi 296
mal-dar 295
mare 295
mat 295
mauchabay 296
qyl'a 294

BASCĂ

bordeia 89

CUPRINSUL

	Pag.
Brăiloiu C., Bocete din Oaș	1
Candrea I. A., Glosar megleno-romîn	104
Densusianu Ov., Cuvinte referindu-se la locuințe primitive: *argea, bordei, cătun*	85
Gălcescu T., Folklor din Gorj	249
Gregorian M., Graiul din Clopotiva	132
Preda Lucia, Cercetări dialectale în Dolj	231
Vasiliu Al., Din argoul nostru	95

Însemnări și rectificări

Candrea A. I.	Rom. *acățare*	283
	Rom. *Agachi*	285
	Rom. *Barbu*	„
	Rom. *baiestru*	287
	Rom. *lepăda*	288
	Rom. *latin(ă), iarba-lui-Tatin*	289
	Cu privire la *ozăr*	291
	It. *lucherino*	„
	Sp. *nueza*, port. *norça*	292
Densusianu Ov.	Asupra transformărilor lui *ct, cs* lat. în l. romînă	271
	Rom. *boroancă*	275
	Rom. *caier*	„
	Vrom. *rides*	277
	Rom. *strămut* (adj.)	279
	Expresia *cu popele, cu numele*	281
	Prov. *brau*, sp., it. *bravo* etc.	282
Gherman P.	Observații la cercetări asupra Aromânilor și graiului lor	304
Istratescu-Tzurka A.	Cu privire la imperativul *duce-vă-ți*	300
Lange-Kowal E.	Asupra redării sunetului francez ü în limba romînă	296

		Pag.
Papahagi T.	Rom. *ahi*	293
	Rom. *(a)ftăudă)*	294
	Rom. *bucovină*	„
	Rom. *ella*	„
	Rom. *fil*	„
	Rom. *moldăr*	295
	Rom. *marf*	„
	Rom. *mat*	„
	Rom. *şabac(ă)*	296
	Rom. *Lehlin*	„
Şandru D.	Pe marginea unui răspuns	312
Vasiliu Al.	Glose la câteva expresii de argou	309

DĂRI DE SAMĂ

Atlasul lingvistic român (prospect), de S. Pop şi E. Petrovici (O. D.) . . . 341
Ch. Bally, *Linguistique générale et linguistique française* (O. D.) . . . 318
Capidan Th., *Romanitatea balcanică* (Maria I. Dumitrescu) . . . 332
Conea I., *Ţara Loviştei* (A. Istrătescu-Tzurea) . . . 338
Friedwagner M., *Ueber die Sprache u. Heimat der Rumänen* (O. D.) . . . 320
Lombard Alf, *La prononciation du roumain* (O. D.) . . . 323
Palay Simin, *Dict. du béarnais et du gascon modernes* (O. D.) . . . 333
Petrovici E., v. *Atlasul ling. rom.*
Pop Sever, v. *Atlasul ling. rom.*
Rohlfs G., *Dizionario dialettale delle tre Calabrie* (O. D.) . . . 324
Saintyves P., *Manuel de folklore* (O. D.) . . . 330
Scheuermeier P., *Wasser- und Weingefässe im heutigen Italien* (A. Istrătescu-Tzurea) . . . 327
Schmitt Th. A., *La terminologie pastorale dans les Pyrénées centrales* (O. D.) . . . 340

Indicaţii bibliografice

Bergmann W., *Studien zur volkstüml. Kultur im Grenzgebiet von Hocharagón u. Navarra* . . . 347
Bosch-Gimpera P., *Etnologia de la Peninsula ibèrica* . . . 348
Brøndal V., *Franceza limbă abstractă* . . . 346
Conférences de l'Institut de linguistique de l'Université de Paris, I-III . . . 344
Lombard A., *L'infinitif de narration dans les langues romanes* 346
Phieler W., *Volkskundliches aus den Marken* . . . 346

Pag.

Revue internationale des études balkaniques 348
Schaad G., *Terminologia rurale di Val Bregaglia* 345
Sköld H., *Materialien zu den iranischen Pamirsprachen* 340
Vidossi G., *Nuovi orientamenti nello studio delle trad. pop.* . . 348

BIBLIOTECA
UNIVERSITATII
IAŞI